

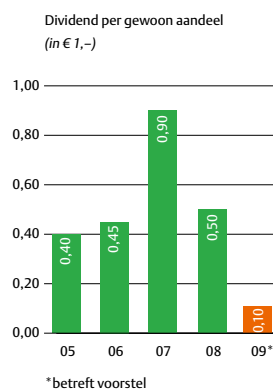
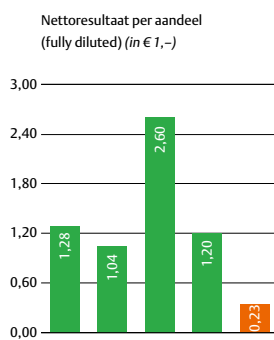
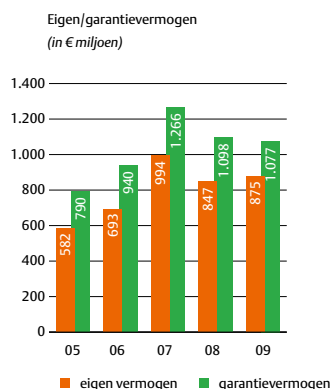
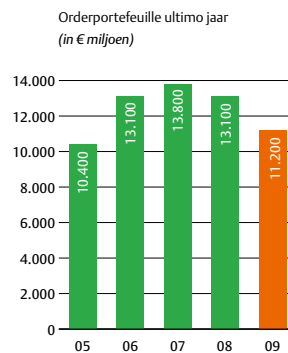
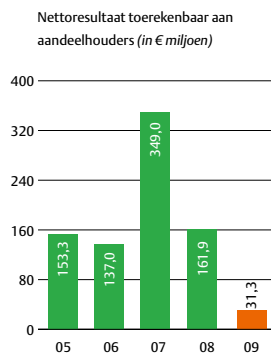
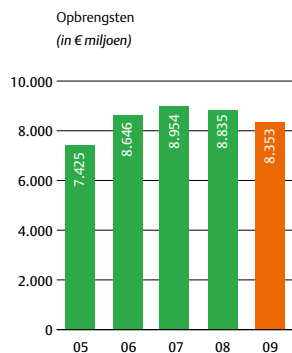
bam

Koninklijke BAM Groep nv

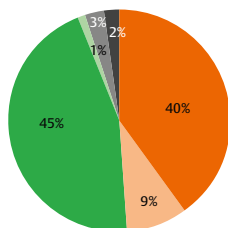

2009

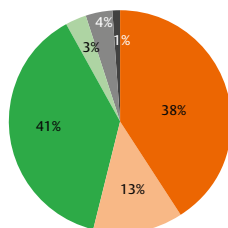
Jaarrapport

Omzet per sector ultimo 2009

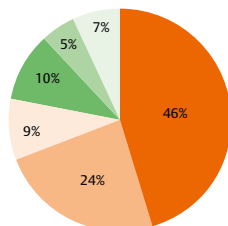

Orderportefeuille per sector ultimo 2009

Resultaat vóór belastingen/ bedrijfsopbrengsten per sector	2009	2008
Bouw	2,2%	3,8%
Vastgoed	neg.	3,9%
Infra	2,9%	3,7%
Publiekprivate samenwerking	17,0%	29,1%
Installatietechniek	3,5%	5,0%
Consultancy en engineering	5,6%	12,1%

Omzet geografisch ultimo 2009

Resultaat vóór belastingen/ bedrijfsopbrengsten geografisch	2009	2008
Nederland	neg.	4,6%
Verenigd Koninkrijk	2,6%	5,1%
België	3,6%	4,0%
Ierland	neg.	4,3%
Duitsland	1,3%	0,2%
Wereldwijd	5,5%	9,3%

Kerngegevens (in € miljoen, tenzij anders vermeld)		
	2009	2008
Opbrengsten	8.353	8.835
Bedrijfsresultaat	(39,5)	233,4
Resultaat vóór belastingen	(52,8)	252,5
Nettoresultaat toerekenbaar aan aandeelhouders	31,3	161,9
Winst per aandeel (in € 1,-)		
• gewoon	0,23	1,21
• fully diluted	0,23	1,20
Dividend per gewoon aandeel (in € 1,-) ¹	0,10	0,50
Pay-out (in procenten)	43	42
Aantal uitstaande gewone aandelen ultimo jaar (x 1.000)	135.196	135.193
Totaal aantal uitstaande aandelen ultimo jaar (x 1.000)	136.016	136.016
Koers gewoon aandeel op 31 december (in € 1,-)	7,25	6,41
Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders	875,0	847,4
Garantievermogen	1.076,8	1.098,2
Orderportefeuille ²	11.200	13.100
Netto-investeringen in materiële vaste activa	83,3	89,7
Afschrijvingen/bijzondere waardeverminderingen:		
• Materiële vaste activa	93,0	86,0
• Immateriële vaste activa	51,3	109,5
• Overige bijzondere waardeverminderingen	92,7	-
Kasstroom vóór dividend	268,3	357,3
Gemiddeld aantal fte	28.464	28.544
Aantal fte ultimo jaar	27.212	29.050
Ratio's:		
• Resultaat vóór belastingen in % opbrengsten	1,0	4,0
• Nettoresultaat voor het jaar in % opbrengsten	0,4	1,8
• Nettoresultaat voor het jaar in % gemiddeld eigen vermogen	3,6	17,6
Solvabiliteit:		
• Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders in % totaal activa	13,0	12,6
• Garantievermogen in % totaal activa	15,8	16,3

¹ Dividend 2009 betreft voorstel.

² De orderportefeuille bevat zowel getekende als mondelinge opdrachten.

Inhoud

3	Voorwoord
5	Vooruitzichten
6	Organisatiestructuur en netwerk vestigingen
8	Missie, visie, ambitie en doelstellingen
12	Aandelen Koninklijke BAM Groep nv
17	Verslag raad van commissarissen aan aandeelhouders
26	Remuneratierapport
32	Personalia raad van commissarissen
34	Personalia raad van bestuur
	Verslag raad van bestuur
35	Financiële resultaten
40	Wft-verklaring
40	Acquisities
41	Corporate governance
50	Besluit artikel 10 overnamerichtlijn
53	Risico en risicobeheersing
59	Duurzaam ondernemen
60	Human resources management
61	Medezeggenschap
62	Bouwbarometer
65	Bouw
73	Vastgoed
79	Infra
89	Publiekprivate samenwerking
91	Installatietechniek
93	Consultancy en engineering
	Jaarrekening 2009
95	Inhoud jaarrekening
96	Geconsolideerde balans per 31 december
97	Geconsolideerde winst-en-verliesrekening
98	Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten
99	Geconsolideerd vermogensoverzicht
100	Geconsolideerd kasstroomoverzicht
101	Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening
169	Enkelvoudige balans per 31 december
169	Enkelvoudige winst-en-verliesrekening
170	Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening
	Overige gegevens
179	Voorstel tot bestemming winst over 2009
179	Statutaire regeling omtrent bestemming winst
180	Beschermingsmaatregelen
183	Accountantsverklaring
184	Overzicht belangrijkste dochterondernemingen en deelnemingen
185	Functionarissen Koninklijke BAM Groep nv
186	Tien jaar kerngegevens
188	Financiële agenda

Voetbalstadion Soccer City
(94.700 zitplaatsen),
Johannesburg, Zuid-Afrika.
BAM International (in combi-
natie), HBM Stadien- und
Sportstättenbau.

Jaarrapport 2009

Voorwoord

Koninklijke BAM Groep nv doet u met dit jaarrapport 2009 verslag over een lastig jaar. De terugblik op ons 140ste ondernemingsjaar roept gemengde gevoelens op. BAM heeft in 2009 een nettoresultaat behaald van € 31,3 miljoen bij een omzet van circa € 8,4 miljard. Onze Groep is – met name in de sector Vastgoed – hard geraakt door de economische crisis. Wij zagen ons genoodzaakt gedurende het jaar onze vastgoedactiviteiten te reorganiseren. De crisis noodzaakte tot extra voorzieningen en waardeverminderingen van vastgoedprojecten en -posities. Daartegenover staan sterke prestaties van de meeste andere werkmaatschappijen in hun specifieke deelmarkten.

Onze werkmaatschappijen kampen in alle thuislanden met krimpende volumes, toegenomen concurrentie en oplopende prijsdruk. De motivatie en inzet van de medewerkers van BAM om de projecten van onze opdrachtgevers tot stand te brengen en nieuwe opdrachten te verwerven, hebben hieronder niet te lijden. In tegendeel, over de volle breedte van onze Groep nemen wij initiatieven om ook onder sterk gewijzigde marktomstandigheden successen te kunnen blijven behalen. Vrijwel al onze vormen van dienstverlening, producten, projecten en nieuwe concepten, beantwoorden steeds meer aan de behoefte aan een duurzamere samenleving.

In het afgelopen jaar hebben wij onze strategische agenda geformuleerd voor de periode 2010-2012. U kunt in dit jaarrapport vanaf pagina 8 meer informatie vinden over de strategie die wij voor onze onderneming hebben uitgezet. Wij willen ook in 2012 stevig gesteld staan om een toppositie in Europa in te nemen. Het is nog onduidelijk in hoeverre de markten zich kunnen herstellen binnen onze strategische periode. Mede daarom hebben wij besloten om ons tot aandeelhouders te wenden met een claimemissie om ook onze financiële positie te versterken. Dat laat onverlet dat BAM al het beschikbare potentieel mobiliseert om de strategische doelstellingen te bereiken.

Op het gebied van duurzaamheid hebben wij, ook in 2009, verdere voortgang geboekt. In het voorliggende jaarrapport vindt u daarover op pagina 59 een korte uiteenzetting. In ons separate duurzaamheidsverslag rapporteren wij uitgebreid over onze resultaten op dit gebied. Maatschappelijk verantwoord ondernemen heeft in de volle breedte onze aandacht. Op dit moment ligt onze eerste prioriteit bij veiligheid, CO₂-reductie en afvalverwerking.

BAM is het boekjaar 2010 gestart met een orderportefeuille van € 11,2 miljard (ultimo 2008: € 13,1 miljard). De vooruitzichten voor de bouwsector als geheel zijn voor dit jaar niet bijzonder rooskleurig. BAM kan zich aan de situatie op de bouw- en vastgoedmarkt niet onttrekken. Wij staan echter als Groep operationeel goed gesteld. De voorgenomen claimemissie versterkt ons financieel. Een solide onderneming, een gezonde orderportefeuille en een uiterst gemotiveerde organisatie maken dat wij vol vertrouwen zijn in de toekomst van ons bedrijf.

Bunnik, 3 maart 2010
Ir. J.A.P. van Oosten

Brandweer- en ambulancepost,
Den Haag.
BAM Utiliteitsbouw.

Vooruitzichten

Koninklijke BAM Groep is het jaar 2010 ingegaan met een orderportefeuille van € 11,2 miljard (ultimo 2008:

€ 13,1 miljard). De daling betreft nage-
noeg alle sectoren met uitzondering van
Installatietechniek. Met name in de sector
Vastgoed was sprake van een aanzienlijke daling
van de portefeuille. Naar verwachting wordt
van de totale orderportefeuille € 6,3 miljard in
2010 uitgevoerd en € 4,9 miljard in latere jaren.
Voor 2010 is daarmee bijna 80 procent van de
verwachte omzet in portefeuille. Dit percen-
tage is licht lager ten opzichte van ultimo 2008.

De marktomstandigheden en -verwachtingen
in aanmerking genomen, bieden omvang en
kwaliteit van de orderportefeuille een goede
basis voor 2010 en verder.

De prognoses van Euroconstruct (november
2009) voor de bouwvolumes in 2010 en vol-
gende jaren wijzen in de sectoren Bouw en Vastgoed
op een volumeteruggang in alle thuismarkten van
de Groep. Hierbij wordt de sterke volumedaling van
de marktsector gedeeltelijk gecompenseerd door
opdrachten uit de publieke sector, in het bijzonder in de
segmenten onderwijs en gezondheids- en welzijnszorg.
De vooruitzichten voor de korte termijn voor het
segment woningbouw, waarin BAM met name actief is
in Nederland, zijn ongunstig. De vraag van consumen-
ten naar (nieuwbouw)woningen in Nederland is sterk
verminderd. De sterk afgezwakte markten, zowel voor
woningen (in Nederland, België en Ierland) als voor
commercieel vastgoed (in alle thuislanden), blijven de
sector Bouw parten spelen. Dat geldt eveneens voor de
sector Vastgoed (actief in alle thuislanden, met uitzon-
dering van Duitsland). BAM verwacht een stabilisatie
van deze markten na 2010 en eventu-
ele verbeteringen in latere jaren.

In de sector Infra is op basis van de
prognoses van Euroconstruct sprake
van een zeer gemengd beeld; van
een sterke daling in Ierland, een
lichte daling in Nederland naar groei
in Duitsland, België en het Verenigd
Koninkrijk.

In Nederland komt een aantal grote
werken, deels in pps-vorm, in 2010 op
de markt. De verwachte groei van de
Britse, Belgische en Duitse infra-
markten steunt voor een belangrijk
deel op het verder aantrekken van de

wegen- en railbouw. Ook hier zullen de projecten vooral
in pps-verband tot stand komen. De Ierse activiteiten
van BAM zijn reeds fors afgenomen.

Momenteel loopt in diverse landen een recordaantal
biedingen voor pps-projecten waarbij de Groep
betrokken is. Het aantal aanvragen zal in het huidige
economische klimaat verder toenemen. Als gevolg
hiervan verwacht de Groep verdere investeringen in
aandelenbelangen in pps-activiteiten te moeten doen.
Koninklijke BAM Groep zal ook in 2010 het desinves-
teringsprogramma ten aanzien van pps-projecten
continueren. Het past in de langetermijnstrategie
van de Groep de aldus vrijkomende middelen aan te
wenden om het actieve beleid en het toenemend aantal
biedingen van BAM PPP te ondersteunen.

Via een 21,5-procentbelang in baggeronderneming
Van Oord is de Groep betrokken bij de wereldwijde bag-
germarkt. Zoals medio oktober 2008 bekendgemaakt,
zijn de in mei 2008 gestarte gesprekken met de twee
overige aandeelhouders in Van Oord over de verkoop
van het minderheidsbelang opgeschort. BAM handhaaft
het voornemen om het minderheidsbelang in Van Oord
te verkopen.

Naar verwachting zal de omzet van de Groep in 2010
zijn opgebouwd, zoals weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Omzetverwachting 2010 per sector in procenten van de totale omzet*

	Utiliteits- bouw	Woning- bouw	Vastgoed	Infra	Overig	Totaal
Nederland	9	8	8	20	3	48
Verenigd Koninkrijk	16	-	-	8	-	24
Ierland	2	-	-	1	-	3
Duitsland	6	-	-	5	-	11
België	4	-	1	4	-	9
Wereldwijd	-	-	-	3	2	5
	37	8	9	41	5	100

* Omzetverwachting gebaseerd op activiteitenmix van de afzonderlijke
werkmaatschappijen (exclusief omzeteliminatie tussen sectoren). Dit kan afwijken
van de primaire segmentatie in de jaarrekening.

Organisatiestructuur Koninklijke BAM Groep

	Bouw	Vastgoed	Infra	Pps
				BAM PPP
Nederland	BAM Utiliteitsbouw		BAM Civiel	Installatietechniek
		AM	BAM Infratechniek	BAM Techniek
	BAM Woningbouw		BAM Rail	
	Heilijgers		BAM Wegen	
	Pennings			
		IPMMC		
België	BAM Wallonie		BAM Wallonie	
	CEI-De Meyer	Immo BAM	Betonac	
	Interbuild	Kairos	CEI-De Meyer	
Verenigd Koninkrijk	BAM Construction *	BAM Properties *	BAM Nuttall	
Ierland	BAM Building **	BAM Property **	BAM Civil **	
Duitsland	BAM Deutschland		W&F Ingenieurbau	
Wereldwijd	BAM International		BAM International	Consultancy en engineering
				Tebodin
			Van Oord (21,5%)	

Sector
Werkmaatschappij
Actief in deze sector
Deelneming

* BAM Construction en BAM Properties maken deel uit van BAM Construct UK.

** BAM Building, BAM Property en BAM Civil maken deel uit van BAM Contractors.

Netwerk vestigingen

Bouw

Nederland

BAM Utiliteitsbouw - Bunnik - Almere - Amsterdam - Arnhem - Breda - Capelle aan den IJssel - Den Haag - Eindhoven - Emmen - Enschede - Groningen - Leeuwarden - Maastricht - Roermond - Tiel - Utrecht - Zwolle
BAM Advies & Engineering - Bunnik
BAM HABO - Den Haag
Nelis Bouw & Onderhoud - Amsterdam
Schakel & Schrale - Amsterdam - Roermond

BAM Woningbouw - Bunnik - Alkmaar - Amsterdam - Breda - Capelle aan den IJssel - Den Haag - Deventer - Groningen - Nieuwegein - Weert

Heilijgers - Amersfoort

Bouwbedrijf H. Pennings en Zn. - Rosmalen

BAM Materieel - Lelystad - Kesteren - Nederweert

België

Interbuild - Wilrijk

Verenigd Koninkrijk

BAM Construct UK - Hemel Hempstead, Hertfordshire
BAM Construction - Londen - Bristol - Cardiff - Coventry - Exeter - Gateshead - Glasgow - Leeds - Manchester - Poole - Edinburgh - Newcastle - St. Albans
BAM Facilities Management - Coventry - Glasgow

Ierland

BAM Building - Dublin - Kill, Co. Kildare - Little Island, Cork - Galway

Duitsland

BAM Deutschland - Stuttgart - Berlin - Dresden - Düsseldorf - Frankfurt am Main - Göttingen - München - Neurenberg

Vastgoed

Nederland

AM - Nieuwegein - Bunnik - Amsterdam - Eindhoven - Rotterdam - Terneuzen - Utrecht - Zwolle

IPMMC Vastgoed - Utrecht

België

Immo BAM - Brussel
Kaïros - Wilrijk

Verenigd Koninkrijk

BAM Properties - Londen - Bristol - Glasgow - Manchester

Ierland

BAM Property - Dublin - Kill, Co. Kildare - Little Island, Cork

Infra

Nederland

BAM Civiel - Gouda - Amsterdam - Breda - Elsloo - Zuidbroek
BAM Grondtechniek - Amsterdam
BAM Project Support - Amsterdam

BAM Infratechniek - Culemborg - Barendrecht - Budel - Halfweg - 's-Hertogenbosch - Nieuwleusen - Ootmarsum - Schiphol - Susteren - Utrecht

BAM Leidingen & Industrie - Nieuwleusen - Culemborg

Ravesteyn Kabel- en Montagewerk - Lopik - Capelle aan den IJssel - Leidschendam - Roosendaal - Meer, België

Van den Berg Infrastructures -

Zwammerdam - Amsterdam - Delft - Montfoort - Rotterdam - Zoeterwoude

VTN Verkeers- & Besturingstechniek - Culemborg - Wateringen

BAM Rail - Breda - Dordrecht - Eindhoven - Rotterdam

BAM Wegen - Utrecht - Apeldoorn - Beek - Bergen op Zoom - Den Haag - Hardinxveld-Giessendam - Helmond - Tiel - Tynaarlo - Zaandam

BAM Geleiderail - Drachten

BAM Milieu - Hardinxveld-Giessendam

HABO GWW - Den Haag

HOKA Verkeerstechniek - 's-Hertogenbosch - Apeldoorn - Berkhout - Drachten - Den Haag - Susteren

Mostert De Winter - Hardinxveld-Giessendam

Nootenboom Sport - Barendrecht

Redubel - Geldermalsen

BAM Infraconsult - Gouda - Apeldoorn - Breda - Den Haag - Utrecht - Singapore

België

BAM Wallonie - Chaudfontaine
Galère - Chaudfontaine - Charleroi
Balteau - Louveigné
FED Holding - Saint-Nicolas

Betonac - Sint-Truiden

CEI-De Meyer - Brussel - Eke (Nazareth)

Verenigd Koninkrijk

BAM Nuttall - Camberley - Berkhamsted - Bridgend - Cambridge - Exeter - Glasgow - Halesowen - Leeds - Maidstone - Newcastle upon Tyne - Northwich - Southampton

BAM Ritchies - Glasgow - Clevedon - Wigan - Erith - Dublin

Finchpalm - Wembley - Erith

Nuttall Hynes - Tunbridge Wells

Nuttall John Martin - Thetford

Ierland

BAM Civil - Dublin - Kill, Co. Kildare - Little Island, Cork - Galway

BAM Rail - Dublin - Kill, Co. Kildare - Little Island, Cork - Galway

Duitsland

Wayss & Freytag Ingenieurbau - Frankfurt am Main - Berlin - Düsseldorf - Hamburg - Kamsdorf - München - Stuttgart

Wereldwijd

BAM International - Gouda - Abu Dhabi - Accra - Al Khuwair - Cairo - Colombo - Dar es Salaam - Doha - Dubai - Jakarta - Perth - Singapore - Tripoli

Publiekprivate samenwerking

BAM PPP - Bunnik - Brussel - Glasgow - Birmingham - Dublin - Frankfurt am Main

Installatietechniek

Nederland

BAM Techniek - Bunnik - Amsterdam - Apeldoorn - Benningbroek - Capelle aan den IJssel - Den Haag - Emmen - Groningen - Leeuwarden - Roermond - Veenendaal
Digacom - Nieuw-Vennep
Interflow - Wieringerwerf

Consultancy en engineering

Wereldwijd

Tebodin Consultants & Engineers - Den Haag - Bergen op Zoom - Deventer - Eindhoven - Groningen - Hengelo - Maastricht - Rotterdam - Velsen - Antwerpen - Gelsenkirchen - Hamburg - Leuna - Schwarzheide - Warschau - Gdańsk - Katowice - Krakau - Poznań - Szczecin - Bratislava - Košice - Praag - Ostrava - Pardubice - Boedapest - Szeged - Belgrado - Boekarest - Cluj-Napoca - Moskou - St. Petersburg - Jekaterinenburg - Kharkiv - Kiev - Lviv - Abu Dhabi - Doha - Dubai - Manama - Muscat - Jeddah - Shanghai - Chennai - Ho Chi Minhstad

Deelnemingen

Wereldwijd

Van Oord (21,5%) - Rotterdam

Missie, visie, ambitie en doelstellingen

Kern van BAM's strategie

BAM streeft een gezonde groei van de activiteiten na. Daarbij heeft het versterken van de aanwezigheid van BAM in alle thuismarkten de hoogste prioriteit. De tweede prioriteit betreft het opvullen van BAM's activiteitenmatrix door activiteiten die al succesvol in een thuismarkt worden ontplooid tevens in andere thuismarkten op te zetten. De derde prioriteit is het ontwikkelen van nieuwe concepten of producten in segmenten met groeimogelijkheden.

Dit beleid steunt op vier pijlers:

1. Vakmanschap op alle niveaus blijft de basis voor het primaire proces vormen. BAM ontwikkelt zich gestaag tot een organisatie van hoogwaardige professionals. BAM zal optimaal gebruikmaken van de voordelen van virtueel bouwen.
2. Alle medewerkers dienen te kunnen beschikken over de kennis en ervaring die breed in de Groep aanwezig is en zo de slagkracht van BAM vergroten. Het potentieel van de Groep (mensen, kennis, vakmanschap en materieel) dient ten volle te worden benut.
3. Human resources management zal zorgen voor voldoende vakbekwaamheid en voor het ontwikkelen van managementpotentieel op elk niveau van het bedrijf. Hierbij gaat aandacht uit naar de ontwikkeling van vaardigheden en verbreding van kennis, de diversiteit van het personeelsbestand, alsook naar werving en selectie.
4. Het beleid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen zal zich toespitsen op het bevorderen van een goede gezondheid en veilige werkomstandigheden in het gehele bouwproces, het verminderen van de 'CO₂-voetafdruk' en op verantwoorde afvalverwerking.

Missie

BAM wil een van Europa's beste bouwondernemingen zijn, die bekend staat om zowel de gebundelde kracht als de lokale dienstverlening.

Door verantwoordelijkheid te nemen voor mens en milieu kan de Groep beantwoorden aan de verwachtingen van zowel huidige als toekomstige belanghebbenden in een wereld van snel voortschrijdende economische, politieke en ecologische veranderingen.

Visie

Een aantal wereldwijde trends geeft richting aan de ontwikkelingen op lange termijn.

De bestaande voorraad van de gebouwde omgeving bepaalt voor een groot deel de Europese energiebehoefte.

Klimaatverandering – en het bereiken van een ommekeer – heeft aanzienlijke consequenties voor ontwerp en bouw van gebouwen en infrastructuur.

De houding ten opzichte van gezondheid en welzijn wijzigt zich van vraag naar gezondheidszorg en welzijn naar het aanpassen van de persoonlijke levensstijl.

De steeds veranderende maatschappij verwacht een actieve bijdrage van de Groep, niet alleen door producten en diensten te leveren, maar eerst en vooral door de wijze waarop werkmaatschappijen deelnemen aan het bouwproces en verantwoordelijkheid nemen voor de gevolgen van hun activiteiten.

Ambitie voor 2020

De ambitie van BAM is gebaseerd op de positie die de Groep over een termijn van tien jaar wil innemen.

Gemeten naar omzet zal BAM in 2020 een stevige en onafhankelijke positie in de Europese bouwsector innemen. De Groep streeft naar een Europese toppositie met hoogwaardige werkmaatschappijen en een sterke balans, en met een winstgevendheid die tot de hoogste van de sector kan worden gerekend.

Hogere resultaten hangen in het algemeen samen met een toename van de risico's. Vanzelfsprekend vereist dit een solide financiële structuur. Hiervoor is een verdere verbetering van de solvabiliteit noodzakelijk. Risicomanagement dient een kerncompetentie van de Groep te zijn.

BAM opereert voornamelijk in de vijf thuismarkten. Waar mogelijk zal de Groep de activiteiten in de thuismarkten, in lijn met de economische realiteit, uitbreiden.

De Groep streeft ernaar in alle thuismarkten een volledig pakket producten en diensten aan te bieden. In elk van de thuismarkten zal BAM tot de marktleiders behoren.

Buiten de thuismarkten opereert de onderneming in winstgevende nichemarkten en gericht op het bieden van optimale dienstverlening aan de internationaal opererende opdrachtgevers van de Groep, BAM's 'global customers'. Deze internationale activiteiten leveren een waardevolle bijdrage aan de kennis en ervaring van medewerkers en zijn tevens van belang voor het imago van de Groep.

In toenemende mate raakt de onderneming in de vroegste fases van de totstandkoming bij een project betrokken. Steeds vaker ook vervult BAM de rol van initiatiefnemer. De conceptuele kracht van de Groep is hierbij van doorslaggevend belang. Duurzaamheid en levenscyclusbenadering vormen bij conceptontwikkeling breed geaccepteerde uitgangspunten.

De Groep zal door het aanbieden van een breed dienstenpakket – waaronder facilitymanagement en onderhoud – ook na oplevering van werken aan projecten verbonden blijven. Opdrachtgevers zullen steeds vaker de risico's overdragen met geïntegreerde contractvormen of design-and-constructcontracten op basis van prijsconcurrentie.

De organisatie zal de gedecentraliseerde structuur handhaven. Het hart van de Groep wordt gevormd door werkmaatschappijen, geleid door statutaire directies die rapporteren aan de raad van bestuur. De raad van bestuur wordt geadviseerd en bijgestaan door compacte stafafdelingen met een internationaal blikveld. De Groep opereert als een Europese onderneming, met een bestuurlijk centrum in Nederland en een beursnotering aan Euronext Amsterdam.

De Groep hanteert een managementsysteem dat een onbevangen marktbenadering stimuleert en signalen uit de directe omgeving registreert, maar dat risico's beperkt.

Management development wordt beschouwd als instrument voor een duurzaam personeelsbestand dat prestaties levert in overeenstemming met de ambitie.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen zal in 2020 volledig zijn geïntegreerd in bedrijfsprocessen en – nog belangrijker – de bedrijfscultuur van BAM. Het blijft de ambitie om op duurzame basis zaken te doen. De ondernemingsdoelstellingen zijn gericht op economische, milieukundige en maatschappelijke vooruitgang. Op het gebied van gezonde en veilige werkomstandigheden zal BAM een voorbeeldpositie in de bouwsector innemen. BAM is voorkeurswerkgever.

BAM vervult een actieve rol bij de ontwikkeling van de bedrijfstak door deelname aan branche- en andere professionele organisaties.

In alle landen voert de onderneming één naam en merkbeeld: **bam**

Doelstellingen 2010-2012

Deze paragraaf behandelt de doelstellingen die de Groep wenst te bereiken in 2012. De haalbaarheid wordt in belangrijke mate bepaald door marktomstandigheden en economische ontwikkelingen. Onder gezonde economische omstandigheden beschouwt BAM deze doelstellingen als ambitieus, maar haalbaar.

Financiële doelstellingen in 2012

Indien de wereldwijde economische crisis in 2009 het dieptepunt zou hebben bereikt, zou de bouwsector – rekeninghoudend met het na-ijleffect – vanaf 2011 herstel tonen. Uitgaande van deze situatie hanteert BAM als financiële doelstellingen:

- een omzet van circa € 9 miljard (exclusief acquisities);
- een resultaat vóór belastingen van 4 procent van de omzet;
- een solvabiliteit van 25 procent (exclusief pps-schulden vanwege het non-recourse karakter);
- een sterke afname van de nettoschuld (exclusief non-recourse pps-schulden) en het werkkapitaal.

Koninklijke BAM Groep wil de aandeelhouders een solide winst bieden, die resulteert in een aantrekkelijk dividend en een waardevermeerdering van de aandelen.

Hoefijzervormig woon- en winkelgebied Saendelft, Assendelft.

AM (in combinatie), BAM Utiliteitsbouw, BAM Woningbouw, Mostert De Winter, Van den Berg Infrastructures/Trilink.

Biomedisch centrum, Bonn
BAM Deutschland.

Marktpositie in 2012

Met een omzet van circa € 9 miljard behoort BAM tot de top van de Europese bouwondernemingen.

BAM opereert in de markt op Europees, nationaal en lokaal niveau. Op Europees en nationaal niveau bedient de Groep grote opdrachtgevers en is de Groep betrokken bij omvangrijke en complexe projecten, waarbij sprake is van gecontroleerde acceptatie van risico's.

BAM beschikt over een uitgebreid regionaal netwerk. Lokale vestigingen kunnen gebruikmaken van de expertise die in de gehele Groep aanwezig is.

BAM streeft na de huidige marktposities in de thuislanden ten minste te handhaven. De Groep wil medewerkers een uitdagende werkomgeving blijven bieden. Een financieel gezonde positie zorgt ervoor dat de onderneming een interessante partner blijft voor belangrijke opdrachtgevers en de financiële wereld. BAM wil de volgende marktposities innemen:

Nederland:	marktleider
België:	marktleider
Verenigd Koninkrijk:	in top 5
Ierland:	in top 3
Duitsland:	toppositie

BAM wenst een leidende marktpositie te bekleden met betrekking tot publiekprivate samenwerkingsprojecten.

Organisatie en medewerkers in 2012

BAM wil bij opdrachtgevers, samenleving en overige belanghebbenden te boek staan als een excellente onderneming. Deze ambitie steunt op diverse programma's om de ondernemingsactiviteiten te verbeteren:

- BAM zal meer initiatieven ontwikkelen om met product- en marktgerichte teams optimaal te kunnen beantwoorden aan de wensen van opdrachtgevers in de segmenten gezondheidszorg, onderwijs, energielevering, energie-efficiëntie, facilitymanagement en exploitatie;
- BAM zal het primaire proces verder verbeteren door de introductie van instrumenten voor kennisuitwisseling in de Groep, het terugdringen van faalkosten, door risicomanagement, lean construction management en door 'virtual construction';
- BAM zal het human resources management verder verbeteren om de ontwikkeling en werving van medewerkers op alle niveaus te ondersteunen. Ondernemingsgeest, vaardigheden en competenties moeten Groepsbreed worden ontwikkeld om aan de wensen vanuit de markten te kunnen blijven voldoen;
- BAM zal kwantitatieve grondslagen ontwikkelen voor het duurzaamheidsbeleid;
- BAM zal het gezondheids- en veiligheidsbeleid op een hoger plan brengen om daarmee de gewenste verandering van de bedrijfscultuur te versnellen.

Van strategie naar implementatie

De implementatie van de strategische agenda 2010-2012 vindt voornamelijk plaats in de werkmaatschappijen en door samenwerking tussen werkmaatschappijen. Implementatie en samenwerking worden geïnitieerd en gestuurd door het senior management, waarbij de raad van bestuur actief begeleiding, focus en coördinatie biedt.

Om de doelstellingen te bereiken, heeft BAM onderstaand actieplan geformuleerd:

1. Financieel

- Blijvende focus op cashmanagement.
- Afname van het werkkapitaal, waaronder vastgoedposities.
- Beheersing bedrijfsgebonden kosten in lijn met de omvang van de organisatie.
- Verdere verbetering van het risicomanagement.
- Verkennen van innovatieve financieringen voor pps- en vastgoedprojecten.

2. Markt

In een snel veranderende wereld vraagt de samenleving oplossingen voor complexe problemen. Gebaseerd op goed ondernemerschap en flexibiliteit kan BAM op drie manieren de marktpositie in de thuismarkten versterken:

- Autonoom door uitbreiding van BAM's activiteiten in de huidige thuismarkten, door het versterken van de regionale basis en door overnames zodra zich een gunstige gelegenheid voordoet.
- Ontwikkeling van nieuwe BAM-activiteiten in de huidige thuismarkten door gebruik te maken van de kennis die elders in de Groep in andere thuismarkten aanwezig is.
- De Groepskrachten bundelen door aanwezige kennis in de Groep te gebruiken om klanten beter van dienst te zijn met nieuwe ideeën, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van concepten en initiatieven vroeg in het bouwproces.

3. Producten en concepten

Nieuwe producten en concepten worden ontwikkeld om tegemoet te komen aan de vraag van opdrachtgevers naar totaaloplossingen en om te voldoen aan de huidige eisen van de samenleving met betrekking tot

beperking van het energieverbruik, afvalmanagement en waterbeheer.

4. Organisatie

- Verbetering van het primaire proces en versterking van het risicomanagement door de expertise van de werkmaatschappijen beter te benutten en door toepassing van 'Lean Construction Management'.
- Introduceren van virtueel bouwen en ict-toepassingen voor:
 - communicatie met opdrachtgevers;
 - samenwerking bij technisch ontwerp en werkvoorbereiding;
 - communicatie in het bedrijf en bij projecten;
 - het delen van kennis;
 - opslag, beheer en delen van informatie.
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen: Initiatieven worden ontplooid om duurzaamheid tot aandachtspunt te maken in de gehele waardeketen.

5. Mens en maatschappij

- BAM heeft niet alleen aandacht voor de veiligheid van zijn medewerkers en onderaannemers, maar heeft ook oog voor de veiligheid van de directe omgeving van bouwplaatsen.
- Het delen van kennis en ervaring is een vereiste om te overleven in de markt van morgen. Maatregelen worden genomen om tot op projectniveau ten volle profijt te trekken van de know-how van de Groep.
- Ontwikkeling van voldoende managementpotentieel in alle geledingen van het bedrijf.
- Diversiteit van de medewerkers wordt gezien als belangrijk voor de Groep als spiegel van de maatschappij.

Aandelen Koninklijke BAM Groep nv

Beursnotering

De aandelen Koninklijke BAM Groep nv zijn sinds 1959 genoteerd aan Euronext Amsterdam. Het gewone aandeel BAM maakt sinds september 2008 deel uit van de AEX-index. Tevens is het aandeel opgenomen in de Euronext NEXT-150 Index en de Dow Jones STOXX 600 Index.

Naast de gewone aandelen zijn aan Euronext Amsterdam cumulatief financieringspreferente aandelen BAM genoteerd. Ook worden sinds 2006 opties op gewone aandelen BAM verhandeld door Liffe, het derivatenbedrijf van Euronext.

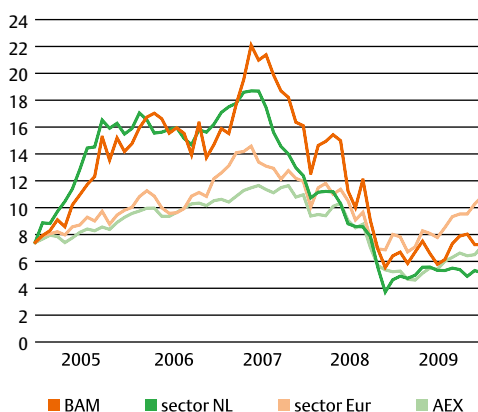
De totale beurswaarde (marktkapitalisatie) van de Groep bedroeg ultimo 2009 circa € 1,0 miljard, een stijging van circa 13 procent ten opzichte van de stand ultimo 2008 (circa € 0,9 miljard).

Koersverloop

De slotkoers van 2009 van het gewone aandeel bedroeg € 7,25, een stijging van circa 13 procent ten opzichte van de slotkoers van 2008 (€ 6,41). Hiermee presteerde het aandeel slechter dan de AEX-index. Over de afgelopen vijf jaar daalde de koers van het aandeel BAM met 2 procent. Ter vergelijking: de AEX-index is in dezelfde periode met 4 procent gedaald. Grafiek 1 toont het koersverloop van het gewone aandeel BAM over de afgelopen vijf jaar.

Grafiek 1 Koersverloop gewone aandelen

(in € 1,-)

Beurshandel

De liquiditeit van het gewone aandeel Koninklijke BAM Groep is gedurende 2009, vooral in de tweede helft van het jaar, verder toegenomen. Het aantal verhandelde gewone aandelen is in het boekjaar met ruim 2 procent gestegen tot een totaal van 294,9 miljoen stukken (2008: 288,4 miljoen). Gemiddeld zijn per dag 1.152.000 gewone aandelen verhandeld (2008: 1.126.000).

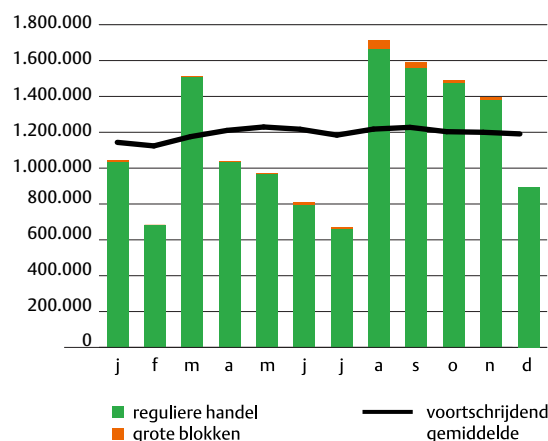
Grafiek 2 toont de ontwikkeling van de gemiddelde dagomzet van de gewone aandelen in 2009 op Euronext Amsterdam.

De handel in financieringspreferente aandelen is in 2009 verder afgenomen naar gemiddeld 87 stukken per dag (2008: 116).

ING, Rabobank en RBS treden op als liquidity provider ('animateur') in de handel in het gewone aandeel.

Grafiek 2 Aantal verhandelde gewone aandelen in 2009

(gemiddeld per dag)

Ontwikkeling aantal uitstaande aandelen

Het aantal uitstaande gewone aandelen is gedurende 2009 met circa 4.000 toegenomen tot circa 135,2 miljoen. Deze toename is het gevolg van de omwisseling in het boekjaar van converteerbare financieringspreferente aandelen in gewone aandelen.

Gedurende 2009 zijn in totaal 3.846 converteerbare preferente aandelen omgewisseld in gewone aandelen. Het resterende aantal uitstaande converteerbare preferente aandelen bedraagt per ultimo 2009: 346.276. In de eerste maanden van 2010 zijn geen converteerbare preferente aandelen omgewisseld in gewone aandelen.

Het aantal uitstaande niet-converteerbare preferente aandelen bedraagt per ultimo 2009: 473.275. Het voornemen blijft bestaan om alle resterende niet-converteerbare preferente aandelen in te kopen, waarna de notering van deze stukken kan worden beëindigd. Tot op heden zijn 398.517 stuks door de vennootschap ingekocht.

Het verloop van het aantal uitstaande aandelen in 2009 (inclusief het percentage dat elk soort aandelen vertegenwoordigt op het totaal) is weergegeven in tabel 2.

De aandelen die op grond van conversie zijn uitgegeven, tellen tijdsgewogen mee. Hiermee komt het gemiddeld aantal gewone aandelen in 2009 uit op 135.195.324 (2008: 133.833.884).

Spreiding aandelenbezit

De spreiding van het aandelenbezit is gedurende 2009 aanzienlijk gewijzigd in vergelijking met het voorgaande jaar. Het Nederlandse aandelenbezit is sterk toegenomen. Ultimo 2009 werd circa 60 procent van de uitstaande aandelen in Nederland gehouden, tegen 48 procent ultimo 2008. Deze stijging in Nederland ging ten koste van vooral de positie in het Verenigd Koninkrijk. Het aandelenbezit in de rest van Europa is iets toegenomen en is vergelijkbaar met de afname van het aandelenbezit in de Verenigde Staten. Het percentage van de aandelen wat gehouden wordt door particulieren is sterk gestegen.

Tabel 3, die de spreiding van het aandelenbezit toont, is gebaseerd op de uitkomsten van een onderzoek naar het aandelenbezit. Dit jaarlijkse onderzoek geeft een indicatie van het aandelenbezit per jaareinde.

Tabel 2 Aantal uitstaande aandelen in 2009

	Gewone aandelen	Preferente aandelen		Totaal
		converteerbaar	niet-converteerbaar	
Geplaatst per 1 januari	135.192.833 (99,4%)	350.122 (0,3%)	473.275 (0,3%)	136.016.230 (100%)
Conversie van preferente aandelen	3.846	(3.846)	–	–
Geplaatst per 31 december	135.196.679 (99,4%)	346.276 (0,3%)	473.275 (0,3%)	136.016.230 (100%)

Tabel 3 Spreiding aandelenbezit

(in procent)	Institutioneel		Particulier		Totaal	
	2009	2008	2009	2008	2009	2008
Nederland	45	40	15	8	60	48
Verenigd Koninkrijk	9	21	–	–	9	21
Overig Europa	23	21	–	–	23	21
Verenigde Staten	8	10	–	–	8	10
	85	92	15	8	100	100

Volgens het AFM-register substantiële deelnemingen hebben drie institutionele beleggers reële belangen van 5 procent of meer. Binnen de meldingsdrempels kunnen echter mutaties zijn opgetreden.

I Tabel 4 toont de belangen van 5 procent of meer volgens het AFM-register substantiële deelnemingen.

Winst per aandeel na conversie

Omwisseling van converteerbare preferente aandelen heeft invloed op zowel het resultaat toerekenbaar aan houders van gewone aandelen (besparing op preferent dividend) als op het aantal winstgerechtigde gewone aandelen.

Onderstaande I tabel 5 toont deze invloeden voor de winst per aandeel 2009.

Dividendbeleid

Koninklijke BAM Groep streeft naar een dividenduitkering op de gewone aandelen tussen 30 procent en 50 procent van de nettowinst. In beginsel wordt het dividend in contanten uitgekeerd. Voorgesteld wordt een dividend over 2009 van € 0,10 in contanten per gewoon aandeel (2008: € 0,50). Het voorstel komt overeen met een payout van 43,2 procent op basis van het nettore-sultaat over 2009 ad € 31,3 miljoen. In totaal zal € 13,5 miljoen worden uitgekeerd aan houders van gewone aandelen (op basis van het aantal uitstaande gewone aandelen ultimo 2009).

Het dividendrendement op gewone aandelen bedraagt 1,4 procent op basis van het dividendvoorstel en de slotkoers 2009 (2008: 7,8 procent). Voor de converteerbare en niet-converteerbare financieringspreferente aandelen wordt een contant dividend uitgekeerd van € 0,37086 respectievelijk € 0,38346 per aandeel. Aanvullende informatie betreffende het dividendvoorstel over 2009 is opgenomen in het verslag van de raad van bestuur op pagina 37.

Tabel 4 Belangen van 5 procent of meer volgens het AFM-register substantiële deelnemingen

<i>(in procent)</i>	Belang	Belang boven 5 procent sinds
A. van Herk	9,4	oktober 2005
Delta Lloyd Levensverzekering (Aviva)	6,0	december 2002
ING Groep	10,2	februari 1992

Tabel 5 Winst per aandeel 2009 na conversie

	Gemiddeld aantal gewone aandelen	Nettoresultaat toerekenbaar aan houders gewone aandelen (x € miljoen)	Nettoresultaat per gewoon aandeel (in €)
Vóór conversie	135.195.324	31,3	0,23
Conversie preferente aandelen	347.631	0,1	-
Na conversie	135.542.955	31,4	0,23

Brug over de Suir in pps-
rondweg Waterford, Ierland.
BAM PPP (in combinatie),
BAM Contractors.

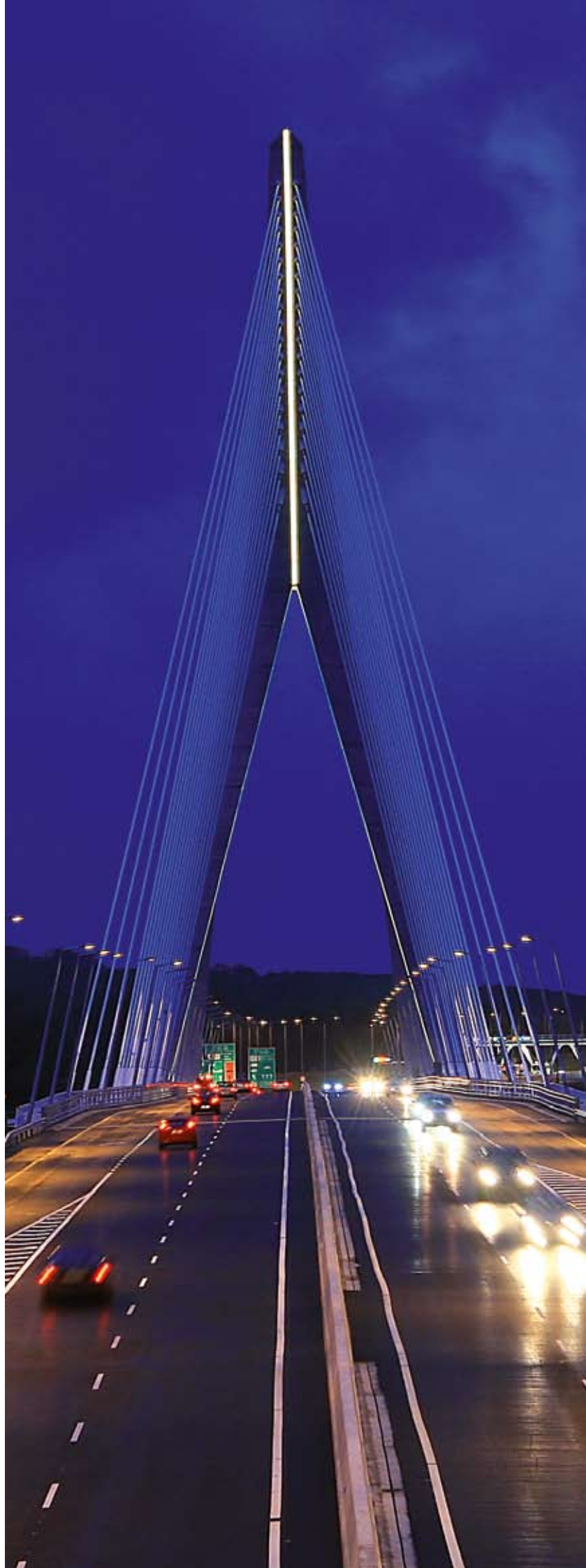
Investor relations

Koninklijke BAM Groep hecht grote waarde aan transparante en gelijke informatieverstrekking aan beleggers. Het investorrelationsbeleid van BAM is erop gericht beleggers tijdig, volledig en eenduidig te informeren over strategie, doelstellingen, prestaties en vooruitzichten van de Groep. Zonder goede communicatie met beleggers zullen de in het bedrijf behaalde resultaten onvoldoende tot uitdrukking komen in de waardering van het aandeel.

Alle bijeenkomsten voor pers en analisten ter gelegenheid van de publicatie van jaarcijfers en halfjaarcijfers zijn via internet (webcast) voor een ieder toegankelijk. De bijeenkomsten vinden plaats in de Nederlandse taal. Tevens is het mogelijk te kiezen voor simultane Engelse vertaling van de analistenbijeenkomst. Alle conference calls met pers en analisten ter gelegenheid van de publicatie van eerste- en derdekwartalcijfers zijn via de telefoon voor een ieder toegankelijk. Deze Nederlandstalige conferencecalls zijn tevens beschikbaar in een simultane Engelse vertaling. Meer informatie hierover is te vinden op de website van de onderneming.

De grote belangstelling van de zijde van beleggers komt tot uitdrukking in het grote aantal contacten in de vorm van roadshows, deelname aan seminars en presentaties voor onder meer beleggingsclubs. In 2009 waren er ruim 200 van dergelijke contacten (2008: ruim 210). Alle data en locaties van roadshows, seminars en dergelijke worden gepubliceerd op de website van de onderneming.

Voor vragen of meer informatie over Koninklijke BAM Groep kan men terecht op website www.bam.nl. Aandeelhouders (of potentiële aandeelhouders) en financieel analisten kunnen zich met vragen richten tot de manager investor relations van Koninklijke BAM Groep, de heer P.R.E. Snippe, e-mail p.snippe@bamgroep.nl, telefoon +31 (0)30 659 87 07.

Gegevens per gewoon aandeel (in € 1,-, tenzij anders vermeld) ¹

	2009	2008	2007	2006	2005
Aantal winstgerechtigde gewone aandelen ultimo jaar	135.196.679	135.192.833	129.906.275	123.758.414	122.371.460
Gemiddeld aantal winstgerechtigde gewone aandelen	135.195.324	133.833.884	124.825.079	123.295.593	105.040.639
Nettoresultaat	0,23	1,21	2,80	1,11	1,46
Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten	0,23	1,21	2,15	1,01	1,46
Gemiddeld aantal winstgerechtigde gewone aandelen (<i>fully diluted</i>)	135.542.955	135.542.904	135.541.461	135.509.643	125.857.967
Nettoresultaat (<i>fully diluted</i>)	0,23	1,20	2,60	1,04	1,28
Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten (<i>fully diluted</i>)	0,23	1,20	2,01	0,95	1,28
Cashflow	1,98	2,67	3,61	1,92	2,47
Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders	6,47	6,27	7,65	5,58	4,74
Dividend ²	0,10	0,50	0,90	0,45	0,40
Pay-out (<i>in procent</i>)	43	42	34	41	32
Dividendrendement (<i>in procent</i>) ³	1,4	7,8	5,6	3,1	2,8
Hoogste slotkoers	9,39	16,60	22,58	18,49	15,46
Laagste slotkoers	4,94	4,67	13,79	12,93	7,05
Koers op 31 december	7,25	6,41	16,10	14,69	14,18
Gemiddelde dagomzet (<i>in aantal aandelen</i>)	1.152.000	1.126.000	848.000	723.000	590.000
Beurswaarde ultimo jaar (<i>x € 1.000</i>) ⁴	984.452	870.585	2.196.373	1.998.737	1.933.418

Gegevens financieringspreferente aandelen (in € 1,-, tenzij anders vermeld) ¹

	2009	2008	2007	2006	2005
<i>Converteerbare aandelen</i>					
Aantal uitstaande stukken	346.276	350.122	5.636.534	11.780.581	13.081.135
Conversiekoers	4,20	4,20	4,20	4,20	4,20
Koers op 31 december	6,60	4,65	18,15	15,11	14,97
Dividend ²	0,37	0,37	0,37	0,37	0,37
<i>Niet-converteerbare aandelen</i>					
Aantal uitstaande stukken	473.275	473.275	473.275	473.275	473.275
Koers op 31 december	4,21	5,01	5,45	5,75	5,00
Dividend ²	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38

¹ Gegevens aangepast voor aandelensplitsing 1:5 per 11 mei 2006.² Dividend 2009 betreft voorstel.³ Op basis van koers ultimo jaar.⁴ Op basis van totaal aantal uitstaande gewone en financieringspreferente aandelen.

Verslag raad van commissarissen aan aandeelhouders

Jaarrekening en dividendvoorstel

Hierbij leggen wij de door de raad van bestuur opgestelde jaarrekening over het boekjaar 2009 aan de algemene vergadering van aandeelhouders ter vaststelling voor.

De jaarrekening is door de externe accountant, PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., gecontroleerd; de goedkeurende accountantsverklaring is op pagina 183 van het jaarrapport opgenomen. De jaarrekening is door de raad van commissarissen met de raad van bestuur in aanwezigheid van de externe accountant besproken. De raad van commissarissen is van oordeel dat de jaarrekening en het verslag van de raad van bestuur een goede basis vormen voor de verantwoording die de raad van bestuur aflegt voor het gevoerde bestuur en de raad van commissarissen voor het gehouden toezicht op het gevoerde bestuur. De leden van de raad van commissarissen hebben de jaarrekening ondertekend ter voldoening aan hun wettelijke verplichting op grond van artikel 2:101 lid 2 BW.

Aan de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2010 wordt voorgesteld het dividend over het boekjaar 2009 vast te stellen op € 0,10 (2008: € 0,50) in contanten per gewoon aandeel. Op de converteerbare preferente aandelen F wordt een contant dividend uitgekeerd van € 0,37086 per aandeel. Op de niet-converteerbare preferente aandelen F wordt een contant dividend uitgekeerd van € 0,38346 per aandeel.

Samenstelling raad van commissarissen

Op 21 april 2009 heeft de algemene vergadering van aandeelhouders voor een periode van vier jaar de heer A. Baar herbenoemd en de heer H. Scheffers benoemd tot lid van de raad van commissarissen. De heer Scheffers heeft als nieuwe commissaris een introductieprogramma doorlopen en in dat kader nader kennisgemaakt met het bedrijf en leden van het management.

In 2010 zijn de heren R.J.N. Abrahamsen en W. Vonno aan de beurt om af te treden als lid van de raad van commissarissen wegens het aflopen van hun benoemingstermijn. De heer R.J.N. Abrahamsen heeft te kennen gegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te willen komen. De heer Abrahamsen is een zeer gewaardeerd commissaris van de vennootschap geweest, onder meer vanwege zijn deskundigheid op financieel terrein. De raad van commissarissen en de

raad van bestuur zijn de heer Abrahamsen zeer erkentelijk voor zijn grote betrokkenheid bij de Groep en voor de deskundige en waardevolle invulling die hij aan zijn commissariaat, onder meer als lid van de auditcommissie, bij de vennootschap heeft gegeven.

Indien de algemene vergadering van aandeelhouders geen aanbevelingen doet, heeft de raad van commissarissen het voornemen de heer Van Vonno voor te dragen om op 21 april 2010 door de algemene vergadering van aandeelhouders als commissaris van de vennootschap voor een periode van vier jaar te worden herbenoemd. De heer Van Vonno beschikt, als oud- voorzitter van de raad van bestuur van de vennootschap, over grote kennis en ervaring met betrekking tot de vennootschap en de branche waarin de vennootschap werkzaam is. Als voormalig bestuurder heeft hij veel ervaring en deskundigheid op het gebied van het geven van leiding aan een grote organisatie en heeft hij een zeer goed inzicht in onder meer de sociale en organisatorische aspecten die bij een groot bouwconcern aan de orde komen. Ten aanzien van deze benoeming geldt het in artikel 2:158 lid 6 Burgerlijk Wetboek bedoelde versterkte recht van aanbeveling. De centrale ondernemingsraad heeft laten weten met gebruikmaking van voormeld recht de heer Van Vonno aan te bevelen om ter benoeming als commissaris te worden voorgedragen.

De raad van commissarissen bestond, na het aftreden van de heer Van Rompuy eind 2008, gedurende het boekjaar 2009 tot 21 april 2009 uit vijf en daarna uit zes leden. De raad van commissarissen is van mening dat een aantal van zes tot zeven leden in de huidige omstandigheden als passend kan worden aangemerkt, gegeven de omvang en het internationale karakter van de Groep.

De raad kent een profielschets, die voor aandeelhouders ter inzage ligt in het kantoor van de vennootschap en die is gepubliceerd op de website van de vennootschap. Deze profielschets is in het kader van de vanaf 1 januari 2009 gewijzigde Nederlandse corporate governance code (hierna 'de code') met aandeelhouders besproken in de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009.

De raad van commissarissen stelt vast dat de raad wat betreft de samenstelling naar geslacht nog niet in lijn met de profielschets is samengesteld. De raad van commissarissen heeft zich voorgenomen om de komende jaren te streven naar een op dit punt meer evenwichtige samenstelling.

Voor het overige is de raad van oordeel dat de samenstelling evenwichtig en in lijn is met de profielschets van de raad. De leden beschikken over de ervaring die nodig is om goed te kunnen functioneren bij een groot, internationaal opererend bouwconcern, zijn elk in staat om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen, ten opzichte van de andere leden van de raad en de leden van de raad van bestuur kritisch en onafhankelijk te handelen, invulling te geven aan de wettelijke en statutaire taken van de raad van commissarissen en de raad van bestuur gevraagd en ongevraagd advies te geven en met raad terzijde te staan.

De raad kent in zijn midden een financieel expert met ervaring op financieel-administratief en accounting gebied bij andere grote ondernemingen. De raad hanteert voor zijn samenstelling daarnaast onder meer als specifieke criteria: breed algemeen inzicht in het ondernemerschap, deskundigheid op het gebied van de bouwnijverheid, deskundigheid op het gebied van leidinggeven aan grote (internationale) ondernemingen en deskundigheid op sociaal en maatschappelijk terrein.

Het rooster van aftreden van de raad van commissarissen is opgenomen op pagina 32 van het jaarrapport en is tevens gepubliceerd op de website van de vennootschap. Commissarissen kunnen, in navolging van de code, in beginsel maximaal drie termijnen van vier jaar aanblijven. Herbenoemingen worden vanzelfsprekend telkens aan aandeelhouders voorgelegd.

De personalia van de commissarissen zijn als onderdeel van dit verslag, vermeld op pagina 32 en 33 van het jaarrapport.

De aandeelhoudersvergadering van 7 mei 2008 heeft de jaarlijkse beloning van leden van de raad van commissarissen vastgesteld op € 50.000,- voor de voorzitter, € 45.000,- voor de vice-voorzitter en € 40.000,- voor de overige leden van de raad, met een opslag van € 5.000,- voor elke commissaris die lid is van een door de raad ingestelde commissie, met een maximum van één opslag per commissaris. De aandeelhoudersvergadering heeft voorts ingestemd met het voorstel van de vennootschap om de bezoldiging van leden van de raad van commissarissen voor een aandeelhoudersvergadering alleen dan te agenderen ingeval van voor te stellen wijzigingen in deze bezoldiging.

De honorering van de leden van de raad van commissarissen is niet afhankelijk van de resultaten van de vennootschap, noch van een change of control in de vennootschap.

De leden van de raad onderhouden geen andere zakelijke relaties met de onderneming. Naar het oordeel van de raad van commissarissen is voldaan aan het vereiste van de bepaling van de code met betrekking tot onafhankelijkheid. De vennootschap heeft in de heer Van Vonno, als oud-voorzitter en voormalig lid van de raad van bestuur van de vennootschap, één commissaris die niet onafhankelijk is in de zin van de code, hetgeen in overeenstemming is met de code.

Geen der commissarissen heeft meer dan vijf commissariaten bij Nederlandse beursvennootschappen. Er is de raad van commissarissen niet gebleken van enig tegenstrijdig belang tussen de vennootschap en leden van de raad van commissarissen, dan wel tussen de vennootschap en natuurlijke of rechtspersonen die ten minste 10 procent van de aandelen in de vennootschap houden.

Samenstelling raad van bestuur

De raad van bestuur bestond in het boekjaar uit vijf leden. Een raad van bestuur bestaande uit vier tot vijf leden wordt in de huidige omstandigheden, mede ook gezien de omvang en het internationale karakter van de Groep, passend geacht.

Op 21 april 2009 is de heer P.B. Brooks, lid van de raad van bestuur, met pensioen gegaan. Per dezelfde datum werd de heer M.J. Rogers benoemd tot lid van de raad van bestuur van de vennootschap voor een periode van vier jaar.

De raad van commissarissen heeft ook in het boekjaar 2009 het functioneren van de raad van bestuur en van de individuele leden van die raad geëvalueerd. De raad van commissarissen is van mening dat de raad van bestuur in 2009 onder moeilijke economische omstandigheden goed heeft gefunctioneerd. Datzelfde geldt voor de individuele leden van de raad van bestuur. Een en ander komt ook tot uitdrukking in de positieve bijdrage van alle onderdelen aan het resultaat van de Groep, dit met uitzondering van de door de economische crisis hard getroffen vastgoedactiviteiten.

De leden van de raad van bestuur worden benoemd voor een periode van vier jaar. Zij treden af na afloop van de eerstvolgende jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders te houden in het vierde jaar na het jaar van benoeming. De contractuele afspraken met vóór inwerkingtreding van de code benoemde leden van de raad van bestuur worden gerespecteerd; hun benoeming geldt voor onbepaalde tijd.

Het rooster van aftreden van de raad van bestuur is opgenomen op pagina 34 van het jaarrapport en is tevens gepubliceerd op de website van de vennootschap.

Het reglement van de raad van bestuur is in het boekjaar aangepast aan de vanaf 1 januari 2009 gewijzigde code en is gepubliceerd op de website van de vennootschap.

De bezoldiging van de leden van de raad van bestuur is vermeld op pagina 27 van het jaarrapport.

De heer Van Oosten is lid van de raad van commissarissen bij één beursgenoteerd bedrijf, aan welke benoeming de raad van commissarissen zijn goedkeuring heeft verleend. De overige leden van de raad van

bestuur houden geen commissariaten bij beursgenoteerde vennootschappen.

Er is de raad van commissarissen niet gebleken van enig tegenstrijdig belang tussen de vennootschap en leden van de raad van bestuur.

Werkzaamheden raad van commissarissen

De raad van commissarissen heeft in het verslagjaar zeven keer in aanwezigheid van de raad van bestuur vergaderd, van welke vergaderingen er één geheel was gewijd aan de strategienota 2010-2012.

Naar aanleiding van de economische crisis heeft de raad van commissarissen met de raad van bestuur verschillende malen gesproken over de mogelijke effecten van deze crisis op de Groep en over te nemen maatregelen. Met name is veel gesproken over de positie van de Groep op de vastgoedmarkten en de Nederlandse woningbouwmarkt in het bijzonder en is een aantal scenario's door de raad van bestuur opgesteld en met commissarissen besproken. Speciale aandacht is in dat kader ook uitgegaan naar AM en de maatregelen om dit bedrijf door de moeilijke economische omstandigheden te loodsen.

Daarnaast heeft de raad van commissarissen een aantal keren vergaderd buiten aanwezigheid van de raad van bestuur. Er werd vrijwel steeds voltallig vergaderd. In de vergaderingen van de raad van commissarissen is telkens verslag gedaan van hetgeen is besproken in vergaderingen van de commissies uit de raad. Voorts is door de raad van bestuur telkens een toelichting gegeven op de gang van zaken, de financiële situatie en de marktontwikkelingen bij en risico's van de werkmaatschappijen, een en ander aan de hand van het operationele plan van het lopende boekjaar. Daarnaast zijn aan de orde gekomen onderwerpen als de jaarstukken 2008, de kwartaalstukken 2009, het reserverings- en dividendbeleid en het dividendvoorstel over het jaar 2008, corporate governance, de verschillende effecten van IFRS (International Financial Reporting Standards) op de financiële rapportages van de Groep, de bestaande beschermingsconstructie van de Groep, de binnen de Groep aanwezige compensabele verliezen en de belangrijkste claims en juridische procedures waarbij onderdelen van de Groep zijn betrokken. Voorts is de jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders voorbereid en nabesproken. De raad van commissarissen heeft zijn goedkeuring gehecht aan het gebruik van

elektronische communicatiemiddelen ten behoeve van deze vergadering.

De raad van commissarissen heeft goedkeuring gegeven aan het operationeel plan 2010, waarin opgenomen de financiële doelstellingen van de Groep, de strategie die moet leiden tot het realiseren van die doelstellingen en de randvoorwaarden die bij de strategie worden gehanteerd.

De raad van commissarissen heeft met de raad van bestuur van gedachten gewisseld over het belang voor de Groep van maatschappelijk verantwoord ondernemen en heeft zich kunnen vinden in de door de raad van bestuur geïdentificeerde voor BAM meest relevante aspecten op dit terrein.

In een extra vergadering van de raad van commissarissen en de raad van bestuur is de door de raad van bestuur opnieuw geformuleerde strategie van de Groep uitgebreid aan de orde geweest. De raad van commissarissen heeft zijn goedkeuring gehecht aan deze strategienota 2010-2012. Voor een uiteenzetting van de strategie van de Groep wordt verwezen naar pagina 8 van het jaarrapport.

De vergaderingen buiten aanwezigheid van de raad van bestuur waren onder meer gewijd aan het eigen functioneren van de raad van commissarissen (zowel als geheel als van de individuele leden) en van de afzonderlijke commissies van de raad, de samenstelling en de profielschets van de raad van commissarissen, de relatie tot de raad van bestuur, de samenstelling en beoordeling van de raad van bestuur (zowel als geheel als van de individuele leden) en de honorering, waaronder de vaststelling van het variabele deel daarvan, van de leden van de raad van bestuur.

De beoordeling van het functioneren van de raad van commissarissen en de individuele leden van deze raad heeft in het boekjaar plaatsgevonden in de vorm van gesprekken, nadat in het vorig boekjaar, aan de hand van een door de selectie- en benoemingscommissie gehouden enquête onder de leden van de raad van commissarissen, een uitvoerige beoordelingsprocedure werd gevolgd. Het ligt in de bedoeling om deze enquête om het jaar te houden.

De beoordeling van het functioneren van de raad van bestuur en de individuele leden van deze raad heeft mede plaatsgevonden op basis van, door de selectie- en benoemingscommissie gevoerde, gesprekken met elk van de leden van de raad van bestuur. De resultaten zijn door de raad van commissarissen buiten aanwezigheid van de raad van bestuur besproken.

De raad van commissarissen heeft het door de remuneratiecommissie voorbereide remuneratierapport opge maakt. Het remuneratierapport is als onderdeel van het verslag van de raad van commissarissen vermeld op pagina 26 van het jaarrapport.

Bij de kwartaalvergaderingen werd door de raad van commissarissen – als gebruikelijk – aan de hand van schriftelijke rapportages en daarbij gegeven toelichtingen gesproken over de gang van zaken en de vooruitzichten van zowel de Groep als geheel als van de respectievelijke sectoren en de werkmaatschappijen van de Groep afzonderlijk. Daarbij is onder meer aandacht besteed aan de voornaamste risico's verbonden aan de onderneming, de interne beheersings- en controlesystemen, alsook de uitkomsten van de beoordeling van de raad van bestuur met betrekking tot deze systemen. De weerslag van hetgeen daarover in de vergaderingen van de raad van commissarissen aan de orde is gekomen is elders in het jaarrapport vermeld, onder meer op pagina 53 en volgende.

De raad heeft zich ervan vergewist dat de Groep beschikt over interne risicobeheersings- en controlesystemen, over handleidingen voor de inrichting van de financiële verslaggeving en de voor de opstelling daarvan te volgen procedures en over een systeem van monitoren en rapporteren.

De raad van commissarissen heeft meerdere malen met de raad van bestuur van gedachten gewisseld over het werkkapitaal, het liquiditeitsniveau, de vermogenspositie en de solvabiliteit van de Groep. Ook heeft de raad van commissarissen met de raad van bestuur gesproken over de voorwaarden van de geldende financieringsconvenanten en over de noodzaak van een goodwill impairment. Tevens is de realisatie van een belastingbate in verband met de liquidatie van oude Duitse projectontwikkelingactiviteiten besproken.

Aan de orde zijn verder gekomen de ontwikkeling van de markten waarin de Groep actief is, management development en de kwaliteit van het management. Gedurende het boekjaar heeft de raad van commissarissen zich zowel door de raad van bestuur als door de externe accountant wederom regelmatig op de hoogte laten stellen van de gang van zaken bij de werkmaatschappijen.

De raad van commissarissen heeft kennisgenomen van de verslagen van de externe accountant en van de managementletter over het boekjaar 2008 en heeft

**Uitbreiding en renovatie
Ashmolean Museum, Oxford.
BAM Construction.**

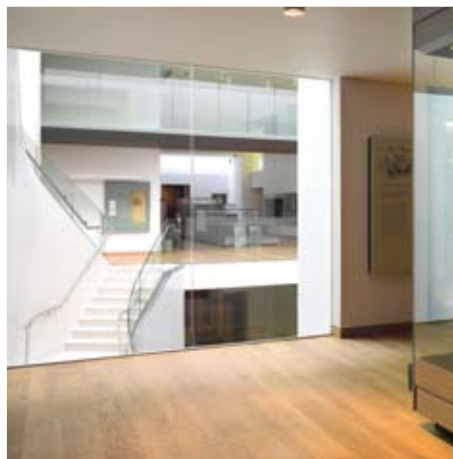
deze stukken besproken met de externe accountant en de raad van bestuur. Tevens heeft de raad van commissarissen de opvolging van de bevindingen van de externe accountant met de raad van bestuur besproken. Voorts heeft de raad van commissarissen de relatie met de externe accountant beoordeeld en het voorstel aan de algemene vergadering van aandeelhouders voorbereid om PricewaterhouseCoopers te belasten met de controle van de jaarrekening over het boekjaar 2009.

De raad van commissarissen heeft kennisgenomen van de jaarlijkse evaluatie van de auditcommissie over het ontbreken van de interne auditfunctie binnen de Groep. Gezien onder meer het projectmatige karakter van de activiteiten van een bouwconcern en het grote aantal projecten in uitvoering door onderdelen van de Groep in binnen- en buitenland is ervoor gekozen om het auditproces uit te laten voeren door de externe accountant in samenwerking met de medewerkers van de centrale afdeling financiën en de controllers bij de werkmaatschappijen. Deze samenwerking, waarover duidelijke afspraken bestaan, heeft ook in 2009 tot tevredenheid gewerkt. Een en ander is voor de raad van commissarissen aanleiding geweest om de raad van bestuur aan te bevelen de bestaande wijze van uitvoering van het auditproces te continueren.

De raad van commissarissen heeft zijn goedkeuring gehecht aan de verwerving van het bedrijf Ravesteyn door BAM Infratechniek.

De raad van commissarissen heeft met de raad van bestuur ingestemd om de, vanwege de economische crisis, opgeschorte onderhandelingen over de voorgenomen verkoop van het 21,5 procent-belang dat de vennootschap heeft in baggerbedrijf Van Oord, wederom op te schorten. De vennootschap handhaaft het voornemen om het minderheidsbelang in Van Oord te verkopen.

De raad van commissarissen heeft met de raad van bestuur in september 2009 in het kader van het jaarlijks meerdaags bezoek aan een aantal werkmaatschappijen van de Groep van gedachten gewisseld met de directies van BAM International en Tebodin.

De raad van commissarissen heeft met de raad van bestuur enige malen overleg gevoerd over het structuurregime.

Vanwege het feit dat het aantal werknemers in dienst van de Groep inmiddels in meerderheid buiten Nederland werkzaam is en BAM derhalve niet meer kwalificeert als een vennootschap waarop het structuurregime verplicht van toepassing is, hebben de raad van commissarissen en de raad van bestuur de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009 een keuze uit drie alternatieven voorgelegd: vrijwillige handhaving van het structuurregime, toepassing van het zogenoemde gemitigeerde structuurregime, of afschaffing van het structuurregime.

De algemene vergadering heeft gekozen voor de toepassing van het gemitigeerde structuurregime. Aan de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2010 zal een voorstel tot wijziging van de statuten van de vennootschap worden voorgelegd, waarin deze keuze zal zijn neergelegd.

De raad van commissarissen en de raad van bestuur hebben, ter naleving van de vanaf 1 januari 2009 aangepaste code, een beleid op hoofdlijnen geformuleerd inzake bilaterale contacten met aandeelhouders. Dit beleid is gepubliceerd op de website van de vennootschap.

Een wisselende delegatie uit de raad van commissarissen nam ook dit jaar deel aan twee overlegvergaderingen met de centrale ondernemingsraad. De gebruikelijke jaarlijkse informele bijeenkomst van de raad van commissarissen en raad van bestuur met de centrale ondernemingsraad heeft plaatsgevonden in september 2009.

Reglement en commissies raad van commissarissen

De raad van commissarissen kent een reglement, waarin de samenstelling, taken en werkwijze van de raad en zijn omgang met de raad van bestuur, de algemene vergadering van aandeelhouders en de centrale ondernemingsraad zijn vastgelegd. Het reglement van de raad van commissarissen, de reglementen van de hierna te noemen commissies uit de raad van commissarissen en de samenstelling van die commissies zijn gepubliceerd op de website van de vennootschap. Genoemde reglementen zijn in het boekjaar aangepast aan de vanaf 1 januari 2009 gewijzigde code.

De raad van commissarissen kent drie vaste commissies, te weten een auditcommissie, een remuneratiecommissie

en een selectie- en benoemingscommissie. Deze commissies hebben tot taak de raad van commissarissen te ondersteunen en te adviseren omtrent de hun opgedragen werkzaamheden en de besluitvorming van de raad van commissarissen daaromtrent voor te bereiden. De raad van commissarissen blijft als geheel verantwoordelijk voor de wijze waarop hij zijn taken uitoefent en voor de door de commissies uitgevoerde voorbereidende werkzaamheden. De commissies hebben telkens van hun vergaderingen verslag uitgebracht aan de raad van commissarissen.

De auditcommissie bestond in het boekjaar uit de heren Abrahamsen, Dekker en Van Vonno, waarvan de heer Dekker als voorzitter. In verband met het aftreden van de heer Abrahamsen als commissaris van de vennootschap zal de heer Scheffers toetreden tot de auditcommissie na afloop van de algemene vergadering van aandeelhouders in 2010. De samenstelling van de auditcommissie is in overeenstemming met de bepalingen van de code.

De auditcommissie ondersteunt de raad van commissarissen bij de uitoefening van zijn taak onder meer op financieel-administratief terrein en bereidt de besluitvorming van de raad van commissarissen ter zake voor. De commissie kwam in het afgelopen boekjaar viermaal bijeen, in welke vergaderingen de externe accountant (deels) aanwezig is geweest. Daarnaast heeft de auditcommissie in een extra vergadering aan de hand van een aantal scenario's gesproken over de gevolgen van de economische crisis voor de Groep.

In de vergaderingen van de auditcommissie waren tevens op uitnodiging de voorzitter en de chief financial officer van de raad van bestuur aanwezig.

De belangrijkste onderwerpen die in de vergaderingen van de auditcommissie aan de orde zijn gekomen, betroffen de financiële rapportage van de jaarcijfers 2008, de kwartaal- en halfjaarcijfers 2009, de management letter 2008, de opvolging van de aanbevelingen van de externe accountant, de risico's en risicobeheersings- en controlesystemen onder meer met betrekking tot projectontwikkeling, het dividendbeleid, de belastingplanning van de Groep, de werkzaamheden en de bezoldiging van en de relatie met de externe accountant, het auditplan 2009, het operationeel plan 2010, het ict-beleid, de financiering en solvabiliteit van de Groep, de ratio's in de financieringsovereenkomsten, de bancaire relaties, de ontwikkeling van het werkkapitaal en liquiditeitsniveau, de binnen de Groep aanwezige compensabele verliezen met name in Duitsland, de financieel-administratieve organisatie en enige effecten van IFRS op de financiële rapportage.

Speciale aandacht is uitgegaan naar de realisatie van de belastingbate Duitsland en de goodwill impairment in verband met de vastgoedactiviteiten.

Voorts hebben enige functionarissen van de Groep voor de auditcommissie een presentatie verzorgd over onder meer fiscale en financieringszaken van de Groep.

De auditcommissie heeft met de externe accountant eenmaal buiten aanwezigheid van de raad van bestuur overleg gevoerd en heeft aan de raad van commissarissen gerapporteerd over de relatie met de externe accountant.

De remuneratiecommissie bestaat uit de heren Baar en Wiechers, waarvan de heer Baar als voorzitter. De samenstelling van de remuneratiecommissie is in overeenstemming met de bepalingen van de code.

De remuneratiecommissie is onder meer belast met het doen van voorstellen aan de raad van commissarissen met betrekking tot het bezoldigingsbeleid van de vennootschap, de hoogte van de bezoldiging en de arbeidsvoorwaarden van leden van de raad van bestuur en de honorering van leden van de raad van commissarissen. De commissie overlegt verder met de voorzitter van de raad van bestuur over het arbeidsvoorwaardenbeleid voor de directies van werkmaatschappijen en daarmee, wat functieniveau betreft, gelijk te stellen functionarissen. Voorts doet de remuneratiecommissie een voorstel voor een remuneratierapport, waarin verslag wordt gedaan van de wijze waarop het bezoldigingsbeleid in praktijk is gebracht.

De remuneratiecommissie kwam in het afgelopen boekjaar driemaal bijeen. In deze vergaderingen is de voorzitter van de raad van bestuur aanwezig geweest. De leden van de commissie hebben buiten vergadering een aantal malen onderling overleg gevoerd.

De remuneratiecommissie heeft een voorstel gedaan voor het bezoldigingsbeleid van de vennootschap voor de jaren 2009 en volgende. De remuneratiecommissie heeft voorts gesproken over de voorwaarden met betrekking tot de bezoldiging van de directies van werkmaatschappijen en stafdirecteuren. De commissie heeft een voorstel gedaan aan de raad van commissarissen met betrekking tot de beloning van de leden van de raad van bestuur en met betrekking tot de criteria voor de variabele beloning 2010.

Voorts heeft de remuneratiecommissie het remuneratierapport voorbereid. De remuneratiecommissie heeft in het boekjaar geen gebruik gemaakt van externe adviseurs.

De selectie- en benoemingscommissie bestaat uit de heren Baar en Wiechers, waarvan de heer Wiechers

als voorzitter. De selectie- en benoemingscommissie is onder meer belast met het doen van voorstellen aan de raad van commissarissen met betrekking tot selectiecriteria en benoemingsprocedures, omvang, samenstelling, (her)benoemingen en beoordeling van het functioneren van de raad van commissarissen en de raad van bestuur.

Tevens houdt de commissie toezicht op het beleid van de raad van bestuur inzake selectiecriteria en benoemingsprocedures voor het hoger management.

De selectie- en benoemingscommissie kwam in het afgelopen boekjaar enige malen bijeen. Voorts werden de door de commissie behandelde onderwerpen een aantal malen in de voltallige raad van commissarissen besproken.

De leden van de commissie hebben daarnaast buiten vergadering een aantal malen onderling overleg gevoerd. Daarbij werd gesproken over de huidige en toekomstige omvang en samenstelling van de raad van commissarissen en de raad van bestuur. Met de leden van de raad van bestuur werden door de commissie in het kader van de beoordeling van de raad van bestuur individuele gesprekken gevoerd.

De commissie heeft in het boekjaar de benoeming van de heer Scheffers tot lid van de raad van commissarissen en de voorzitter van de commissie heeft de herbenoeming van de heer Baar tot lid van de raad van commissarissen voorbereid.

Corporate governance

De raad van commissarissen en de raad van bestuur hebben de corporate governance structuur begin 2009 bezien in het licht van de vanaf 1 januari 2009 geldende gewijzigde Nederlandse corporate governance code. Daarbij zijn ook de corporate governance inzichten van enkele institutionele investeerders aan de orde geweest. De corporate governance structuur van de vennootschap en de naleving door de vennootschap van de aangepaste code zijn in de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009 met aandeelhouders besproken.

De raad van commissarissen en de raad van bestuur zijn ervan overtuigd dat de corporate governance huishouding van Koninklijke BAM Groep goed op orde blijft. Verwezen wordt naar de op pagina 41 van het jaar-rapport gegeven corporate governance verklaring met betrekking tot de naleving van de code door de vennootschap.

Externe accountant

De raad van commissarissen heeft zich zowel bij de bespreking van de jaarcijfers 2008 als bij de bespreking van de halfjaarcijfers 2009 – als gebruikelijk – laten informeren door de externe accountant. De raad van commissarissen heeft daarbij vastgesteld dat de externe accountant de financiële informatie heeft ontvangen die ten grondslag ligt aan de vaststelling van de kwartaal-, de halfjaar- en de jaarcijfers en aan de overige tussentijdse financiële berichten en in de gelegenheid is gesteld daarop te reageren. De externe accountant was aanwezig in de jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009. De raad van commissarissen heeft, in het kader van de behandeling van de jaarstukken 2009 en aan de hand van een rapportage van de raad van bestuur en de auditcommissie terzake, de relatie met de externe accountant beoordeeld. Gezien de goede ervaringen die de raad met de externe accountant heeft, en gezien diens expertise van de bouwwereld in zijn algemeenheid en van de Groep in het bijzonder, ziet de raad van commissarissen geen aanleiding om aandeelhouders voor te stellen van externe accountant te wisselen.

De aandeelhoudersvergadering van 21 april 2010 wordt derhalve voorgesteld om PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. wederom te benoemen tot externe accountant, verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening 2010 van de Groep.

Tot slot

De raad van commissarissen wijst erop dat de Nederlandse bouwsector in 2009 in toenemende mate de gevolgen van de economische crisis heeft onderhouden. Vooral de vastgoed- en woningbouwsector hebben fors te lijden onder deze crisis. Ook Koninklijke BAM Groep werd in 2009 met de moeilijke economische omstandigheden geconfronteerd, welke hebben geresulteerd in forse verliezen bij de vastgoedactiviteiten van de Groep en in een afwaardering van goodwill op de Nederlandse vastgoedactiviteiten. Daartegenover staat dat alle overige onderdelen van de Groep in positieve zin aan het resultaat van de Groep in 2009 hebben bijgedragen.

Naar verwachting zal de Groep ook in 2010 met moeilijke marktomstandigheden worden geconfronteerd. Veel zal afhangen van hoe de economie zich in de loop van dit jaar zal ontwikkelen.

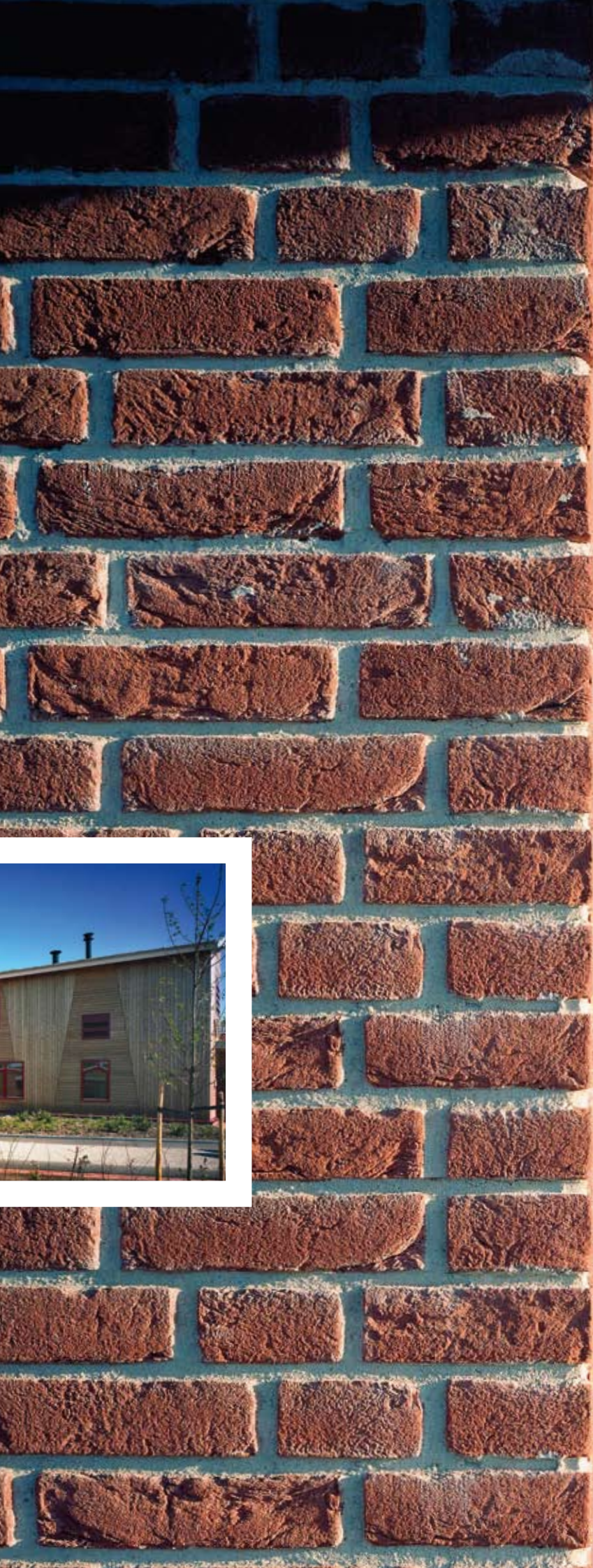
Gezien de grote inzet en betrokkenheid van velen binnen het concern, heeft de raad van commissarissen er veel vertrouwen in dat Koninklijke BAM Groep in 2010 de crisis goed zal doorstaan.

Het management en de medewerkers hebben in het verslagjaar onder moeilijke marktomstandigheden wederom een grote betrokkenheid met de Groep getoond. De raad van commissarissen is hen daar zeer erkentelijk voor.

Bunnik, 3 maart 2010

Raad van commissarissen

Remuneratierapport

Onderstaand remuneratierapport van de raad van commissarissen bevat een verslag van de wijze waarop het bezoldigingsbeleid in het afgelopen boekjaar in praktijk is gebracht. In het verslag zijn overzichten opgenomen met gegevens van de ontvangen beloning in 2009. Het remuneratierapport bevat tevens een overzicht van het bezoldigingsbeleid dat het komende boekjaar en de daaropvolgende jaren door de raad van commissarissen wordt voorzien.

Remuneratie 2009

De remuneratiecommissie is een vaste commissie van de raad van commissarissen bestaande uit ten minste twee leden die worden benoemd en ontslagen door de raad van commissarissen. Voor de remuneratiecommissie geldt een door de raad van commissarissen vastgesteld reglement. De commissie bestond het afgelopen boekjaar uit de heren Baar (voorzitter) en Wiechers. De remuneratiecommissie kwam het afgelopen boekjaar driemaal bijeen.

De remuneratiecommissie heeft in het boekjaar geen gebruik gemaakt van de diensten van externe remuneratieadviseurs.

Jaarsalaris leden raad van bestuur

De raad van commissarissen heeft ook in het jaar 2009 de hoogte en de structuur van de bezoldiging van leden van de raad van bestuur beoordeeld, mede aan de hand van scenarioanalyses. Er werd geen aanleiding gezien om wijzigingen in de hierna in het remuneratiebeleid nader toegelichte honoreringsstructuur voor te stellen. Met betrekking tot de hoogte van de bezoldiging zijn per 1 januari 2009 de vaste salarissen voor de Nederlandse leden van de raad van bestuur aangepast aan de index van de salarisontwikkeling in Nederland zijnde circa 4 procent. Het salaris voor de heer Brooks werd per 1 januari 2009 met 5 procent verhoogd, in welke verhoging mede de loonontwikkeling op de arbeidsmarkt in het Verenigd Koninkrijk is begrepen. Het salaris van de heer Rogers is bij zijn benoeming tot lid van de raad van bestuur per 21 april 2009 vastgesteld op £ 325.000,-. De heer Brooks ontving een niet-pensionabele toeslag op zijn salaris ter compensatie van het feit dat hij niet deelneemt aan enige pensioenregeling binnen Koninklijke BAM Groep.

I Tabel 6 geeft een samenvatting van de bezoldiging van de individuele leden raad van bestuur.

Variabele beloning leden raad van bestuur

Bij het vaststellen van de variabele beloningen 2009 is voor de gehele raad van bestuur geen variabele beloning toegekend voor het behalen van de financiële doelstellingen (maximale variabele beloning 40 procent). De individuele niet-financiële doelstellingen (maximale variabele beloning 20 procent) voor de leden van de raad van bestuur hadden – afgestemd op hun portefeuille – dit jaar betrekking op het ontwikkelen van de strategie 2010-2012, het adequaat reageren op de crisis, het verbeteren van de resultaten en het afwikkelen van oude posities in Duitsland, het beheersen van kapitaalbeslag en risico's in vastgoed.

Gezien de ontwikkelingen in vastgoed is aan de portefeuillehouder vastgoed geen variabele beloning voor de niet-financiële doelstellingen toegekend. Aan de overige leden is voor de niet-financiële doelstellingen een variabele beloning van 20 procent toegekend.

De vennootschap heeft opties, noch aandelen toegekend aan leden van de raad van bestuur, directies en medewerkers.

Aan (oud-)leden van de raad van bestuur zijn in het boekjaar geen andere vergoedingen toegekend dan in I tabel 6 weergegeven.

Beloning leden raad van commissarissen

De jaarlijkse beloning van de leden van de raad van commissarissen bedraagt, conform het in de aandeelhoudersvergadering van 7 mei 2008 vastgestelde beleid, € 50.000,- voor de voorzitter, € 45.000,- voor de vice-voorzitter en € 40.000,- voor de overige leden van de raad, met een opslag van € 5.000,- voor elke commissaris die lid is van een door de raad ingestelde commissie, met een maximum van één opslag per commissaris.

De raad van commissarissen is van mening dat de beloning van leden van de raad van commissarissen zich op een niveau bevindt dat op dit moment goed is afgestemd op dat van andere vennootschappen die qua aard en omvang vergelijkbaar zijn met de Groep.

De beloning van de leden van de raad van commissarissen is niet afhankelijk van de resultaten van de vennootschap, noch van een change of control in de vennootschap.

Remuneratiebeleid

De raad van commissarissen stelt, op advies van de remuneratiecommissie, het remuneratiebeleid van de vennootschap op. Het remuneratiebeleid wordt door de algemene vergadering van aandeelhouders van Koninklijke BAM Groep vastgesteld.

In het door de algemene vergadering van aandeelhouders van 8 mei 2007 vastgestelde remuneratiebeleid vanaf 2007 en volgende jaren wordt in het lopende boekjaar geen wijziging voorzien.

Binnen het vastgestelde remuneratiebeleid stelt de raad van commissarissen, wederom op advies van de remuneratiecommissie, de remuneratie van de individuele leden van de raad van bestuur vast. Het reglement van de remuneratiecommissie is gepubliceerd op de website van de Groep.

Uitgangspunten

Het remuneratiebeleid is erop gericht gekwalificeerde personen aan te trekken, te behouden en te motiveren om de doelstellingen van Koninklijke BAM Groep te realiseren. Hierbij spelen ervaring in (internationale) activiteiten van de Groep en de benodigde managementkwaliteiten een belangrijke rol. Tevens is het beleid erop gericht waardegroei van de onderneming te waarborgen, personen te motiveren en aantrekkelijk te zijn om hooggekwalificeerde functionarissen, ook uit andere bedrijfstakken, voor Koninklijke BAM Groep als werkgever te interesseren. Bij de vaststelling van de hoogte en de structuur van de remuneratie worden onder meer de resultatenontwikkeling, evenals andere voor de vennootschap relevante ontwikkelingen,

waaronder niet-financiële indicatoren die relevant zijn voor de langetermijndoelstellingen van de vennootschap, in ogenschouw genomen.

Om de genoemde uitgangspunten te realiseren wordt de beloning gepositioneerd op een concurrerend niveau in de algemene relevante nationale beloningsmarkt voor bestuurders en overig topmanagement van grotere ondernemingen. Voor leden van de raad van bestuur wordt daarbij overigens rekening gehouden met de vergelijkbare beloningsmarkt van het woonland. De raad van commissarissen zal het remuneratiepakket regelmatig toetsen om zich ervan te verzekeren dat het pakket voldoet aan de uitgangspunten van het remuneratiebeleid. Ook het remuneratiebeleid zal regelmatig worden getoetst; wijzigingen in het beleid zullen ter vaststelling aan de algemene vergadering van aandeelhouders worden voorgelegd.

Remuneratiepakket

De totale remuneratie van de leden van de raad van bestuur van Koninklijke BAM Groep bestaat uit een jaarsalaris, een variabele beloning, pensioen en overige secundaire arbeidsvoorwaarden evenals afvloeiingsregelingen bij einde dienstverband. Gekozen is om voor dit totaal het niveau van de mediaan te nemen van de bovengenoemde beloningsmarkt. De vennootschap keert geen aandelen uit aan leden van de raad van bestuur of aan andere binnen de Groep werkzame personen. Aan hen worden ook geen rechten (opties) verleend tot het verkrijgen van aandelen.

De vennootschap kent geen beloningsregeling die is gerelateerd aan een change of control van de vennootschap.

Tabel 6 Bezoldiging individuele leden raad van bestuur (x € 1.000,-)

	Brutosalaris		Variabele beloning		Pensioenlasten ⁴	
	2009	2008	2009	2008	2009	2008
J.A.P. van Oosten	610	587	–	238	140	105
N.J. de Vries	535	514	107	208	92	93
P.B. Brooks ¹	195	499	39	202	48	125
J. Ruis	460	444	92	180	81	81
R.P. van Wingerden ²	420	235	84	95	31	28
M.J. Rogers ³	252	–	50	–	48	–

¹ Tot 21 april 2009.

² Vanaf 7 mei 2008.

³ Vanaf 21 april 2009.

⁴ De pensioenlasten betreffen de in de winst-en-verliesrekening verantwoorde bruto-pensioenlasten.

De samenstelling van het remuneratiepakket – bestaande uit een vast salaris en begrensde variabele beloningsregelingen – leidt tot een bezoldigingsplafond. Jaarlijks analyseert de raad van commissarissen, aan de hand van door de remuneratiecommissie voorbereide scenario's, de hoogte van dit plafond en de samenstelling en onderlinge verhouding van de componenten van het remuneratiepakket, mede in relatie tot de relevante beloningsmarkt en de beloningsverhoudingen binnen de Groep.

Jaarsalaris

Bij benoeming bevindt het jaarsalaris van het individuele lid van de raad van bestuur komende uit de eigen organisatie zich doorgaans onder het normniveau, geldend voor deze functie. De raad van commissarissen bepaalt de doorgroei in salaris waarbij in principe geldt dat bij goed functioneren dit verschil in enkele jaren zal worden overbrugd.

De jaarlijkse evaluatie en aanpassing van het jaarsalaris vinden als regel per 1 januari van het jaar plaats. Hierbij worden het persoonlijk functioneren, de resultaten van het afgelopen jaar, de eventuele ruimte ten opzichte van het normniveau en de algemene aanpassingen in de beloningsmarkt in ogenschouw genomen.

Variabele beloning

Ieder lid van de raad van bestuur komt in aanmerking voor een variabele beloning waarvan de hoogte afhankelijk is van het realiseren van vooraf, tussen de raad van commissarissen en de raad van bestuur afgesproken doelstellingen, die de uitvoering van de strategische agenda van Koninklijke BAM Groep ondersteunen, met een verantwoorde balans tussen een focus op de korte en een focus op de lange termijn.

De vaststelling van de hoogte van de gerealiseerde variabele beloning vindt plaats door de raad van commissarissen op advies van de remuneratiecommissie, bij welke vaststelling mede de mogelijke uitkomsten van de variabele beloningscomponenten en de gevolgen daarvan voor de totale bezoldiging van leden van de raad van bestuur worden beoordeeld.

De jaarlijkse variabele beloning bedraagt maximaal 60 procent van het vaste deel van het jaarsalaris, welk maximaal percentage de raad van commissarissen op dit moment in goede verhouding vindt staan tot het vaste deel van het remuneratiepakket. Bij de vaststelling van dit percentage is aansluiting gezocht met de relevante beloningsmarkt en de niveaus van variabele beloningen, zoals die voor topfunctionarissen bij Koninklijke BAM Groep gelden.

De variabele beloning is afhankelijk van het realiseren van vooraf vastgestelde beoordeelbare en beïnvloedbare doelstellingen. Het deel van de variabele beloning dat aan financiële doelstellingen is gerelateerd bedraagt maximaal 40 procent van het vaste deel van het jaarsalaris. Het jaarresultaat van Koninklijke BAM Groep is hierbij bepalend. Indien het overeengekomen jaarresultaat wordt gehaald, bedraagt de variabele beloning 40 procent en evenredig minder indien dit niet het geval is. Bij een grote afwijking in negatieve zin vindt geen uitbetaling voor dit onderdeel plaats. Maximaal 20 procent van het jaarsalaris is gerelateerd aan doelstellingen die zijn afgeleid van de strategische agenda van Koninklijke BAM Groep. In de strategische agenda zijn onder meer doelstellingen geformuleerd die langetermijnwaardecreatie voor aandeelhouders bevorderen, zoals verdere groei in bepaalde marktsegmenten, corporate social responsibility, productontwikkeling, risicobeheersing (waaronder veiligheid), ontwikkeling van medewerkers en kennismanagement. Ook voor deze onderwerpen geldt dat zij zoveel mogelijk in beoordeelbare termen worden geformuleerd en geëvalueerd. De variabele beloning bevat geen deel dat louter discretionair door de raad van commissarissen kan worden vastgesteld.

De variabele beloning bestaat uit een jaarlijkse vergoeding in contanten en wordt uitbetaald in het volgende jaar.

Voor het realiseren van langetermijndoelstellingen is in het remuneratiebeleid voor leden van de raad van bestuur voorts plaats ingeruimd voor een langetermijnbonusplan. In het lopende langetermijnbonusplan zal, bij het realiseren van de in de strategische agenda geformuleerde marge op de Groepsomzet van 4 procent vóór belasting, ieder lid van de raad van bestuur in dat jaar in aanmerking komen voor een extra variabele beloning van 50 procent van zijn jaarsalaris. Indien deze winstmarge niet wordt gerealiseerd, volgt geen enkele uitbetaling. Het plan heeft een looptijd van drie jaar en is ultimo 2010 geëindigd of zoveel eerder als de doelstelling voordien is gehaald.

De raad van commissarissen heeft, ingeval de variabele beloning is toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens, de mogelijkheid deze bij te stellen en de vennootschap heeft het recht (dat deel van) de variabele beloning, toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens, terug te vorderen van de bestuurder.

Voor nieuwe toekenningen aan bestuurders van variabele beloningen, gebaseerd op gekwantificeerde prestatiecriteria, kan de raad van commissarissen deze

wijzigen ten opzichte van het niveau van voorgaande jaren, indien dat naar het oordeel van de raad van commissarissen tot onredelijke uitkomsten leidt, mede in het licht van het door aandeelhouders vastgestelde bezoldigingsbeleid.

De raad van commissarissen heeft tevens de bevoegdheid bestaande voorwaardelijke toekenningen van variabele beloning met gekwantificeerde prestatiecriteria te wijzigen, indien ongewijzigde toepassing naar het oordeel van de raad van commissarissen tot een onredelijk en onbedoeld resultaat zou leiden. De raad van commissarissen gebruikt bovenstaande bevoegdheden alleen als een ultimatum remedium. Een en ander wordt vanaf de invoering van de Nederlandse corporate governance code in de arbeidsovereenkomsten met leden van de raad van bestuur opgenomen.

Pensioen

Voor het pensioen zullen zoveel mogelijk de brancheregelingen worden gevolgd met excedentregelingen op basis van beschikbare premies en een eigen bijdrage van de deelnemers. Leden van de raad van bestuur vallen per 1 januari 2006 onder de nieuwe pensioenregeling en overgangsregelingen, zoals die als gevolg van de invoering van de wet VPL per 1 januari 2006 binnen Koninklijke BAM Groep voor alle vergelijkbare medewerkers van toepassing zijn. Vanaf 2009 zijn de kosten van trendmatige indexatie achterliggende pensioenanspraken in de pensioenpremies inbegrepen.

Overige secundaire arbeidsvoorwaarden

Koninklijke BAM Groep heeft voor de leden van de raad van bestuur, net als voor alle medewerkers, een concurrerend pakket aan secundaire arbeidsvoorwaarden. Hieronder vallen onder meer regelingen met betrekking tot zorgverzekering en arbeidsongeschiktheid, een ongevallenverzekering, een autoregeling en een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering. Koninklijke BAM Groep verstrekt geen leningen, garanties en dergelijke aan directieleden noch medewerkers, behoudens het hierna volgende.

Op (voormalige) leden van de raad van commissarissen en (voormalige) leden van de raad van bestuur is van toepassing de statutaire vrijwaring tegen de gevolgen van aanspraken wegens een handelen of nalaten in de uitoefening van hun functie – plaatsgevonden na 1 januari 2005 – voor zover geen sprake is van opzettelijk, bewust roekeloos of ernstig verwijtbaar handelen of nalaten. Deze regeling is van toepassing op alle (oud-) medewerkers van Koninklijke BAM Groep.

De vennootschap heeft ten behoeve van de leden van de raad van commissarissen, de leden van de raad van bestuur, directeuren van werkmaatschappijen en andere bestuurders binnen Koninklijke BAM Groep een zogenoemde 'Directors and Officers' verzekering tegen aansprakelijkheid afgesloten op in de markt gebruikelijke voorwaarden.

Benoemingstermijn en arbeidsovereenkomsten

Leden van de raad van bestuur worden benoemd voor een periode van vier jaar. De contractuele afspraken met vóór inwerkingtreding van de Nederlandse corporate governance code benoemde leden van de raad van bestuur worden gerespecteerd; hun benoeming geldt voor onbepaalde tijd.

De arbeidsovereenkomsten van leden van de raad van bestuur zijn voor onbepaalde tijd. Met nieuwe leden die van buiten het concern tot de raad van bestuur toetreden, wordt een arbeidsovereenkomst voor de tijd van vier jaar afgesloten. Voor leden van de raad van bestuur geldt voor de vennootschap een opzegtermijn van zes maanden en voor leden van de raad van bestuur een opzegtermijn van drie maanden. De vennootschap acht een opzegtermijn van drie maanden voor een bestuurder passend. De opzegtermijn van de vennootschap bedraagt het dubbele van die voor de bestuurder. Daarbij is aangesloten bij de wettelijke regeling inzake opzegtermijnen van arbeidsovereenkomsten. Bij de benoeming van de heer Rogers is de regeling, zoals was vastgelegd in zijn arbeidsovereenkomst met BAM Construct UK Ltd, voortgezet.

Indien het contract met na 1 januari 2004 benoemde leden van de raad van bestuur door de onderneming wordt beëindigd zal de maximale ontslagvergoeding één jaarsalaris bedragen. Indien dit voor een lid van de raad van bestuur, dat in of na ommekomst van zijn eerste benoemingstermijn wordt ontslagen, kennelijk onredelijk is, komt dit lid in dat geval in aanmerking voor een ontslagvergoeding van maximaal tweemaal het jaarsalaris.

De raad van commissarissen kan tot een hogere vergoeding besluiten indien het betreffende lid binnen Koninklijke BAM Groep een lang dienstverband heeft opgebouwd.

Ruwbouw nieuwe HSL-station
Luik-Guillemins. Architect:
Santiago Calatrava.
BAM Wallonie (in combinatie) .

Naast bovenstaand remuneratiepakket kent de vennootschap geen andere regelingen inzake vergoedingen bij vertrek van leden van de raad van commissarissen en leden van de raad van bestuur, noch andere rechten op eenmalige uitkeringen. Zie tabel 7.

Reglement effecten

De vennootschap beschikt over een reglement inzake het bezit van en transacties in effecten, in welk reglement tevens een regeling is opgenomen voor leden van de raad van bestuur en de raad van commissarissen met betrekking tot het bezit van en transacties in effecten, anders dan die zijn uitgegeven door de vennootschap. Dit reglement is gepubliceerd op de website van de vennootschap.

Bunnik, 3 maart 2010
Raad van commissarissen

Tabel 7 Arbeidsovereenkomsten/benoemingen leden raad van bestuur

	Jaar van in- diensttreding	Datum van benoeming	Periode van benoeming	Contractvorm	Opzegtermijn onderneming	Opzegtermijn bestuurder	Afvoelingsregeling
J.A.P. van Oosten	1976	08.06.1995	niet gelimiteerd	onbepaalde tijd	6 maanden	3 maanden	niet overeengekomen
N.J. de Vries	1977	28.05.1998	niet gelimiteerd	onbepaalde tijd	6 maanden	3 maanden	niet overeengekomen
P.B. Brooks ¹	1979	08.05.2007	4 jaar	onbepaalde tijd	24 maanden	24 maanden	niet van toepassing
M.J. Rogers	1979	21.04.2009	4 jaar	onbepaalde tijd	6 maanden	3 maanden	minimaal € 600.000,-; maximaal twee jaar- salarissen
J. Ruis	1971	07.05.2008 ²	4 jaar	onbepaalde tijd	6 maanden	3 maanden	maximaal € 800.000,-
R .P. van Wingerden	1988	07.05.2008	4 jaar	onbepaalde tijd	6 maanden	3 maanden	maximaal twee jaar- salarissen

¹ Pensioen met ingang van 21 april 2009.

² Betreft herbenoeming; eerste benoeming: 07.05.2004.

Personalia raad van commissarissen

Ir. W.K. Wiechers (1940), voorzitter

De heer Wiechers is afgestudeerd in de technische natuurkunde aan de Technische Universiteit Delft. De heer Wiechers is zijn loopbaan in 1966 begonnen bij KEMA te Arnhem en is aldaar werkzaam geweest als onder meer hoofd divisie Elektrotechnische Keuringen, adjunct-directeur en directeur. In 1987 trad de heer Wiechers toe tot de directie van de PNEM (Provinciale Noord-Brabantse Electriciteits Maatschappij), welke functie hij tot en met 1997 bekleedde. In 1998 werd de heer Wiechers voorzitter raad van bestuur van de PNEM-MEGA Groep en in december 1999, na een fusie met EDON, voorzitter raad van bestuur van Essent. Deze functie heeft hij bekleed tot aan zijn vervroegde uittreding per 1 juli 2003.

De heer Wiechers heeft de Nederlandse nationaliteit.

Nevenfuncties: voorzitter raad van commissarissen KEMA; lid Algemene Energieraad; voorzitter Commissie van deskundigen benchmarking nucleaire veiligheid KCB.

De heer Wiechers is in 1999 benoemd en in 2003 en 2007 herbenoemd tot commissaris van de vennootschap. In 2004 werd de heer Wiechers benoemd tot vice-voorzitter en in 2007 tot voorzitter van de raad van commissarissen.

A. Baar (1943), vice-voorzitter

De heer Baar heeft vrijwel zijn gehele werkzame leven doorgebracht in de bouwsector. Na op jonge leeftijd op de bouwvloer te zijn begonnen, heeft hij in deze sector veel leidinggevende posities op verschillende niveaus bekleed, zowel uitvoerend als bestuurlijk. Zo bekleedde hij directiefuncties bij Van Wijnen en bij het Amstelland-concern. In dat laatste concern heeft hij buitenlandse ervaring opgedaan in de Verenigde Staten van Amerika. Van 1990 tot 2000 was de heer Baar voorzitter raad van bestuur van NBM-Amstelland. De heer Baar heeft de Nederlandse nationaliteit.

De heer Baar is in 2001 benoemd en in 2005 en 2009 herbenoemd tot commissaris van de vennootschap. In 2007 werd de heer Baar benoemd tot vice-voorzitter van de raad van commissarissen.

Drs. R.J.N. Abrahamsen (1938)

De heer Abrahamsen is afgestudeerd econoom aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en heeft een jaar internationale economie gestudeerd aan de Universiteit van Wisconsin in de Verenigde Staten van Amerika.

De heer Abrahamsen heeft zijn werkzame leven grotendeels doorgebracht in de financiële wereld en is zijn loopbaan begonnen bij Nedbank in Johannesburg, Zuid-Afrika. In 1989 trad hij in dienst van de toenmalige Algemene Bank Nederland in Amsterdam. In 1994 verliet hij ABN Amro Bank in de functie van senior executive vice president van het directoraat General Global Clients en van het directoraat General Asset Management & Trust. In 1994 is de heer Abrahamsen in dienst getreden bij Koninklijke Luchtvaart Maatschappij als lid van de directie, in het bijzonder belast met het financiële beleid. Deze functie heeft hij bekleed tot aan het bereiken van zijn pensioengerechtigde leeftijd in 2001.

De heer Abrahamsen heeft de Nederlandse nationaliteit.

Nevenfuncties: voorzitter raad van commissarissen Optimix Vermogensbeheer; lid raad van commissarissen ANP; lid raad van commissarissen Bank Nederlandse Gemeenten; lid raad van commissarissen Fluor Daniel; lid raad van commissarissen Havenbedrijf Rotterdam; lid raad van commissarissen Pon Holdings; lid raad van commissarissen TNT; lid raad van commissarissen Vitens.

De heer Abrahamsen is in 2002 benoemd en in 2006 herbenoemd tot commissaris van de vennootschap.

Rooster van aftreden

per april 2010

Huidige
termijn

Ir. W.K. Wiechers	2011	3
A. Baar	2013	3
Drs. R.J.N. Abrahamsen	2010	2
Ir. J.A. Dekker	2012	3
H. Scheffers RA	2013	1
Dr. ir. W. van Vonno	2010	1

Van links af: W.K. Wiechers, A. Baar, R.J.N. Abrahamsen, J.A. Dekker, H. Scheffers en W. van Vonno.

Ir. J.A. Dekker (1939)

De heer Dekker is als natuurkundig ingenieur afgestudeerd aan de Technische Universiteit Delft. De heer Dekker is zijn loopbaan in 1964 begonnen bij AKZO, waar hij werkzaam is geweest op het gebied van research en productie en vervolgens als internationaal projectmanager en als general manager van een dochteronderneming in Nigeria. In 1981 trad de heer Dekker toe tot de leiding van GTI Holding als voorzitter van de directie, welke functie hij tot 1995 bekleedde. In 1995 werd de heer Dekker voorzitter raad van bestuur van TNO. Deze functie bekleedde hij tot aan het bereiken van zijn pensioengerechtigde leeftijd in 2003. De heer Dekker is thans voorzitter van het KIVI NIRIA (Koninklijk Instituut van Ingenieurs).

De heer Dekker heeft de Nederlandse nationaliteit.

Nevenfuncties: lid raad van advies Agens; bestuurslid De Baak; bestuurslid Stichting Continuïteit Ctac; bestuurslid Stichting Continuïteit KBW; enkele functies in de gezondheidszorg en adviseurschappen.

De heer Dekker is in 2000 benoemd en in 2004 en 2008 herbenoemd tot commissaris van de vennootschap.

H. Scheffers RA (1948)

De heer Scheffers heeft een opleiding tot registeraccountant genoten. Van 1974 tot 1993 is hij werkzaam geweest bij Koninklijke Bunge, waar hij achtereenvolgens de posities van interne accountant, Europese controller en president Noord-Europa vervulde. Van 1993 tot 1999 was de heer Scheffers als lid van het bestuur werkzaam bij LeasePlan Corporation. In 1999 trad hij in dienst bij SHV Holdings, waar hij als lid van de directie de positie van CFO innam tot aan de datum van zijn pensionering in mei 2007.

De heer Scheffers heeft de Nederlandse nationaliteit.

Nevenfuncties: voorzitter raad van commissarissen Aalberts Industries; lid raad van commissarissen Flint Holding; lid raad van commissarissen Koninklijke Friesland Campina; lid raad van commissarissen Wolters Kluwer; lid investeringscommissie NPM Capital.

De heer Scheffers is in 2009 benoemd tot commissaris van de vennootschap.

Dr. ir. W. van Vonno (1941)

De heer Van Vonno is in 1965 afgestudeerd als natuurkundig ingenieur en in 1968 gepromoveerd tot doctor in de tech-

nische wetenschappen, beide aan de Technische Universiteit Delft.

Van 1968 tot 1973 was de heer Van Vonno in dienst bij Raadgevend Technisch Buro Van Heugten te Nijmegen. Van 1973 tot 1982 was hij werkzaam bij Bredero te Utrecht als werkmaatschappijdirecteur en later als divisiedirecteur. De heer Van Vonno was van 1982 tot 1 oktober 2005 voorzitter raad van bestuur Koninklijke BAM Groep. De heer Van Vonno heeft de Nederlandse nationaliteit.

Nevenfuncties: voorzitter raad van commissarissen DHV Groep; voorzitter raad van commissarissen Van Nieuwpoort Groep; voorzitter raad van commissarissen Publiek Belang Elektriciteitsproductie; lid raad van commissarissen Bank voor de Bouwnijverheid; lid raad van commissarissen Van Boldrik Groep; lid raad van commissarissen Convest; lid raad van commissarissen Mammoet; lid raad van commissarissen Van Oord; lid raad van commissarissen Optimix Vermogensbeheer; lid raad van commissarissen Schiphol Area Development Company (SADC); adviseur CTP Products; arbiter Stichting Raad van Arbitrage voor Metaalnijverheid en -Handel; bestuurslid NEN; bestuurslid Stichting Continuïteit ING Groep; bestuurslid Stichting Preferente Aandelen Mediq; bestuurslid Stichting Bescherming TNT; lid investeringscommissie NPM Capital; voorzitter Nomination Committee Dockwise.

De heer Van Vonno is in 2006 benoemd tot commissaris van de vennootschap.

Personalia raad van bestuur

Van links af: J.A.P. van Oosten, N.J. de Vries, M.J. Rogers, J. Ruis en R.P. van Wingerden.

Ir. J.A.P. van Oosten (1948), voorzitter

De heer Van Oosten is in 1974 afgestudeerd als ingenieur civiele techniek aan de Technische Universiteit Delft. De heer Van Oosten trad in 1976 in dienst bij BAM als werkvoorbereider, gevolgd door functies als projectleider, bedrijfsleider en manager projectrealisatie. In 1985 werd hij benoemd tot adjunct-directeur en in 1986 tot directeur van BAM Vastgoed. In 1992 volgde de benoeming tot directeur van BAM Utiliteitsbouw. De heer Van Oosten is sinds 1995 lid raad van bestuur Koninklijke BAM Groep. In 2005 werd de heer Van Oosten benoemd tot voorzitter raad van bestuur. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit. *Nevenfunctie:* lid raad van commissarissen Wereldhave.

Ir. N.J. de Vries (1951), vice-voorzitter

De heer De Vries behaalde in 1971 zijn propedeuse bouwkunde en studeerde in 1977 af als ingenieur civiele techniek aan de Technische Universiteit Delft. De heer De Vries trad in 1977 in dienst bij BAM als werkvoorbereider, gevolgd door functies als projectleider, bedrijfsleider en vestigingsdirecteur. In 1986 werd hij benoemd tot adjunct-directeur en in 1990 tot directeur van BAM Utiliteitsbouw, in 1995 gevolgd door zijn benoeming tot sectordirecteur Infra Koninklijke BAM Groep. De heer De Vries is sinds 1998 lid raad van bestuur Koninklijke BAM Groep. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit. *Nevenfuncties:* voorzitter Vereniging van Nederlandse aannemers met belangen in het buitenland (NABU); bestuurslid Bouwend Nederland; bestuurslid Internationaal Chamber of Commerce Nederland; bestuurslid Nederlands-Duitse

Handelskamer; bestuurslid Stichting Raad van Arbitrage voor de Bouw; lid strategische adviesraad TNO Bouw en Ondergrond; lid stuurgroep Deltatechnologie.

M.J. Rogers FCIQB, FICE (1955)

De heer Rogers is afgestudeerd in bouwkunde aan het Hertfordshire College of Building. Hij is Fellow of the Chartered Institute of Building (FCIOB) en tevens Fellow van Institution of Civil Engineers (FICE). De heer Rogers begon zijn loopbaan bij een middelgrote bouwonderneming in Hertfordshire. In 1977 trad hij in dienst van Farrow Construction en in 1979 bij BAM. De heer Rogers bekleedde aanvankelijk de functie van werkvoorbereider en maakte in 1981 de overstap naar contractmanagement. In 1989 volgde zijn benoeming tot bouwdirecteur en in 1995 tot regiodirecteur. Hij trad in 2001 toe tot de directie van BAM Construct UK, waar hij in 2002 werd benoemd tot managing director. In 2007 volgde zijn benoeming tot directievoorzitter.

ter van BAM Nuttall Ltd. De heer Rogers is sinds 2009 lid raad van bestuur Koninklijke BAM Groep. Hij heeft de Britse nationaliteit. *Nevenfuncties:* lid van CBI Construction Council; lid van South East Regional Council.

J. Ruis (1950)

De heer Ruis trad in 1971 in dienst van BAM en was werkzaam in diverse financiële functies. De heer Ruis is sinds 2004 lid raad van bestuur Koninklijke BAM Groep (chief financial officer). Hij heeft de Nederlandse nationaliteit.

Ir. R.P. van Wingerden MBA (1961)

De heer Van Wingerden is in 1988 afgestudeerd als ingenieur civiele techniek aan de Technische Universiteit Delft. Hij trad in 1988 in dienst van de Groep als projectvoorbereider en was vervolgens werkzaam in diverse (project)managementfuncties bij werkmaatschappijen binnen en buiten Nederland. In 2000 werd hij benoemd tot directeur HBG Bouw en Vastgoed, gevolgd door de benoeming in 2002 tot directeur bij BAM Utiliteitsbouw en in 2005 tot directievoorzitter van BAM Woningbouw. De heer Van Wingerden is sinds 2008 lid raad van bestuur. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit. *Nevenfunctie:* lid Vernieuwingsplatform Bouw.

Rooster van aftreden

	Datum van (her)benoeming	Periode van benoeming ¹
J.A.P. van Oosten	08.06.1995	niet gelimiteerd
N.J. de Vries	28.05.1998	niet gelimiteerd
P.B. Brooks ²	08.05.2007	vier jaar
M.J. Rogers	21.04.2009	vier jaar
J. Ruis	07.05.2008	vier jaar
R.P. van Wingerden	07.05.2008	vier jaar

¹ Vanaf 2004 worden nieuwe leden van de raad van bestuur (her)benoemd voor een periode van vier jaar.

² Pensioen met ingang van 21 april 2009.

Verslag raad van bestuur

Financiële resultaten

- Resultaat vóór belastingen en bijzondere afwaarderingen 2009: € 81,5 miljoen (2008: € 352,5 miljoen).
- Winstmarge vóór belastingen en bijzondere afwaarderingen: 1,0 procent (2008: 4,0 procent).
- Bijzondere waardeverminderingen 2009 € 94 miljoen vastgoed en € 40 miljoen goodwill (2008: € 100 miljoen goodwill).
- Belastingbate in verband met liquidatie voormalige Duitse projectontwikkelingsactiviteiten € 80 miljoen.
- Nettoresultaat 2009: € 31 miljoen (2008: € 162 miljoen).
- Dividendvoorstel € 0,10 in contanten per gewoon aandeel (2008: € 0,50).
- Orderportefeuille: € 11,2 miljard (ultimo 2008: € 13,1 miljard).

Gang van zaken

Koninklijke BAM Groep heeft een moeilijk jaar achter de rug. In vrijwel alle markten kampen werkmaatschappijen met krimpende volumes, toenemende concurrentie en aanzienlijke prijsdruk. Hierdoor staan resultaat, bedrijfsopbrengsten en orderportefeuille onder druk. Diverse groepsonderdelen – zowel binnen als buiten Nederland – hebben hun organisatie aangepast aan de gewijzigde marktsituatie. Gegeven de ongunstige marktomstandigheden hebben de meeste werkmaatschappijen in 2009 goed gepresteerd. Met uitzondering van vastgoedactiviteiten in Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Ierland hebben alle sectoren en alle landen het boekjaar 2009 winstgevend afgesloten. De verliezen bij de vastgoedactiviteiten hangen voor een belangrijk deel samen met bijzondere waardeverminderingen van vastgoedposities en van goodwill.

Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten van de Groep in het verslagjaar 2009 bedragen € 8.353 miljoen en zijn daarmee circa 5 procent lager dan in 2008 (€ 8.835 miljoen). Van de afname betreft circa de helft de negatieve koersontwikkeling van het Britse pond en is het overige vrijwel geheel autonoom. De effecten van overnames op de bedrijfsopbrengsten zijn gering.

De verdeling van de bedrijfsopbrengsten over de sectoren is als volgt:

(x € 1 miljoen)	2009	2008
Bouw	3.528	3.826
Vastgoed	824	1.205
Infra	3.944	3.795
Publiekprivate samenwerking	66	67
Installatietechniek	260	244
Consultancy en engineering	207	232
Af: interne omzet	(476)	(534)
	8.353	8.835

De afname van de bedrijfsopbrengsten in de sector Bouw wordt veroorzaakt door woningbouw in Nederland en de bedrijven buiten Nederland. Daarbij hangt in het Verenigd Koninkrijk de afname geheel samen met de daling van het Britse pond; in autonome zin zijn de bedrijfsopbrengsten met circa 3 procent gestegen. In Vastgoed betreft de daling grotendeels de Nederlandse markt. De groei van de bedrijfsopbrengsten in de sector Infra doet zich vrijwel over de gehele linie van de Groep voor. De bedrijfsopbrengsten in de sector Installatietechniek betreffen volledig Nederland. In de sector Consultancy en engineering is de afname van de bedrijfsopbrengsten vooral het gevolg van de krimpende markten in Centraal- en Oost-Europa.

Resultaat

Het nettoresultaat van de Groep over beide jaren is als volgt opgebouwd:

(x € 1 miljoen)	2009	2008
Bedrijfsresultaat vóór afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	197,5	428,9
Afschrijvingen materiële en immateriële vaste activa	(102,7)	(95,5)
Bijzondere waardeverminderingen	(134,3)	(100,0)
Bedrijfsresultaat	(39,5)	233,4
Financieringsbaten	13,3	27,2
Financieringslasten	(55,3)	(58,1)
Resultaat uit deelnemingen	28,7	50,0
Resultaat vóór belastingen	(52,8)	252,5
Belastingen	89,1	(86,7)
Belang derden	(5,0)	(3,9)
Nettoresultaat	31,3	161,9

Het resultaat vóór belastingen en exclusief bijzondere waardeverminderingen is sterk afgenomen tot € 81,5 miljoen (2008: € 352,5 miljoen). De daling is voornamelijk het gevolg van het verlies in de sector Vastgoed en in beperktere mate van lagere winstbijdragen in de overige sectoren. De winstmarge op basis van voornoemd resultaat bedraagt 1 procent (2008: 4 procent).

De bijzondere waardeverminderingen in 2009 betreffen de sector Vastgoed in Nederland en hangen samen met de bijgestelde verwachtingen over het marktherstel in deze sector. De waardeverminderingen betreffen vastgoedposities (€ 94 miljoen, waarvan € 24 miljoen in samenwerkingsverbanden) en betaalde goodwill (€ 40 miljoen). In 2008 bedroegen de bijzondere waardeverminderingen € 100 miljoen (betaalde goodwill). BAM blijft er van overtuigd dat de eigen vastgoedbedrijven op termijn opnieuw aan de winst van de Groep zullen bijdragen.

Ondanks het negatieve resultaat vóór belastingen is in 2009 sprake van een positief nettoresultaat: € 31 miljoen (2008: € 162 miljoen). Dit hangt samen met een fiscale bate van € 80 miljoen uit hoofde van de liquidatie van de oude projectontwikkelingsactiviteiten in Duitsland.

Resultaten sectoren

De verdeling van het resultaat vóór belastingen over de diverse sectoren is weergegeven in onderstaande tabel 8. De percentages betreffen het resultaat ten opzichte van de opbrengsten.

Afgezien van Vastgoed realiseren alle sectoren positieve resultaten in 2009. Voor een nadere toelichting op de sectoren wordt verwezen naar de desbetreffende onderdelen elders in dit jaarrapport.

Orderportefeuille

De orderportefeuille is met bijna 15 procent gedaald tot € 11,2 miljard ultimo 2009 (2008: € 13,1 miljard). De afname is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de sector Vastgoed en het woningbedrijf in verband met lagere opbrengstverwachtingen voor de komende jaren. Voorts is gedurende 2009 meer werk uitgevoerd dan nieuw is verworven.

Naar verwachting wordt van de totale orderportefeuille € 6,3 miljard in 2010 uitgevoerd en € 4,9 miljard in latere jaren. Daarmee is circa 80 procent van de verwachte bedrijfsopbrengsten 2010 in portefeuille. Dit percentage is vrijwel gelijk aan de situatie ultimo voorgaand boekjaar (83 procent); in absolute zin is echter sprake van een lagere orderportefeuille.

Tabel 8 Resultaten sectoren

(x € 1 miljoen)	2009		2008	
	Resultaat	% opbrengsten	Resultaat	% opbrengsten
Bouw	77,7	2,2%	144,7	3,8%
Vastgoed ¹	(132,3)	neg.	47,4	3,9%
Infra	114,2	2,9%	139,2	3,7%
Publiekprivate samenwerking	11,2	17,0%	19,4	29,1%
Installatietechniek	9,0	3,5%	12,2	5,0%
Consultancy en engineering	11,6	5,6%	28,1	12,1%
Eliminaties	(2,3)		(3,5)	
Totaal sectoren	89,1	1,1%	387,5	4,4%
Groepskosten	(1,6)		(14,4)	
Groepsrente ¹	(36,5)		(63,3)	
Operationele activiteiten	54,2		309,8	
Baggeren	27,3		42,7	
Resultaat vóór belastingen en bijzondere waardevermindering	81,5	1,0%	352,5	4,0%
Bijzondere waardevermindering vastgoed	(94,3)		–	
Bijzondere waardevermindering goodwill	(40,0)		(100,0)	
Resultaat vóór belastingen	(52,8)		252,5	

¹ Rentelasten aangepast aan herstructurering financieringsfaciliteit AM.

Resultaat per gewoon aandeel

Het gemiddeld aantal uitstaande gewone aandelen over 2009 is ten opzichte van vorig jaar met ruim 1 procent gestegen tot 135,2 miljoen (2008: 133,8 miljoen stukken). Deze toename volgt uit de omwisseling, vooral gedurende 2008, van converteerbare preferente aandelen in gewone aandelen.

Op dit moment resteren nog circa 0,35 miljoen converteerbare preferente aandelen. De aandelen die op grond van conversie zijn uitgegeven, tellen tijdsgewogen mee voor de berekening van het gemiddeld aantal winstge-rechtigde gewone aandelen.

Het nettoresultaat toerekenbaar aan de houders van gewone aandelen bedraagt € 31,3 miljoen (2008: € 161,9 miljoen). Dit komt overeen met een winst per aandeel van € 0,23 (2008: € 1,21). Rekeninghoudend met volledige omwisseling van de converteerbare financieringspreferente aandelen, bedraagt het nettoresultaat per gewoon aandeel € 0,23 (2008: € 1,20).

Dividendbeleid en dividendvoorstel 2009

Koninklijke BAM Groep streeft naar een dividenduitkering op gewone aandelen tussen 30 en 50 procent van de nettowinst. Aan de algemene vergadering van aandeelhouders, te houden op 21 april 2010 te Amsterdam, wordt voorgesteld het dividend over 2009 vast te stellen op € 0,10 in contanten per gewoon aandeel (2008: € 0,50). Het voorstel komt overeen met een pay-out van 43,2 procent op basis van het nettoresultaat over 2009 ad € 31,3 miljoen (2008: pay-out 41,8 procent van het nettoresultaat € 161,9 miljoen).

Op de converteerbare en de niet-converteerbare cumulatief preferente aandelen wordt over 2009 een dividend van € 0,37086 respectievelijk € 0,38346 in contanten voorgesteld. Dit dividend is in 2009 als financieringslast direct ten laste van het resultaat gebracht. Op basis van het gemiddeld aantal uitstaande preferente aandelen gedurende het verslagjaar bedraagt deze financieringslast circa € 0,1 miljoen.

Financiële positie

Ondanks de lage resultaten is in 2009 sprake van een aanmerkelijke toename van de netto liquiditeiten (liquide middelen minus bankkredieten) tot € 715 miljoen ultimo 2009 (2008: € 510 miljoen). Deze toename is vooral het gevolg van het strakkere werkkapitaalbeheer.

Een gedeelte van de liquide middelen per jaareinde betreft het aandeel van de Groep in de liquide middelen van bouwcombinaties en andere samenwerkingsverbanden ad € 190 miljoen (2008: € 226 miljoen).

Het werkkapitaal (exclusief liquide middelen en kortlopende bankkredieten) bedraagt ultimo 2009 € 71 miljoen en is daarmee aanzienlijk lager dan ultimo 2008 (€ 527 miljoen). De afname is het gevolg van het strakkere werkkapitaalbeheer, in het bijzonder de financieringsstanden op werken. Voorts is sprake van een neerwaarts effect uit hoofde van de waardeverminderingen van vastgoedposities.

Ultimo 2009 bedragen de rentedragende schulden € 2.107 miljoen (2008: € 2.130 miljoen). De totale positie is vrijwel gelijk gebleven, daarbinnen is sprake van een toename van de non-recourse projectfinancieringen (met name bij pps) en een afname van de recourse financieringen. De non-recourse pps-financieringen en non-recourse projectfinancieringen bedragen € 1.174 miljoen (2008: € 1.048 miljoen) en de recourse financieringen € 933 miljoen (2008: 1.082 miljoen).

In het eerste halfjaar 2009 heeft de Groep de overname van het resterende 49-procentbelang in AM afgerond en de financieringsfaciliteiten van AM toegevoegd aan de faciliteiten op Groepsniveau, in lijn met de financieringsstructuur van de Groep en de afspraken met de banken. Inclusief deze veranderingen omvatten de opgenomen recourse financieringen ultimo 2009 de projectfinancieringen (€ 302 miljoen), de achtergestelde lening (€ 200 miljoen) en de bankfinanciering (€ 360 miljoen).

Voorts is sprake van een senior faciliteit van € 550 miljoen; van deze faciliteit werd op 31 december 2009 geen gebruik gemaakt. De Groep heeft in 2009 voldaan aan de met financiers overeengekomen convenanten.

De nettoschuldpositie, het saldo van de rentedragende schulden en de liquide middelen, is in 2009 afgenomen tot € 1.388 miljoen (ultimo 2008: € 1.479 miljoen). Deze daling is vooral het gevolg van de voornoemde toename van de liquiditeiten. Exclusief de non-recourse financieringen bedraagt de recourse nettoschuldpositie, die gebruikt wordt in de ratio's in de bankcovenanten, ultimo 2009 € 212 miljoen (2008: € 431 miljoen).

Solvabiliteit

Het eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders is in 2009 toegenomen met € 28 miljoen tot € 875 miljoen (2008: € 847 miljoen). De mutaties in het eigen vermogen omvatten het nettoresultaat 2009 (€ 31 miljoen), het uitbetaalde dividend 2008 (€ 68 miljoen) en de positieve effecten van valutakoersverschillen (€ 36 miljoen, stijging Britse pond) en van hedge accounting (€ 28 miljoen, renteswaps).

Het garantievermogen (eigen vermogen en achtergestelde leningen) bedraagt per 31 december 2009 € 1.077 miljoen ten opzichte van € 1.098 miljoen ultimo 2008. Naast bovengenoemde mutaties in het eigen vermogen is in 2009 sprake van een neerwaarts effect op het garantievermogen als gevolg van de overname van het 49 procent AM-belang.

Ultimo 2009 bedraagt de solvabiliteit op basis van het garantievermogen 15,8 procent (ultimo 2008: 16,3 procent). Exclusief pps bedraagt de solvabiliteit 19,6 procent (ultimo 2008: 17,8 procent). De recourse solvabiliteit, conform de bankcovenanten, bedraagt ultimo 2009 20,4 procent (ultimo 2008: 19,8 procent), ruim boven de ondergrens van 15 procent.

Versterking vermogenspositie

BAM is voornemens om haar vermogenspositie te versterken met een bedrag van € 250 miljoen door haar bestaande aandeelhouders gewone aandelen aan te bieden middels verhandelbare claimrechten. De netto-opbrengst van de aandelenuitgifte zal worden aangewend om de vermogenspositie van BAM te versterken en de financiële flexibiliteit van de onderneming te vergroten. Opdrachtgevers hechten steeds meer belang aan een financieel sterke partner. Voorts acht BAM het van belang de balans te versterken ten einde haar positie in de pps-markt verder uit te bouwen. BAM ziet de vraag naar pps-projecten in het huidige economische klimaat toenemen, zoals onder meer blijkt uit het grote aantal actieve en potentiële biedingen van de Groep. BAM verwacht een significant deel van de netto-opbrengst van de aandelenuitgifte te gebruiken voor financiering van haar belang in deze pps-projecten.

Om haar financiële flexibiliteit verder te vergroten, gaat BAM in gesprek met haar bankensyndicaat om een aantal voorwaarden van reeds bestaande gecommiteerde bankfaciliteiten aan te passen, waaronder aanpassing van de convenanten aan het seizoenspatroon en het verlenen van de faciliteiten met een jaar tot 2013/2014. ING en Rabobank hebben zich reeds gecommiteerd aan de aanpassing van deze voorwaarden. De onderneming verwacht op korte termijn tot overeenstemming te komen met haar bankengroep.

ING en Rabobank steunen de voorgenomen claimemissie middels de afgifte van een volume underwriting commitment. Tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders op 21 april 2010 zal de claimemissie ter goedkeuring worden voorgelegd aan de aandeelhouders. Na goedkeu-

ring door de algemene vergadering zal BAM in verband met de emissie een prospectus opstellen en algemeen verkrijgbaar stellen. De emissie zal bij publicatie van het prospectus door de betrokken financiële instellingen zijn gegarandeerd, op basis van een underwriting agreement op de gebruikelijke voorwaarden. Het prospectus zal door de Autoriteit Financiële Markten moeten worden goedgekeurd. Het prospectus zal onder andere kunnen worden verkregen op de website van BAM.

BAM streeft ernaar, na goedkeuring van de algemene vergadering, de voorgenomen claimemissie medio 2010 te hebben afgerond.

Ontwikkeling (overige) balansposities

De boekwaarde van de materiële vaste activa is licht gedaald, tot € 426 miljoen (2008: € 430 miljoen). De netto-investeringen in 2009 bedragen € 83 miljoen en liggen daarmee iets onder het niveau van 2008 (€ 90 miljoen). De afschrijvingen van materiële vaste activa zijn in 2009 (€ 93 miljoen) iets hoger dan in voorgaand jaar (€ 86 miljoen).

De boekwaarde van immateriële vaste activa is toegenomen tot € 818 miljoen (2008: € 802 miljoen). Inbegrepen in deze toename zijn de stijging van het in pps-concessies geïnvesteerde bedrag (met € 51 miljoen tot € 221 miljoen) en de waardering van de goodwill (€ 40 miljoen).

De pps-vorderingen in de balans zijn in 2009 met € 78 miljoen gestegen tot € 507 miljoen (2008: € 429 miljoen). Enerzijds is sprake van een stijging (€ 150 miljoen) in verband met voortgang van lopende pps-activiteiten (nieuwe verstrekkingen minus aflossingen) en € 31 miljoen koersverschillen op het Britse pond. Anderzijds is sprake van een daling (€ 104 miljoen) als gevolg van de desinvestering van het resterende 50-procentbelang van de Groep in de joint venture met DIF. Als gevolg van deze desinvestering houdt de Groep thans geen belang meer in deze joint venture, waarin in 2007 vier operationele SPV's zijn ondergebracht.

Vornoemde immateriële en financiële vaste activa (alsmede het kortlopende deel hiervan) met betrekking tot pps-contracten bedragen ultimo 2009 in totaal € 728 miljoen (2008: € 600 miljoen). De hieraan gerelateerde non-recourse pps-leningen zijn vergelijkbaar gestegen en bedragen ultimo 2009 € 670 miljoen (2008: € 558 miljoen). Inclusief de niet-geconsolideerde belangen in pps-contracten bedraagt de netto-investering van de Groep ultimo 2009 € 61 miljoen (2008: € 69 miljoen). Aanvullend hierop kent de Groep nog netto-investeringsverplichtingen ter hoogte van € 128 miljoen per ultimo 2009 (2008: € 110 miljoen). De Groep heeft momenteel 27 pps-contracten in portefeuille, waarvan 15 (2008: 18) contracten operationeel zijn.

De boekwaarde van de deelnemingen is met € 12 miljoen gestegen tot € 196 miljoen (2008: € 184 miljoen), door de hogere boekwaarde van de participatie in baggeronderneming Van Oord.

Uit hoofde van projecten in opdracht voor derden heeft de Groep ultimo 2009 onderhanden projecten in de balans met een totaalsaldo van € 617 miljoen (2008: € 451 miljoen). Het saldo bestaat uit € 1.074 miljoen (2008: € 941 miljoen) verschuldigd aan opdrachtgevers en € 458 miljoen (2008: € 490 miljoen) te vorderen van opdrachtgevers.

De bruto-investeringen in vastgoedontwikkeling bedragen ultimo 2009 € 1.714 miljoen (2008: € 1.785 miljoen). De daling hangt overwegend samen met de in 2009 getroffen bijzondere waardeverminderingen ad € 70 miljoen. De brutopositie omvat grond en bouwrechten ter hoogte van € 813 miljoen (2008: € 872 miljoen) en vastgoedposities ter hoogte van € 901 miljoen (2008: € 913 miljoen).

De ten behoeve van vastgoedontwikkeling aangetrokken projectfinancieringen bedragen ultimo 2009 € 806 miljoen (2008: € 757 miljoen). Hiervan betreft € 503 miljoen non-recourse financieringen (2008: € 490 miljoen) en € 302 miljoen recourse financieringen (2008: € 268

miljoen). Voor de non-recourse financieringen gelden alleen de betreffende vastgoedposities als zekerheid; bij de recourse projectfinancieringen is daarenboven sprake van (beperkte) aanvullende zekerheden. De nettopositie (bruto minus financiering) bedraagt ultimo 2009 € 909 miljoen (2008: € 967 miljoen).

De personeelsgerelateerde voorzieningen, onder aftrek van de vorderingen voor pensioenrechten, zijn met € 16 miljoen gedaald tot € 57 miljoen (2008: € 73 miljoen). De afname hangt overwegend samen met de stortingen in de bedrijfspensioenfondsen.

De balanspost voorzieningen is iets afgenomen, tot € 152 miljoen (2008: € 158 miljoen), met name door de afname (€ 22 miljoen) van de huurgaranties en overige voorzieningen. Anderzijds zijn de voorzieningen voor garantieverplichtingen en reorganisatiekosten toegenomen (€ 16 miljoen).

Het saldo van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen in de balans is met € 75 miljoen omgeslagen van een verplichting (2008: € 25 miljoen) in een vordering (2009: € 50 miljoen). Deze verandering betreft grotendeels de belastingvordering (€ 80 miljoen) in verband met de liquidatie van de Duitse voormalige vastgoedactiviteiten.

Wft-verklaring

Ter voldoening aan zijn wettelijke verplichting op grond van artikel 2:101 lid 2 BW en artikel 25c lid 2 sub c van de Wet op het financieel toezicht (Wft) verklaart ieder lid van de raad van bestuur dat voor zover hem bekend:

- de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de activa, de passiva, de financiële positie en de winst van de vennootschap en de gezamenlijk in de consolidatie opgenomen ondernemingen; en
- het jaarverslag een getrouw beeld geeft omtrent de toestand op 31 december 2009 en de gang van zaken gedurende het boekjaar 2009 van de vennootschap en van de met haar verbonden ondernemingen, waarvan de gegevens in haar jaarrekening zijn opgenomen en dat in het jaarverslag de wezenlijke risico's, waarmee de uitgevende instelling wordt geconfronteerd, zijn beschreven.

Acquisities

Digacom bv

BAM Techniek heeft 30 januari 2009 overeenstemming bereikt over de verwerving van alle aandelen van de ICT-specialist Digacom bv te Nieuw-Vennep.

Digacom behaalt een jaaromzet van circa € 6 miljoen. De onderneming is opgericht in 2002 en telt ongeveer 25 medewerkers. Digacom vormt in de organisatie van BAM Techniek een aparte businessunit.

Door de overname behoort BAM Techniek tot de markt-leiders voor hoogwaardige integratie van gebouwgebonden installaties en gebruikerssystemen tot (IP-) geïntegreerde gebouwssystemen voor onder meer communicatie, beveiliging, klimaat, verlichting en beheer.

Tebodin EC, Hungary

Op 4 februari 2009 heeft Tebodin het resterende eenderde belang verworven in Tebodin EC, Hungary van KON-IN. Hiermee heeft Tebodin het volledige eigendom van de Tebodin-onderneming in Hongarije. Tebodin EC, Hungary heeft circa zestig medewerkers, verspreid over de kantoren in Boedapest en Szeged.

AM nv

Koninklijke BAM Groep nv heeft 20 maart 2009 de overname afgerond van het resterende 49-procentbelang in vastgoedontwikkelaar AM. De Groep had reeds 27 november 2008 bekendgemaakt per 1 februari 2009 het eerder overeengekomen kooprecht uit te oefenen ter verwerving. BAM had – via Terra Amstel Holding – een belang van 51 procent in AM. Een consortium van

investeerdens hield het resterende belang. De destijds overeengekomen koopprijs van het 49-procentbelang bedroeg € 49 miljoen, exclusief nog verschuldigd dividend over het boekjaar 2008 en een deel van 2009. Terra Amstel Holding bv wordt vanaf 2006 volledig geconsolideerd, waardoor de overdracht van deze aandelen voor de Groep geen verdere gevolgen heeft.

Ravesteyn

BAM Infratechniek heeft 8 april 2009 overeenstemming bereikt over de verwerving van de aandelen van de Ravesteyn-bedrijven in Lopik. Ravesteyn is in 1977 opgericht voor het lassen van koperkabels en het aanleggen en onderhouden van telefoonaansluitingen voor het toenmalige PTT Telecom. Sindsdien heeft Ravesteyn de dienstverlening uitgebreid met werkzaamheden op het gebied van glasvezeltechniek en coaxkabels, inclusief weg- en waterkruisingen. Ravesteyn realiseert een jaaromzet van ongeveer € 40 miljoen met een goed resultaat. De onderneming heeft circa 180 medewerkers in dienst.

Met de overname van de Ravesteyn-bedrijven, die binnen BAM Infratechniek een aparte businessunit vormen, versterkt BAM Infratechniek de positie in de telecomsector, vooral met het oog op de verwachte verdere verglazing van de Nederlandse telecommunicatienetwerken.

Tebodin APIC LLC

Tebodin heeft op 24 juni 2009 samen met de Saoedi-Arabische firma APIC LLC het advies- en ingenieursbureau Tebodin APIC LLC opgericht, gevestigd in Jeddah in het Koninkrijk Saoedi-Arabië. Beide ondernemingen hebben een 50-procentbelang in het nieuwe bedrijf. Tebodin APIC LLC richt zich op de lokale markt voor olie, gas en chemische industrie en versterkt de organisatie van Tebodin Middle East in het Golfgebied. Tebodin Middle East is opgericht in 1974 in Abu Dhabi. Het bedrijf telt meer dan 800 medewerkers en opereert vanuit vestigingen in Bahrein, Oman, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten in de sectoren olie en gas, water en infrastructuur, en de industriële en milieusector.

Corporate governance

De raad van commissarissen en de raad van bestuur zijn verantwoordelijk voor de corporate governance structuur van de vennootschap en voor de naleving daarvan. De hoofdlijnen van deze corporate governance structuur worden elk jaar in het jaarrapport uiteengezet.

De raad van commissarissen en de raad van bestuur onderschrijven de principes en best-practice-bepalingen van de Nederlandse corporate governance code (hierna 'de code').

Een enkele bepaling van de code wordt door de raad van bestuur en de raad van commissarissen van een kanttekening voorzien en best-practice-bepaling II.2.13 (prestatiecriteria variabele beloning) en II.2.8 (maximale ontslagvergoeding) worden niet ten volle toegepast. Verwezen wordt naar de hiernavolgende nadere toelichting op de wijze van naleving en uitwerking van de Nederlandse corporate governance code door de vennootschap. De volledige tekst van deze code is te vinden op www.commissiecorporategovernance.nl.

Raad van bestuur

De raad van commissarissen en de raad van bestuur delen het uitgangspunt van de code dat de raad van bestuur, naast het dagelijks besturen van de onderneming, tevens verantwoordelijk is voor de formulering en de realisering van de doelstellingen van de vennootschap, de strategie met bijbehorend risicoprofiel en de voor de onderneming relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen. De raad van bestuur legt hierover verantwoording af aan de raad van commissarissen en de algemene vergadering van aandeelhouders. Bij de vervulling van zijn taak richt de raad van bestuur zich naar het belang van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming en weegt daartoe de gerechtvaardigde belangen van bij de vennootschap betrokkenen af. De uit dit beginsel voortvloeiende best-practice-bepalingen van de code worden onderschreven.

De leden van de raad van bestuur geven gezamenlijk leiding aan de onderneming en dragen daarvoor een gezamenlijke en hoofdelijke verantwoordelijkheid. Onder goedkeuring van de raad van commissarissen verdelen de leden van de raad van bestuur de werkzaamheden. De voorzitter geeft leiding aan de raad van bestuur. De chief financial officer draagt specifiek zorg voor financiële taken. De voorzitter en andere leden van de raad van bestuur sturen de onder hun toezicht staande werkmaatschappijen aan.

De raad van bestuur draagt zorg voor een adequate informatieverstrekking aan de raad van commissarissen. In het jaarrapport geeft de raad van bestuur een beschrijving van de voornaamste risico's gerelateerd aan de strategie van de vennootschap, de opzet en werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen met betrekking tot de voornaamste risico's in het boekjaar en eventuele belangrijke tekortkomingen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen die in het boekjaar zijn geconstateerd, welke significante wijzigingen zijn aangebracht en welke belangrijke verbeteringen zijn gepland.

De Groep kent algemene beheersmaatregelen gericht op de beheersing van risico's in de vorm van interne procedures en instructies. Naast algemene beheersmaatregelen heeft de Groep ook specifieke maatregelen getroffen. Deze richten zich in het bijzonder op markt-, reputatie-, veiligheids-, project-, valuta-, krediet-, debiteuren-, rente- en liquiditeitsrisico's. Deze risico's worden op pagina 53 en pagina 115 van het jaarrapport toegelicht in samenhang met de door de Groep genomen beheersmaatregelen.

Ten aanzien van de financiële verslaggevingrisico's bevat de risicoparagraaf in het jaarrapport een verklaring van de raad van bestuur als bedoeld in bepaling II.1.5 van de code.

Voor de raad van bestuur geldt een door de raad van commissarissen goedgekeurd reglement, waarin het functioneren van de raad van bestuur en de relatie met de raad van commissarissen, de aandeelhouders en de centrale ondernemingsraad nader zijn vastgelegd. Het reglement van de raad van bestuur is gepubliceerd op de website van de vennootschap.

De vennootschap kent voorts een gedragscode en een klokkenluidersregeling, die beide op de website van de vennootschap zijn gepubliceerd.

De raad van bestuur van de vennootschap bestaat uit vier tot vijf leden, welk aantal de raad van commissarissen in de huidige omstandigheden, mede gezien de omvang en het internationale karakter van de Groep, passend acht.

Leden van de raad van bestuur worden benoemd door de raad van commissarissen. De raad van commissarissen geeft de algemene vergadering van aandeelhouders kennis van een voorgenomen benoeming van een lid van de raad van bestuur. De raad van commissarissen wijst een van de leden van de raad van bestuur tot voorzitter en een van de leden van de raad van bestuur tot vice-voorzitter aan.

De algemene vergadering van aandeelhouders heeft op 21 april 2009 gekozen voor een vrijwillige toepassing van het gemitigeerde structuurregime. Dit houdt in dat leden van de raad van bestuur, na wijziging van de statuten van de vennootschap, door de algemene vergadering van aandeelhouders zullen worden benoemd. De raad van bestuur en de raad van commissarissen zullen de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2010 ter goedkeuring een voorstel tot wijziging van de statuten van de vennootschap voorleggen, waarin de benoemingsprocedure van leden van de raad van bestuur zal worden geregeld.

In navolging van de code worden leden van de raad van bestuur benoemd voor een periode van maximaal vier jaar. Zij treden af na afloop van de eerstvolgende jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders te houden in het vierde jaar na het jaar van benoeming. Leden van de raad van bestuur kunnen voor een nieuwe periode van vier jaar worden herbenoemd. De contractuele afspraken met vóór inwerkingtreding van de code benoemde leden van de raad van bestuur worden gerespecteerd; hun benoeming geldt voor onbepaalde tijd. De arbeidsovereenkomsten van leden van de raad van bestuur zijn voor onbepaalde tijd. Met nieuwe leden die van buiten het concern tot de raad van bestuur toetreden, wordt een arbeidsovereenkomst voor de tijd van vier jaar afgesloten. De belangrijkste elementen van de arbeidsovereenkomst van leden van de raad van bestuur worden, conform de code, gepubliceerd op de website van de vennootschap.

De bepalingen van de code met betrekking tot hoogte en samenstelling van de bezoldiging van leden van de raad van bestuur en de openbaarmaking daarvan worden onderschreven.

De raad van commissarissen stelt een, door de remuneratiecommissie voorbereid, voorstel op voor het bezoldigingsbeleid van de vennootschap. Dit bezoldigingsbeleid wordt ter vaststelling aan de algemene vergadering van aandeelhouders voorgelegd. Voorts maakt de raad van commissarissen jaarlijks een, eveneens door de remuneratiecommissie voorbereid, remuneratierapport op. In het remuneratierapport wordt verslag gedaan van de wijze waarop het bezoldigingsbeleid in het boekjaar in de praktijk is gebracht. In het rapport wordt tevens de totale bezoldiging van de leden van de raad van bestuur vermeld, onderscheiden naar de verschillende componenten, en is een overzicht van het door aandeelhouders vastgestelde bezoldigingsbeleid voor het komende boekjaar en de daaropvolgende jaren opgenomen.

Het remuneratierapport wordt, als onderdeel van het verslag van de raad van commissarissen, opgenomen in het jaarrapport en wordt tevens gepubliceerd op de website van de vennootschap.

De bezoldiging van de leden van de raad van bestuur wordt, op voorstel van de remuneratiecommissie, vastgesteld door de raad van commissarissen binnen het kader van het bezoldigingsbeleid.

Bij de vaststelling van het variabele deel van de beloning van leden van de raad van bestuur is het uitgangspunt om een en ander te koppelen aan vooraf bepaalde, beoordeelbare en beïnvloedbare doelen, met een verantwoorde balans tussen een focus op de korte en een focus op de lange termijn. De raad van commissarissen analyseert de mogelijke uitkomsten van de variabele beloningscomponenten en de gevolgen daarvan voor de bezoldiging van de bestuurders. De raad van commissarissen stelt de hoogte en de structuur van deze bezoldiging mede vast aan de hand van scenarioanalyses en met inachtneming van de beloningsverhoudingen binnen de Groep en neemt daarbij financiële en niet-financiële indicatoren in overweging die relevant zijn voor de doelstellingen van de Groep.

De raad van commissarissen is van mening dat bij het vaststellen van deze indicatoren prioriteit gegeven dient te worden aan verdere verbetering van de winstmarge en dat met name de winstontwikkeling zowel op de korte als op de lange termijn als prestatie criterium zal gelden.

De vennootschap streeft bij de in het remuneratierapport te vermelden informatie over de variabele beloning naar een juist evenwicht tussen transparantie enerzijds en overwegingen van concurrentiegevoeligheid anderzijds.

De raad van commissarissen heeft, ingeval de variabele beloning is toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens, de mogelijkheid deze bij te stellen en de vennootschap heeft het recht (dat deel van) de variabele beloning, toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens, van leden van de raad van bestuur terug te vorderen.

De raad van commissarissen heeft tevens de bevoegdheid bestaande voorwaardelijke toekenningen van de variabele beloning met gekwantificeerde prestatiecriteria te wijzigen, indien ongewijzigde toepassing naar het oordeel van de raad van commissarissen tot een onredelijk en onbedoeld resultaat zou leiden. De raad van commissarissen gebruikt bovenstaande bevoegd-

heden alleen als een ultimatum remedium. Een en ander wordt vanaf de invoering van de code in de arbeids-overeenkomsten met leden van de raad van bestuur opgenomen.

De vergoeding voor leden van de raad van bestuur in geval van ontslag in of na ommekomst van de eerste benoemingstermijn bedraagt maximaal eenmaal het jaarsalaris en bij kennelijke onredelijkheid, maximaal tweemaal het jaarsalaris. In het geval dat nieuw te benoemen leden van de raad van bestuur uit de eigen organisatie komen, behoudt de vennootschap zich het recht voor de binnen de Groep opgebouwde rechten mee te laten wegen bij de hoogte van de afvloeiings-regeling.

Met betrekking tot vóór inwerkingtreden van de code benoemde leden van de raad van bestuur geldt hetgeen hiervoor met betrekking tot lopende afspraken is vermeld. De vennootschap is van mening dat bestaande rechten dienen te worden gerespecteerd.

De vennootschap kent geen aandelen- of optieplannen. Concrete gedachten over invoering van dergelijke plannen zijn er niet. Mocht tot invoering worden overgegaan dan zal de code worden gevolgd. Principe en best-practice-bepalingen met betrekking tot tegenstrijdige belangen worden onderschreven.

Elke vorm en schijn van belangenverstrengeling tussen de vennootschap en leden van de raad van bestuur dient te worden vermeden. Besluiten tot het aangaan van transacties waarbij tegenstrijdige belangen van leden van de raad van bestuur spelen, die van materiële betekenis zijn voor de vennootschap en/of voor het betreffende lid van de raad van bestuur, behoeven de goedkeuring van de raad van commissarissen. Het reglement van de raad van bestuur bevat een gedetailleerde regeling van de wijze waarop in geval van mogelijke tegenstrijdige belangen dient te worden gehandeld. In dit reglement staat onder meer aangegeven in welke gevallen het om een tegenstrijdig belang kan gaan, de wijze van melding door een lid van de raad van bestuur van een tegenstrijdig belang, de afzijdigheid van het betreffende lid van de raad van bestuur bij de besluitvorming ter zake en de procedure van goedkeuring van de raad van commissarissen.

Raad van commissarissen

De raad van commissarissen heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met

haar verbonden onderneming. De raad van commissarissen staat voorts de raad van bestuur met raad ter zijde. Ook de raad van commissarissen richt zich naar het belang van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming en weegt daartoe de gerechtvaardigde belangen van met de vennootschap betrokkenen af. De raad van commissarissen betreft daarbij ook de voor de onderneming relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen.

Principes en best-practice-bepalingen met betrekking tot de raad van commissarissen worden onderschreven.

De raad van commissarissen bespreekt in de periodieke vergaderingen met de raad van bestuur onder meer de algemene gang van zaken (zoals orderportefeuille, belangrijke inschrijvingen, bijzondere projecten, probleemgebieden, belangrijke claims en juridische procedures) en de financiële rapportage aan de hand van het operationeel plan van dat jaar (kwartaalrapportages, balans en winst-en-verliesrekening, liquiditeiten, kapitaalsbeslag en garanties).

De agenda van vergaderingen met de raad van commissarissen bevat voorts onderwerpen zoals belangrijke investeringen (zowel betreffende acquisities en desinvesteringen als vaste activa), human resources, de relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen, de verhouding met aandeelhouders, het dividendvoorstel, kwartaal- en halfjaarberichten, het accountantsverslag, de 'management letter' van de externe accountant en de opvolging daarvan, eenmaal per jaar vaststelling van het operationeel plan voor het volgende boekjaar, waarin opgenomen de operationele en financiële doelstellingen, en om de drie jaar goedkeuring van het strategisch plan en de daarbij behorende randvoorwaarden. De raad van commissarissen bespreekt in elk geval eenmaal per jaar de strategie en de voornaamste risico's verbonden aan de onderneming en de uitkomsten van de beoordeling door het bestuur van de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, alsmede eventuele significante wijzigingen hierin. Van het houden van de besprekingen wordt melding gemaakt in het bericht van de raad van commissarissen.

Voor de raad van commissarissen geldt een reglement, waarin het functioneren van de raad van commissarissen en de relatie met de raad van bestuur, de aandeelhouders en de centrale ondernemingsraad nader zijn vastgelegd. Het reglement van de raad van commissarissen is gepubliceerd op de website van de vennootschap.

De raad van commissarissen bestaat uit zes tot zeven leden, welk aantal de raad van commissarissen in de huidige omstandigheden, mede gezien de omvang en het internationale karakter van de Groep, passend acht. De vennootschap is een structuurvennootschap.

De leden van de raad van commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders op voordracht van de raad van commissarissen, welke voordracht wordt gedaan op basis van de profielschets. Deze profielschets wordt bij vaststelling (en bij wijziging) door de raad besproken in de algemene vergadering van aandeelhouders en met de ondernemingsraad.

De algemene vergadering van aandeelhouders en de ondernemingsraad hebben het recht kandidaten aan te bevelen om op de voordracht van de raad van commissarissen te worden geplaatst.

De algemene vergadering van aandeelhouders kan de voordracht van de raad van commissarissen afwijzen met als gevolg dat de raad van commissarissen een nieuwe voordracht moet opmaken. De ondernemingsraad heeft een versterkt aanbevelingsrecht betreffende een derde van de leden van de raad van commissarissen. Wijst de raad van commissarissen de aanbeveling af dan treden de raad en de ondernemingsraad in overleg en doet de ondernemingsraad een nieuwe aanbeveling. Bereiken de raad van commissarissen en de ondernemingsraad geen overeenstemming dan beslist uiteindelijk de Ondernemingskamer. Neemt de raad van commissarissen de aanbeveling van de ondernemingsraad over dan is de algemene vergadering van aandeelhouders daar echter niet aan gebonden.

De algemene vergadering van aandeelhouders kan de gehele raad van commissarissen ontslaan. Daaraan voorafgaand moet de ondernemingsraad zijn visie kunnen geven.

De algemene vergadering van aandeelhouders stelt de bezoldiging van de commissarissen vast.

Met betrekking tot de onafhankelijkheid van commissarissen als bedoeld in best-practice-bepaling III.2.1 wordt opgemerkt dat alle huidige commissarissen als onafhankelijk gelden in de zin van de code behoudens één lid van de raad, hetgeen in overeenstemming is met de code.

De raad van commissarissen heeft een profielschets opgesteld, die in de jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009 met aandeelhouders werd besproken. Deze profielschets ligt voor aandeelhouders ter inzage in het kantoor van de vennootschap

en is gepubliceerd op de website van de vennootschap. De samenstelling van de raad dient evenwichtig en in lijn met deze profielschets te zijn.

De leden van de raad dienen te beschikken over de ervaring die nodig is om goed te kunnen functioneren bij een groot, internationaal opererend bouwconcern. Zij dienen elk in staat te zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen en ten opzichte van de andere leden van de raad en de leden van de raad van bestuur kritisch en onafhankelijk te handelen. De leden van de raad dienen invulling te kunnen geven aan de wettelijke en statutaire taken van de raad van commissarissen en moeten de raad van bestuur gevraagd en ongevraagd advies kunnen geven en met raad terzijde kunnen staan.

De raad hanteert voor zijn samenstelling daarnaast onder meer als specifieke criteria: breed algemeen inzicht in het ondernemerschap, deskundigheid op het gebied van de bouwnijverheid, deskundigheid op het gebied van leidinggeven aan grote (internationale) ondernemingen en deskundigheid op sociaal en maatschappelijk terrein.

De huidige samenstelling van de raad voldoet nog niet ten volle aan de gewenste diversiteit. De raad van commissarissen streeft ernaar in de komende jaren de samenstelling van de raad qua geslacht in lijn te brengen met de aangepaste profielschets.

De raad benoemt een zijner leden tot voorzitter en een zijner leden tot vice-voorzitter, die de voorzitter bij gelegenheid vervangt. De raad kent in zijn midden een financieel expert met ervaring op financieel-administratief en accounting gebied bij grote rechtspersonen.

De vennootschap zal zorg dragen voor een introductieprogramma voor commissarissen die voor de eerste maal worden benoemd als bedoeld in bepaling III.3.3. Voor het overige zal aan deze bepaling invulling worden gegeven door werkbezoeken te brengen aan werkmaatschappijen van de Groep en door presentaties van directies van werkmaatschappijen aan de raad van commissarissen.

De raad van commissarissen kent drie vaste commissies, te weten een auditcommissie, een remuneratiecommissie en een selectie- en benoemingscommissie. Het reglement en de samenstelling van deze commissies is gepubliceerd op de website van de vennootschap. De samenstelling en rol van deze commissies zijn in lijn met de betreffende bepalingen van de code. De commissies

hebben tot taak de raad van commissarissen te ondersteunen en te adviseren omtrent de hun opgedragen werkzaamheden en de besluitvorming van de raad van commissarissen daaromtrent voor te bereiden. De raad van commissarissen blijft als geheel verantwoordelijk voor de wijze waarop hij zijn taken uitoefent en voor de door de commissies uitgevoerde voorbereidende werkzaamheden. De commissies brengen telkens verslag aan de raad van commissarissen uit van hun vergaderingen.

De auditcommissie beoordeelt onder meer:

- de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;
- de financiële informatieverschaffing door de vennootschap, waaronder de jaarrekening, de kwartaalcijfers en het proces van totstandkoming van deze informatie;
- de naleving van aanbevelingen en opvolging van opmerkingen van de externe accountant;
- het auditproces en het auditplan;
- de relatie met de externe accountant;
- het proces waarmee de vennootschap de naleving van wet- en regelgeving en de eigen gedragscode bewaakt;
- het beleid met betrekking tot belastingplanning;
- de toepassing van de informatie- en communicatietechnologie;
- de financiering van de Groep en
- de financieel-administratieve organisatie.

De auditcommissie evalueert voorts of behoefte bestaat aan een interne auditor binnen de Groep en doet hierover een aanbeveling aan de raad van commissarissen.

De remuneratiecommissie is onder meer belast met het doen van voorstellen aan de raad van commissarissen met betrekking tot het bezoldigingsbeleid van de vennootschap, alsmede de bezoldigingsstructuur, de hoogte van de bezoldiging en de arbeidsvoorwaarden van leden van de raad van bestuur en de honorering van leden van de raad van commissarissen. De commissie overlegt verder met de voorzitter van de raad van bestuur over het arbeidsvoorwaardenbeleid voor de directies van werkmaatschappijen en daarmee, wat functieniveau betreft, gelijk te stellen functionarissen. Voorts doet de remuneratiecommissie een voorstel voor een remuneratierapport, waarin verslag wordt gedaan van de wijze waarop het bezoldigingsbeleid in praktijk is gebracht.

De selectie- en benoemingscommissie is onder meer belast met het doen van voorstellen aan de raad van commissarissen met betrekking tot:

- selectiecriteria en benoemingsprocedures inzake commissarissen en leden van de raad van bestuur;
- omvang en samenstelling van de raad van commissarissen en raad van bestuur en een profielschets van de raad van commissarissen;
- de beoordeling van het functioneren van individuele commissarissen en leden van de raad van bestuur;
- (her)benoemingen van leden van de raad van commissarissen en leden van de raad van bestuur;
- aanvaarding door een lid van de raad van bestuur van het lidmaatschap van de raad van commissarissen van een beursgenoteerde vennootschap;
- tegenstrijdige belangen die kunnen ontstaan bij de aanvaarding door leden van de raad van commissarissen van andere functies.

Tevens houdt de commissie toezicht op het beleid van de raad van bestuur inzake selectiecriteria en benoemingsprocedures voor het hoger management.

Principe en best-practice-bepalingen met betrekking tot tegenstrijdige belangen worden onderschreven. Het hiervoor vermelde bij de raad van bestuur is van overeenkomstige toepassing op leden van de raad van commissarissen. Het reglement van de raad van commissarissen bevat een gedetailleerde regeling van de wijze waarop in geval van mogelijke tegenstrijdige belangen dient te worden gehandeld.

De vennootschap heeft regels opgesteld met betrekking tot het bezit van en transacties in effecten door leden van de raad van commissarissen en leden van de raad van bestuur anders dan die uitgegeven door de vennootschap. Deze regels zijn opgenomen in het BAM-reglement inzake het bezit van en transacties in effecten. Leden van de raad van commissarissen en leden van de raad van bestuur melden, indien deze transacties niet worden verricht door een onafhankelijke derde, het bezit van en transacties in effecten van in Nederland gevestigde beursvennootschappen die actief zijn in sectoren of aanverwante sectoren waarin de Groep actief is, daaronder mede begrepen vennootschappen die actief zijn als onderaannemer, adviseur of toeleverancier in de bouwindustrie in brede zin.

Aandeelhouders

De principes en best-practice-bepalingen van hoofdstuk IV van de code met betrekking tot (de algemene vergadering van) aandeelhouders worden door de vennootschap onderschreven.

Als structuurvennootschap raakt de best-practice-bepaling IV.1.1 (beperking van het recht tot bindende voordracht bij benoeming van bestuurders of commissarissen) de vennootschap niet.

Principe IV.2 en de daaruit volgende best-practice-bepalingen betreffen de certificering van aandelen.

De vennootschap heeft geen met medewerking van de vennootschap uitgegeven certificaten van aandelen. Koninklijke BAM Groep kent geen stemrechtbeperkende bepalingen. Voor elk aandeel kan één stem worden uitgebracht. Het kapitaal bestaat uit gewone aandelen, preferente aandelen F en (op dit moment niet uitgegeven) preferente aandelen B. De gewone en de preferente aandelen F zijn genoteerd aan Euronext in Amsterdam. Opties op gewone aandelen worden tevens verhandeld aan de Amsterdamse optiebeurs van Euronext.liffe.

De raad van commissarissen en de raad van bestuur achten het van groot belang dat zoveel mogelijk aandeelhouders deelnemen aan de besluitvorming in aandeelhoudersvergaderingen. De statuten van de vennootschap kennen de mogelijkheid tot het vaststellen van een registratietijdstip, waarmee de termijn waarin aandeelhouders niet over hun aandelen kunnen beschikken, wordt teruggebracht. De raad van bestuur maakt van deze mogelijkheid gebruik.

Oproeping, agenda en te behandelen documentatie voor aandeelhoudersvergaderingen worden in de regel circa dertig dagen voorafgaand aan de vergadering gepubliceerd en op de website van de vennootschap geplaatst. Bij buitengewone vergaderingen van aandeelhouders kan een kortere periode worden gehanteerd. Op de website staat eveneens een geanoniseerd overzicht van per agendapunt uit te brengen stemmen op basis van voorafgaand aan de vergadering door de vennootschap ontvangen volmachten.

Met betrekking tot verhoging van de participatie van aandeelhouders spelen ook de onderwerpen stemmen op afstand en volmachtverlening een rol. De wet ter bevordering van het gebruik van elektronische communicatiemiddelen maakt het onder meer mogelijk dat aandeelhouders aan aandeelhoudersvergaderingen deelnemen en in die vergaderingen hun stem kunnen uitbrengen, zonder zelf fysiek aanwezig te zijn. De vennootschap heeft de bij wet geregelde mogelijkheden

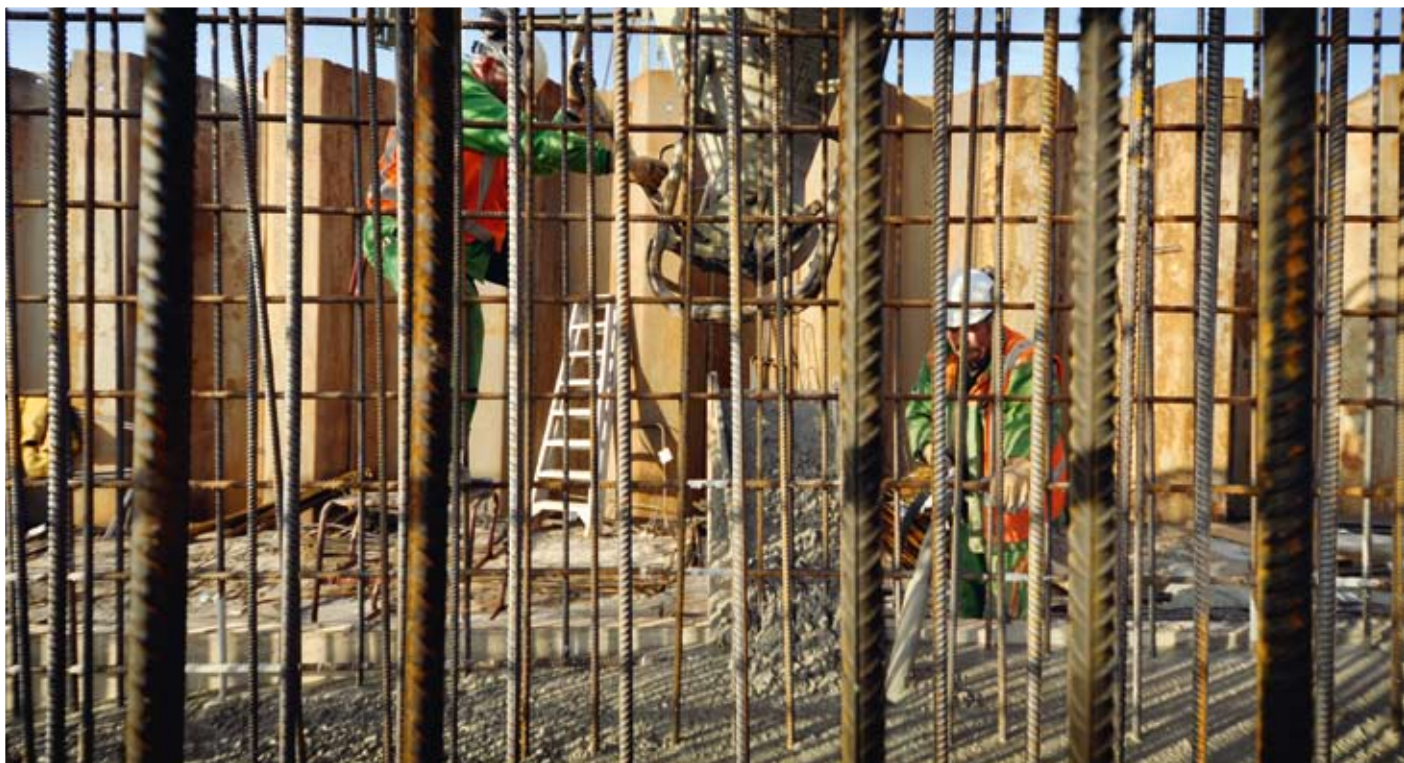
tot gebruik van elektronische communicatiemiddelen in de statuten opgenomen. De vennootschap is van mening dat de wijze waarop aan aandeelhoudersvergaderingen wordt deelgenomen en in deze vergaderingen wordt gestemd, een zorgvuldige procedure vereist. Het gebruik van elektronische communicatiemiddelen is dan ook sterk afhankelijk van de mate van zekerheid die bestaat over de adequate werking van deze communicatiemiddelen.

Daarnaast blijft het stemmen bij volmacht voor aandeelhouders een goed mechanisme om hun stem te laten horen in vergaderingen waarin zij niet aanwezig kunnen zijn, zodat de vennootschap kennis kan nemen van hun opvattingen. De vennootschap nodigt aandeelhouders in de oproeping tot aandeelhoudersvergaderingen uit om gebruik te maken van de mogelijkheid een volmacht te geven, zorgt ervoor dat steminstructieformulieren kunnen worden opgevraagd en dat deze formulieren eveneens elektronisch beschikbaar zijn. Aandeelhouders worden er daarbij op gewezen dat een volmacht ook elektronisch kan worden verstrekt. De vennootschap biedt aandeelhouders de mogelijkheid om voorafgaand aan de vergadering een volmacht met steminstructie aan een onafhankelijke derde te verschaffen. De vennootschap biedt aandeelhouders voorts de mogelijkheid om voorafgaande aan de vergadering stem uit te brengen. In de vergadering wordt in de regel elektronisch gestemd.

De vennootschap nodigt aandeelhouders uit om voorafgaande aan de vergadering vragen in te dienen, die vervolgens door de vennootschap in de vergadering zullen worden beantwoord.

Voorafgaande goedkeuring van de algemene vergadering van aandeelhouders is vereist voor besluiten omtrent een belangrijke verandering van de identiteit of het karakter van de vennootschap of de onderneming, waaronder de (vrijwel gehele) overdracht van de onderneming, het aangaan van een duurzame, van ingrijpende betekenis voor de vennootschap zijnde, samenwerking en het nemen of afstoten van een deelneming ter waarde van ten minste één derde van het bedrag van de op de geconsolideerde balans verantwoorde activa.

Indien een serieus onderhands bod op een bedrijfsonderdeel of een deelneming, ter waarde van ten minste één derde van het bedrag van de op de geconsolideerde balans verantwoorde activa, in de openbaarheid is gebracht, deelt de raad van bestuur zo spoedig mogelijk zijn standpunt ten aanzien van het bod, alsmede de motivering van dit standpunt, openbaar mee.

Besluiten tot wijziging van de statuten van de vennootschap kunnen door de algemene vergadering van aandeelhouders worden genomen met gewone meerderheid der stemmen op voorstel van de raad van bestuur onder goedkeuring van de raad van commissarissen. Materiële wijzigingen van de statuten worden elk afzonderlijk aan de algemene vergadering voorgelegd.

Aandeelhouders hebben een recht tot agendering van onderwerpen voor aandeelhoudersvergaderingen. Aandeelhouders die alleen of gezamenlijk ten minste (i) 1 procent van het geplaatste kapitaal of (ii) een waarde van € 50 miljoen vertegenwoordigen, kunnen onderwerpen op de agenda voor de algemene vergadering van aandeelhouders plaatsen, mits een verzoek daartoe door de vennootschap is ontvangen ten minste zestig dagen voor de dag van de vergadering. De raad van commissarissen en de raad van bestuur kunnen agendering slechts weigeren als een zwaarwichtig belang van de vennootschap zich daartegen verzet. Daarnaast kunnen aandeelhouders die ten minste 10 procent van het geplaatste kapitaal van de vennootschap vertegenwoordigen een aandeelhoudersvergadering bijeenroepen.

De algemene vergadering van aandeelhouders wordt jaarlijks een machtiging gevraagd ten behoeve van de raad van bestuur om, onder goedkeuring van de raad van commissarissen, over te gaan tot uitgifte van en/of het verlenen van rechten tot het nemen van aandelen.

Deze machtiging wordt beperkt in tijd tot achttien maanden. In omvang wordt deze machtiging ten aanzien van gewone aandelen en preferente aandelen F verder beperkt tot 10 procent van het geplaatste kapitaal, plus een additionele 10 procent, welke additionele 10 procent uitsluitend mag worden aangewend ter gelegenheid van fusies en acquisities door de vennootschap of een werkmaatschappij. Tevens wordt machtiging gevraagd om, onder goedkeuring van de raad van commissarissen, het voorkeursrecht bij uitgifte respectievelijk het verlenen van rechten tot het nemen van gewone aandelen uit te sluiten of te beperken. Eveneens wordt de aandeelhoudersvergadering jaarlijks voor een periode van achttien maanden een machtiging gevraagd ten behoeve van de raad van bestuur tot inkoop van aandelen in de vennootschap, binnen de grenzen die de wet en de statuten daarvoor stellen. Elk verzoek tot verlening van een van bovenstaande machtigingen wordt afzonderlijk aan aandeelhouders voorgelegd.

Een voorstel tot goedkeuring of machtiging door de algemene vergadering van aandeelhouders zal schriftelijk worden toegelicht, onder vermelding van alle relevante gegevens. Op de agenda van aandeelhoudersvergaderingen zal worden vermeld welke agendapunten ter bespreking en welke ter stemming zijn.

Van aandeelhoudersvergaderingen wordt een verslag aan aandeelhouders ter beschikking gesteld als in de

code voorzien. Binnen vijftien kalenderdagen na afloop van een aandeelhoudersvergadering zullen op de website van de vennootschap de stemresultaten van die vergadering per agendapunt worden gepubliceerd. Met betrekking tot informatieverschaffing als vermeld in principe IV.3 onderschrijven de raad van commissarissen en de raad van bestuur het belang van een transparante en gelijke informatieverstrekking. De vennootschap streeft dit na, met inachtneming van uitzonderingen daarop binnen het bestaande juridische kader.

Alle bijeenkomsten voor pers en analisten ter gelegenheid van de publicatie van jaarcijfers en halfjaarcijfers zijn via internet voor een ieder toegankelijk. Alle conference calls met pers en analisten ter gelegenheid van de publicatie van eerste- en derdekwartalcijfers zijn via de telefoon voor een ieder toegankelijk.

Aandeelhoudersvergaderingen zijn voor de pers toegankelijk en worden gewebcast. Alle data en locaties van roadshows, seminars en dergelijke worden gepubliceerd op de website van de onderneming. Aan derden gegeven financiële presentaties worden op de website van de vennootschap gepubliceerd, voor zover deze presentaties materieel afwijken van eerder gepubliceerde presentaties. Gedurende zes weken voorafgaand aan elke jaarrapportage en gedurende drie weken voorafgaand aan elke kwartaal- en halfjaarrapportage betracht de vennootschap grote terughoudendheid met het voeren van gesprekken met beleggers, analisten of pers over de algehele gang van zaken van de vennootschap.

Analistenrapporten en taxaties van analisten worden niet vooraf door de vennootschap beoordeeld, van commentaar voorzien of gecorrigeerd, anders dan op feitelijkheden. De vennootschap verstrekt geen vergoeding aan partijen voor het verrichten van onderzoek ten behoeve van analistenrapporten, noch voor de vervaardiging of publicatie van die rapporten, met uitzondering van credit rating bureaus. In de regel zullen de voorzitter van de raad van bestuur en/of de chieff financial officer uit de raad van bestuur, gesecondeerd door de manager investor relations of de directeur public relations, spreken met beleggers, analisten of pers. Deze functionarissen zijn bij uitstek op de hoogte van hetgeen al dan niet bekend is in de markt en zorgen voor een eenduidige uitdraging van informatie. Mocht tijdens enig contact met aandeelhouders, beleggers, analisten of pers per abuis koersgevoelige informatie worden verstrekt, dan zal onverwijld een persbericht worden uitgegeven.

De vennootschap heeft een beleid op hoofdlijnen geformuleerd inzake bilaterale contacten met aandeelhouders, beleggers, analisten en pers. Dit beleid is gepubliceerd op de website van de vennootschap.

De raad van bestuur kan een responstijd invoeren als bedoeld in bepaling II.1.9 van de code. De raad van commissarissen zal tijdig en nauw worden betrokken bij het proces rond een eventueel bod op de aandelen in de vennootschap en de raad van bestuur en raad van commissarissen zullen het verzoek van een derde concurrerende bieder om inzage te krijgen in de gegevens van de vennootschap onverwijld bespreken.

Met betrekking tot beschermingsmaatregelen tegen ongewenste ontwikkelingen die de zelfstandigheid, continuïteit en/of identiteit van de Groep zouden kunnen aantasten beschikt de vennootschap over de mogelijkheid tot uitgifte van preferente aandelen B. Aan Stichting Aandelenbeheer BAM Groep werd in 1993 een calloptie verstrekt tot het nemen van preferente aandelen B. In 2008 werd voormelde stichting door de vennootschap het recht van enquête verleend. De gegevens over beschermingsmaatregelen staan vermeld op pagina 180 van het jaarrapport.

Financiële verslaggeving en rol van de accountant

De principes en best-practice-bepalingen met betrekking tot de financiële verslaggeving worden onderschreven. De raad van bestuur is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de volledigheid van de openbaar gemaakte financiële berichten. De raad van commissarissen ziet er op toe dat de raad van bestuur deze verantwoordelijkheid vervult.

De principes en best-practice-bepalingen met betrekking tot de rol, benoeming, beloning en beoordeling van het functioneren van de externe accountant worden eveneens onderschreven. Benadrukt wordt dat de externe accountant aanwezig zal zijn in de jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders om daarin te kunnen worden bevraagd door aandeelhouders over zijn verklaring van getrouwheid van de jaarrekening.

De vennootschap beschikt niet over een interne accountantsafdeling.

De auditcommissie evalueert jaarlijks of er behoefte bestaat aan een interne accountant. Aan de hand van deze evaluatie doet de raad van commissarissen hierover, op voorstel van de auditcommissie, een aanbeveling aan de raad van bestuur en neemt deze op in het verslag van de raad van commissarissen.

**Renovatie brug S10,
Lommersweiler.
BAM Wallonie.**

De externe accountant woont de vergaderingen van de raad van commissarissen bij waarin de jaarrekening en de halfjaarcijfers aan de orde komen. De externe accountant rapporteert zijn bevindingen betreffende het onderzoek van de jaarrekening gelijkelijk aan het bestuur en de raad van commissarissen. De externe accountant is voorts aanwezig tijdens de bespreking van de jaarrekening, de halfjaarcijfers en de kwartaalcijfers in de auditcommissie. De externe accountant kan, na een verzoek daartoe aan de voorzitter van de auditcommissie, ook bij andere vergaderingen van de auditcommissie aanwezig zijn. De externe accountant ontvangt de financiële informatie die ten grondslag ligt aan de vaststelling van de kwartaal- en halfjaarcijfers en wordt in de gelegenheid gesteld daarop te reageren. De binnen de externe accountant verantwoordelijke partner kan maximaal zeven jaren achtereen de jaarrekening van de Groep controleren.

De raad van commissarissen en de raad van bestuur zijn ervan overtuigd dat de corporate governance huishouding van Koninklijke BAM Groep goed op orde is. Bovenstaande corporate governance structuur is in de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009 met aandeelhouders besproken. De vennootschap zal eventuele substantiële veranderingen in de hoofdlijnen van de corporate governance structuur telkens ter bespreking voorleggen aan aandeelhouders.

Besluit artikel 10 overnamerichtlijn

Ingevolge de bepalingen van het Besluit van 5 april 2006 ter uitvoering van artikel 10 van Richtlijn nr. 2004/25/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 21 april 2004 wordt de volgende informatie verstrekt en toegelicht.

Kapitaalstructuur

Ten aanzien van de kapitaalstructuur van de vennootschap wordt verwezen naar tabel 9.

Aan de aandelen waarin het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap is verdeeld, zijn geen andere rechten verbonden dan uit de wet voortvloeien, behoudens de regeling als vermeld in artikel 32 van de statuten omtrent de bestemming van de winst ten aanzien van de preferente aandelen B en de preferente aandelen F. Hieronder volgt een samenvatting van artikel 32 van de statuten. Uit de winst die in enig boekjaar is behaald, wordt allereerst, zo mogelijk, op de cumulatief preferente aandelen B uitgekeerd het hierna te noemen percentage van het verplicht op die aandelen, per de aanvang van het boekjaar waarover de uitkering geschiedt, gestorte bedrag. Het hiervoor bedoelde percentage is gelijk aan het gemiddelde van de EURIBOR-percentages voor kasgeldleningen met een looptijd van twaalf maanden – gewogen naar het aantal dagen waarvoor deze percentages golden – gedurende het boekjaar waarover de uitkering geschiedt, verhoogd met 1 procent. Onder EURIBOR wordt verstaan de door de Europese Centrale Bank vastgestelde en gepubliceerde Euro Interbank Offered Rate.

Vervolgens wordt, zo mogelijk, op elk financieringspreferent aandeel van een bepaalde (sub)serie, met inachtneming van het hierna bepaalde, een dividend uitgekeerd gelijk aan een percentage berekend over het nominale bedrag van het desbetreffende financieringspreferente aandeel aan het begin van het desbetreffende boekjaar, vermeerderd met het bedrag aan agio

dat werd gestort op het financieringspreferente aandeel dat van de desbetreffende (sub)serie werd uitgegeven bij de eerste uitgifte van financieringspreferente aandelen van de desbetreffende (sub)serie, verminderd met hetgeen voorafgaand aan het desbetreffende boekjaar ten laste van de reserve die als agio is gevormd bij de uitgifte van financieringspreferente aandelen van de desbetreffende (sub)serie op elk desbetreffend financieringspreferente aandeel is betaald. Indien en voor zover gedurende de loop van het boekjaar op de desbetreffende financieringspreferente aandelen een uitkering is geschied ten laste van de reserve die als agio is gevormd bij de uitgifte van financieringspreferente aandelen van de desbetreffende (sub)serie, dan wel een gedeeltelijke terugbetaling op zodanige aandelen is geschied, wordt het bedrag van de uitkering naar tijdsgelang verminderd in de verhouding van het bedrag van de uitkering ten laste van de agioreserve en/of van de terugbetaling ten opzichte van het in de vorige zin bedoelde bedrag. De berekening van het percentage van het dividend voor de financieringspreferente aandelen van een bepaalde serie geschiedt voor elk van de hierna te noemen series financieringspreferente aandelen op de wijze als vermeld achter de desbetreffende serie:

Serie FP1 tot en met serie FP4

Het percentage van het dividend wordt berekend door het rekenkundig gemiddelde te nemen van het effectieve rendement op de staatsleningen ten laste van de Staat der Nederlanden in euro met een (resterende) looptijd die zo nauw mogelijk aansluit bij de looptijd van de desbetreffende serie zoals gepubliceerd in het Noteringsoverzicht van Euronext, verhoogd met twee procentpunt.

Serie FP5 tot en met serie FP8

Het percentage van het dividend is gelijk aan het gemiddelde van de EURIBOR-percentages voor kasgeldleningen met een looptijd van twaalf maanden – gewogen naar het aantal dagen waarvoor deze percentages

Tabel 9 Aantal uitstaande aandelen in 2009

	Gewone aandelen	Preferente aandelen converteerbaar	Preferente aandelen niet-converteerbaar	Totaal
Geplaatst per 1 januari	135.192.833 (99,4%)	350.122 (0,3%)	473.275 (0,3%)	136.016.230 (100%)
Conversie van preferente aandelen	3.846	(3.846)	–	–
Geplaatst per 31 december	135.196.679 (99,4%)	346.276 (0,3%)	473.275 (0,3%)	136.016.230 (100%)

golden – gedurende het boekjaar waarover de uitkering geschiedt, verhoogd met twee procentpunt. Deze hiervoor omschreven percentages kunnen eventueel worden verhoogd of verlaagd met een opslag respectievelijk een afslag ter grootte van maximaal driehonderd basispunten.

De periode waarvoor de hiervoor vermelde percentages gelden, is als volgt: serie FP1 en FP5, vijf jaar; serie FP2 en FP6, zes jaar; serie FP3 en FP7, zeven jaar en serie FP4 en FP8, acht jaar. Na ommekomst van een periode wordt het percentage aangepast conform de regeling van artikel 32 lid 6 sub c van de statuten.

De raad van commissarissen bepaalt op voorstel van de directie welk gedeelte van de na toepassing van het bepaalde in de vorige leden resterende winst wordt gereserveerd. Het gedeelte van de winst dat resteert na toepassing van het bepaalde in de vorige leden, staat ter beschikking van de algemene vergadering van aandeelhouders, met dien verstande dat op de preferente aandelen geen verdere dividenduitkering zal geschieden.

Beperking overdracht aandelen

De vennootschap kent geen statutaire of contractuele beperking van overdracht van aandelen of van certificaten die met medewerking van de vennootschap zijn uitgegeven, behoudens de statutaire blokkering van overdracht van preferente aandelen. Artikel 13 van de statuten van de vennootschap bepaalt dat voor overdracht van preferente aandelen B en preferente aandelen F, met uitzondering van de thans geplaatste preferente aandelen F, goedkeuring is vereist van de raad van bestuur van de vennootschap. De regeling is opgenomen om de vennootschap vanwege het specifieke doel van de uitgifte van deze aandelen, te weten het verkrijgen van financiering c.q. het realiseren van bescherming, de mogelijkheid te geven aan de houders van deze aandelen een alternatief te bieden in het geval deze aandeelhouders hun aandelen wensen te vervreemden.

Ten aanzien van de preferente aandelen B zijn Stichting Aandelenbeheer BAM Groep en de vennootschap overeengekomen dat de vennootschap zonder toestemming van deze stichting niet zal overgaan tot uitgifte van deze aandelen of tot het verlenen van een recht om deze aandelen te nemen aan anderen dan voormelde stichting. De stichting zal zonder toestemming van de vennootschap geen preferente aandelen B vervreemden of bezwaren noch het stemrecht daarop afstaan. Met betrekking tot de redenen en de wijze van bescherming van de vennootschap wordt verwezen naar pagina 181 en volgende van het jaarrapport.

Substantiële deelnemingen

De vennootschap is bekend met de volgende deelnemingen in haar kapitaal die zijn gemeld uit hoofde van de bepalingen inzake melding zeggenschap op grond van de Wet melding zeggenschap, welke wet inmiddels is opgenomen in de Wet op het financieel toezicht. Zie tabel 10.

Bijzondere zeggenschapsrechten

Aan de aandelen waarin het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap is verdeeld, zijn geen bijzondere zeggenschapsrechten verbonden.

Werknemersparticipatieplan of werknemersaandelenoptieplan

De vennootschap kent geen werknemersparticipatieplan of werknemersaandelenoptieplan.

Stemrecht

In aandeelhoudersvergaderingen geeft elk aandeel in de vennootschap recht op het uitbrengen van één stem. Er gelden geen beperkingen op de uitoefening van het stemrecht. De statuten van de vennootschap bevatten de gebruikelijke bepalingen met betrekking tot aanmelding om als stem- en vergadergerechtigde in een aandeelhoudersvergadering te worden aangemerkt. Waar in de statuten van de vennootschap van certificaathouders of houders van certificaten van aandelen, op naam dan wel aan toonder, wordt gesproken,

Tabel 10 Belangen van 5 procent of meer volgens het AFM-register substantiële deelnemingen

(in procent)	Belang	Belang boven 5 procent sinds
A. van Herk	9,4	oktober 2005
Delta Lloyd Levensverzekering (Aviva)	6,0	december 2002
ING Groep	10,2	februari 1992

worden daaronder verstaan houders van met medewerking van de vennootschap uitgegeven certificaten van aandelen en personen, die ingevolge artikel 88 of artikel 89, Boek 2, Burgerlijk Wetboek, de rechten hebben, die door de wet zijn toegekend aan houders van met medewerking van de vennootschap uitgegeven certificaten van aandelen.

Overeenkomsten van aandeelhouders

De vennootschap is niet bekend met overeenkomsten waarbij een aandeelhouder van de vennootschap is betrokken en welke overeenkomsten aanleiding kunnen geven tot beperking van (i) de overdracht van aandelen of van met medewerking van de vennootschap uitgegeven certificaten van aandelen of (ii) het stemrecht.

Benoeming en ontslag leden raad van bestuur en leden raad van commissarissen

Op de vennootschap is het structuurregime van toepassing. De leden van de raad van commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders op voordracht van de raad van commissarissen. De raad van commissarissen benoemt de leden van de raad van bestuur. De raad van commissarissen geeft de algemene vergadering van aandeelhouders kennis van een voorgenomen benoeming van een lid van de raad van bestuur.

Voor een meer uitgebreide toelichting over de benoeming en het ontslag van commissarissen en leden van de raad van bestuur wordt verwezen naar hetgeen hierover op pagina 41 en volgende van het verslag van de raad van bestuur is vermeld in de paragraaf corporate governance.

Bevoegdheden raad van bestuur

De vennootschap wordt bestuurd door een raad van bestuur. De raad van bestuur heeft de bevoegdheden welke voortvloeien uit wet- en regelgeving. Voor een verdere taakomschrijving van de raad van bestuur wordt verwezen naar hetgeen hierover op pagina 41 en volgende van het verslag van de raad van bestuur is vermeld in de paragraaf corporate governance. De raad van bestuur is door de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009 gemachtigd om, onder goedkeuring van de raad van commissarissen, over te gaan tot uitgifte van gewone aandelen en preferente aandelen F en/of het verlenen van rechten tot het nemen van deze aandelen. Deze machtiging is beperkt in tijd tot achttien maanden. In omvang is deze machtiging verder beperkt tot 10 procent van het geplaatste kapitaal, plus een additionele 10 procent, welke additionele 10 procent uitsluitend mag worden aangewend ter gelegen-

heid van fusies en acquisities door de vennootschap of een werkmaatschappij.

Tevens heeft de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2009 de raad van bestuur voor een periode van achttien maanden een machtiging verstrekt tot inkoop van aandelen in de vennootschap, binnen de grenzen die de statuten daarvoor stellen. De algemene vergadering van aandeelhouders wordt jaarlijks gevraagd voormelde machtigingen te verlenen. Besluiten tot wijziging van de statuten of tot ontbinding van de vennootschap kunnen door de algemene vergadering van aandeelhouders slechts worden genomen op voorstel van de raad van bestuur onder goedkeuring van de raad van commissarissen.

Change-of-controlbepalingen in belangrijke overeenkomsten

In de overeenkomst gesloten tussen de aandeelhouders van baggeronderneming Van Oord nv, waarin de Groep voor 21,5 procent participeert, is een zogenoemde change-of-controlclausule opgenomen met betrekking tot Koninklijke BAM Groep. Deze clausule bepaalt dat Koninklijke BAM Groep zal zijn gehouden de door de Groep gehouden gewone aandelen in Van Oord aan te bieden aan de andere aandeelhouders in Van Oord, indien ten aanzien van Koninklijke BAM Groep sprake is van een overgang van zeggenschap als bedoeld in artikel 1 lid 1 sub d. van het SER-besluit Fusiegedragsregels aan een derde, waarbij deze derde direct of indirect de meerderheid van de zeggenschap heeft in een onderneming die wordt beschouwd als een belangrijke concurrent van Van Oord. Koninklijke BAM Groep zal in dat geval voorts niet langer zeggenschapsrechten in Van Oord kunnen uitoefenen en zal geen recht op dividend hebben ter zake van de gewone aandelen in Van Oord. Eenzelfde regeling is van toepassing zodra blijkt dat een derde, niet zijnde een institutionele belegger, direct of indirect houder is van meer dan 15 procent van (certificaten van) de gewone aandelen in het kapitaal van Koninklijke BAM Groep en tegelijkertijd direct of indirect houder is en/of anderszins een economisch belang en/of zeggenschap heeft van meer dan 15 procent van de uitstaande (certificaten van) aandelen in het kapitaal van een vennootschap met een onderneming die wordt beschouwd als een belangrijke concurrent van Van Oord.

De belangrijkste financieringsarrangementen waarbij de Groep is betrokken bevatten een regeling dat bij een change of control, die in deze arrangementen onder meer wordt verondersteld als de eigendom van meer dan 50 procent van de aandelen in Koninklijke BAM

Groep geacht wordt in één hand te komen, de betrokken banken verdere financiering onder deze arrangementen kunnen beëindigen en de Groep verplicht kan worden uitstaande leningen onder deze arrangementen terug te betalen en extra garantievermogen te verstrekken voor uitstaande bankgaranties.

Het is niet ongebruikelijk dat in belangrijke samenwerkingsovereenkomsten voor langere termijn, waarbij onderdelen van de Groep partij zijn, een change-of-controlclausule voorkomt. Mede in relatie tot de totale omvang van de Groep worden deze clausules niet als belangrijk beschouwd in de zin van het Besluit artikel 10 overnamerichtlijn.

Change-of-controlbepalingen in arbeidsovereenkomsten

Noch met bestuurders noch met medewerkers van de vennootschap zijn overeenkomsten gesloten die voorzien in een uitkering bij beëindiging van het dienstverband naar aanleiding van een openbaar bod op de vennootschap.

Risico en risicobeheersing

Ondernemen in de bouw is onlosmakelijk verbonden met risico's. Voor Koninklijke BAM Groep zijn deze risico's niet bijzonder van aard of afwijkend van wat in de branche gebruikelijk kan worden geacht. De Groep kent een strikt beleid, dat erop is gericht huidige en toekomstige risico's zoveel mogelijk te beperken en te beheersen. Dit beleid wordt in onderstaande paragraaf nader toegelicht.

Financiële risicofactoren, te weten: valuta-, krediet-, prijs-, liquiditeits- en renterisico's, komen expliciet aan de orde in de jaarrekening op pagina 115 en volgende.

De Groep kent naast algemene beheersmaatregelen, zoals interne procedures en instructies, specifieke maatregelen die zijn gericht op de beheersing van nader omschreven risico's. Deze maatregelen gaan gepaard met adequate rapportagesystemen en korte communicatielijnen. De raad van bestuur verklaart ten aanzien van de financiële-verslaggevingrisico's dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat.

De risicobeheersings- en controlesystemen hebben in het verslagjaar naar behoren gewerkt en er zijn ten aanzien van deze systemen en de werking daarvan geen tekortkomingen geconstateerd die in het boekjaar

2009 en in het lopende boekjaar mogelijk materiële gevolgen hebben. Op de ontwikkelingen bij AM wordt hierna ingegaan. In redelijkheid kan dan ook worden gesteld dat er geen indicaties zijn dat de risicobeheersings- en controlesystemen in het boekjaar 2010 niet naar behoren zullen werken. Er zijn in het boekjaar dan ook geen belangrijke wijzigingen in of verbeteringen van deze systemen voorzien. De Groep kan echter geen garantie bieden dat zich geen risico's zullen voordoen. Het betekent evenmin dat de risicobeheersings- en controlesystemen geen verdere verbetering behoeven. Optimalisering van interne risicobeheersings- en controlesystemen blijft voor de raad van bestuur een belangrijk aandachtspunt. Dit kan leiden tot verdere aanscherping of aanvulling van de systemen.

De vastgoedmarkten zijn in het boekjaar hard getroffen door de economische crisis. Ook de vastgoedactiviteiten van de Groep hebben flink onder deze crisis te lijden en vooral bij werkmaatschappij AM zijn de gevolgen zeer fors geweest. De moeilijke marktomstandigheden hebben bij AM geleid tot waardeverminderingen en voorzieningen op vastgoedprojecten.

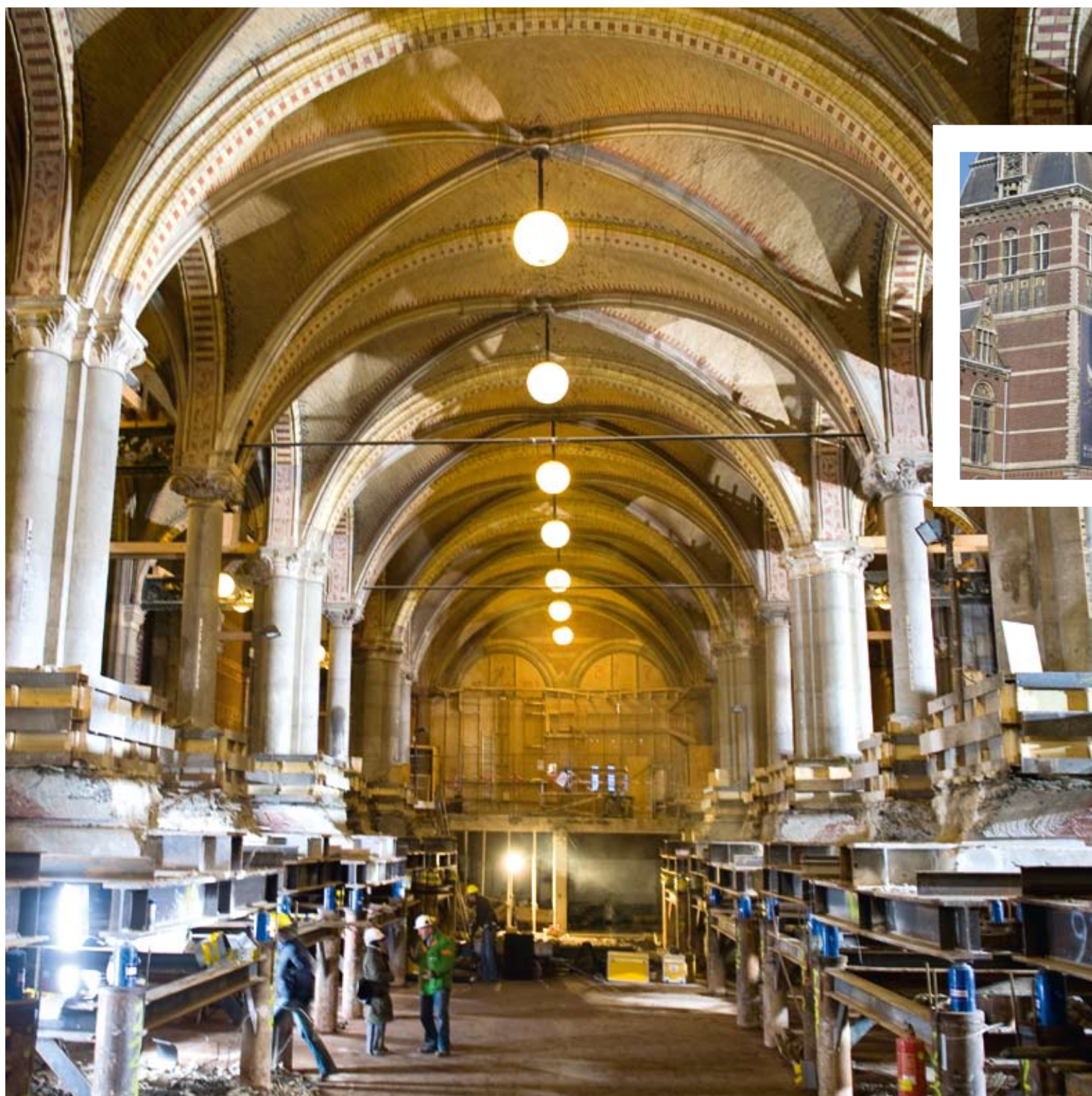
Met betrekking tot de oorzaken die aan de verliezen bij AM ten grondslag hebben gelegen kan in eerste instantie worden gewezen op de extreme omstandigheden op de vastgoedmarkten. Daarnaast blijft de waardering van gronden en projecten in grote mate een kwestie van marktschatting.

De ontwikkelingen bij AM hebben de raad van bestuur aanleiding gegeven tot het nemen van ingrijpende maatregelen. Sinds 1 januari 2010 heeft BAM de vastgoedactiviteiten van AM met die van BAM Vastgoed samengevoegd tot één organisatie, onder leiding van het management van BAM Vastgoed. Het aantal regio's is afgenomen en zowel bij AM als BAM Vastgoed is sprake geweest van meerdere reorganisaties. Het beleid van het nieuwe AM is primair gericht op gebiedsontwikkeling met klein- en grootschalige duurzame projecten. Het ambitieniveau is aangepast aan de mogelijkheden van de huidige markt.

De raad van bestuur is van mening dat deze maatregelen passend zijn om AM door de moeilijke economische omstandigheden te loodsen.

Hierna worden de voornaamste risico's en de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot deze risico's beschreven. Een en ander is door de raad van bestuur met de auditcommissie en de raad van commissarissen besproken.

Tijdelijke staalconstructie
onder oude kolommen
fietspassage voor nieuwe
ontsluiting Rijksmuseum,
Amsterdam.
BAM Civiel.

Algemene beheersmaatregelen

De Groep hanteert diverse instrumenten binnen de risicobeheersings- en controlesystemen. Een algemeen beheersinstrument wordt gevormd door instructies van Koninklijke BAM Groep aan het management van de werkmaatschappijen. Deze instructies bevatten onder meer limieten voor het aangaan van verplichtingen terzake van investeringen en het aannemen van projecten. Verder worden in deze richtlijnen de bevoegdheden van de werkmaatschappijdirecties gedefinieerd en worden eisen gesteld aan de kwaliteit van essentiële beheersmaatregelen. Deze managementinstructies worden jaarlijks opnieuw beoordeeld en zonodig aangepast.

Een tweede algemeen beheersinstrument betreft handleidingen voor de inrichting van de financiële verslaggeving door de werkmaatschappijen, alsook voor de procedures die daarbij dienen te worden gevolgd.

Als derde algemeen beheersinstrument kent de Groep een systeem voor budgettering, rapportering en (interne) controle. Groepsbreed worden uniforme richtlijnen en waarderingsgrondslagen gehanteerd, die als basis dienen voor alle financiële en managementrapportages. Ter ondersteuning van financiële verslaggeving heeft de Groep een uniform, op COSO gebaseerd, interne beheersingsraamwerk geïmplementeerd.

Naast de uitgebreide kwartaalrapportages, waarin onder meer de (verwachte) resultaten van de werkmaatschappijen in detail worden gemonitord, rapporteren de werkmaatschappijen tussentijds afwijkingen van verwachte financiële resultaten en ontwikkelingen op het gebied van liquiditeiten, werkvoorraad, omzet en resultaat.

Naast algemene beheersmaatregelen heeft de Groep ook specifieke maatregelen getroffen. Deze richten zich in het bijzonder op markt-, reputatie-, veiligheids-, project-, valuta-, krediet-, debiteuren-, rente- en liquiditeitsrisico's. Deze risico's worden deels onderstaand, deels op pagina 115 van de jaarrekening toegelicht in samenhang met de door de Groep genomen beheersmaatregelen.

Marktrisico

Koninklijke BAM Groep genereert inkomsten in verschillende geografische markten en door uitvoering van verschillende soorten activiteiten. De financiële prestaties van de Groep zijn mede afhankelijk van conjuncturele omstandigheden in landen waarin de Groep opereert. Voor een aanzienlijk deel van de omzet van de Groep is de afhankelijkheid van conjuncturele omstandigheden

beperkt van omvang aangezien deze opdrachten worden verstrekt door overheden. Dit geldt – naar het zich nu laat aanzien – eveneens voor de eventuele gevolgen van de actuele crisis in de financiële markten; de gevolgen van deze crisis voor opdrachten vanuit de overheids sfeer zijn op korte termijn beperkt. De Groep streeft ernaar deze conjunctuurgevoeligheid te beperken door zich nog nadrukkelijker te richten op langdurige contracten met een meer voorspelbare kasstroom. De groei van het aantal pps-contracten waarin de Groep participeert, is hiervan een voorbeeld.

Reputatierisico

Het vertrouwen dat opdrachtgevers, aandeelhouders, kredietverstrekkers, bouwpartners en medewerkers stellen in Koninklijke BAM Groep is essentieel om de continuïteit van de onderneming te kunnen waarborgen. De Groep houdt zich aan algemeen aanvaarde maatschappelijke normen en waarden en aan lokale wetten en regels, in het bijzonder bij de verwerving en uitvoering van opdrachten. Dit uitgangspunt is vastgelegd in de Gedragscode integriteit van Koninklijke BAM Groep. Elke medewerker dient zich in relatie tot opdrachtgevers en zakenpartners, zoals leveranciers en onderaannemers, integer op te stellen, afspraken na te komen en zorgvuldig te handelen.

Om integriteit in het dagelijks handelen te verankeren, wordt met grote regelmaat aandacht gegeven aan het thema. De raad van bestuur heeft een centrale 'compliance officer' benoemd. Deze functionaris bevordert de naleving van de gedragscode en adviseert over vraagstukken waarbij integriteit aan de orde komt.

Ook werkmaatschappijen hebben een dergelijke functionaris, aan wie overtredingen van de gedragscode kunnen en moeten worden gemeld, aangesteld. Naast de gedragscode kent de Groep een zogenoemde klokkenluidersregeling. De Groep acht het van belang dat medewerkers melding kunnen doen van vermoedens van misstanden binnen het concern. Daarbij dienen medewerkers op een verantwoorde wijze een melding te kunnen doen, zonder gevolgen voor hun positie. Zowel de gedragscode als de klokkenluidersregeling zijn gemakkelijk toegankelijk gemaakt voor werknemers. Zij staan onder meer vermeld op de intranetsite en op de website van de Groep.

Veiligheidsrisico's

Koninklijke BAM Groep stelt groot belang in veilige en gezonde arbeidsomstandigheden van medewerkers. De Groep is zich ervan bewust dat vooral op de bouwplaats risico op letsel bestaat en heeft daarom een beleid dat erop is gericht de benodigde maatregelen te treffen ter voorkoming van ongevallen, beroepsziekten en schade. Veiligheids- en gezondheidsrisico's worden zoveel mogelijk beheerst door bewust te ontwerpen, projecten

planmatig voor te bereiden en medewerkers adequaat te instrueren over veilige werkmethoden. Een Groepsbrede richtlijn voor veiligheidsmanagement biedt werkmaatschappijen een kader waaraan het veiligheidsmanagementsysteem moet voldoen. Met Safety Awareness Audits wordt gemonitord in hoeverre de veiligheidsmanagementsystemen van werkmaatschappijen voldoen aan de door de raad van bestuur vastgelegde richtlijn. Tevens geeft deze auditprocedure aan waar verbeteringen in het veiligheidsmanagementsysteem mogelijk zijn.

Projectrisico's

Voorafgaand aan elk project beoordelen werkmaatschappijen de risicofactoren, zowel kwalitatief als kwantitatief. Onzekerheden kunnen verband houden met financiële en contractuele aspecten, veiligheid, bouwmaterialen, materieel, locatie (inbegrepen grondomstandigheden en vergunningen), bouwtijd en -planning, alsook met de opdrachtgever, onderaannemers en bouwpartners. Er vindt een kwantitatieve analyse plaats van de risicofactoren gebaseerd op ervaringscijfers. Op grond van deze analyse kunnen aanpassingen in de projectplanning of bouwmethoden worden doorgevoerd om projectrisico's te beperken. De analyse kan tevens leiden tot een aanpassing van de risico-opslag in de aanneemsom.

Inschrijvingen op grote projecten of projecten met bijzondere risico's worden vooraf ter goedkeuring aan de raad van bestuur voorgelegd. Tijdens de uitvoering beoordeelt het projectteam periodiek en systematisch de kansen en risico's van het project. Het projectteam treft, indien nodig, maatregelen om nieuw geïdentificeerde risico's te mitigeren. Daarbij richt het projectteam zich in het bijzonder op de kwaliteit van het op te leveren bouwwerk, het vermijden van bouwgebreken en de tijdigheid van de oplevering. De projectleiders rapporteren de voortgang, belangrijke kansen en risico's, de kwaliteit en de financiële aspecten van hun projecten aan de regiodirecteuren, die ten minste maandelijks rapporteren aan de directies van de werkmaatschappijen. Zij rapporteren op hun beurt via de hierboven beschreven informatiesystemen aan de raad van bestuur.

Of aangenomen projecten tot een goed einde worden gebracht, hangt in belangrijke mate af van de kwaliteit van medewerkers en management. Om op een gestructureerde en effectieve manier getalenteerde medewerkers aan te trekken, uit te dagen en te ontwikkelen, besteedt Koninklijke BAM Groep veel aandacht aan het humanresourcesbeleid, zoals dit op pagina 60 van dit jaarrapport nader wordt besproken.

Om het juridische risico te beperken wordt bij de voor de projecten benodigde juridische documentatie zoveel mogelijk gebruik gemaakt van gestandaardiseerde documenten. Indien sprake is van afwijkende contractvormen, vindt een beoordeling plaats door juristen van Koninklijke BAM Groep. In standaardcontracten zijn onder meer clausules opgenomen waarin is vastgelegd, dat prijsstijgingen van loon- en materiaaleenheden gedurende de bouwperiode kunnen worden doorberekend aan de klant. Deze risico's kunnen ook door opdrachtgevers worden afgekocht.

Het is in de bouwsector gebruikelijk dat de werkmaatschappij van de bouwonderneming aan wie de opdracht is gegund, een garantie doet afgeven als zekerheid voor een goede uitvoering van het project. Deze garantie kan worden verstrekt door de moedermaatschappij, maar ook door externe partijen zoals een bank of een borginstelling. Binnen Koninklijke BAM Groep waarborgen stringente procedures dat de contractuele voorwaarden van de afgegeven garanties voldoen aan de specifieke richtlijnen van de onderneming.

Koninklijke BAM Groep koopt op jaarbasis ruim 70 procent van de omzet in bij leveranciers en onderaannemers. Deze partijen hebben grote invloed op de projecten, zowel in technische als in financiële zin. De Groep streeft naar goede samenwerking met leveranciers en onderaannemers om het bouwproces optimaal te doen verlopen. Dat moet uiteindelijk leiden tot zo laag mogelijke totale kosten én een kwalitatief goed product. Voor een goede samenwerking en beheersing van prijsrisico's is het noodzakelijk leveranciers vroegtijdig bij het project te betrekken. Deze samenwerking is vastgelegd in raamcontracten waarin afspraken over prijzen en voorwaarden (zoals levertijden, facturering, risico's en bonuskortingen) zijn gemaakt. Op projectniveau kunnen binnen de raamcontracten projectgebonden opdrachten worden geplaatst.

De brede kennis en ervaring van werkmaatschappijen stelt Koninklijke BAM Groep in staat omvangrijke projecten succesvol zelfstandig te realiseren. Niettemin kan het – onder meer uit het oogpunt van risicospreiding – opportuun zijn om voor de totstandkoming van grote projecten een bouwcombinatie te vormen. Meestal wordt hiertoe een vennootschap onder firma opgericht. Bij deze rechtsvorm zijn alle partijen hoofdelijk aansprakelijk voor wederzijdse verplichtingen met betrekking tot de uitvoering van het project. Koninklijke BAM Groep mitigeert het resulterende risico op bouwpartners door alleen een combinatie aan te

gaan met solide en solvabele partners. Indien het risico op de partner vooraf of tijdens de bouwfase toch als te hoog wordt ingeschat, zal de betrokken werkmaatschappij van Koninklijke BAM Groep andere zekerheden verlangen. Dit kan in de vorm van een bankgarantie of van het laten aanhouden door de partner van voldoende liquide middelen in de combinatie.

Werkmaatschappijen beperken de betalingsrisico's bij de uitvoering van projecten zoveel mogelijk door vooraf contractueel betalingsschema's overeen te komen. Op deze wijze zijn betalingen van de opdrachtgever zoveel als mogelijk is, ten minste in evenwicht met de kosten van het uitgevoerde deel van het werk. In geval van projecten die worden uitgevoerd in opkomende markten en ontwikkelingslanden, worden ter dekking van het politieke en betalingsrisico voor aanvang van het project afdoende zekerheden overeengekomen of exportkredietverzekeringen afgesloten. Bij het aangaan van financieringsarrangementen onderzoekt BAM de kredietwaardigheid van opdrachtgevers. Tevens gaat aandacht uit naar de zekerheidsstelling bij banken en het betalingsregime van overheden.

Het aangaan van projectontwikkelingsrisico's vereist altijd voorafgaande goedkeuring van de raad van bestuur. De raad van bestuur besluit over deze risico's op basis van projectvoorstellen van de betrokken werkmaatschappij en een analyse van de directeur Vastgoedinvesteringen van de Groep.

Voor projecten in Nederland geldt als uitgangspunt dat de bouw van woningen of andere projecten pas start wanneer een aanzienlijk aantal van de te bouwen woningen is verkocht, respectievelijk het te realiseren project grotendeels is verhuurd of verkocht. In de AM-portefeuille bevinden zich vanuit het verleden nog enkele woningbouwprojecten met een onvoorwaardelijke bouwplicht.

De start-bouw-uitgangspunten voor Nederland zijn ook van toepassing op België en Ierland.

In het Verenigd Koninkrijk, waar BAM uitsluitend in commercieel vastgoed actief is, is voorverhuur niet gebruikelijk. Daar wordt door middel van projectfasering het voorraadrisico zo beperkt mogelijk gehouden.

De gemiddelde prijs waartegen gronden zijn aangekocht of kunnen worden verworven, reflecteert – in samenhang met de termijn waarbinnen met de uitvoering wordt gestart – ten hoogste de huidige marktwaarde.

Het aangaan van pps- en concessiecontracten vereist altijd voorafgaande goedkeuring van de raad van

bestuur. De raad van bestuur wordt bij de beoordeling van de risico's bij pps- en concessiecontracten geadviseerd door de directie van BAM PPP. Deze werkmaatschappij is in 2004 opgericht om de in de Groep beschikbare kennis en ervaring optimaal aan te wenden, zowel ten behoeve van de verwerving van nieuwe opdrachten, alsook voor een adequate beoordeling van de specifiek aan concessies gerelateerde risico's.

Verzekeringen

Een belangrijk onderdeel van de risicomanagementstrategie van Koninklijke BAM Groep is het verzekeringsprogramma. Een gespecialiseerde afdeling bewaakt dat alle daarvoor in aanmerking komende risico's tijdens de bouw binnen de centraal afgesloten verzekeringsovereenkomsten worden opgenomen en dat een voldoende dekkend aansprakelijkheidsprogramma wordt afgesloten.

Over de verzekeringsprogramma's van Koninklijke BAM Groep vindt frequent overleg plaats met de professionele assurantiemakelaardij.

Overige risico's

Bedrijven werkzaam in de bouw zijn betrokken bij discussies over financiële afwikkeling van bouwprojecten, zoals minder-/meerwerk, het tijdstip van oplevering en het kwaliteitsniveau van het werk. Het merendeel van deze discussies wordt tot tevredenheid van alle betrokkenen opgelost. Dat een discussie uitloopt op een juridische procedure is niet in alle gevallen te vermijden. Ook Koninklijke BAM Groep is betrokken bij een aantal juridische procedures. Voor een juridische procedure wordt, als het gaat om een vordering op de Groep, in de regel een voorziening getroffen, tenzij een dergelijke vordering enige reële basis ontbeert. Vorderingen van de Groep op derden die onder de rechter zijn, worden in beginsel niet geactiveerd, tenzij voldoening van deze vordering in redelijke mate is zeker gesteld.

De Groep geeft veel aandacht aan het voorkomen van deze procedures door middel van kwaliteitsprogramma's en opleiding van werknemers. Hieronder wordt, vanwege de omvang ervan, kort ingegaan op de betrokkenheid van Koninklijke BAM Groep bij enkele juridische procedures.

Eind 1996 heeft AGIV Real Estate de Duitse bouwonderneming Wayss & Freytag aan HBG verkocht. Bij deze verkoop heeft AGIV de verplichtingen uit zogenoemde huurgaranties van Wayss & Freytag overgenomen. Deze garanties betroffen projecten die vóór 1997 door Wayss & Freytag waren ontwikkeld en waarbij de kopers een bepaalde huuropbrengst werd gegarandeerd. Sinds

2003 is AGIV in gebreke met de nakoming van zijn verplichtingen jegens Wayss & Freytag. Koninklijke BAM Groep – sinds november 2002 eigenaar van HBG – heeft in juridische procedures met succes voor de Duitse rechter nakoming door AGIV van zijn verplichtingen jegens Wayss & Freytag gevorderd. Begin 2005 is AGIV failliet verklaard. De lopende juridische procedures tegen AGIV zijn wegens het faillissement onderbroken. De curator is een aantal juridische procedures begonnen, onder meer tegen een voormalige aandeelhouder van AGIV. De afwikkeling van deze procedures en van het faillissement van AGIV zal naar verwachting enige jaren nemen. De Groep gaat er met de kennis van vandaag van uit dat zich in de toekomst geen substantieel nadelige financiële gevolgen zullen voordoen.

Wayss & Freytag Ingenieurbau werd in 2005 bij de aanleg van een geboorde tunnel voor het project SMART Noordtunnel in Kuala Lumpur geconfronteerd met grondcondities die afweken van de door de opdrachtgever verstrekte informatie. Wayss & Freytag heeft het contract begin 2006 opgezegd vanwege niet-nakoming door de opdrachtgever van zijn betalingsverplichtingen en vanwege de weigering van de opdrachtgever om de vorderingen van Wayss & Freytag inzake bouwtijdverlenging en vergoeding van kosten in behandeling te nemen. De opdrachtgever heeft van zijn kant eveneens in januari 2006 het contract opgezegd. Wayss & Freytag heeft bij de opdrachtgever een vordering van ruim € 20 miljoen ingediend als vergoeding voor gemaakte kosten. De opdrachtgever heeft voorlopige tegenvorderingen ingediend ten bedrage van € 5 miljoen. In de contractueel voorgeschreven procedure voor een onafhankelijke dispute adjudicator heeft deze inmiddels geoordeeld dat Wayss & Freytag het recht had het contract te beëindigen. De procedure wordt gecontinueerd. Met de kennis van vandaag gaat de Groep ervan uit dat de getroffen voorziening voldoende is.

Twee tot de Groep behorende bedrijven vorderen, deels in combinatie met derden, van de opdrachtgever, de Nederlandse Staat, betaling van facturen voor het isoleren van woningen rond Schiphol. Tussen de bouwbedrijven en de opdrachtgever is een geschil ontstaan over de eindafrekening ten bedrage van ruim € 10 miljoen. Daarnaast vorderen de bouwbedrijven vergoeding van schade die is geleden als gevolg van minder bouwvolume en verhoogde bouwplaatskosten door verstoring van het bouwproces. De Staat pretendeert een tegenvordering in ongeveer dezelfde orde van grootte. Het geschil over de eindafrekening is onder arbitrage.

De Groep gaat er met de kennis van vandaag van uit dat zich ten gevolge van deze juridische procedure geen substantieel nadelige financiële gevolgen zullen voordoen.

Op 3 maart 2009 zijn tijdens de aanleg van een onderdeel van de metro in Keulen enige belendende gebouwen, waaronder het gebouw van het Stadsarchief van de gemeente Keulen, ingestort. Daarbij zijn twee bewoners om het leven gekomen. In de uitvoerende bouwcombinatie voor dit werk neemt Wayss & Freytag Ingenieurbau voor een derde deel. Wayss & Freytag was niet direct betrokken bij de uitvoering van dit onderdeel van het werk door de bouwcombinatie.

De opdrachtgever heeft bij de rechtbank (Landgericht Keulen) een gerechtelijk onderzoek (Beweisverfahren) tegen de bouwcombinatie aanhangig gemaakt. In het kader van die procedure is een aantal deskundigen bezig met een onderzoek naar de oorzaak van het ongeluk, welk onderzoek naar verwachting niet voor het einde van 2010 zal zijn afgerond. Pas na afsluiting van het onderzoek kan worden vastgesteld of de bouwcombinatie enige verantwoordelijkheid voor het ongeluk draagt. Voorts doet het Openbaar Ministerie een onderzoek naar mogelijke strafrechtelijk relevante feiten. De schade die is ontstaan is aanzienlijk en is gemeld onder een aantal verzekeringspolissen van betrokken partijen. De Groep gaat er met de kennis van vandaag van uit dat zich ten gevolge van deze gebeurtenis geen substantieel nadelige financiële gevolgen zullen voordoen.

In 2002 is de Europese Commissie een onderzoek begonnen naar mogelijke mededingingsrechtelijke overtredingen in verband met het marktgedrag van een aantal bedrijven in de bitumensector, zowel aan de productiezijde als aan de afnemerszijde. Een van de werkmaatschappijen van de vennootschap is als afnemer van bitumen bij dit onderzoek betrokken. In september 2006 heeft de Europese Commissie mededingingsrechtelijke overtredingen geconstateerd en aan de betrokken bedrijven boetes opgelegd. De boete van de betrokken werkmaatschappij van de Groep bedraagt € 20,7 miljoen. Dit bedrag is volledig voorzien. Tegen het opleggen van deze boete is beroep aangetekend.

Duurzaam ondernemen

Beleid

Koninklijke BAM Groep staat midden in de samenleving en wil een duurzame bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de maatschappij. BAM wil op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen een voortrekkersrol (blijven) vervullen in de bouw- en vastgoedsector. De Groep heeft als ambitie opdrachtgevers de economisch beste oplossing te bieden. Om daarbij zeker te kunnen stellen dat een eventueel nadelig effect van een project op het milieu zo gering mogelijk is, spant de Groep zich in om interne processen te verbeteren en het duurzaamheidsbewustzijn in de organisatie te verankeren. Essentieel hierbij zijn de BAM Ondernemingsprincipes, die de Groep in 2008 heeft geformuleerd.

BAM kent groot belang en continue aandacht toe aan een duurzaam ondernemingsbeleid.

Werkmaatschappijen en BAM-medewerkers brengen de uitgangspunten van maatschappelijk verantwoord ondernemen dagelijks op tal van terreinen in praktijk. Niettemin blijft er veel ruimte voor verdere ontwikkeling van het duurzaamheidsbeleid van de Groep.

Ondernemingsprincipes

BAM onderscheidt zeven ondernemingsprincipes, die negen duurzaamheidsthema's omvatten. Deze BAM Ondernemingsprincipes vormen de basis voor het ontwikkelen en implementeren van het beleid en de procedures. De principes hebben betrekking op:

1. opdrachtgevers (klanttevredenheid);
2. samenleving (goede contacten met de omgeving);
3. medewerkers (gezondheid en veiligheid, gelijkheid en diversiteit, opleiding en training);
4. milieu (verbeteren van milieuprestaties);
5. energie en hulpbronnen (verhogen van de efficiency);
6. ondernemingsintegriteit;
7. innovatie.

De doelstellingen zijn tot stand gekomen op basis van dialoog met belanghebbenden. Voor een gedegen aanpak van de onderwerpen is focus van belang. De Groep kent derhalve prioriteit toe aan het bereiken van voortgang ten aanzien van veiligheid, CO₂-reductie en afvalmanagement. Tevens gaat extra aandacht uit naar diversiteit, vanuit het streven dat de samenstelling van het personeelsbestand een afspiegeling vormt van de maatschappij.

Duurzaamheidsverslag

De Groep publiceert sinds 2007 een separaat duurzaamheidsverslag. Dit stelt de onderneming in staat om zo transparant mogelijk over duurzaamheidsaspecten of maatschappelijk verantwoord ondernemen te rapporteren. De duurzaamheidsverslaggeving is opgesteld op basis van de richtlijnen van Global Reporting Initiative (GRI). Naar het oordeel van Koninklijke BAM Groep voldoet de rapportage voor 2009 aan niveau B van de GRI-richtlijn.

Belangstellenden kunnen het duurzaamheidsverslag 2009 downloaden vanaf de website van BAM of kunnen de vennootschap verzoeken tot toezending van een gedrukt exemplaar. Voor een uitgebreide toelichting op de diverse aandachtspunten die BAM heeft geformuleerd op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen, wordt verwezen naar dit separate duurzaamheidsverslag.

Zoals het duurzaamheidsverslag 2009 aantoont, is maatschappelijk verantwoord ondernemen bij BAM inmiddels diep geworteld. Vele medewerkers nemen initiatieven op dit gebied, hetgeen resulteert in een veelheid en grote verscheidenheid aan activiteiten.

Centrumproject Rustenburg,
Zaandam: ondergrondse
parkeergarage, bioscoop,
11.000 m² winkelruimten en
113 woningen.
AM (in combinatie),
BAM Utiliteitsbouw,
BAM Woningbouw.

Human resources management

Bouwen betekent: bouwen op mensen. Het zijn de kwaliteiten van de medewerkers, die bepalend zijn voor de kwaliteit van de projecten van de Groep en daarmee bepalend voor de marktpositie en het rendement. Het humanresourcesbeleid van Koninklijke BAM Groep is erop gericht het 'human capital' te behouden en verder te ontwikkelen vanuit het motto 'BAM: Bouwen Aan Mensen'.

De pijlers onder het human resources management zijn:

- het behouden van goede medewerkers door onder meer het bieden van goede arbeidsomstandigheden, waarbij menselijke maat en professionele processen van cruciaal belang zijn, alsmede
- een aantrekkelijk en uitdagend arbeidsvoorwaardenpakket;
- het 'sturen' van prestaties door het maken van duidelijke afspraken, zowel over resultaatsgebieden en zakelijke doelstellingen als over de ontwikkeling van persoonlijke kwaliteiten, zoals kennis, ervaring en persoonlijke competenties;
- een actieve benadering van de arbeidsmarkt om de Groep onder de aandacht van getalenteerde mensen binnen diverse functiegebieden te brengen;
- opleidingstrajecten voor medewerkers op alle niveaus met aandacht voor thema's als vakmanschap en ondernemerschap;
- een concreet loopbaan- en managementdevelopmentbeleid met ruimte voor jobrotation, het ontwikkelen van persoonlijke kwaliteiten en het tijdig ontdekken van talenten in de Groep.

Een belangrijke ontwikkeling in het verslagjaar betreft het besluit tot oprichting van HR Services. Dit nieuwe bedrijfsonderdeel biedt de werkmaatschappijen in Nederland diensten aan op het gebied van P&O-administratie, loon- en salarisadministratie, alsmede pensioenadministratie. Deze dienstverlening zal in de loop van 2010 van start gaan voor – om te beginnen – zes Nederlandse werkmaatschappijen.

Arbeidsmarktcommunicatie

Koninklijke BAM Groep besteedt ondanks gewijzigde (arbeids)marktomstandigheden, ook in 2009 systematisch aandacht aan arbeidsmarktcommunicatie, onder meer door regelmatig onderwijsinstellingen te bezoeken, deel te nemen aan bedrijvenbeurzen en gastcolleges en bedrijfsexcursies te verzorgen. Zo is in november 2009 voor het eerst een grote BAM In-housedag

georganiseerd voor circa tweehonderd geselecteerde studenten in voor BAM belangrijke opleidingen. Elk jaar kan een aantal jonge ondernemende afgestudeerden op WO-niveau na een strenge selectieprocedure deelnemen aan het traineeprogramma van de Groep. Hierin worden zij in staat gesteld kennis te maken met diverse werkmaatschappijen. Ook in 2009 zijn op deze wijze veelbelovende ondernemende professionals als trainees geselecteerd en ingestroomd.

Performancemanagement en talentmanagement

De betrokkenheid van medewerkers binnen Koninklijke BAM Groep wordt vergroot door performancemanagement, waarbij consequenties van geformuleerde bedrijfsdoelstellingen naar de individuele functie worden vertaald. Binnen performancemanagement is tevens sprake van ontwikkelingstrajecten voor een succesvollere functie vervulling. Een derde pijler van performancemanagement is het helpen van medewerkers om hun loopbaanwensen te realiseren. Hierbij spelen een verdere ontwikkeling van benodigde professionele kwaliteiten en competenties een belangrijke rol.

In Nederland heeft BAM in dit kader in 2008 de Loopbaannavigators geïntroduceerd. Dit instrument is door BAM in samenwerking met derden ontwikkeld. In 2009 is het instrument verder in gebruik genomen en zijn vele adviezen gegeven aan medewerkers in het kader van hun loopbaankeuzes, alsmede aandachtspunten voor hun verdere ontwikkeling. Bij dit laatste is een belangrijke rol weggelegd voor de BAM Business School. Dit opleidingsinstituut voor medewerkers wordt nader besproken in het duurzaamheidsverslag.

Kennismanagement

De omvang en diversiteit van de Groep maken dat intern een grote hoeveelheid kennis beschikbaar is op tal van terreinen. Van belang is het verzamelen van die kennis door individuele medewerkers en de overdracht van de kennis naar die plaatsen, waar deze kan worden toegepast voor het bedienen van opdrachtgevers. Het intranet BAM Plaza is ingericht als digitale kennisdrager en kennisverspreider binnen de Groep. Informatie wordt vastgelegd in een Document Management Systeem.

Medezeggenschap

Europese ondernemingsraad

In de Europese ondernemingsraad (EOR) zijn onder meer het jaarrapport 2008, de BAM Safety Awareness Audit, alsmede het beleid van BAM op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen behandeld.

Het dagelijks bestuur van de EOR wordt gevormd door E. Dedden (Nederland, voorzitter) en de plaatsvervangend voorzitters F. Dausener (Duitsland) en W. van Dessel (België). Vanwege gezondheidsproblemen van laatstgenoemde is de heer E. Borreeze (België) als plaatsvervanger toegevoegd.

Centrale ondernemingsraad

In Nederland hebben in het verslagjaar onder meer de onderwerpen maatschappelijk verantwoord ondernemen, diversiteit, het jaarrapport 2008, het sociaal jaarverslag 2008, pensioenen, de evaluatie gedragscode betreffende 2008, en de strategische agenda 2007-2009 veel aandacht gekregen van de COR. Daarnaast zijn twee initiatiefvoorstellen ingediend door de COR. Een die betrekking heeft op het aanbieden van bedrijfsfitness aan medewerkers onder fiscaal gunstige omstandigheden. De ander heeft betrekking op harmoniseren deelname cursus Pensioen in Zicht. De COR heeft einde jaar twee adviesaanvragen in behandeling. Deze hebben betrekking op de vorming van HR Services en de consolidatie van het technisch ict-beheer in een nieuw bedrijfs onderdeel op groepsniveau.

De COR wordt eind 2009 gevormd door de heren J. van Akkeren, M. Arts, H.C. Beeren, A.A.J. van den Bosch (vice-voorzitter), P.T.J. van den Broek (2de secretaris), E. Dedden (voorzitter), H.J. van der Donk, J. Dijkstra, L.W.D van Geest, J.L.M. van Gent, K.G. Geyteman, G.J.M. van der Goes, I. Hallema, A. Kromdijk, H. Oosterbeek, F. Oudendorp, W.L.H. Philippens, J.C. de Pinth, J. Prins, L.C.H. Schrijver en H. Vanmulken (secretaris).

Mevrouw E. Bout-Hieselaar ondersteunt de COR en EOR als ambtelijk secretaris.

Bouwbarometer

In het verslagjaar was in de vijf thuislanden van de Groep (Nederland, het Verenigd Koninkrijk, België, Duitsland en Ierland) sprake van een economische krimp van gemiddeld bijna 5 procent. Dit cijfer is lager dan de in het vorige jaarrapport uitgesproken verwachting.

Na de krimp in 2009 als gevolg van de wereldwijde economische crisis zal de economie in de vijf genoemde landen zich in 2010 naar verwachting stabiliseren, met een lichte groei (1 procent) in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland en economische krimp (-2 procent) in Ierland. Hierna, in 2011, wordt een gemiddeld groeiende economie van 2 procent verwacht in elk van deze landen.

Nederland

De bouwnijverheid in Nederland heeft het in 2009 zwaar te verduren gehad. Volgens het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid (EIB) nam de bouwproductie af met 6 procent. De economische krimp in Nederland bedroeg in dezelfde periode 4,8 procent. De krimp deed zich in alle sectoren van de bouw voor, maar vooral de nieuwbouw van woningen en de nieuwbouw in de utiliteitsbouwsector werden zwaar getroffen.

De productie van nieuwe woningen daalde volgens het EIB in 2009 met bijna 10 procent. De vooruitzichten op korte termijn voor de woningbouwmarkt zijn somber. In 2010 en 2011 wordt een krimp verwacht van respectievelijk 14 procent en 3 procent. Pas in 2012 wordt een bescheiden groei verwacht.

Door met name het afgenomen consumentenvertrouwen blijft de vraag naar nieuwbouwwoningen ver onder het niveau van achterliggende jaren. Door hogere financieringskosten en het toegenomen risicoprofiel worden minder woningbouwprojecten vanuit de commerciële projectontwikkeling geïnitieerd. De huurmarkt (onderhoud, renovatie en nieuwbouw), waar woningbouwcorporaties als opdrachtgever optreden, blijft redelijk op niveau.

De utiliteitsbouwproductie is, na in 2007 en 2008 aanzienlijke groei te hebben doorgemaakt, in het verslagjaar met ruim 7 procent afgenomen. Vooral de marktsector heeft hieraan bijgedragen. Onder invloed van de economische crisis zal de investeringsbereidheid van de marktsector naar verwachting laag blijven. Deze ontwikkeling wordt deels gecompenseerd door een vooralsnog op peil blijvend volume voor de publieke sector. Volgens het EIB zal het marktvolume van nieuwe utiliteitsprojecten in 2010 met 17,5 procent dalen. Alleen

bij de bouwvolumes voor de gezondheids- en welzijnszorg, alsook het onderwijs, wordt groei in de komende jaren verwacht.

Het productievolume in de Nederlandse inframarkt is in 2009 met circa 2 procent gedaald. De investeringen door de rijksoverheid blijven op een relatief hoog niveau. Het overheidsbeleid is gericht op kwaliteitsverbetering van de hoofdinfrastructuur in Nederland, door zowel uitbreiding als verbetering van de infrastructuur. Aanpassing van de Spoedwet Wegverbreding heeft de weg vrij gemaakt om de verkeerssituatie op dertig knelpunten snel te verbeteren. De civiele activiteiten gerelateerd aan de utiliteits- en woningbouw, zoals het bouw- en woonrijp maken van terreinen, zijn als gevolg van de daling bij deze sectoren sterk afgenomen. Het EIB verwacht voor het komend jaar een vergelijkbare afname van het volume als in 2009, gevolgd door stabilisatie in 2011 en 2012.

Verenigd Koninkrijk

De Britse bouwproductie is in het verslagjaar met bijna 13 procent afgenomen, voornamelijk door de sterke daling in de woningbouwmarkt (waarin BAM overigens niet actief is) en utiliteitsbouwmarkt. De Britse huizenmarkt was al in 2008 ingestort als gevolg van de opgelopen (hypotheek)rente en aangescherpte financieringsvoorwaarden van banken in reactie op de kredietcrisis.

Het bouwvolume op de Britse utiliteitsbouwmarkt nam in het boekjaar met circa 15 procent af, vooral door het volledig wegvallen van de vraag uit de private sector. Onder invloed van de onrust op de financiële markten is de vraag van beleggers naar commercieel vastgoed sterk gedaald. De vraag van de publieke sector is stabiel gebleven, mede door omvangrijke overheidsinvesteringen in de segmenten onderwijs en gezondheidszorg. Euroconstruct voorspelt geen groei van de Britse utiliteitsbouwsector in de periode 2010-2012, vooral door terugval van de overheidsuitgaven.

Na forse groei in 2008 is de Britse infraproductie in het verslagjaar met ruim 1 procent gedaald. In de deelsectoren gericht op transport was sprake van groei. De deelsectoren gericht op telecommunicatie en energie en water hadden te maken met krimp. De vooruitzichten voor de komende jaren zijn gunstig. Voor de periode 2010-2011 verwacht Euroconstruct een verdere groei van bijna 8 procent per jaar. De verwachte groei van de inframarkt steunt voor een belangrijk deel op een aantal grote infrastructurele projecten in de komende jaren.

Duitsland

De Duitse bouwproductie is slechts met iets meer dan 1 procent afgenomen. Deze afname komt vooral voor rekening van de utiliteitsbouwmarkt. De vooruitzichten voor de Duitse bouwindustrie op de middellange termijn zijn minder volatiel dan in de andere Europese markten. Naar verwachting zal de groei van de bouwproductie in de periode 2010-2012 elk jaar tussen 0 en 1 procent liggen.

De utiliteitsbouwmarkt is in 2009, na enkele jaren van forse groei, met ruim 3 procent afgenomen. Deze krimp is vooral veroorzaakt door terughoudendheid bij private investeerders. Voor komende jaren wordt nog uitgegaan van krimp, hoewel minder dan in het afgelopen jaar.

De Duitse inframarkt is in 2009 met bijna 1 procent gegroeid. De sterkste toename deed zich voor in de wegen- en railbouw. De vooruitzichten voor de komende jaren blijven gematigd positief mede door de geplande investeringen in de Duitse infrastructuur en energiesector. De investeringen in de infrastructuur concentreren zich voornamelijk op de uitbreiding en verbetering van het (spoor)wegennet. Voor de komende jaren verwacht Euroconstruct allereerst een groei van de inframarkt door de stimuleringsprogramma's, gevolgd door krimp in latere jaren. Verder zal ook in de inframarkt een toenemend aantal projecten in publiekprivate samenwerking tot stand worden gebracht.

Ierland

De Ierse economie is in het boekjaar gekrompen met ruim 7 procent. Het bouwvolume is gekrompen met ruim 32 procent, vooral door daling in de woningmarkt en de utiliteitsbouwmarkt. Daartegenover staat dat het volume van de inframarkt slechts met 1 procent is gedaald. Naar verwachting zal 2010 en 2011 een verdere afname van het bouwvolume te zien geven en zal de bouwmarkt pas in 2012 weer groeien vooral door een verwachte aantrekkende woningmarkt.

Na enkele jaren van sterke groei in de Ierse utiliteitsbouwmarkt is de productie in het boekjaar gekrompen met ruim 33 procent. Slechts de vraag in de onderwijssector liet nog groei zien, alle andere sectoren binnen de utiliteitsmarkt lieten een forse afname zien. Naar verwachting zullen de komende twee jaren zich nog kenmerken door sterke krimp in alle sectoren. Pas in 2012 zal er weer groei van de utiliteitsbouwproductie zijn.

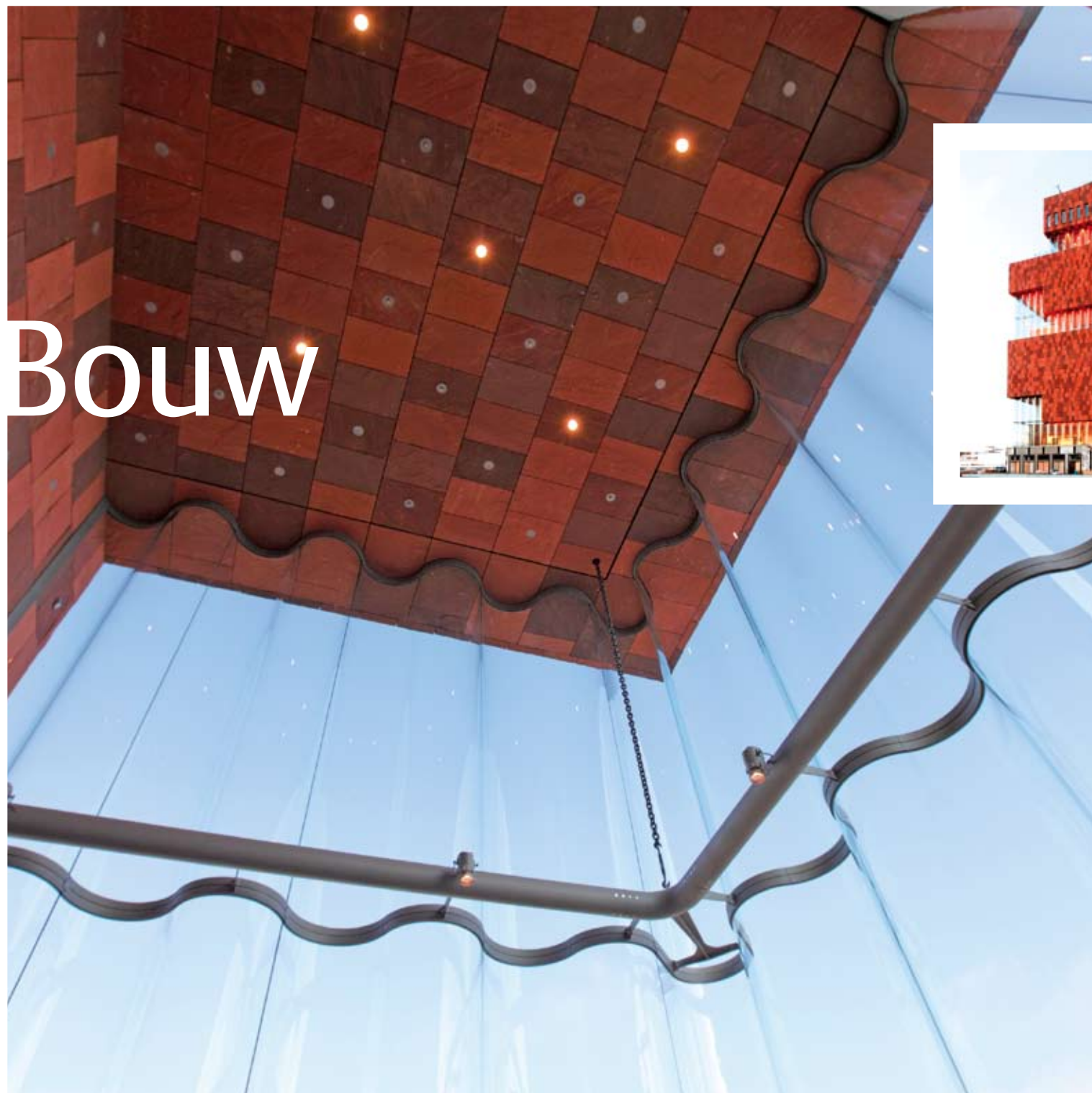
De Ierse inframarkt heeft in 2009 een bescheiden afname laten zien van 1 procent, vooral door projecten in aanbouw uit voorgaande jaren. De investeringen in infrastructuur zullen naar verwachting sterker afnemen in de komende twee jaren door neerwaartse bijstelling van de overheidsbestedingen. Pas in 2012 wordt groei in de inframarkt verwacht.

België

De Belgische utiliteitsbouwmarkt is in 2009 afgenomen met bijna 3 procent. Vooral de investeringen in de industrie namen sterk af, terwijl de productie in de onderwijssector nog een forse groei liet zien. Voor 2010 wordt uitgegaan van een verdere terugval van het bouwvolume van bijna 11 procent. Naar verwachting zal de bouwproductie zich in 2011 stabiliseren, waarna in 2012 sprake zal zijn van groei.

Het volume op de Belgische inframarkt is enigszins op peil gebleven met een groei van bijna 1 procent. De vooruitzichten voor de komende jaren zijn positief. Euroconstruct verwacht een groei in 2010 van bijna 4 procent en in 2011 van bijna 12 procent, vooral door het aantrekken van de investeringen in de wegenbouw.

MAS - Museum aan de Stroom,
Antwerpen.
Ontwerp: Neutelings Riedijk
Architecten, Rotterdam.
Interbuild (in combinatie).

In de sector Bouw is Koninklijke BAM Groep actief in Nederland, België, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Ierland. De werkmaatschappijen in deze sector hebben in 2009 positieve resultaten behaald. De omzet is in het verslagjaar afgenomen tot € 3.528 miljoen (2008: € 3.826 miljoen). Het resultaat vóór belastingen is gedaald tot € 77,7 miljoen (2008: € 144,7 miljoen), ofwel een marge van 2,2 procent (2008: 3,8 procent). De orderportefeuille bedroeg ultimo 2009 € 4.468 miljoen (ultimo 2008: € 5.268 miljoen).

In de sector Bouw hebben de Nederlandse werkmaatschappijen per saldo positieve, maar lagere resultaten behaald bij een licht lagere omzet vergeleken met 2008.

In de utiliteitsbouw werd een lager, maar goed resultaat behaald. Door de verwerving van enkele omvangrijke opdrachten in de eerste helft van het jaar is de orderportefeuille van utiliteitsbouw hoger dan ultimo 2008.

In de woningbouw is de omzet sterk gedaald ten opzichte van het voorgaand jaar. Toch is het woningbouwbedrijf erin geslaagd om het jaar met een klein positief resultaat af te sluiten. De orderportefeuille van woningbouw is in het verslagjaar met bijna 30 procent afgenomen en komt overeen met de verwachte jaaromzet. De woningbouwcapaciteit is in 2009 stapsgewijs aan het gewijzigde marktbeeld aangepast.

Bij BAM Construct UK zijn in 2009 de opbrengsten, gemeten in Britse ponden, met 3 procent gestegen ten opzichte van 2008. Door valutakoersverschillen is echter sprake van lagere opbrengsten in euro's. De resultaatsbijdrage in 2009 is goed te noemen in een moeilijke markt, echter lager dan de uitstekende bijdrage van voorgaand jaar. Het prijsniveau van nieuwe opdrachten staat sterk onder druk door toegenomen concurrentie, anticiperend op verwacht lagere overheidsuitgaven na de verkiezingen in 2010. De orderportefeuille is weliswaar gedaald, maar blijft de verwachte jaaromzet ruim overtreffen. In 2009 is BAM Construct UK geselecteerd voor vijf nieuwe raamcontracten. Deze

raamcontracten bieden een goede uitgangspositie voor de komende jaren.

BAM Deutschland heeft in 2009 – conform verwachting – een hogere winst behaald bij lagere opbrengsten. De orderportefeuille van BAM Deutschland is van voldoende omvang.

Interbuild heeft in België opnieuw een goed resultaat behaald bij lagere opbrengsten. Het utiliteitsbouwbedrijf heeft in 2009 enkele projecten uit voorgaande jaren zeer succesvol kunnen afsluiten. De omvang van de orderportefeuille is afgenomen ten opzichte van de hoge stand ultimo 2008, maar nog steeds op een bevredigend niveau.

Restauratie kasteel Beverweert,
Werkhoven.
Schakel & Schrale (BAM Utiliteitsbouw).

Nieuwbouw Onderwijs- en Onderzoekscentrum, Carré en Hal B voor
Universiteit Twente (36.000 m²), Enschede. Ontwerp: Ector Hoogstad
Architecten, Rotterdam.
BAM Utiliteitsbouw.

> **BAM Utiliteitsbouw** richt zich op (technische) ontwikkeling, voorbereiding en bouw, maar ook beheer en onderhoud van utiliteitsbouwwerken in Nederland. BAM Utiliteitsbouw wil graag zo vroeg mogelijk in het realisatieproces worden betrokken om de klant optimaal te kunnen laten profiteren van de aanwezige kennis en ervaring. Om dicht bij opdrachtgevers te staan, werkt BAM Utiliteitsbouw vanuit tien regionale bedrijven en een landelijk opererende bedrijfseenheid Grote Projecten. Er werken ongeveer 1.750 medewerkers.

Het eigen advies- en ingenieursbureau, BAM Advies & Engineering, biedt met circa honderd medewerkers belangrijke ondersteuning door de bouwkundige, constructieve en projectmanagementexpertise. Dit brengt opdrachtgevers grote toegevoegde waarde.

De goed gevulde orderportefeuille omvat onder meer omvangrijke projecten in de kantorensector en op het gebied van winkelcentra, sport en cultuur. Ook de gezondheidssector maakt een belangrijk deel uit van de onder handen zijnde werken. In het verslagjaar verwierf BAM Utiliteitsbouw (in combinatie) onder meer opdracht voor de nieuwbouw van het Erasmus Medisch Centrum te Rotterdam en de Isala klinieken in Zwolle.

BAM Utiliteitsbouw biedt opdrachtgevers een aantal productconcepten aan. Deze concepten sluiten aan op het streven van de onderneming naar voor- en achterwaartse integratie in het bouwproces. Vitaal ZorgVast speelt met innovatieve vastgoedoplossingen in op veranderingen in de gezondheidszorgsector en de hierdoor wijzigende huisvestingsvraag. Vitaal ZorgVast is verantwoordelijk voor ontwikkeling, realisatie en onderhoud in de gezondheidssector.

Office-Up richt zich op de revitalisering van oude kantoorgebouwen naar een modern en functioneel kantoor en herbestemming van oude kantoren.

Werken in uitvoering betreffen onder meer in Den Haag het uiterst duurzame Stadsdeelkantoor Leyweg, alsook – in combinatie – de nieuwbouw van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In Rotterdam realiseert BAM Utiliteitsbouw kantoor Blaak 31 en het Topsportcentrum. In Boxmeer verrijst het nieuwe Maasziekenhuis.

Tot de nieuwe projecten in de portefeuille behoren twee opdrachten in het stationsgebied van Utrecht, twee torens voor het Academisch Ziekenhuis in Maastricht, uitbreiding en renovatie van sportpaleis Ahoy in Rotterdam (in combinatie) en renovatie en verbouw van het monumentale Scheepvaartmuseum, Amsterdam.

Tot de door BAM Utiliteitsbouw in 2009 opgeleverde projecten behoren het gemeentehuis van Bronckhorst, woonzorgcomplex de Zomertuinen in Spijkenisse, de Noordelijke Hogeschool in Leeuwarden en winkelcentrum 't Hoge Veen in de Haagse nieuwbouwwijk Leidschenveen. Voor Rabobank is samen met BAM Techniek in een recordbouwtijd een omvangrijk data-centrum (20.000 m²) in Bostel tot stand gebracht.

Restauratiespecialist Schakel & Schrale is in Leiden gestart met restauratie van de Sterrenwacht uit 1861. In Werkhoven werd de gevelrestauratie van kasteel Beverweert afgerond.

> **BAM Woningbouw** realiseert een substantieel deel van de woningen in Nederland. In 2009 hebben ruim 1.700 medewerkers meegewerkt aan meer dan 125 bouwprojecten.

BAM Woningbouw werkt vanuit negen regionale kantoren en beschikt over twee specialistische bedrijfseenheden: W&R en Engineering & Consulting. W&R is een bewezen succesvol bouwconcept op basis van co-making en standaardisatie. W&R Renovatie is hiervan een afgeleide, bestemd voor de bestaande woningmarkt. Engineering & Consultancy wordt ingezet voor

155 woningen en appartementen de
Koningsvogel, Soest.
Heilijgers.

Passiefhuis-renovatie woningen
Sleephellingstraat, Rotterdam
(PassiefBouwen Award 2009).
BAM Woningbouw.

constructief ontwerpen en bouwkundige advisering. Deze specialismen stellen BAM Woningbouw in staat om de regionale bedrijven en hun opdrachtgevers te ondersteunen op alle onderdelen van de woningmarkt: ontwikkeling, nieuwbouw en renovatie, alsook onderhoud van gebouwen.

Gedurende het verslagjaar heeft BAM Woningbouw twee innovaties geïntroduceerd: BAM Woningbouw Pasklaar en BAM W&R Groenwoning. BAM Woningbouw Pasklaar biedt opdrachtgevers een efficiënte oplossing voor projecten met een omvang van tien tot vijftientig woningen. De BAM W&R Groenwoning is ontwikkeld op basis van de W&R-werkwijze, waarbij gebruik wordt gemaakt van innovatieve, beproefde technieken om zo de woning energiezuinig, comfortabel én betaalbaar te maken.

In 2009 heeft BAM Woningbouw het eerste renovatieproject volgens het passiefhuis-principe in Nederland opgeleverd. Het betrof de renovatie van zeven historische panden in Rotterdam. De onderneming werkt intensief aan verdere toepassing van het passiefhuis-concept. In Almere is gestart met de bouw van 103 nieuwbouwwoningen en in Enschede met de bouw van 54 passiefhuis-appartementen.

BAM Woningbouw is nauw betrokken geweest bij de Toolkit Bestaande Bouw, die begin 2009 is aangeboden aan de minister van Wonen, Wijken en Integratie (VROM). De Toolkit wordt door tal van woningcorporaties, bouwondernemingen en andere betrokkenen ingezet om programmastudies te verrichten van te renoveren woningen, verspreid over geheel Nederland. Met deze ontwikkelingen wil BAM Woningbouw opdrachtgevers ondersteunen bij het realiseren van nationaal en internationaal overeengekomen energie-doelstellingen.

In 2009 is bij BAM Woningbouw de woonconsument nog meer centraal komen te staan in het ontwikkel- en

bouwproces. Naast het werken met bovengenoemde concepten, is het kopersportaal ontwikkeld met onder meer 3D-animaties. Hierdoor wordt de woonconsument eerder en nauwer betrokken bij het primaire proces en kan BAM Woningbouw woonwensen vervullen en meerwaarde creëren. In 2010 en de verdere toekomst blijft dit voor BAM Woningbouw een speerpunt.

> **Heilijgers**, gevestigd in Amersfoort, heeft Midden-Nederland als belangrijkste werkgebied voor projectontwikkeling, bouw, technisch beheer en onderhoudswerken. De werkmaatschappij telt ongeveer 200 medewerkers. In 2009 ontving Heilijgers voor de vierde achtereenvolgende keer het Keurmerk Klantgericht Bouwen. Met het verkrijgen van dit certificaat heeft Heilijgers opnieuw bewezen de kwaliteit van de woningen en de dienstverlening aan kopers goed op orde te hebben.

In het verslagjaar heeft Heilijgers Bouw met Stichting Waarborgfonds Koopwoningen (SWK) en de curatoren van Van Hoogevest overeenstemming bereikt over het afbouwen van de koopwoningprojecten die ten gevolge van het faillissement van Van Hoogevest zijn stilgevalen. In totaal gaat het om enkele honderden koopwoningen.

De projecten Brinkcluster in Vathorst (75 woningen) en Park Langenoord in Hoogland (vier appartementengebouwen) zijn voltooid.

Naast realisatie uit eigen ontwikkeling is Heilijgers in opdracht van derden gestart met onder meer een school in Oudekerk aan de Amstel en hotel Lorenza in Amersfoort.

Voor de gemeente Wijdereen realiseert Heilijgers het nieuwe dorpscentrum in Oud-Loosdrecht. Heilijgers heeft een overeenkomst getekend voor ontwikkeling en realisatie van het centrumplan Oosterpoort in Nijkerk, dat ruim negentig woningen, circa 5.500 m²

commerciële ruimte en een ondergrondse parkeergarage omvat. In de gemeente Leusden zal Heilijgers 142 woningen in Valleipark ontwikkelen.

> **Bouwbedrijf H. Pennings en Zn.** is actief op het gehele traject van projectontwikkeling, woning- en utiliteitsbouw, renovatie en onderhoud. Bij het merendeel van de projecten is Pennings in een vroeg stadium betrokken als bouwteampartner. Naast de inbreng van kostendeskundigheid wordt een groot deel van de technische planontwikkeling gefaciliteerd. Steeds vaker worden voor opdrachtgevers producten op maat ontwikkeld en gerealiseerd, zoals starters- en zorgwoningen. De onderneming telt circa 150 medewerkers.

De afdeling onderhoud van Pennings blijft ondanks de moeilijke marktomstandigheden groeien. In het verslagjaar is de renovatie voltooid van ongeveer 600 woningen. Tevens verzorgde Pennings de succesvolle renovatie van een winkelcentrum in Woerden, een congrescentrum in Vught en een kantoor in Rotterdam, die alle gedurende de bouwwerkzaamheden in gebruik zijn gebleven. Begin 2010 heeft de afdeling onderhoud de renovatie van meer dan 400 woningen onder handen.

Pennings heeft nieuwbouwprojecten opgeleverd in Utrecht, Zaltbommel, Leende en Teteringen. Projecten in uitvoering betreffen de nieuwbouw van villa's in Den Dolder, appartementen in Utrecht en een verzorgings-tehuis in Ammerzoden.

Pennings heeft eigen ontwikkelingsprojecten in Arnhem, 's-Hertogenbosch, Valkenswaard, Leende en planontwikkelingsprojecten in onder meer Amsterdam, Breda, Gennep en Apeldoorn.

In 2009 heeft Pennings opdracht verworven voor de turn-key herontwikkeling van Meubelplein Ekkersrijt te Son en Breugel. De uitvoering van dit omvangrijke project (45.000 m²) start in maart 2010.

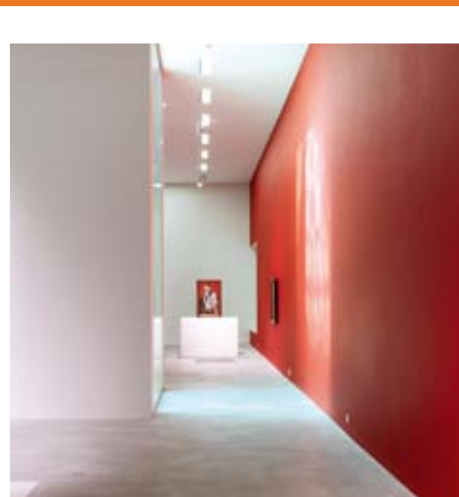
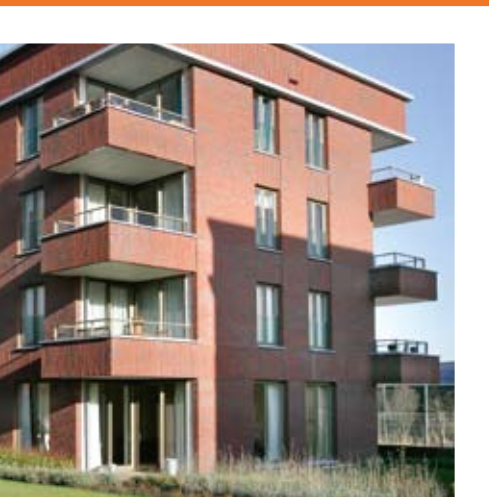
> **BAM Materieel** levert het generiek bouwmaterieel en biedt de daarbij behorende advisering en dienstverlening voor alle bouwprojecten in Nederland. Het omvangrijke materieelpark en het uitgebreide dienstenpakket worden beheerd en georganiseerd vanuit drie locaties: Lelystad, Kesteren en Nederweert. BAM Materieel telt circa 400 medewerkers.

In 2009 is op het terrein van BAM Materieel in Lelystad de BAM Vakschool geopend. De BAM Vakschool maakt onderdeel uit van de BAM Business School en richt zich op praktijkgerichte trainingen en opleidingen van bouwplaatsmedewerkers. Dit opleidingscentrum heeft tot doel het vakmanschap binnen de Groep te behouden en te versterken.

Voor het omvangrijke project JuBi – de bouw van twee 140 meter hoge kantoortorens voor de ministeries van Justitie en Binnenlandse zaken – heeft BAM Materieel een universele klimsteiger ontwikkeld, alsmede een stalen bekisting waarin veilige ladderopgangen en bordessen zijn geïntegreerd. Beide objecten worden zeer succesvol toegepast bij de bouw van 27 betonnen kernen in dit project.

> **Interbuild** is gevestigd te Wilrijk en realiseert utiliteitsbouwprojecten, zowel voor private als publieke opdrachtgevers. Als bouwpartner is Interbuild voornamelijk actief bij nieuwbouw en renovatie van kantoren en distributie- en winkelcentra in Brussel en Vlaanderen. Ook in de residentiële sector, luxe- en serviceappartementen, heeft Interbuild in 2009 enkele belangrijke opdrachten verworven.

De onderneming telt circa 240 medewerkers en heeft gemiddeld vijftien bouwprojecten in uitvoering. Het betreft vaak spraakmakende projecten, zoals het Museum aan de Stroom te Antwerpen en het Gerechtsgebouw te Hasselt.

Interbuild schenkt bijzonder veel aandacht aan groene gebouwen met goede energieprestaties. Zo realiseert Interbuild voor het Vlaams Administratief Centrum in Leuven een warmte-/koudeopslagsysteem, alsook free-cooling en daglichtcompensatie om het energieverbruik te verlagen. Dit project voldoet aan de maximale Belgische normering (vier sterren) met het oog op duurzaamheid.

Tot de in 2009 door Interbuild opgeleverde projecten behoren de Financietoren te Brussel, het laatste gebouw van Airport Garden gelegen in The Corporate Village te Zaventem, The Capital voor AXA te Brussel, renovatie van 't Serclaes te Brussel, West End te Brussel, alsmede Avenue Building, City Link en La Rade, alle te Antwerpen.

Nieuwe projecten die door Interbuild zijn verworven, betreffen onder meer de renovatie van drie verschillende kantoorcomplexen in Brussel (WTC III, Impératrice en Saintelette), zorgcentrum De Mick en serviceflats voor het OCMW te Antwerpen en het Belgische Paviljoen in Shanghai voor de wereldtentoonstelling Expo 2010.

De activiteiten van > **BAM Wallonie** en > **CEI-De Meyer** – tevens actief in de Vlaamse en Waalse bouw- en vastgoedsector – worden nader toegelicht onder de sector Infra op pagina 83 en 84.

> **BAM Construct UK** is actief in utiliteitsbouw, projectontwikkeling, ontwerp, services engineering en facilitymanagement. De werkmaatschappij is een van de leidende bouw- en vastgoedondernemingen in het Verenigd Koninkrijk. Het bedrijf heeft circa 2.600 medewerkers en opereert hoofdzakelijk via de dochterondernemingen BAM Construction en BAM Properties.

De onderneming realiseerde in 2009 (in Britse ponden) een licht hogere omzet. BAM Construction slaagde erin ruim vijftig nieuwe opdrachten te verwerven, waarvan vele voor toonaangevende organisaties en bedrijven in het Verenigd Koninkrijk.

Uit de door de Britse bouwpers gepubliceerde ranglijsten komt BAM Construction naar voren als de marktleider voor projecten in de gezondheidszorg en de op een na grootste bouwer voor onderwijsprojecten. Circa 60 procent van de omzet in 2009 had betrekking op projecten in de sectoren zorg en onderwijs. Dit percentage was minder dan in 2008 (75 procent), maar werd aangevuld met meer opdrachten uit de private sector, zoals het prestigieuze nationale centrum voor Network Rail in Milton Keynes en het nieuwe hoofdkantoor voor The Co-operative in Manchester. Tot de nieuwe onderwijsprojecten behoren opdrachten voor de universiteiten van Coventry, York en Lancashire, zes scholen voor voortgezet en hoger onderwijs, een academie en Montgomery Primary School in Exeter, de eerste CO₂-neutrale school in het Verenigd Koninkrijk. Projecten in de gezondheidszorg omvatten een complex voor geestelijke gezondheidszorg in Shropshire, een transplantatie-instituut voor Freeman Hospital, Newcastle en nieuwe onderkomens voor het Royal Hospital for Sick Children, Edinburgh.

Steeds vaker worden omvangrijke bouwprojecten in het Verenigd Koninkrijk op de markt gebracht in de vorm van raamovereenkomsten (framework agreements). Slechts een beperkt aantal bouwondernemingen, die zich met succes hebben gekwalificeerd om deel te nemen aan een dergelijke raamovereenkomst, komen in aanmerking om een bieding uit te brengen voor de diverse bouwwerkzaamheden. Deze raamovereenkomsten zijn belangrijk voor de orderinstroom en bieden een basiszekerheid voor werkvoorraad en winstmarge. In 2009 is BAM Construction geselecteerd als partner voor de raamovereenkomst met Severn Trent plc, National Contractors Framework (voor de bouw van onderwijsinstellingen), South West Construction Framework (een raamovereenkomst voor bouwopdrachten van lokale overheden in Zuidwest-Engeland) en YORbuild Framework voor lokale overheden in Yorkshire en Humberside.

BAM Construct UK heeft zich geprekwalificeerd om te kunnen aanbieden op deelname aan ProCure21+, de nieuwe raamovereenkomst voor gezondheidszorginstellingen in Engeland.

BAM Construction voltooide in 2009 zes universitaire projecten, acht scholen en drie hogescholen. Tot de opgeleverde zorgprojecten behoorden het hartcentrum van John Radcliffe Hospital in Oxford, Stanley eerstelijnszorgcentrum in Durham, Trafford General Hospital (Manchester) en laboratoria voor Gartnavel Hospital in Glasgow. De onderneming heeft ook projecten voltooid voor reguliere opdrachtgevers, zoals ASDA, BAE Systems, Derwent, Sainsbury's, Staffordshire NHS Trust en Tesco.

De activiteiten van dochteronderneming **> BAM Properties** worden toegelicht in de paragraaf over de vastgoedsector op pagina 76.

BAM Facilities Management, de dochteronderneming die zich toelegt op het bieden van dienstverlening voor

de exploitatie van projecten, heeft de activiteiten zien toenemen en beheert nu 32 scholen in het Verenigd Koninkrijk. Het bedrijfs onderdeel vervult een cruciale rol bij de verdere samenwerking tussen BAM Construct UK en BAM PPP met betrekking tot de aanbiedingen voor scholen, die tot stand zullen komen onder het programma van de Britse overheid 'Building Schools for the Future'.

BAM Construct UK blijft bij tal van projecten samenwerken met de civiele zusteronderneming BAM Nuttall, onder meer bij het omvangrijke herontwikkelingsproject King's Cross in Londen.

In 2009 hebben de ondernemingen gezamenlijk opdracht verworven voor een transferiumproject in Wolverhampton voor Neptune Developments.

BAM Construct UK zet verdere stappen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen en de ontwikkeling van expertise met betrekking tot duurzaam ontwerpen en bouwen. Zo kunnen opdrachtgevers worden bijgestaan om de doelstellingen die de Britse overheid nastreeft voor CO₂-reductie te bereiken. De onderneming registreert sinds 2008 de eigen CO₂-uitstoot. In 2009 is deze (in verhouding tot de omzet) met 7 procent afgenomen.

De activiteiten van **> BAM Contractors** – met BAM Building en BAM Property actief in de Ierse bouw- en vastgoedsector – worden nader toegelicht onder de sector Infra op pagina 85.

> BAM Deutschland heeft 2009 – opnieuw – succesvol afgesloten. BAM Deutschland behoort met een omzetniveau van circa € 550 miljoen tot de leidende ondernemingen in de Duitse utiliteitsbouwmarkt. De werkmaatschappij telt circa 800 medewerkers en heeft vestigingen in Stuttgart, Berlijn, Dresden, Düsseldorf, Frankfurt am Main, Göttingen, München en Neurenberg.

Ambassade van Qatar en
ambassadeurswoning, Jakarta.
BAM Decorient.

BAM Deutschland opereert als totaalaanbieder voor utiliteitsbouwwerken door geheel Duitsland. Met de twee dochterondernemingen HBM Stadien- und Sportstättenbau en Müller-Altvatter Gebäudemanagement kunnen opdrachtgevers in elke fase van de bouwprocesketen terzijde worden gestaan. De ervaring en deskundigheid op het gebied van stadionprojecten maakt HBM Stadien- und Sportstättenbau ook international een veelgevraagde partner. De stadionspecialist is met BAM International nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van twee stadions in Zuid-Afrika. In het verslagjaar is opdracht verworven voor de realisering van Coface Arena in Mainz en de verbouwing van Mercedes-Benz Arena in Stuttgart, thuisbasis van Bundesliga-club VfB Stuttgart.

BAM Deutschland is betrokken bij de totstandkoming van diverse pps-projecten, waarvan Arena Ludwigsburg

eind 2009 in gebruik is genomen. In opdracht van deelstaat Brandenburg verzorgt BAM Deutschland ontwerp, financiering, exploitatie en onderhoud van het nieuwe parlamentsgebouw in Potsdam bij Berlijn.

BAM Deutschland is gespecialiseerd in de bouw van penitentiaire inrichtingen. In uitvoering is de bouw van een gevangeniscomplex in Wuppertal. Tevens beschikt BAM Deutschland over aanzienlijke expertise op het gebied van ziekenhuizen en zorginstellingen. De onderneming verwierf met de bouw van een psychiatrische kliniek de derde opdracht in successie voor de universiteitskliniek Hamburg-Eppendorf.

Het omvangrijke contract voor de ruwbouw van de nieuwe terminal op luchthaven Schönefeld bij Berlijn, met een bouwvolume van circa 1,5 miljoen m³, werd in 2009 binnen de gestelde termijn opgeleverd.

Circa 300 luxe woningen en vrije kavels in villapark de Hoven, Dordrecht (met derden).

AM.

Inzet: Kantoor Centraal Bureau voor de Statistiek (22.000 m²), Heerlen. Ontwerp: Meyer en Van Schooten Architecten, Amsterdam.

IPMMC Vastgoed, BAM Utiliteitsbouw.

Vastgoed

De omzet in de sector Vastgoed staat in alle thuislanden onder druk ten gevolge van de verslechterde marktomstandigheden. De sector heeft het boekjaar 2009 afgesloten met een operationeel verlies van € 132,3 miljoen (2008: € 47,4 miljoen; rentelasten aangepast aan herstructurering financieringsfaciliteit AM). Tevens zijn in 2009 bijzondere waardeverminderingen op vastgoedposities van totaal € 94 miljoen getroffen, alsmede € 40 miljoen afwaardering goodwill. De orderportefeuille is afgenomen tot € 1.467 miljoen (2008: € 2.460 miljoen).

Het negatieve resultaat in de sector Vastgoed is uitermate teleurstellend. In het vierde kwartaal zijn de operationele verliezen toegenomen met € 51 miljoen, voornamelijk in Nederland. Bovendien heeft de Groep in het vierde kwartaal een additionele bijzondere waardevermindering vastgoedposities van € 50 miljoen getroffen. In 2009 komen de bijzondere waardeverminderingen van vastgoedposities in totaal op € 94 miljoen uit. In Nederland bedroeg het operationele verlies in 2009 € 95 miljoen. Hierin zijn begrepen voorzieningen voor lagere opbrengstverwachtingen voor lopende projecten, kosten voor herontwikkeling van projecten (waaronder afboeken oude ontwikkelingskosten) en onderdekking algemene kosten.

In 2009 hebben forse herstructureringen van de vastgoedbedrijven plaatsgevonden. Begin 2010 heeft BAM de vastgoedactiviteiten van AM en BAM Vastgoed samengevoegd tot één organisatie onder de naam AM. De integratie verloopt volgens plan. De organisatie presteert op operationeel niveau conform verwachting, waar het de voornaamste kernactiviteit nieuwbouw-woningen betreft.

De woningmarkt in Nederland laat een grillig verloop door het jaar heen zien, met een dieptepunt in het eerste kwartaal en een beter dan verwacht vierde kwartaal. De markt bevindt zich echter nog steeds op een onbevredigend laag niveau. Herstel van het consumentenvertrouwen is noodzakelijk voor structurele marktverbetering. In 2009 heeft de Groep in Nederland 1.983 woningen uit eigen ontwikkeling verkocht (2008: 3.231; 2007: 5.334). De onverkochte, onverhuurde

voorraad van de Groep in Nederland per 31 december 2009 is beperkt en bedraagt 62 woningen en circa 5.000 m² commercieel vastgoed (72 woningen en circa 2.000 m² commercieel vastgoed ultimo 2008). Het aantal onverkochte woningen in aanbouw is gedaald naar 727 woningen ultimo 2009. De Groep blijft onverminderd positief over de langetermijn-vooruitzichten in de Nederlandse woningmarkt, mede door het structurele tekort aan goede woningen.

De vastgoedactiviteiten in het Verenigd Koninkrijk en Ierland liggen al enige tijd op een zeer laag niveau. In Ierland lijkt, na de oprichting van de vastgoedherstructureringsbank NAMA, de markt de bodem te hebben bereikt. Door het lage aantal transacties blijft sprake van onzekerheid. De waardering van de Ierse vastgoedposities, gebaseerd op huidige verwachtingen van opbrengsten uit verkoop en huur, heeft geleid tot een verlies in 2009 van € 25 miljoen. De verliesvoorziening in het Verenigd Koninkrijk, genomen in 2008 en de eerste helft van 2009, is gelet op de huidige marktsituatie adequaat gebleken.

In België heeft Kairos goed gepresteerd. Het vastgoedbedrijf is erin geslaagd onder moeilijke marktomstandigheden succesvol te zijn.

Het totaal per 31 december 2009 van de aan vastgoed gerelateerde investering in voorraden is afgenomen tot € 1.714 miljoen (ultimo 2008: € 1.785 miljoen), mede door de getroffen bijzondere waardeverminderingen. Hiervan bevindt zich € 1.446 miljoen in Nederland,

Kantoren City Link (26.720 m² en 600 parkeerplaatsen), Antwerpen.
Kaïros (in combinatie).

Ontwikkeling circa 460 woningen
Groenplaats Bosrijk, Eindhoven.
AM (met derden).

€ 161 miljoen in het Verenigd Koninkrijk, € 74 miljoen in Ierland en € 33 miljoen in België. Deze investeringen in voorraden zijn deels gefinancierd met recourse en non-recourse projectleningen. Per 31 december 2009 bedragen de recourse vastgoedleningen € 302 miljoen (ultimo 2008: € 268 miljoen) en de non-recourse vastgoedleningen € 503 miljoen (ultimo 2008: € 490 miljoen).

> AM en BAM Vastgoed hebben hun krachten gebundeld en vormen met ingang van 1 januari 2010 een bedrijf, opererend onder de naam AM. Door de samenvoeging van beide werkmaatschappijen is één nieuw, sterk en breed vastgoedbedrijf ontstaan, dat optimaal gesteld staat om in de huidige en toekomstige markt een toppositie als ontwikkelaar van woningen en commercieel vastgoed in te nemen. Het nieuwe AM telt circa 250 medewerkers.

Tegen de achtergrond van uiterst moeilijke marktomstandigheden is veel aandacht uitgegaan naar het verkopen en tot realisatie brengen van projecten. Zo konden verkoopsuccessen worden genoteerd bij onder meer de woonprojecten Echt Enschootsebaan (Berkel-Enschoot), De Meerstroom (Utrecht) en Kopstukken (Amstelveen). In het kader van de stimuleringsregeling woningbouw heeft AM met diverse gemeenten succesvolle resultaten geboekt, waarvan met name starters op de woningmarkt konden profiteren.

AM participeert in een aantal grootschalige plannen voor multifunctionele gebiedsontwikkeling. Enkele voorbeelden hiervan zijn Stadswerven in Dordrecht, Scheldekwardier in Vlissingen, de herontwikkeling van het Groot Ziekengasthuisterrein in 's-Hertogenbosch en het centrumgebied Kloosterveste in Assen. Winkelcentrum 't Hoge Veen, het nieuwe centrumgebied van Leidschenveen in Den Haag, werd geopend. Tevens vond de voltooiing plaats van Landgoed en Villapark De Hoven in Dordrecht.

AM vulde de vastgoedportefeuille aan met projecten die al op de middellange termijn kunnen worden gerealiseerd. Voor onder meer de woonplannen Eikelenburg in Rijswijk, Park Hoog Lede in Vlaardingen, Oostflank in Wijchen en Hoogh Waalre in Waalre werden samenwerkingsovereenkomsten met de betrokken gemeenten gesloten.

Kantoor St. Peter's Square
(4.800 m²), Stockport.
BAM Properties, BAM Construction.

Prestigieuze prijzen werden in de wacht gesleept met St. Jobsveem (Nationale Renovatieprijs) en het kantoor van woningcorporatie De Woonplaats in Enschede (Twentse Vastgoedprijs).

AM onderscheidt zich in de markt in het bijzonder door de ontwikkeling en implementatie van innovatieve, duurzame concepten. Door de bundeling van expertise van BAM Vastgoed en AM is de koppositie op het gebied van duurzaamheid verstevigd. AM voldoet in een groot aantal projecten nu al aan de doelstellingen voor 2012 van het Lente-akkoord, een gezamenlijk initiatief van het ministerie van VROM en de brancheorganisaties. Tot dusver heeft de onderneming circa 1.500 woningen in uitvoering genomen of opgeleverd, die dankzij de benutting van het beproefde warmte-/koudeopslagsysteem een uitstekende energieprestatie leveren.

Daarnaast heeft AM circa 3.000 woningen in voorbereiding, waarin duurzame energieconcepten worden toegepast. In Almere is in augustus 2009 gestart met de bouw van 103 passiefhuizen in het Columbuskwartier. Het is het eerste project in Nederland waarin het concept van het passiefhuis seriematig wordt uitgevoerd. In deze woningen wordt het energieverbruik maximaal beperkt. Het passiefhuis-concept kan zowel grondgebonden als gestapeld worden uitgevoerd. Zo is inmiddels ook gestart met de realisatie van passiefhuisappartementen in 't Kotmanpark in Deventer. In Apeldoorn is de bouw gestart van een zeer duurzaam kantoor voor Rabobank. Duurzame toepassingen zijn onder meer warmte-/koudeopslag, een groen dak, fotovoltaïsche cellen, hoge isolatiewaarden en gebruik van duurzaam geproduceerd hout.

Op het gebied van commercieel vastgoed lanceerde AM het initiatief voor de Toolkit Duurzaam Winkelvastgoed. Het doel van deze toolkit is gemeenten, beleggers, retailers, ontwikkelaars en bouwbedrijven vanuit een gezamenlijke visie op duurzaamheid structureel te laten

werken aan de ontwikkeling en realisatie van concrete projecten. AM is tevens initiatiefnemer van de Toolkit Duurzame Gebiedsontwikkeling die thans in voorbereiding is.

Bij het bedenken en ontwikkelen van duurzame en inspirerende leefomgevingen betreft AM actief alle belangen en belanghebbenden in een open planproces om de kracht van locaties – zowel in de stedelijke omgeving als in het landelijk gebied – te benutten. Duurzaamheid is daarbij een integraal onderdeel van alle projecten. In samenwerking met zakelijke partners en klanten (overheden, woningcorporaties, corporate clients, beleggers en maatschappelijke organisaties) en consumenten ontstaan hierdoor bijzondere projecten en kwaliteitsrijke gebieden om in te wonen, werken, winkelen en recreëren.

> **IPMMC Vastgoed** is een integrale dienstverlener op het gebied van consultancy, projectmanagement, ontwikkeling en concepten. IPMMC Vastgoed heeft zich vooral onderscheiden bij het vinden van oplossingen voor projecten met een gecompliceerde context, zoals voor haalbaarheidsvraagstukken, binnenstedelijke situaties, eigendomsconstructies, samenwerkingsverbanden en ruimtelijke ordeningsprocedures.

IPMMC is betrokken bij diverse omvangrijke ontwikkelingsprojecten, zoals de winkelruimte en het sportcentrum de Voorwaarts in Apeldoorn, de herontwikkeling van winkelcentrum De Batau in Nieuwegein en de aanpak van het Damrak in Amsterdam. Als risicodragend ontwikkelaar heeft IPMMC het duurzame kantoor van CBS in Heerlen ontwikkeld, dat gebruik maakt van het onderliggende mijnwater als energiebron. Ook draagt de onderneming zorg voor het projectmanagement bij diverse kantoorprojecten, zoals bij het ING house in Amsterdam.

Nelson Mandela Bay stadion
(46.000 zitplaatsen), Port
Elizabeth, Zuid-Afrika.
BAM International (in
combinatie), HBM Stadien-
und Sportstättenbau.

> **Kaïros** is sinds 1989 actief als ontwikkelaar van kantoren van hoge kwaliteit en maakt sinds 2007 deel uit van de Groep. De onderneming behoort tot de grootste en meest succesvolle spelers in de Belgische vastgoedmarkt. Kaïros heeft in dit moeilijke economische klimaat zijn rendabiliteit verder kunnen bestendigen.

Verschillende kantoorontwikkelingen zoals Westend (10.000 m²) in Brussel en Citylink (27.000 m²) in Antwerpen werden na oplevering en overdracht aan hun investeerders in het tweede kwartaal van dit jaar, volledig verhuurd aan private partijen.

Kaïros richt zich in toenemende mate op ontwikkelingsmogelijkheden buiten de kantorenmarkt. Deze diversificatiestrategie is succesvol, zoals blijkt uit de opdracht voor ontwikkeling en verhuur op lange termijn van 500 seniorenflats.

> **BAM Properties** is een dochteronderneming van BAM Construct UK. In overeenstemming met de strategie van Koninklijke BAM Groep voor het managen van de vastgoedbelangen van de Groep ten tijde van recessie, is de aandacht van BAM Properties in het verslagjaar primair uitgegaan naar de voltooiing en verkoop of verhuur van projecten in uitvoering. BAM Properties werkt aan de ontwikkeling van twee winkellocaties, gesitueerd aan de belangrijkste winkelstraten van Glasgow en Edinburgh.

Twee kantoren, ontwikkeld als commercieel vastgoed aan St. Peter's Square in Stockport en Fore in Solihull, West Midlands, zijn voltooid en worden door BAM Properties actief aangeboden voor verhuur of verkoop.

Tegen het einde van het verslagjaar waren er tekenen van voorzichtig herstel op de Britse commercieel-vastgoedmarkt voor projecten die op het gebied van duurzaamheid aan de hoogste specificaties voldoen. Dit blijkt onder meer uit de verkoop van het grootste gebouw op het door BAM Properties ontwikkelde kantorenpark van Glory Park in High Wycombe aan Paradigm Housing Association. Tevens is op Glory Park ruimte verhuurd aan Fulcrum Pharma plc. BAM Properties heeft het kantoor Auckland House op het door de onderneming ontwikkelde kantorenpark Lydiard Fields in Swindon voor een periode van tien jaar verhuurd aan energieconcern RWE npower renewables. Het pand is vervolgens verkocht aan vastgoedbelegger Threadneedle. Twee winkelenheden in het project aan Buchanan Street, de voornaamste winkelstraat

van Glasgow, zijn verhuurd en vervolgens verkocht aan Royal Liver. Al deze transacties hebben bijdragen aan een beter resultaat dan aan het begin van het verslagjaar was geprognosticeerd.

BAM Properties blijft zich in 2010 concentreren op verhuur en verkoop van projecten in de huidige portfolio tegen een reële waarde. De onderneming blijft daarbij met de ontwikkeling van duurzame gebouwen op eersteklas locaties, gericht op het topsegment van de markt.

Forthside voetgangersbrug (114 m)
in centrum Stirling, Schotland.
(BAM Nuttall).
Inzet: Verbreding A4 (noord) met
aanleg aquaduct, Burgerveen.
BAM Civiel.

Koninklijke BAM Groep opereert in de sector Infra op de Nederlandse, Belgische, Britse, Ierse en Duitse markt.

BAM International voert wereldwijd gespecialiseerde bouw- en infrawerken uit. De Groep behaalde in 2009 in de sector Infra een omzet van € 3.944 miljoen (2008: € 3.795 miljoen). Het resultaat vóór belastingen bedroeg € 114,2 miljoen (2008: € 139,2 miljoen), ofwel een marge van 2,9 procent (2008: 3,7 procent). De orderportefeuille is afgenomen tot € 4.777 miljoen (2008: € 5.248 miljoen).

De Nederlandse infrabedrijven hebben in 2009, gegeven de marktomstandigheden, een lager maar goed resultaat behaald. Vooral BAM Wegen en BAM Infratechniek hebben een sterke bijdrage aan het resultaat geleverd. De omvang van de orderportefeuille in Nederland is vergelijkbaar met het voorgaande jaar. Het volume in de Nederlandse inframarkt blijft op niveau, mede door de verwachte effecten van overheidsstimulering.

In het Verenigd Koninkrijk heeft BAM Nuttall goed gepresteerd ondanks de huidige marktomstandigheden. De opbrengsten en resultaten, gemeten in Britse ponden, zijn vergelijkbaar met het voorgaand jaar. De huidige markt kenmerkt zich door hevige concurrentie en onzekerheid met betrekking tot lagere overheidsuitgaven na de verkiezingen. De orderportefeuille is toegenomen in het jaar.

De Belgische infra-activiteiten hebben in 2009 hogere opbrengsten, resultaten en marge behaald ten opzichte van het voorgaand jaar. Ondanks voldoende marktvolume leidt hevige concurrentie tot prijsdruk bij aanbestedingen.

BAM Contractors heeft in Ierland bij lagere opbrengsten een goede marge behaald. De omstandigheden in de Ierse markt zijn uiterst moeilijk. Het marktvolume van de private sector en de publieke sector is zeer laag. Dit is zichtbaar in de teruggelopen orderportefeuille. BAM Contractors verwacht significant lagere opbrengsten in de komende jaren en heeft de organisatie hierop aangepast.

Het Duitse Wayss & Freytag Ingenieurbau heeft bij hogere opbrengsten conform verwachting een bescheiden positief resultaat behaald. De orderportefeuille bevindt zich met diverse grote tunnelbouwopdrachten op een hoog niveau.

BAM International heeft bij hogere opbrengsten een goede bijdrage geleverd aan het resultaat. De orderportefeuille is aanzienlijk lager in vergelijking met het hoge niveau van 2008. De onderneming richt zich selectief op specialistische nichemarkten buiten Europa.

> **BAM Civiel** richt zich op specialistische betonbouwprojecten voor de civiele en industriële markt. De werkzaamheden variëren van conceptontwikkeling, ontwerp en bouw tot beheer en onderhoud. Gedurende het boekjaar heeft BAM Civiel ingrijpende herstructureringsmaatregelen doorgevoerd. De personele omvang is met circa vijftig medewerkers afgenomen en bedraagt ongeveer 800. De reorganisatie had vooral betrekking op de stafdiensten op het hoofdkantoor in Gouda en op funderingsspecialist BAM Grondtechniek. Het kantoor van BAM Grondtechniek is verhuisd van Schiedam naar Amsterdam.

BAM Civiel bestaat uit Centrale Projecten en de regio's Noordwest, Noordoost, Zuidwest en Zuidoost. BAM Project Support wordt in 2010 samengevoegd met BAM Grondtechniek tot één specialistische businessunit. BAM Betontechniek wordt in 2010 organisatorisch ondergebracht bij BAM Wegen. BAM Civiel beschikt naast het hoofdkantoor in Gouda over vestigingen in Amsterdam, Zuidbroek, Breda en Elsloo.

BAM Civiel realiseert werken in de marktsegmenten infra, parkeren, water, industrie en energie. Belangrijke mijlpalen op het gebied van infraprojecten zijn de start van de wegverbreding van het zuidelijk deel van de A4 tussen Burgerveen en Leiden, de succesvolle afronding van de boring voor de vier kilometer lange Eemstunnel voor Gasunie en de gunning van de tweede stadsbrug in Nijmegen. In uitvoering zijn verder onder meer de Hartelfietsbrug voor de Provincie Zuid-Holland, de tramremise voor RET in de Rotterdamse wijk Beverwaard en de uitbreiding van spoorcapaciteit voor ProRail in Arnhem. De in 2009 opgeleverde Julianabrug in Zaanstad is – evenals het door BAM Civiel gerealiseerde aquaduct Langdeel in de N31 – onderscheiden met een Betonprijs.

Ondergrondse civiele werken zijn in uitvoering voor Het Nieuwe Rijksmuseum in Amsterdam en voor cultureel centrum De Nieuwe Kolk in Assen. BAM Civiel bouwt

parkeergarages in Alkmaar, Doetinchem, Nijverdal en Leeuwarden.

Waterbouwkundige werken betreffen onder meer de sluizen 4, 5 en 6 in de Zuid-Willemsvaart, de kademuur Wilhelminahaven in de Eemshaven, de kademuren en infrabundel op de Tweede Maasvlakte en de Tyne Tunnel nabij Newcastle, Noordoost-Engeland. In de marktsegmenten industrie en energie werkt BAM Civiel actief aan de bouw van de biodieselfabriek en steiger voor Neste Oil op de Maasvlakte, aan het civieltechnische deel voor de nieuwe elektriciteitscentrales van Enecogen in Rotterdam en Essent in Moerdijk en aan de uitbreiding van de bedrijfsafvalverbrandingsinstallatie Baviro voor SITA in Roosendaal.

BAM Civiel heeft eind 2009 het CO₂-certificaat niveau 3 volgens de prestatieladder van ProRail behaald. De werkmaatschappij werkt intensief aan verdere vermindering van de eigen CO₂-uitstoot.

> **BAM Infratechniek** is met circa 1.900 medewerkers actief in de markten voor ontwerp, aanleg en onderhoud van kabel- en leidingnetten voor telecommunicatie, data, rail, gas, elektra, (afval)water en warmte. Ook verkeerssystemen, tunneltechnische installaties en industriële leiding- en opslagsystemen behoren tot de kerncompetenties van de onderneming. Tot de belangrijkste nichemarkten rekent BAM Infratechniek de specialismen warmte-/koudeopslagsystemen, leidingrenovatietechnieken en digitale leidingregistratie. BAM Infratechniek heeft in het verslagjaar met derden WION Services opgezet voor dienstverlening met betrekking tot de in 2009 van kracht geworden Wet Informatie-uitwisseling Ondergrondse Netten.

BAM Infratechniek is georganiseerd rond drie regionale bedrijven (Midden-West, Noordoost en Zuid) en vier breder opererende ondernemingen (BAM Leidingen & Industrie, VTN Verkeers- & Besturingstechniek, Ravesteyn en Van den Berg Infrastructuren).

Verhogen en verbeteren
spoorperrons voor Gewestelijk
ExpresNet, Dilbeek.
Betonac.

Aanleg van twee PP-ultrapuur water-
leidingen, leidingen en kabels voor
Gasunie, Schoonebeek.
BAM Infratechniek.

In het verslagjaar heeft BAM Infratechniek de Ravesteyn-bedrijven te Lopik overgenomen. Ravesteyn is met circa 180 medewerkers actief in de markt voor telecommunicatie-infrastructuren in Nederland en België.

BAM Infratechniek mag vrijwel alle netbeheerders op de gebieden telecommunicatie, gas, elektra, water en warmte tot opdrachtgever rekenen. De onderneming werkt tevens voor partijen zoals Rijkswaterstaat, lokale en provinciale overheden, ProRail, Shell, Gasunie en Vopak.

In 2009 is in opdracht van Gasunie de uitvoering van een ondergrondse aardgasbuffer bij Zuidwending in uitvoering genomen, alsmede ontwerp en bouw van een tankopslag in Amsterdam voor Vopak. Onder de vlag van BAM Infra realiseert de onderneming met zustermaatschappijen diverse multidisciplinaire werken, zoals onder meer het project Sporen in Arnhem voor ProRail.

BAM Infratechniek blijft zich richten op het aanbieden van een totaalpakket aan diensten, van ontwerp tot en met beheer en onderhoud. Opdrachtgevers kunnen op deze wijze vanuit de eigen organisatie volledig worden bediend. Betrouwbaarheid, engineeringcapaciteit en het beschikken over een sterke eigen uitvoerings- en storingsorganisatie vormen daarbij de succesfactoren.

> **BAM Rail** biedt als allround spoorbedrijf, zowel nationaal als internationaal, een compleet dienstenpakket voor nieuwbouw-, onderhouds- en vernieuwingsprojecten, rond en op het spoor.

De grootste opdrachtgever is ProRail, beheerder van het Nederlandse hoofdspoorwegennet. Daarnaast werkt BAM Rail voor regionale en lokale openbaarvervoerbedrijven (tram- en metrolijnen) en landelijke en lokale netwerkbeheerders in het Verenigd Koninkrijk, Ierland en België.

Het hoofdkantoor is gevestigd in Breda, van waaruit alle nieuwbouw- en vernieuwingsprojecten worden uitgevoerd. BAM Rail heeft vestigingen in Dordrecht

(Materieelbedrijf), Eindhoven en Rotterdam. De onderneming telt ongeveer 900 medewerkers.

BAM Rail werkt intensief samen met zusterondernemingen. De gezamenlijke inzet van ervaring en expertise heeft in 2009 tot diverse succesvolle werken geleid, zoals de vernieuwing van het spoor op een 340 meter lange brug over de Maas bij het Brabantse Ravenstein. De Groepsbrede samenwerking lag ook ten grondslag aan het succes waarmee BAM Rail in augustus de omvangrijke en complexe renovatie van de Velserspoortunnel kon voltooien. BAM Rail is een van de BAM-bedrijven die is betrokken bij de totstandkoming van het project Sporen in Arnhem, waarvan de uitvoering in 2009 is gestart. De werkzaamheden zullen naar verwachting eind 2012 worden afgerond.

Ook buiten Nederland werkt BAM Rail samen met zusterbedrijven. BAM Rail Ltd – voortgekomen uit de samenwerking met het Ierse infrabedrijf BAM Contractors – realiseert 4,2 kilometer tramspoor in Dublin. In het Schotse Edinburgh is de aanleg van twintig kilometer tramspoor in uitvoering. In Duffel, bij Antwerpen, verzorgt BAM Rail het spoorwerk voor zusterbedrijf CEI-De Meyer. In combinatie met Betonac wordt bij Charleroi een stadsspoorlijn (metro) aangelegd.

De start van het passagiersvervoer over het hogesnelheidsspoor in september 2009 was een bijzonder moment voor alle betrokkenen bij de ontwikkeling van de HSL. Door participatie in het pps-contract Infrasppeed verzorgt BAM Rail het onderhoud van de Hogesnelheidslijn-Zuid in Nederland.

BAM Rail is sinds begin december in bezit van het CO₂-certificaat niveau 4, het op een na hoogste niveau. Bedrijven kunnen klimmen op de CO₂-prestatieladder van ProRail door (geobjectiveerd) beter te presteren op maatregelen om CO₂-uitstoot terug te dringen. Een hogere positie op de ladder biedt een betere concurrentiepositie.

De kernactiviteiten van **> BAM Wegen** zijn ontwerp, aanleg, beheer en onderhoud van verkeersinfrastructuur, grond-, riool- en milieuwerkzaamheden, geluidsreductie en gebiedsontwikkeling. BAM Wegen heeft ongeveer 1.700 medewerkers, die in Nederland jaarlijks circa 2.500 projecten realiseren. De werkmaatschappij telt zeven regiokantoren en negen gespecialiseerde dochterondernemingen, die onder meer actief zijn op het terrein van geluidsschermen, milieutechnieken, groenvoorzieningen, sportvelden, machinaal straten, (tijdelijke) verkeersmaatregelen en geleiderail.

Gedurende het verslagjaar is BAM Wegen met zusterbedrijven gestart met de verbreding van de A4 bij Burgerveen-Leiden. Halverwege het jaar is met de opening van het kunstwerk Burgerveen een nieuwe aansluiting tussen de rijkswegen A44 en A4 in gebruik genomen en is een volgende stap gezet in de verbreding van deze drukke snelweg tussen Den Haag en Amsterdam.

Door businessunit BAM Betonwegen is de eerste dubbel-lagse geluidsreducerende betonweg in Nederland aangelegd. Het betreft de Oost Veluweweg in Apeldoorn, waar de gemeente voor beton koos vanwege de lange levensduur en het geringe onderhoud van het materiaal.

BAM Wegen verricht met zusterbedrijven werkzaamheden aan de A2 Zaltbommel-Maas, inclusief de Maasbrug bij Empel en de verzorgingsplaats De Lucht. De weg wordt verbreed naar tweemaal drie rijstroken. Verder op de A2, bij Everdingen-Everdingen, realiseert BAM Wegen in combinatie met zusterbedrijven en derden, de verbreding tot tweemaal vier rijstroken.

Tijdens de RWS Innovatiedag Mobiliteit, Transport en Water heeft BAM Wegen met de inzending 'LEAB (Laag Energie AsphaltBeton) aanbrengen op de A2' de Rijkswaterstaat Award gewonnen binnen het thema duurzaamheid.

In het najaar is het project A1 Hoevelaken-Barneveld door BAM Wegen verworven op basis van de economisch meest voordelige inschrijving (EMVI). Dit project valt onder de Spoedwet wegverbreding. In het kader van geluidsbeperkende maatregelen is tweelaags zoab aangebracht met het tweelaags asfaltsysteem (TAS). Door met TAS in één werkgang twee lagen zoab aan te brengen wordt de temperatuurgevoeligheid aanzienlijk minder, waardoor tweelaags zoab ook in het najaar verantwoord kan worden aangebracht.

> BAM Infraconsult is het advies- en ingenieursbureau voor de sector Infra van Koninklijke BAM Groep. BAM Infraconsult telt 200 medewerkers en is gevestigd in Gouda (hoofdkantoor), Apeldoorn, Den Haag, Breda, Utrecht en Singapore.

Tot het dienstenpakket van BAM Infraconsult behoren ontwerp, advisering, inspectie en toezicht, risicomanagement, systems engineering, innovatie en businessdevelopment met betrekking tot infrastructurele en bouwkundige werken. De werkzaamheden betreffen de ontwerp-, bouw- en beheerfase van projecten.

In 2009 heeft BAM Infraconsult (internationale) prijzen gewonnen voor concepten en gerealiseerde projecten op het gebied van kustverdediging en waterbeheer.

Verbreiding A2 tussen Zaltbommel en Maasbrug.

BAM Wegen (en BAM Civiel en Van den Berg Infrastructuur).

Visserijhaven Dikkowita, Sri Lanka, inclusief golfbrekers van Xbloccs, ontwikkeld door BAM Infraconsult, BAM International.

BAM Infraconsult heeft verder samen met de wetenschap concepten ontwikkeld voor minder verkeersshinder en er zijn succesvol proeven uitgevoerd die leiden tot schonere lucht bij tunnels en snelwegen. De uitvoering van deze proeven gebeurt in nauwe samenwerking met opdrachtgevers.

> **BAM Wallonie** verenigt de werkmaatschappijen die actief zijn in het Franstalige deel van België (Wallonië en Brussel). Met een omzet van circa € 300 miljoen en 1.200 medewerkers bekleedt BAM Wallonie een leidende positie in deze markt. De onderneming is betrokken bij vrijwel alle grote Waalse bouwprojecten, waarbij de bedrijfsonderdelen hun eigen specialismen inbrengen. Galère realiseert zowel gebouwen als infrastructuur. Balteau legt zich toe op het ontwerpen en aanleggen van elektromechanische installaties voor het zuiveren, behandelen en pompen van water. FED Holding is specialist voor verwarmings- en elektriciteitswerken.

Het in architectonisch opzicht spraakmakende HSL-station Luik-Guillemins, waar Galère in combinatie verantwoordelijk was voor de betonbouw, is gedurende het verslagjaar in gebruik genomen. De onderneming was in 2009 tevens betrokken bij het Crystal datacenter in Bergen, de restauratie van de Wintertuin van het beroemde Hotel Metropole in Brussel, de RER-verbinding tussen de steden Limal en Limette, een metrolijn in Charleroi en het project Schuman-Josaphat. Het betreft de omvorming van het spoor- en metrostation Schuman, alsmede de aanleg van een 1,5 kilometer lange spoor-tunnel in het Europees kwartier van Brussel met onder meer zusterondernemingen CEI-De Meyer en Wayss & Freytag Ingenieurbau. Met deze zusterbedrijven werd in het verslagjaar tevens begonnen met de aanleg van de Liefkenshoek-tunnel bij Antwerpen. In Luxemburg werkt Galère – eveneens met Wayss & Freytag Ingenieurbau – aan twee tunnels, de Grouff-tunnel en de Stafelt-tunnel. Opdracht werd verworven voor de bouw van een nieuw spoorwegviaduct naast het monumentale Pulvermühl-viaduct in Luxemburg-Stad.

Het werkterrein van Balteau bevindt zich voornamelijk in Wallonië, waar het bedrijf tal van waterzuiveringsstations heeft gerealiseerd. Vanuit de gehele wereld bestaat echter belangstelling voor de specialistische kennis van Balteau. In 2009 is een project uitgevoerd in Ho Chi Minhstad, Vietnam, en zijn er contacten voor projecten in (Noordwest-)Afrika.

Ondanks de moeilijke marktomstandigheden is de omzet van FED Holding aanzienlijk toegenomen. Bij tal van projecten wordt samengewerkt met BAM-bedrijven. Zo opereerde FED Holding naast Galère bij het station Luik-Guillemins en de restauratie van het Curtiusmuseum in Luik. In Brussel was FED Holding verantwoordelijk voor verwarming en elektrotechniek bij de renovatie van een congrescentrum. Ook met CEI-De Meyer en Interbuild zijn er samenwerkingsprojecten.

De activiteiten van > **Betonac**, gevestigd te Sint-Truiden, omvatten de aanleg van wegen in beton en asfalt, en de bouw van infrastructurele voorzieningen. De onderneming is opgericht in 1910 en telt ongeveer 330 medewerkers. Betonac beschikt over een modern laboratorium voor de beproeving van beton- en asfaltmengsels, en heeft een eigen ontwerp bureau.

Betonac is betrokken geweest bij de aanleg van vrijwel alle snelwegen in België, zowel in beton als in asfalt. De onderneming beschikt over veel ervaring met renovatie van snelwegen en secundaire wegen. In 2009 heeft Betonac op de E40, de E411 en de E429 in totaal ongeveer 270.000 m² wegdek vernieuwd. Ook werden in 2009 enkele belangrijke verkeersknooppunten gerenoveerd, onder meer tussen de E19 en de R0 te Brussel, alsmede het viaduct van de E17 over de E40 te Zwijnaarde. Najaar 2009 zijn de werkzaamheden begonnen voor de heraanleg van het verkeersknooppunt van de E313 en de E314 te Lummen.

Betonac geldt als een specialist voor het aanbrengen van betonverhardingen. In het verslagjaar zijn voor

Waterzuiveringsstation, Jemeppe-sur-Sambre, België.
Balteau (BAM Wallonie).

Vernieuwing 150 km Tanzania
Zambia Highway voor nationale
wegbeheerder Tanroads.
BAM International (in combinatie).

diverse opdrachtgevers zowel platforms als ontsluitingswegen op industrieterreinen in beton aangelegd.

Naast wegenbouw brengt Betonac diverse andere civiele werken tot stand, variërend van geluidsschermen tot tunnels, bruggen en kademuuren. In het kader van het Gewestelijk ExpresNet zijn in de regio Brussel diverse grote projecten in uitvoering voor de Belgische spoorwegbeheerder Infrabel. In 2009 is Betonac samen met zusteronderneming Galère gestart met de realisering van een van de belangrijkste projecten binnen dit mobiliteitsplan in Genval.

> **CEI-De Meyer** telt circa 550 medewerkers en opereert vanuit vestigingen te Brussel en Nazareth-Eke (nabij Gent). De onderneming neemt in de Belgische bouwmarkt een vooraanstaande positie in, zoals onder meer blijkt uit de betrokkenheid bij grote bouwprojecten als het station van Brugge, de Liefkenshoekspoorverbinding te Antwerpen, het Schuman-Josaphat-project te Brussel en het Diaboloproject op Brussels Airport.

Tot de werken die door CEI-De Meyer in 2009 zijn voltooid behoren het Snekpaaiviaduct te Gent, de Power Plant Siemens te Gent, de infrawerken in de middenberm van de E19 tussen Mechelen-Zuid en de Brusselse ring, de plaatsing van de immense brug over de E19, de spoorinfrastructuurwerken op de lijn 161 te Limal-Limelette, de aanpak van de Netebruggen te Duffel en de nieuwe brug over het Albertkanaal te Vroenhoven. De uitvoering van de werkzaamheden aan het Diaboloproject (de noordelijke ontsluiting van de nationale luchthaven door een ondergrondse spoorverbinding) in samenwerking met Wayss & Freytag Ingenieurbau verloopt voorspoedig.

De afdeling Gebouwen van CEI-De Meyer realiseerde onder meer appartementengebouwen in Vorst (Bervoets) en Elsene (Ernotte), die samen meer dan 550 wooneenheden omvatten. In Anderlecht komt

in opdracht van zusteronderneming Immo BAM het project Bara tot stand. Deze vastgoedonderneming is tevens opdrachtgever voor de woningbouwprojecten Sohie te Evere en Hanzepark te Brugge. Andere projecten in uitvoering betreffen het seinhuis te Gent, rust- en verzorgingstehuizen te Merchtem en Zwijndrecht, het prestigieuze project 'de Oude Scheepswerf' te Rupelmonde, appartementencomplex de Mouterij te Aalst, kantoor Stephenson Plaza te Mechelen en de uitbreiding van cultuurhuis deSingel te Antwerpen. Eind 2009 is het unieke museumcomplex M in Leuven geopend door prinses Mathilde en prinses Maxima.

Naast de pps-projecten Liefkenshoek en Diabolo heeft CEI-De Meyer in 2009 samen met BAM PPP opdracht verworven van de Universiteit van Gent voor ontwerp, bouw, financiering en onderhoud ('DBFM') van ongeveer 650 studentenwoningen en een ondergrondse parkeergarage, alsmede de herontwikkeling van het studentenrestaurant.

> **BAM Nuttall** is – zowel in combinatie met zusterondernemingen als met andere leidende Europese bouwondernemingen – betrokken bij diverse belangrijke projecten ter verbetering van de Britse infrastructuur. De sterke marktpositie die de onderneming inneemt blijkt onder meer uit de omvangrijke opdrachten die zijn verworven in de sectoren afvalmanagement, energie en spoorwegen.

BAM Nuttall geldt als een van de toonaangevende infra-bouwers op de Britse markt. De onderneming is actief in alle sectoren van de beton-, weg- en waterbouwmarkt, zowel op nationale als regionale schaal, via een netwerk van businessunits, divisies en dochterondernemingen. BAM Nuttall heeft een personeelsbestand van meer dan 3.000 medewerkers.

De onderneming heeft in het verslagjaar een aantal zeer prestigieuze opdrachten in uitvoering, waaronder de sanering van het Olympische Park in Stratford,

Twee koeltorens (hoogte: 165 m)
voor krachtcentrale van RWE Power,
Hamm-Uentrop.
Wayss & Freytag Ingenieurbau.

Hengsberg-spoortunnel (circa 1,7
km) bij Koralm, Oostenrijk.
Wayss & Freytag Ingenieurbau.

Oost-Londen, de BritNed gaspijpleiding (waarbij tevens BAM Civiel is betrokken), de Cambridgeshire geleidebusbaan, renovatie en uitbreiding van een droogdok voor de bouw van vliegdekschepen in Rosyth, en ook raamcontracten met Network Rail, Cheshire West County en Chester Council.

Tot de door BAM Nuttall verworven omvangrijke opdrachten behoren de modernisering van het metrostation Tottenham Court Road in het centrum van Londen, het Evergreen 3-spoorverbeteringsproject, waardoor de reistijd tussen Londen Marylebone en Birmingham aanzienlijk kan worden bekort, en de herinrichting van de tunnelbuis voor de noordelijke rijrichting van de Blackwalltunnel in Londen.

De onderneming werkt consciëntieus aan het verbeteren van de vaardigheden van medewerkers op alle niveaus in de organisatie. Bouwplaatsmedewerkers worden aangemoedigd deel te nemen aan vervolgvakopleidingen (National Vocational Qualifications) om hun vaardigheden te verbeteren. BAM Nuttall kent een uitgebreid opleidings- en begeleidingsprogramma voor jonge academici en investeert aanzienlijk in managementdevelopment.

Voor **> BAM Contractors**, de werkmaatschappij die actief is op de Ierse bouwmarkt onder de namen BAM Civil, BAM Building en BAM Property, was 2009 een uitdagend jaar vanwege de economische neergang en bancaire crisis in Ierland en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor de bouwsector. Private investeringen zijn bijna volledig weggefallen en nieuwe grote infraprojecten, zoals de aanleg van snelwegen, zijn vrijwel tot stilstand gekomen door het beperkte overheidsbudget.

BAM Civil is marktleider in de sector grond-, weg- en waterbouw en heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan totstandkoming van de Ierse infrastructuur. In oktober 2009 voltooide BAM Civil – tien maanden voor de overeengekomen opleverdatum – het pps-project

N25 Waterford Bypass. Tot de projecten in uitvoering behoren de aanleg van de N9 tussen Waterford en Knocktopher (gereed begin 2010), de pps-snelweg M7/M8 Portlaoise (gereed september 2010), Cill Ronain Haven (oplevering medio 2010) en de Ballymore waterzuiveringsinstallatie (oplevering medio 2011). In het verslagjaar is gestart met de aanleg van de rondweg bij Castleisland in Kerry, die medio 2010 zal worden voltooid.

BAM Building is actief op de Ierse utiliteitsbouwmarkt. De portfolio is in het verslagjaar vooral versterkt met projecten in de gezondheidszorg en hoger onderwijs. Nieuwe zorgprojecten betreffen bestralingscentra voor oncologische behandeling bij St. James's Hospital en Beaumont Hospital, beide in Dublin, alsmede het nieuwe Curaheen Hospital in Cork (gereed begin 2011). In 2009 voltooide BAM Building de faculteit Informatietechnologie voor het University College in Cork. In uitvoering is de nieuwe faculteit Bouwkunde voor de National University of Ireland in Galway, die naar verwachting eind 2010 gereed zal zijn. In 2009 voltooide BAM Building het Royal Hospital in Donnybrook en het – in architectonisch opzicht bijzondere – VISUAL Centrum voor Hedendaagse Kunst en George Bernard Shaw Theatre in Carlow.

Spoorviaduct (140 m lang)
over snelweg E19 bij Mechelen.
CEI-De Meyer (in combinatie).

City Tunnel, Leipzig.
Wayss & Freytag Ingenieurbau
(in combinatie).

Gedurende het verslagjaar is BAM Rail Ltd opgericht, waarin BAM Civil samenwerkt met de Nederlandse zusteronderneming BAM Rail. Met BAM Rail Ltd kan de Groep Ierse opdrachtgevers een volledig dienstenpakket op het gebied van spoorwerken aanbieden. Het eerste project, LUAS Citywest (Line A1), betreft de aanleg van een nieuwe 4,2 kilometer lange spoorverbinding in Dublin. Het werk omvat tevens de aanleg van vijf haltes, twee ondergrondse stations en een P+R-terrein voor 310 auto's. De werkzaamheden zullen naar verwachting in april 2010 gereed zijn.

De Ierse bouwmarkt zal in 2010 nog geen herstel tonen. BAM Contractors is echter een financieel gezonde onderneming, met open oog voor kostenbeheersing en commerciële mogelijkheden.

> **Wayss & Freytag Ingenieurbau** bekleedt een vooraanstaande positie in de Duitse inframarkt voor grote projecten. In het verslagjaar heeft de onderneming de marktpositie succesvol versterkt door de verwerving van diverse omvangrijke opdrachten.

Wayss & Freytag Ingenieurbau geniet internationaal een grote reputatie op het gebied van tunnelbouw. Ook in het verslagjaar was de onderneming betrokken bij de uitvoering van diverse tunnelwerken. Met BAM Civil is de boring voltooid van een vier kilometer lange tunnelverbinding onder de Eems tussen Rysum (Duitsland) en Borgweer (Groningen) voor een gastransportleiding. Om de doorvaart van grotere schepen in het Noord-Oostzeekanaal mogelijk te maken realiseert Wayss & Freytag Ingenieurbau een 450 meter lange kabeltunnel aan de westkant van het kanaal. In München werd opdracht verworven voor een drie kilometer lange verkeerstunnel, die deel uitmaakt van de centrale ringweg.

Wayss & Freytag Ingenieurbau verwierf in combinatie opdracht voor de bouw van de 7,4 kilometer lange Silberbergtunnel, en voor de Brandkopftunnel (2,2

kilometer, dubbelsporig). Het betreft een vervolgoopdracht, waarin de tevredenheid van opdrachtgever DB Netz tot uitdrukking komt. Ook voor DB Netz wordt de Finnetunnel aangelegd, een 6,8 kilometer lange spoor-tunnel met twee tunnelbuizen, die deel uitmaakt van de hogesnelheidsverbinding tussen Erfurt en Leipzig/Halle.

In Duisburg realiseert Wayss & Freytag Ingenieurbau de ruwbouw voor de spectaculaire uitbreiding van het MKM Museum Küppersmühle voor moderne kunst naar ontwerp van de architecten Herzog & de Meuron te Basel.

De intensieve samenwerking met diverse zusterondernemingen resulteert in diverse succesvolle (tunnel)werken buiten Duitsland. In Staffelter, Luxemburg, kon met BAM Wallonie en derden worden gestart met de aanleg van een twee kilometer lange tunnel. Bij de bouw van de 5,2 kilometer lange Diabolo-spoortunnel nabij Brussel (met CEI-De Meyer) kon met de eerste tunnel-doorbraak een belangrijke bouwfase worden afgesloten. Begin 2010 is gestart met de boorwerkzaamheden voor de Liefkenshoek-spoorverbinding bij Antwerpen, waar Wayss & Freytag Ingenieurbau samenwerkt met onder meer BAM PPP en CEI-De Meyer.

Wayss & Freytag Ingenieurbau heeft in 2009 bij tal van projecten in aanbouw bijzondere mijlpalen bereikt. Zo kon bij de aanleg van de Hengsbergtunnel in Oostenrijk slechts tien maanden na de start van de bouw de doorbraak worden gevierd. De tunnel maakt deel uit van de Koralm-spoorverbinding Graz-Klagenfurt, een van de belangrijkste infrastructurele projecten van Oostenrijk. Een ander deel van dit project, Koralm-tunnel 1, wordt ook gerealiseerd door Wayss & Freytag Ingenieurbau. Deze opdracht omvat een spoortracé van 5,5 kilometer, waarvan 2,2 kilometer tunnel. Ook bij de aanleg van de metrotunnel U6 in Stuttgart kon de doorbraak van de tunnelmachine worden gevierd.

In Kiel kon de 338 meter lange Gablenzbrug ruim voor

Twee afmeersteigers voor offshore uitbreidingsproject Vopak-tankterminal (fase 5), Fujairah, Verenigde Arabische Emiraten. BAM International.

Betonbouw energiecentrale Bernburg.
Wayss & Freytag Ingenieurbau.

de officiële opleverdatum worden opengesteld voor het stadsverkeer. De bouw van een nieuwe 1.640 megawatt kolencentrale in Hamburg verloopt voorspoedig.

> **BAM International** is actief in de Golfstaten, Australië, Indonesië, Sri Lanka, Zuid-Afrika, Tanzania en Libië. De onderneming heeft wereldwijd diverse projecten in uitvoering, zowel in de utiliteitsbouw-, als in de beton- en waterbouwsector.

In het Midden-Oosten heeft BAM International het Crowne Plaza Hotel (430 kamers) en het Staybridge Hotel met 165 serviceappartementen op Yas Island in Abu Dhabi, Verenigde Arabische Emiraten, opgeleverd. Tevens werd het entreepaviljoen voor Ferrari World, eveneens op Yas Island, aan de opdrachtgever overgedragen. Aan het eind van 2009 kon Vopak Horizon Fujairah de twee nieuwe afmeersteigers in gebruik nemen, die deel uitmaken van de vijfde fase in het offshore uitbreidingsproject van de tankterminal in Fujairah, Verenigde Arabische Emiraten. In Doha, Qatar, leverde de onderneming het Al Hitmi kantoorgebouw op. Een aantal projecten verkeert in de laatste fase, zoals het Ibn Battuta Gate winkel- en hotelcomplex in Dubai en het Al Hitmi appartementengebouw, alsmede de 43 etages hoge Al Bidda toren in Doha, Qatar. Aan het begin van 2010 staat de oplevering gepland van de nieuwe ammoniak- en meststoffenfabriek voor Qatar Fertiliser Company in Mesaieed, Qatar.

In Zuid-Afrika werd het Nelson Mandela Bay stadion in Port Elizabeth opgeleverd. Het stadion Soccer City in Johannesburg is in januari 2010 voltooid, ruim op tijd voor de wereldkampioenschappen voetbal in de zomer van 2010.

De renovatiewerken voor Tanzania Airport fase 2 en – in combinatie met de Deense bouwonderneming Per Aarsleff – de verbetering van een 150 kilometer lang wegvak in de Tanzania Gambia Highway tussen Iyovia en Iringa, vorderen gestaag.

In de regio Asia Pacific heeft BAM International de aanleg van een LNG-steiger voltooid, als onderdeel van het Woodside Pluto LNG Project nabij Karratha aan de Australische westkust.

In Indonesië opereert dochteronderneming BAM Decorient voornamelijk in de sectoren utiliteits- en industriebouw. In Jakarta werden nieuwe projecten verworven voor de renovatie van een bestaand kantoorgebouw voor TMT en een nieuwe kantoorstoren voor Tempo Realty. BAM Decorient heeft eind 2009 in Jakarta markante kantoorgebouwen opgeleverd, evenals het gebouwencomplex voor de ambassade van Qatar. In Sri Lanka werd begin 2009 opdracht verworven voor ontwerp, bouw en inrichting van een visserijhaven in Dikkowita, circa tien kilometer ten noorden van Colombo.

St. Peter the Apostle High School (1.500 leerlingen), Clydebank and
Alexandria, West Dunbartonshire, Schotland.

BAM PPP, BAM Construction, BAM Design, BAM Facilities Management.

Inzet: Parlementsgebouw Brandenburg, Potsdam.

BAM Deutschland, BAM PPP.

Publiekprivate samenwerking

BAM PPP is verantwoordelijk voor de aanwezigheid van Koninklijke BAM Groep in de Europese markt voor publiekprivate samenwerkingsprojecten. De resultaten voor BAM PPP weerspiegelen de opbrengsten uit pps-exploitatie en de investeringsactiviteiten. Aan pps-gerelateerde bouw- en onderhoudswerkzaamheden worden in de betreffende sectoren verantwoord. Opererend vanuit kantoren in Bunnik, Birmingham, Brussel, Dublin, Frankfurt am Main en Glasgow is BAM PPP actief voor wegen, spoorwegen, onderwijs, gezondheidszorg, justitie en algemene projecten in alle thuismarkten van de Groep.

Het resultaat vóór belastingen van BAM PPP bedroeg in 2009 € 11,2 miljoen (2008: € 19,4 miljoen). De daling is voornamelijk het gevolg van een ongunstige wisselkoers van het Britse pond, toegenomen rentekosten en hoge aanbiedingskosten, samenhangend met het grote aantal uit te brengen projectaanbiedingen.

BAM heeft 27 pps-concessies in portefeuille, waarvan er vijftien operationeel zijn. Daarnaast maken vijf pps-projecten geen deel (meer) uit van de eigen investeringsportfolio; hier is BAM nog wel verantwoordelijk voor exploitatie en onderhoud. De gecommiteerde netto-investering voor de portefeuille bedraagt € 189 miljoen (2008: circa € 180 miljoen). Hiervan is € 61 miljoen (2008: € 69 miljoen) daadwerkelijk geïnvesteerd.

Het verslagjaar stelde de sector voor grote uitdagingen. De Europese pps-markten hebben een sterke ontwikkeling doorgemaakt, omdat overheden in toenemende mate een beroep doen op private financiering om de groei van de programma's voor infrastructuurontwikkeling te ondersteunen. De sterk toegenomen behoefte tekende zich af tegen een achtergrond van economische onzekerheid en een aanvankelijk gebrek aan liquiditeiten in de bankensector. Naarmate het jaar vorderde, stabiliseerde de situatie zich echter. BAM PPP heeft goed op de veeleisende markt kunnen inspelen; van de vier uitgebrachte eindaanbiedingen, waren er drie succesvol. Deze projecten brengen de verdere ontwikkeling van de Europese pps-markten tot uitdrukking en zeker waar het succes betrekking heeft op het eerste pps-project in Zwitserland. Het aantal aanbiedingen is aanzienlijk toegenomen. Ultimo 2009 werkte BAM PPP aan 22 aanbiedingen voor projecten, evenwichtig verspreid over alle thuismarkten. Een zelfde aantal projecten is in studie. De nieuwe projecten in portfolio betreffen:

- het parlamentsgebouw van Brandenburg in Potsdam;
- studentenhuysvesting universiteit van Gent;
- een penitentiare inrichting in Burgdorf voor het kanton Bern.

De onderliggende operationele prestaties van de operationele concessies zijn stabiel en in lijn met de verwachtingen.

BAM PPP heeft in 2009 in Nederland diverse aanbiedingen uitgebracht. Het betreft in het bijzonder wegenbouwprojecten, waarvan de gunning in 2010 wordt verwacht. Ook op de langere termijn zijn in de sectoren wegen en justitie meerdere projecten in het verschiet.

België kent een attractief programma van huidige en toekomstige biedingen voor weg-, spoor-, justitie- en onderwijsprojecten.

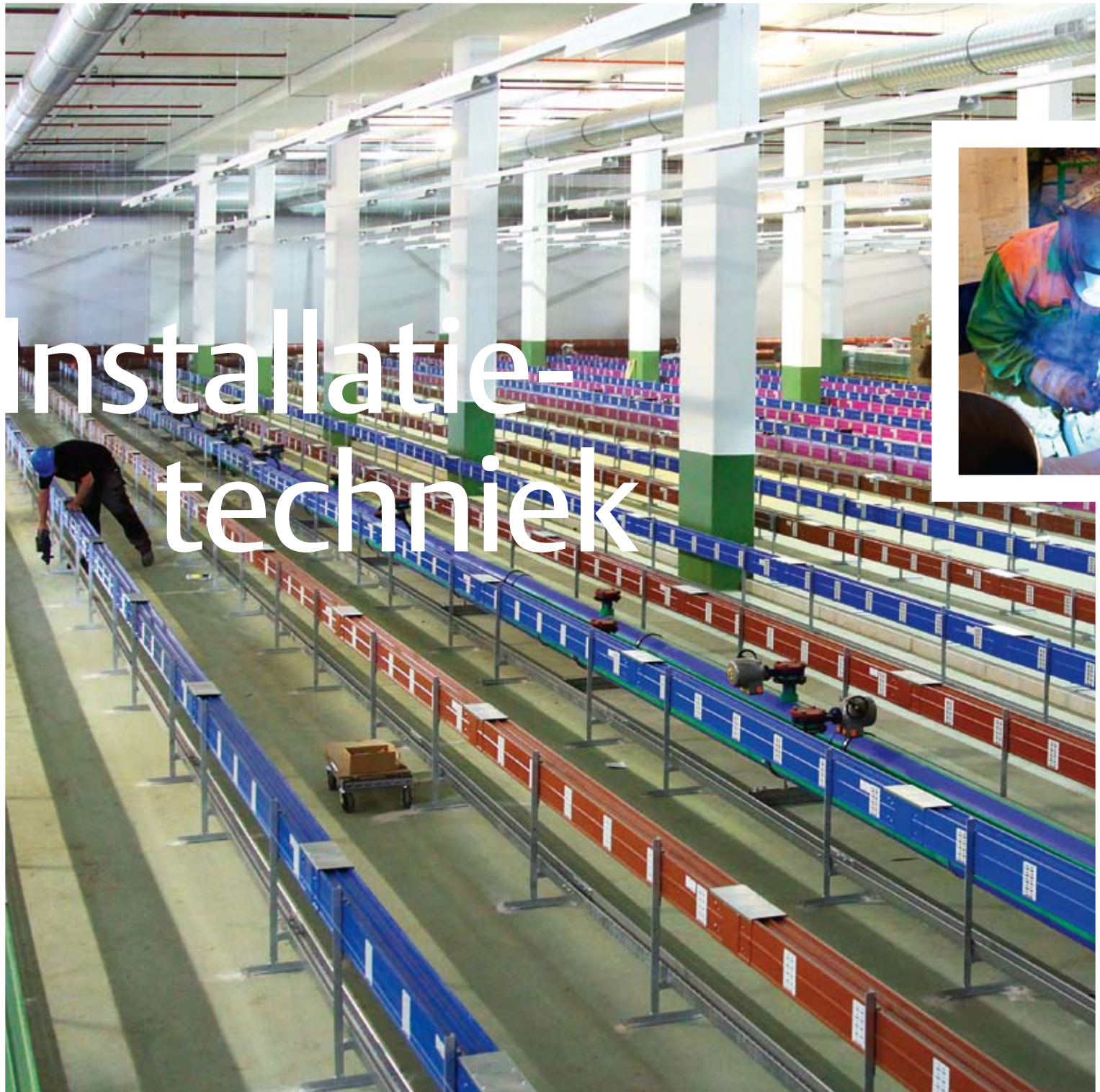
In het Verenigd Koninkrijk is het project West Dunbartonshire Schools grotendeels voltooid. Het verzorgen van aanbiedingen stond vooral in het teken van het programma Building Schools for the Future. In de loop van 2010 zal de uitslag van drie projecten bekend worden gemaakt. Op de inframarkt zijn bemoedigende ontwikkelingen zichtbaar. Waarschijnlijk komt een aantal projecten in 2010 in de aanbiedingsfase.

In Ierland is de N25-rondweg om de stad Waterford, waarin een spectaculaire 450 meter lange tuibrug is opgenomen, op 19 oktober 2009 officieel geopend door de minister van Kunstzaken, Sport en Toerisme. De N7/N8 Portlaoise Motorway zal in 2010 voor het verkeer worden opengesteld. De onderneming was niet succesvol in de biedingsfase voor het metroproject Dublin. BAM PPP werkt aan meerdere aanbiedingen voor de tweede golf van wegenbouwprojecten en diverse accommodatieprojecten.

De pps-markt in Duitsland blijft zich voorspoedig ontwikkelen. De Groep is hier actief betrokken bij biedingen voor de tweede fase van het A Model-programma en voor diverse accommodatieprojecten.

BAM PPP en DIF (Dutch Infrastructure Fund) hebben in 2007 een jointventure gevormd, die vier operationele Britse projecten van BAM PPP heeft overgenomen. In december 2009 is overeenstemming bereikt over de verwerving door DIF van het resterende 50-procentbelang in de jointventure. De transactie past in de desinvesteringsstrategie voor de lange termijn van Koninklijke BAM Groep om de onderliggende waarde van een aantal projecten in de pps-portfolio te gelde te maken. De zo vrijkomende middelen worden mede aangewend om het actieve biedingsprogramma van BAM PPP te ondersteunen.

Datacentrum Rabobank, Boxtel.
BAM Techniek, BAM Utiliteitsbouw,
Mostert De Winter.
Inzet: prefab-laswerk koelwaterleiding
voor datacentrum Equinix, Amsterdam.

Installatie- techniek

BAM Techniek heeft in 2009 een goed resultaat vóór belastingen behaald van € 9,0 miljoen (2008: € 12,2 miljoen).

De bedrijfsopbrengsten zijn toegenomen tot € 260 miljoen (2008: € 243 miljoen). De marge bedroeg 3,5 procent (2008: 5,0 procent). De orderportefeuille bevond zich ultimo 2009 met € 428 miljoen (ultimo 2008: € 274 miljoen) op recordhoogte.

BAM Techniek is een landelijk opererende multidisciplinaire technisch installateur met ruim 1.400 medewerkers. Als toonaangevend kennisbedrijf ontwikkelt, ontwerpt, realiseert en beheert de onderneming technische installaties voor zowel utiliteitsbouw, industrie, infra als woningbouw. BAM Techniek bedient opdrachtgevers in heel Nederland vanuit vijftien locaties en biedt hoogwaardige integrale dienstverlening over de volle breedte van het vakgebied. In 2009 is extra aandacht geschonken aan verdere ontwikkelingen in brandbeveiliging, ict, industrie, duurzame energiesystemen en technisch beheer. Het aandeel 'techniek' in gebouwen neemt toe, onder meer door de inzet van ict-systemen om processen te beheersen. BAM Techniek denkt bij veel projecten al in de beginfase mee over oplossingen en technische concepten. Driedimensionaal ontwerpen, 3D-CAD, is door BAM Techniek als voorloper in de markt reeds veelvuldig ingezet.

In 2009 realiseerde BAM Techniek onder meer de installaties voor de nieuwbouw van Achmea Healthcenters, nieuwbouw GGZ Drenthe te Assen/Beilen, nieuwbouw Bergense School te Bergen, renovatie Steenen Trappen te Roermond, nieuwbouw winkelcentrum The Wall te Utrecht en de voltooiing van de nieuwe veiligheidsinstallatie in de Zeeburgertunnel te Amsterdam. BAM Techniek heeft veel ervaring met de realisatie van datacenters. In het verslagjaar zijn het datacenter van Rabobank te Bostel (met BAM Utiliteitsbouw) en van Equinix, de grootste hosting provider ter wereld, opgeleverd.

In de gezondheidszorg zijn diverse langlopende projecten gaande. Naast het Maasziekenhuis Boxmeer is BAM Techniek betrokken bij onder meer nieuwbouw voor de Isala klinieken te Zwolle en het Erasmus Medisch Centrum Rotterdam. Bij al deze projecten wordt samen- gewerkt met BAM Utiliteitsbouw.

Door de acquisitie van Digacom behoort BAM Techniek nu tot de marktleiders voor hoogwaardige integratie van gebouwgebonden installaties en gebruikerssystemen tot (IP-)geïntegreerde gebouwssystemen voor onder meer communicatie, beveiliging, klimaat, verlichting en beheer. Digacom is gespecialiseerd in efficiënte toepassing van de modernste technieken op het gebied van telecommunicatieoplossingen. Deze zijn onder meer bij vakcentrale FNV, het Van Gogh Museum

te Amsterdam en museum Mesdag in Den Haag toegepast.

Door de bundeling van BAM Techniek - Energy Systems en BAM Duurzaam is duidelijker geworden dat BAM Techniek actief is in de gehele keten, van innovatie, ontwikkeling, realisatie, energiemangement, financiering, onderhoud tot en met de exploitatie van energiesystemen. Ook heeft Energy Systems een naam opgebouwd als adviseur bij duurzame energiesystemen. BAM Techniek heeft in 2009 een uitstekend trackrecord opgebouwd, waaronder implementatie van warmte-/koudeopslag bij de woontorens van Euroborg te Groningen, Westwijk Zuidoost te Amstelveen en Art Court, cultureel centrum te Hoofddorp. BAM Techniek - Energy Systems heeft daarnaast bijgedragen aan de publicatie van de Toolkit Duurzame Kantoren.

Het marktsegment Industrie heeft door samenwerkingsprojecten met BAM Civiel, BAM Infratechniek en BAM Techniek - Industrie een autonome groei doorge- maakt. Het succes van een multidisciplinaire aanpak blijkt onder meer bij de design-and-constructopdracht van de derde afvalverbrandingslijn van Twence. Middenspanning, paneelbouw, onderhoud en technische automatisering zijn de disciplines waarmee BAM Techniek zich in 2009 een plek heeft verworven in de industriële markt.

BAM Techniek Brandbeveiliging is door de toonaan- gevende internationale certificerende instelling LPCB opnieuw gecertificeerd. Dit heeft het mogelijk gemaakt om bij de Finse oliemaatschappij Neste Oil op de Maasvlakte te Rotterdam blusmonitoren te realiseren.

De activiteit Technisch Beheer omvat diensten op het gebied van multidisciplinair beheer van installaties. In 2009 introduceerde BAM Techniek een internetportaal voor opdrachtgevers, waarmee de servicegraad kon worden verhoogd. Nieuwe contracten voor technisch beheer zijn gesloten met Rabobank Nederland te Utrecht, zorgaanbieder Talant te Heerenveen, win- kelcentrum Hoog Catharijne te Utrecht en meerdere Corio-locaties.

BAM Gebouwbeheer, waarin BAM Techniek samen- werkt met BAM Utiliteitsbouw, zag in 2009 een sterke toename van activiteiten. Prologis koos BAM Gebouwbeheer voor beheer en onderhoud van ruim 700.000 m² logistiek vastgoed. Ook zijn contracten getekend met Omron en BAM Materieel.

Vergunningentraject aardgasontvangststation voor RWE Transgas Net,
Počerady, Tsjechische Republiek.

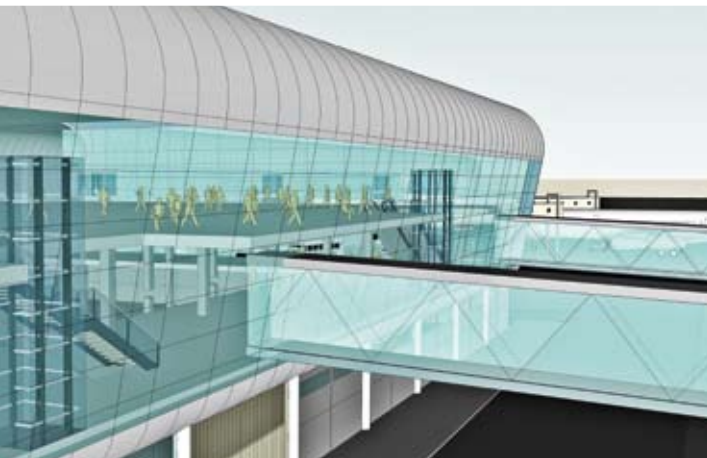
Inzet: Ontwerp passagiersterminal vliegveld Lviv, Oekraïne (in combinatie).

Consultancy en engineering

Tebodin Consultants & Engineers is een onafhankelijk multidisciplinair advies- en ingenieursbureau dat wereldwijd actief is. De bedrijfsopbrengsten van Tebodin daalden in 2009 met 11 procent naar € 207 miljoen (2008: € 232 miljoen). Het resultaat vóór belastingen bedroeg € 11,6 miljoen (2008: € 28,1 miljoen), ofwel een marge van 5,6 procent (2008 12,1 procent). De onderneming telt ongeveer 3.000 medewerkers.

Tebodin beschikt over circa vijftig kantoren, verspreid over West-, Centraal- en Oost-Europa, het Midden-

Oosten en Azië. Het wijdvertakte kantorennetwerk van Tebodin is van belang om, naast landgebonden opdrachtgevers, ook internationaal opererende opdrachtgevers – ‘global clients’ – optimaal van dienst te kunnen zijn.

Tebodin realiseert circa 40 procent van de omzet in de olie- en gasmarkt en 15 procent in de energie- en milieusector. De industriële sector vertegenwoordigt eveneens ongeveer 15 procent van de omzet, terwijl de farmaceutische en voedingsmiddelenindustrie goed is voor 10 procent. Zowel de chemische als de vastgoedsector maken elk circa 7 procent van de omzet uit. De resterende 6 procent heeft betrekking op infrastructuurele projecten.

In 2009 zijn bedrijfsopbrengsten en resultaat sterk beïnvloed door de wereldwijde economische malaise. In het bijzonder in de vastgoedsector liep het opdrachterniveau direct aanzienlijk terug. Tebodin heeft daarop de verkoopinspanningen geïntensiveerd en de onderlinge samenwerking tussen kantoren verbeterd. Dit resulteerde in vele nieuwe opdrachtgevers. Nieuwe vestigingen, zoals in Saoedi-Arabië en Vietnam, bieden groeikansen aan de gehele organisatie. De resultaten van een wereldwijd imago-onderzoek tonen aan dat opdrachtgevers Tebodin beschouwen als een betrouwbare, serieuze en op kwaliteit gerichte partner, die in staat is dienstverlening te bieden die optimaal aansluit op de marktvraag.

In West-Europa – zowel in Nederland, België als in Duitsland – is Tebodin onder meer succesvol in de olie- en gassector en de energiesector. De onderneming heeft een sterke reputatie in de nichemarkt voor ondergrondse gasopslagprojecten. Projecten zijn in uitvoering voor TAQA in Nederland en voor EDF in Frankrijk. De uiterst specialistische kennis op dit terrein is breed in het Tebodin-netwerk verspreid en wordt voor specifieke projecten gebundeld, waarbij in het bijzonder vestiging Hengelo nauw samenwerkt met de vestigingen in Polen, Tsjechië en Roemenië. Deze samenwerking heeft in 2009 geresulteerd in een omvangrijke opdracht van de Tsjechische aardgasproducent MND.

Tebodin ziet het aantal opdrachten op het gebied van elektriciteitsopwekking toenemen. Samenwerking tussen de vestigingen in Gelsenkirchen en Maastricht resulteerde in een opdracht voor het ontwerp van de terreininrichting rond een bruinkoolvergassingscentrale. Daarnaast blijft Tebodin succesvol in de traditionele markten, zoals chemie, farmaceutische en voedingsmiddelenindustrie met projecten voor Huntsman, DSM, Sabic, BASF en andere opdrachtgevers.

In Centraal- en Zuidoost-Europa zag Tebodin zich geconfronteerd met het wegvallen van de vastgoedmarkt als gevolg van de plotselinge stopzetting van buitenlandse investeringen in deze regio. De Tebodinvestigingen spelen op deze marktontwikkeling in door meer diversificatie. Dit resulteerde in diverse opdrachten in voor Tebodin nieuwe marktsegmenten. Zo zijn in Polen projecten verworven in de hotelsector (voor onder meer Campanile) en gaat meer focus uit naar olie- en gaswerken. De vestiging in Tsjechië heeft met succes de publieke markt betreden met drie projecten voor nieuwe universitaire gebouwen en campussen. Ook hier bood de olie- en gasmarkt kansen en werd een project verworven voor RWE Transgas Net. Tebodin Hongarije realiseert een omvangrijke opdracht voor de Zwitserse geur- en smaakstoffenproducent Givaudan. De vestiging in Roemenië was eveneens succesvol in de industriële sector met de realisatie van een nieuwe fabriekslocatie voor Lafarge Gips en voor Plastipak, een verpakkingsbedrijf van Procter & Gamble. Bovendien verzorgt de Roemeense vestiging het bouwmanagement voor de energiebedrijven Enel en E-on.

In Oost-Europa toont de Russische markt een voorzichtig herstel. Tot de nieuwe opdrachten behoren projecten voor Sun Chemical, Ball Packaging en Campbell

Soup. Bovendien werd een omvangrijk EPCM-project verworven voor een nieuwe fabriek voor de Japanse bandenproducent Yokohama. In de Oekraïne blijven nieuwe investeringen van internationale bedrijven uit. De vestiging heeft de aandacht verlegd naar activiteiten in de publieke sector, met projecten voor de Europese Unie en de lokale overheid, onder meer in relatie tot de Europese voetbalkampioenschappen in 2012.

In het Midden-Oosten waren in 2009 meer dan 800 medewerkers werkzaam. De kantoren in Bahrein en Qatar zijn uitgegroeid tot middelgrote vestigingen. In Qatar is opdracht verworven voor het detailontwerp van de nieuwe Doha International Airport. De Tebodin-vestiging in Abu Dhabi telt meer dan 400 medewerkers en heeft een prestigieus contract gewonnen van Gasco. PDO (de grootste producent van olie en gas in Oman) verleende via EPC-aannemer Petrojet aan Tebodin Oman opdracht voor de detail-engineering van twee pijpleidingen. In Jeddah, Saoedi-Arabië, heeft Tebodin samen met de lokale onderneming APIC LLC een nieuwe vestiging geopend.

Het netwerk van Tebodin in Azië is verder in ontwikkeling. De vestiging in India toont groei, zowel door projecten voor het Midden-Oosten als voor de lokale markt. Voor Reliance en ONGC zijn lokaal olieprojecten in uitvoering. De vestiging richt zich vooral op dienstverlening aan buitenlandse investeerders op de Indiase markt. Nieuwe opdrachten werden toegekend door onder meer Heineken, Bunge en DSM. Ook Tebodin Vietnam is werkzaam voor het agriconcern Bunge. Deze jongste vestiging ontwikkelt zich zeer voorspoedig en is inmiddels werkzaam voor diverse grote opdrachtgevers, waaronder Procter & Gamble.

Jaarrekening 2009

96	Geconsolideerde balans per 31 december
97	Geconsolideerde winst-en-verliesrekening
98	Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten
99	Geconsolideerd vermogensoverzicht
100	Geconsolideerd kasstroomoverzicht
101	Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening
101	1. Algemene informatie
101	2. Bedrijfsprofiel
102	3. Samenvatting van de belangrijkste grondslagen voor verslaglegging
115	4. Financieel risicobeheer
120	5. Belangrijkste schattingen en beoordelingen in de jaarrekening
122	6. Gesegmenteerde informatie
125	7. Overzicht projecten
127	8. Materiële vaste activa
129	9. Immateriële vaste activa
132	10. Pps-vorderingen
133	11. Deelnemingen
134	12. Overige financiële vaste activa
135	13. Voorraden
135	14. Handels- en overige vorderingen
137	15. Liquide middelen
138	16. Aandelenkapitaal
139	17. Reserves
139	18. Garantievermogen
140	19. Leningen
146	20. Derivaten
147	21. Personeelsgerelateerde vorderingen en voorzieningen
152	22. Voorzieningen
153	23. Latente belastingen
155	24. Handels- en overige schulden
155	25. Personeelskosten
155	26. Bijzondere waardeverminderingen
156	27. Kosten van de accountant
156	28. Financieringsbaten en -lasten
157	29. Belastingen over het resultaat
157	30. Winst per aandeel
158	31. Dividend
159	32. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen
160	33. Contractuele verbintenissen
161	34. Bedrijfsfusies en overnames
163	35. Vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde activiteiten
164	36. Transacties met verbonden partijen
165	37. Joint ventures
166	38. Dienstverlening uit hoofde van concessies
168	39. Overheidssubsidies
168	40. Onderzoek en ontwikkeling
168	41. Gebeurtenissen na balansdatum
169	Enkelvoudige balans per 31 december
169	Enkelvoudige winst-en-verliesrekening
170	Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening
179	Overige gegevens
183	Accountantsverklaring
184	Overzicht van belangrijkste dochterondernemingen en deelnemingen
185	Functionarissen Koninklijke BAM Groep nv
186	Tien jaar kerngegevens
188	Financiële agenda

Geconsolideerde balans per 31 december

(x € 1.000)

		2009	2008
8	Materiële vaste activa	425.724	430.189
9	Immateriële vaste activa	818.355	802.310
10	Pps-vorderingen	498.293	421.348
11	Deelnemingen	196.062	183.992
12	Overige financiële vaste activa	66.160	60.577
20	Derivaten	1	670
21	Vorderingen voor pensioenrechten	76.669	61.295
23	Latente belastingvorderingen	108.005	53.750
	Vaste activa	2.189.269	2.014.131
13	Vorraden	1.737.445	1.808.620
14	Handels- en overige vorderingen	2.110.349	2.258.877
	Te vorderen winstbelasting	50.887	6.171
20	Derivaten	2.107	3.047
15	Liquide middelen	718.700	651.018
35	Vaste activa aangehouden voor verkoop	84	69
	Vlottende activa	4.619.572	4.727.802
	Totaal activa	6.808.841	6.741.933
16	Aandelenkapitaal	469.379	469.362
17	Reserves	(181.396)	(245.348)
	Ingehouden resultaten	587.059	623.387
	Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders van de vennootschap	875.042	847.401
	Belang derden	6.172	5.730
	Groepsvermogen	881.214	853.131
19	Leningen	1.714.728	1.768.840
20	Derivaten	94.437	136.319
21	Personeelsgerelateerde voorzieningen	133.462	133.997
22	Voorzieningen	94.107	79.774
23	Latente belastingverplichtingen	57.882	79.053
	Langlopende verplichtingen	2.094.616	2.197.983
19	Leningen	392.097	361.110
24	Handels- en overige schulden	3.361.352	3.217.569
20	Derivaten	2.609	2.179
22	Voorzieningen	57.658	78.329
	Verschuldigde winstbelasting	19.295	31.632
	Kortlopende verplichtingen	3.833.011	3.690.819
	Totaal groepsvermogen en verplichtingen	6.808.841	6.741.933
18	Garantievermogen	1.076.763	1.098.174

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening

(x € 1.000)

	2009	2008
6 Opbrengsten	8.353.092	8.834.766
Grond- en hulpstoffen	(1.309.717)	(1.527.092)
Uitbesteed werk en andere externe kosten	(4.920.481)	(4.925.038)
25 Personeelskosten	(1.602.095)	(1.590.562)
8, 9 Afschrijvingen materiële en immateriële vaste activa	(102.731)	(95.460)
26 Bijzondere waardeverminderingen	(134.331)	(100.000)
Overige bedrijfskosten	(320.569)	(364.829)
Valutakoersverschillen	(2.712)	1.623
Totaal bedrijfskosten	(8.392.636)	(8.601.358)
Bedrijfsresultaat	(39.544)	233.408
28 Financieringsbaten	13.327	27.162
28 Financieringslasten	(55.342)	(58.081)
11 Resultaat uit deelnemingen	28.732	50.015
Resultaat vóór belastingen	(52.827)	252.504
29 Belastingen	89.058	(86.686)
Nettoresultaat voor het jaar	36.231	165.818
Toerekenbaar aan:		
Aandeelhouders van de vennootschap	31.268	161.873
Belang derden	4.963	3.945
	36.231	165.818

97
—
2009

Winst per aandeel voor resultaat toerekenbaar aan aandeelhouders van de vennootschap

(in € per aandeel)

	2009	2008
30 Gewoon	0,23	1,21
30 Fully diluted	0,23	1,20

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten

(x € 1.000)

		2009	2008
	Nettoresultaat voor het jaar	36.231	165.818
20	Reële waarde kasstroomafdekkingen ¹	28.454	(93.421)
	Valutakoersverschillen ¹	35.807	(117.158)
	Overige niet-gerealiseerde resultaten	64.261	(210.579)
	Totaal gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	100.492	(44.761)
	Toerekenbaar aan:		
	Aandeelhouders van de vennootschap	95.220	(48.412)
	Belang derden	5.272	3.651

¹ Na belastingen.

Geconsolideerd vermogensoverzicht

(x € 1.000)

		Toerekenbaar aan aandeelhouders van de vennootschap			Belang derden	Groeps- vermogen
		Aandelen- kapitaal	Reserves	Ingehouden resultaten		
Per 1 januari 2008		447.889	(35.063)	580.723	10.802	1.004.351
20	Reële waarde kasstroomafdekkingen	-	(92.963)	-	(458)	(93.421)
	Valutakoersverschillen	-	(117.322)	-	164	(117.158)
	Nettoresultaat direct opgenomen in het eigen vermogen	-	(210.285)	-	(294)	(210.579)
	Nettoresultaat voor het jaar	-	-	161.873	3.945	165.818
	Totaal resultaat	-	(210.285)	161.873	3.651	(44.761)
16	Conversie preferente aandelen	21.473	-	2.457	-	23.930
31	Betaald dividend	-	-	(121.666)	(321)	(121.987)
	Overige mutaties	-	-	-	(8.402)	(8.402)
		21.473	-	(119.209)	(8.723)	(106.459)
Per 31 december 2008		<u>469.362</u>	<u>(245.348)</u>	<u>623.387</u>	<u>5.730</u>	<u>853.131</u>
20	Reële waarde kasstroomafdekkingen	-	28.239	-	215	28.454
	Valutakoersverschillen	-	35.713	-	94	35.807
	Nettoresultaat direct opgenomen in het eigen vermogen	-	63.952	-	309	64.261
	Nettoresultaat voor het jaar	-	-	31.268	4.963	36.231
	Totaal resultaat	-	63.952	31.268	5.272	100.492
16	Conversie preferente aandelen	17	-	2	-	19
31	Betaald dividend	-	-	(67.598)	(959)	(68.557)
	Overige mutaties	-	-	-	(3.871)	(3.871)
		17	-	(67.596)	(4.830)	(72.409)
Per 31 december 2009		<u>469.379</u>	<u>(181.396)</u>	<u>587.059</u>	<u>6.172</u>	<u>881.214</u>

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

(x € 1.000)

		2009	2008
	Nettoresultaat voor het jaar	36.231	165.818
	Aanpassingen voor:		
29	- Belastingen	(89.058)	86.686
8	- Afschrijvingen materiële vaste activa	93.003	85.952
9	- Afschrijvingen immateriële vaste activa	9.728	9.508
9, 26	- Bijzondere waardevermindering immateriële vaste activa	41.584	100.000
8, 26	- Bijzondere waardevermindering overige vaste activa	22.747	-
	- Resultaat op verkoop materiële vaste activa	(851)	(500)
28	- Financieringsbaten	(13.327)	(27.162)
28	- Financieringslasten	55.342	58.081
11	- Resultaat uit deelnemingen	(28.732)	(50.015)
21, 22	Mutaties in voorzieningen	(22.269)	(50.336)
	Mutaties in werkkapitaal (exclusief netto-liquiditeiten)	433.499	(47.917)
	Kasstroom uit operationele activiteiten	537.897	330.115
	Betaalde rente	(112.105)	(121.450)
	Betaalde winstbelasting	(51.918)	(81.596)
	Netto-kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	373.874	127.069
34	Verwerving van dochterondernemingen	(12.598)	(14.459)
8	Investerings in materiële vaste activa	(99.134)	(132.886)
9	Investerings in immateriële vaste activa	(56.887)	(65.185)
10, 11, 12	Investerings in financiële vaste activa	(203.755)	(169.192)
8	Desinvesteringen van materiële vaste activa	16.686	43.668
9	Desinvesteringen van immateriële vaste activa	470	70
10, 11, 12	Desinvesteringen van financiële vaste activa	33.997	74.718
35	Vaste activa aangehouden voor verkoop	-	99
	Ontvangen rente	14.378	26.846
11, 28	Ontvangen dividend (inclusief preferent dividend)	21.396	23.307
	Netto-kasstroom uit investeringsactiviteiten	(285.447)	(213.014)
19	Nieuwe langlopende leningen	720.210	556.053
19	Aflossing langlopende leningen	(544.453)	(349.948)
31	Betaald dividend (inclusief preferent dividend)	(67.598)	(121.830)
	Betaald dividend aan belang derden	(959)	(321)
16, 19	Conversie converteerbare preferente aandelen	(36)	-
19, 20, 28	Mutaties in derivaten	(3.402)	2.827
	Netto-kasstroom uit financieringsactiviteiten	103.762	86.781
	Toename/afname netto-liquiditeiten	192.189	836
15	Beginstand netto-liquiditeiten	509.735	566.261
	Valutakoersresultaat netto-liquiditeiten	13.228	(57.362)
15	Eindstand netto-liquiditeiten	715.152	509.735

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

1. Algemene informatie

Koninklijke BAM Groep nv (de vennootschap) is opgericht en gevestigd in Nederland. In de geconsolideerde jaarrekening 2009 zijn de financiële gegevens opgenomen van de vennootschap en de dochterondernemingen (samen de Groep) en het aandeel in joint ventures.

Koninklijke BAM Groep is een aan Euronext Amsterdam Stock Exchange (AEX) genoteerde naamloze vennootschap.

Deze geconsolideerde jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2009 en is op 3 maart 2010 door de raad van bestuur vrijgegeven voor publicatie. De jaarstukken 2009 zijn goedgekeurd door de raad van commissarissen op 3 maart 2010 en worden ter vaststelling voorgelegd aan de algemene vergadering van aandeelhouders van 21 april 2010.

2. Bedrijfsprofiel

Deze paragraaf geeft een samenvatting van de activiteiten van de Groep vanuit het perspectief van verslaglegging. Benadrukt wordt dat in dit verband deze informatie beknopt weergegeven is en geen deel uitmaakt van de samenvatting van de belangrijkste grondslagen voor verslaglegging zoals beschreven in paragraaf 3.

De activiteiten van de Groep kunnen in dit kader worden samengevat als:

- projecten in opdracht van derden;
- projecten voor eigen rekening (vastgoedontwikkeling);
- projecten inzake publiekprivate samenwerking (pps);
- verlening van diensten en overige activiteiten.

Het merendeel van de activiteiten van de Groep betreft projecten in opdracht van derden. Hiervan worden opbrengsten en resultaten naar rato van voortgang van de werkzaamheden in de winst-en-verliesrekening verantwoord. In de balans worden de projecten gepresenteerd als vorderingen op of schulden aan opdrachtgevers, afhankelijk van het saldo van gemaakte kosten (inclusief verantwoord resultaat) en gefactureerde termijnen. Zie Toelichting 3.10, 3.11, 3.21 en 3.22.

Projecten die voor rekening van de Groep worden gestart (vastgoedontwikkeling), worden in de balans opgenomen als voorraden. Vanaf het moment van (gedeeltelijke) overdracht van het economisch eigendom aan derden, worden opbrengsten en resultaten in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Tevens worden de (gedeeltelijk) overgedragen projecten vanaf dat moment in de balans gepresenteerd als vordering op of schuld aan de opdrachtgever, overeenkomstig projecten in opdracht van derden. Non-recourse en overige leningen die in verband met projecten zijn aangegaan, worden afzonderlijk onder de leningen verantwoord. Zie Toelichting 3.9, 3.11, 3.16, 3.21 en 3.22.

De activiteiten inzake publiekprivate samenwerking betreffen projecten waarbij (openbare) voorzieningen ter beschikking worden gesteld aan derden. De ontvangen vergoedingen zijn overwegend gerelateerd aan de beschikbaarheid van de voorziening en in enkele gevallen aan het daadwerkelijk gebruik ervan. In de balans worden deze projecten opgenomen als financiële vaste activa (pps-vorderingen) respectievelijk immateriële vaste activa (pps-concessies). Non-recourse pps-leningen die in verband met de projecten zijn aangegaan worden afzonderlijk onder de leningen verantwoord. Indien de vergoeding afhankelijk is van de beschikbaarheid van de voorziening, bestaan inkomende kasstromen uit aflossingen en rentebaten inzake de pps-vorderingen en (uitgestelde) concessieopbrengsten. Indien de vergoeding afhankelijk is van het daadwerkelijk gebruik van de voorziening, bestaan de inkomende kasstromen uit de werkelijk ontvangen vergoedingen voor het gebruik. Uitgaande kasstromen bestaan uit aflossingen en rentelasten van de leningen en kosten met betrekking tot de concessieactiviteiten. Het renteresultaat, het concessieresultaat en de afschrijvingslast worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening. Gedurende de constructiefase worden pps-projecten behandeld als projecten in opdracht van derden. Zie Toelichting 3.7, 3.16 en 3.22.

De verlening van diensten betreft overwegend onderhoudswerkzaamheden in opdracht van derden. Opbrengsten en resultaten worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Zie Toelichting 3.10 en 3.22.

Wanneer het waarschijnlijk is dat de totale projectkosten hoger uitvallen dan de totale projectopbrengsten, wordt het volledige verwachte verlies opgenomen als last.

Kosten inzake het verwerven van projecten worden initieel verantwoord in de winst-en-verliesrekening. Als voldoende zekerheid bestaat dat een project wordt gegund aan de Groep, worden de kosten vanaf dat moment geactiveerd.

3. Samenvatting van de belangrijkste grondslagen voor verslaglegging

3.1 Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van de Groep wordt opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS), zoals aanvaard door de Europese Unie.

De enkelvoudige jaarrekening van Koninklijke BAM Groep nv wordt opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek en artikel 2:402 Burgerlijk Wetboek. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de door artikel 2:362 lid 8 Burgerlijk Wetboek geboden mogelijkheid om in de enkelvoudige jaarrekening de grondslagen van waardering en resultaatbepaling toe te passen die in de geconsolideerde jaarrekening worden gehanteerd.

De geconsolideerde jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kostprijs. Alle vaste activa en financiële instrumenten, gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, worden getoetst op bijzondere waardevermindering en eventueel aangepast tot een lagere waarde.

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde. Financiële verplichtingen worden eerst opgenomen tegen reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

In 2009 heeft de Groep de volgende IFRS-bepalingen voor het eerst toegepast:

- IAS 1 (herziening) 'Presentatie van de jaarrekening'. Deze herziening ziet toe op de presentatie van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten. De Groep heeft ervoor gekozen om de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten in een afzonderlijk overzicht weer te geven;
- IAS 23 (herziening) 'Financieringskosten'. Deze herziening ziet toe op de activering van financieringskosten die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan de verwerving, bouw of productie van een actief dat noodzakelijkerwijs pas na een aanzienlijke tijdsperiode klaar is voor het beoogde gebruik of voor verkoop. De toepassing van deze herziene standaard heeft voor de Groep geen gevolgen gehad;
- IFRS 7 (wijzigingen) 'Financiële instrumenten: informatieverschaffing'. Deze wijziging ziet toe op gedetailleerdere informatieverschaffing inzake waardering tegen reële waarde en liquiditeitsrisico's. Met name vereist de gewijzigde standaard de vermelding van de waardering tegen reële waarde volgens een hiërarchie van drie niveaus (levels). Aangezien deze stelselwijzigingen slechts additionele informatieverschaffing tot gevolg hebben, is er geen sprake van een materieel effect;
- IFRS 8 'Toelichting op operationele segmenten'. Deze standaard ziet toe op de verantwoording van gesegmenteerde informatie, waarbij de interne rapportagestructuur van de onderneming als uitgangspunt genomen dient te worden. De toepassing van deze standaard heeft geen wijzigingen tot gevolg gehad;
- IFRIC 15 'Overeenkomsten voor de bouw van vastgoed'. Deze interpretatie ziet toe op de verantwoording van opbrengsten en resultaten van vastgoedontwikkeling. De toepassing van deze interpretatie heeft voor de Groep geen materiële gevolgen gehad.

De Groep bestudeert de mogelijke effecten van de volgende IFRS-bepalingen op de gang van zaken bij de Groep:

- IAS 27 (herziening) 'Geconsolideerde en enkelvoudige jaarrekeningen'. Deze herziening ziet toe op de verwerking van veranderingen in kapitaalbelangen van dochterondernemingen;
- IFRS 3 (herziening) 'Bedrijfsovernames en fusies'. Deze herziening geeft onder meer richtlijnen ten aanzien van de waardering van voorwaardelijke vergoedingen en de waardering van (minderheids)belangen in de overgenomen partij. Daarnaast ziet de herziening toe op de verwerking van acquisitiegerelateerde kosten in de winst-en-verliesrekening. De Groep past deze bepaling toe met ingang van het boekjaar 2010;

- IFRIC 12 'Service concessieovereenkomsten'. Deze interpretatie ziet toe op de verantwoording van overeenkomsten waarbij de Groep participeert in de ontwikkeling, financiering, operatie en onderhoud van publieke infrastructurele diensten. De toepassing van deze interpretatie is door de EU uitgesteld tot het eerste boekjaar beginnend na 29 maart 2009. De Groep zal deze bepaling derhalve toepassen met ingang van het boekjaar 2010 en de presentatie van financiële baten en lasten in de winst-en-verliesrekening wijzigen.

Tevens bestudeert de Groep de door de IASB voorgestelde 'IFRS-verbeteringen' (april 2009). Het is niet waarschijnlijk dat deze veranderingen van materiële invloed zijn op de jaarrekening van de Groep.

De Groep evalueert de mogelijkheden om IFRS-bepalingen eerder dan de voorgeschreven ingangsdatum toe te passen en geeft een toelichting op de effecten van IFRS-bepalingen die in het volgende jaar met terugwerkende kracht moeten worden toegepast.

3.2 Consolidatie

a) *Dochterondernemingen*

Dochterondernemingen zijn alle entiteiten waarin de Groep direct of indirect beslissende zeggenschap heeft over het financiële en operationele beleid. Dit gaat in het algemeen gepaard met het bezit van meer dan de helft van de stemgerechtigde aandelen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die per balansdatum kunnen worden uitgeoefend.

Dochterondernemingen worden volledig geconsolideerd vanaf de datum waarop de Groep beslissende zeggenschap verkrijgt. De consolidatie vindt plaats op het moment dat beslissende zeggenschap is overgedragen. De verwerving van dochterondernemingen wordt door de Groep verantwoord volgens de overnamemethode. De kostprijs van een overname wordt gesteld op de reële waarde van de opgegeven activa, de uitgegeven eigenvermogensinstrumenten per overnamedatum en de overgenomen of aangegane verplichtingen, alsmede de rechtstreeks aan de overname toe te schrijven kosten.

De bij een overname opgegeven identificeerbare activa en overgenomen (voorwaardelijke) verplichtingen worden bij eerste verwerking in de jaarrekening gewaardeerd tegen reële waarde per overnamedatum, ongeacht de omvang van een eventueel minderheidsbelang. Indien de kostprijs hoger is dan de reële waarde van het aandeel van de Groep in de opgegeven netto-identificeerbare activa, wordt het verschil opgenomen als goodwill. Indien de kostprijs lager is dan de reële waarde van de netto-identificeerbare activa, wordt het verschil rechtstreeks verantwoord in de winst-en-verlies-rekening.

b) *Deelnemingen*

Deelnemingen zijn alle entiteiten waarover de Groep invloed van betekenis, maar geen beslissende zeggenschap kan uitoefenen. Dit gaat in het algemeen gepaard met het bezit van meer dan een vijfde van de stemgerechtigde aandelen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die per balansdatum kunnen worden uitgeoefend.

Investerings in deelnemingen worden bij eerste verwerking in de jaarrekening opgenomen tegen kostprijs en daarna verantwoord volgens de equitymethode. De waardering van deelnemingen is inclusief de bij verwerving vastgestelde goodwill onder vermindering van eventuele cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. De Groep verantwoordt zijn deel van de mutaties in reserves en de toerekenbare resultaten van de deelneming in de boekwaarde van de deelneming. Het aandeel in het resultaat van de deelneming dat aan de Groep wordt toegerekend, wordt verwerkt in de winst-en-verliesrekening. Het aandeel van de mutaties in de reserves van een deelneming die na overnamedatum aan de Groep toerekenbaar zijn, wordt opgenomen in de reserves van de Groep. De Groep neemt verliezen hoger dan het bedrag van de boekwaarde van de deelneming (inclusief overige niet door zekerheden gedekte vorderingen) slechts op, indien daartoe een verplichting bestaat.

Deelnemingen worden verantwoord vanaf de datum waarop de Groep invloed van betekenis verkrijgt, tot het moment waarop de invloed ophoudt te bestaan.

c) *Joint ventures*

De belangen in entiteiten waarover de Groep contractueel overeengekomen gezamenlijk met derden zeggenschap uitoefent, worden proportioneel geconsolideerd. De Groep combineert zijn aandeel in de opbrengsten en kosten, activa en verplichtingen van de joint ventures post voor post met overeenkomstige posten in de jaarrekening van de Groep.

d) *Eliminatie van interne transacties*

Interne transacties, vorderingen en verplichtingen en niet-gerealiseerde winsten op transacties tussen dochterondernemingen worden geëlimineerd. Niet-gerealiseerde verliezen worden eveneens geëlimineerd, tenzij de transactie aantoonbare waardevermindering van de overgedragen actiefpost tot gevolg heeft.

Niet-gerealiseerde winsten op transacties tussen de Groep en zijn deelnemingen en joint ventures worden geëlimineerd naargelang het belang van de Groep in de deelnemingen en joint ventures. Niet-gerealiseerde verliezen worden eveneens geëlimineerd, tenzij de transactie aantoonbare waardevermindering van de overgedragen actiefpost tot gevolg heeft.

De waarderingsgrondslagen van de dochterondernemingen, deelnemingen en joint ventures zijn waar nodig in overeenstemming gebracht met die van de Groep.

3.3 Gesegmenteerde informatie

De raad van bestuur heeft haar aandachtsgebieden ten aanzien van de aansturing en het toezicht op de dochterondernemingen van de Groep onder de leden verdeeld op basis van een sectorale indeling. De sectoren van de Groep zijn: Bouw, Vastgoed, Infra, Publiekprivate samenwerking, Installatietechniek en Consultancy en engineering. De gesegmenteerde informatie is in lijn met de interne rapportages, zoals deze op basis van dit besturingsmodel aan de raad van bestuur worden verschaft.

3.4 Vreemde valuta

a) *Functionele en presentatievaluta*

De geconsolideerde jaarrekening van de Groep luidt in euro's (€), de functionele en presentatievaluta van de Groep. Posten in de jaarrekening van de dochterondernemingen worden gewaardeerd in de valuta van de economische omgeving waarin de entiteit primair opereert ('de functionele valuta') vermeld in duizendtallen (x 1.000), tenzij anders is aangegeven.

b) *Dochterondernemingen waarvan de jaarrekening luidt in een vreemde valuta*

De resultaten en vermogensposities van dochterondernemingen waarvan de functionele valuta afwijkt van die van de presentatievaluta, worden als volgt omgerekend in de presentatievaluta:

- (i) voor elke balans worden de activa en verplichtingen omgerekend tegen de valutakoers op de balansdatum;
- (ii) voor elke winst-en-verliesrekening worden de opbrengsten en kosten omgerekend tegen de gemiddelde valutakoersen; en
- (iii) alle hieruit voortvloeiende valutakoersverschillen worden verantwoord als afzonderlijk vermogensbestanddeel in het eigen vermogen.

Goodwill en reële-waardeaanpassingen die ontstaan door de verwerving van een buitenlandse entiteit worden beschouwd als activa en verplichtingen van de buitenlandse entiteiten en omgerekend tegen de valutakoersen per balansdatum.

c) *Dochterondernemingen waarvan de transacties luiden in vreemde valuta*

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar de functionele valuta volgens de koers op de transactiedatum. Voor elke balans worden monetaire posten in vreemde valuta omgerekend tegen de slotkoers op de balansdatum. Bij de afwikkeling van dergelijke transacties en bij de omrekening per jaareinde ontstane valutakoersverschillen worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

d) *Valutakoersen*

De ten opzichte van de euro gehanteerde koersen van de voor de Groep belangrijke valuta zijn:

	2009	2008
Koers per balansdatum		
Pond sterling	0,899847	0,974000
Gemiddelde koers		
Pond sterling	0,897827	0,801592

3.5 Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden opgenomen tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en/of cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Inbegrepen in de kostprijs zijn de bijkomende kosten die direct toerekenbaar zijn aan de verkrijging of vervaardiging van het actief.

Kosten gemaakt na eerste verwerking in de jaarrekening worden inbegrepen in de boekwaarde van het actief dan wel als afzonderlijk actief opgenomen, indien het waarschijnlijk is dat toekomstige economische voordelen ten goede komen aan de Groep en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden bepaald. Overige kosten worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening in de periode waarin zij zich voordoen.

Materiële vaste activa worden tot de restwaarde lineair afgeschreven over de geschatte gebruiksduur, tegen de onderstaande percentages per jaar. Op gronden wordt niet afgeschreven.

Bedrijfsterreinen (en verbeteringen)	10% tot 25%
Bedrijfsgebouwen en woningen	2% tot 10%
Materieel in aannemingsbedrijven	12,5% tot 25%
Materieel in verhuur	12,5% tot 25%
Machines en installaties	15% tot 50%
Inventarissen	10% tot 25%
Computers en andere hardware	10% tot 25%
Transportmiddelen	25%

Indien een post onder 'materiële vaste activa' belangrijke componenten met een verschillende gebruiksduur bevat, worden deze componenten afzonderlijk behandeld voor de berekening van de afschrijvingen.

Jaarlijks worden de gebruiksduur en restwaarde van de materiële vaste activa vastgesteld en waar nodig afschrijvingen aangepast.

Winsten en verliezen op verkoop van activa worden berekend als het verschil tussen opbrengsten en boekwaarden en worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Leaseovereenkomsten voor materiële vaste activa, op grond waarvan de Groep vrijwel alle risico's en voordelen die aan het eigendom van een actief verbonden zijn overneemt, worden geclassificeerd als financiële lease. De geleaste activa worden bij het aangaan van de overeenkomst geactiveerd tegen de reële waarde van het actief, of de lagere netto contante waarde van de minimale leasebetalingen. De leasebetalingen worden gesplitst in een aflossingsdeel en een financieringsdeel. Het financieringsdeel wordt opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

Materiële vaste activa verkregen onder financiële-leaseovereenkomsten worden afgeschreven over de gebruiksduur van het actief of kortere leaseovereenkomstperiode.

3.6 Immateriële vaste activa

a) Goodwill

Goodwill ontstaat als de verkrijgingsprijs van een acquisitie hoger is dan het aan de Groep toe te rekenen deel van de reële waarde van de identificeerbare activa en verplichtingen van de verkregen dochteronderneming op overnamedatum. Voor zover (een deel van) de overnamesom een voorwaardelijk karakter draagt, wordt deze op overnamedatum gewaardeerd tegen reële waarde. Het als goodwill verantwoorde bedrag wordt gewaardeerd tegen de kosten verminderd met cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Ten behoeve van het onderkennen van bijzondere waardeverminderingen wordt de goodwill toegerekend aan de kasstroomgenererende eenheden waarvan verwacht wordt dat ze voordeel hebben van de acquisitie waarbij de goodwill tot stand gekomen is.

De bij verkrijging van deelnemingen berekende goodwill wordt opgenomen in de waardering van de deelneming. Bijzondere waardeverminderingen op goodwill zijn niet omkeerbaar.

De goodwill wordt jaarlijks getoetst op bijzondere waardeverminderingen. Hierbij wordt de boekwaarde van de kasstroomgenererende eenheid inclusief toegerekende goodwill getoetst aan de realiseerbare waarde. De realiseerbare waarde van een kasstroomgenererende eenheid is gelijk aan de hoogste van de bedrijfswaarde en de reële waarde minus verkoopkosten. Voor de berekening van de bedrijfswaarde wordt gebruik gemaakt van kasstroomprojecties vóór belasting, gebaseerd op financiële budgetten die door het management goedgekeurd zijn over een periode van vijf jaren. Kasstromen na de vijf-jaarsperiode worden geëxtrapoleerd met gebruik van geschatte groeicijfers die passend worden geacht bij de langetermijnverwachtingen van de Groep inzake de sectoren en markten. De geschatte kasstromen worden contant gemaakt tegen een disconteringsvoet vóór belasting die de marktsituatie, de tijdswaarde van geld en de aan het activum gerelateerde risico's reflecteert.

Bij verkoop van een entiteit wordt de boekwaarde van de goodwill als onderdeel van het boekresultaat in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

b) Niet-geïntegreerde software

Niet-geïntegreerde software wordt opgenomen tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Niet-geïntegreerde software wordt tot de restwaarde lineair afgeschreven over de geschatte gebruiksduur (vier tot tien jaar).

Jaarlijks worden de gebruiksduur en restwaarde van de niet-geïntegreerde software vastgesteld en de afschrijvingen waar nodig aangepast.

c) Pps-concessies

Pps-concessies betreffen de van overheden verkregen rechten om het gebruik van openbare voorzieningen (tolwegen), op basis van het daadwerkelijke gebruik in rekening te brengen aan de gebruikers. Pps-concessies worden opgenomen tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen.

Voor pps-concessies ontvangen overheidssubsidies worden tegen reële waarde op de waardering van de concessie in mindering gebracht indien met een redelijke mate van zekerheid kan worden gesteld dat de subsidie zal worden ontvangen en dat aan de aan de subsidie gekoppelde voorwaarden zal worden voldaan.

Pps-concessies worden volledig afgeschreven in overeenstemming met het werkelijk gebruik van de openbare voorziening, met een maximum van de looptijd van de concessie.

Jaarlijks worden de opbrengsten van pps-concessies vastgesteld en de afschrijvingen waar nodig aangepast.

d) Overige immateriële vaste activa

Overige immateriële vaste activa betreffen marktposities, inclusief (merk)namen en management, van aangekochte dochterondernemingen en worden opgenomen tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Overige immateriële vaste activa worden volledig afgeschreven over de geschatte gebruiksduur.

3.7 Pps-vorderingen

Pps-vorderingen betreffen de van overheden nog te ontvangen concessievergoedingen in verband met pps-projecten, gebaseerd op de beschikbaarheid van de betreffende voorziening. Pps-vorderingen worden verantwoord als financiële activa. Bij de eerste verwerking in de jaarrekening worden deze opgenomen tegen reële waarde en daarna tegen de geamortiseerde kostprijs.

3.8 Overige financiële vaste activa

De overige financiële vaste activa bestaan uit niet-beursgenoteerde vorderingen en effecten (niet zijnde derivaten). De niet-beursgenoteerde vorderingen kennen vaste of bepaalde aflossingen. Bij de eerste verwerking in de jaarrekening worden deze vorderingen opgenomen tegen reële waarde en daarna gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Effecten betreffen belangen in entiteiten waarover de Groep geen invloed van betekenis kan uitoefenen op het financiële en operationele beleid. Deze effecten worden opgenomen tegen reële waarde (met de reële-waardemutatie via de winst-en-

verliesrekening) of kostprijs, indien de reële waarde niet betrouwbaar kan worden vastgesteld of het verschil tussen de reële waarde en de kostprijs wordt beoordeeld als niet van materieel belang voor de geconsolideerde jaarrekening.

3.9 Voorraden

a) Grond en bouwrechten

Vorraden grond en bouwrechten worden opgenomen tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde. De Groep activeert direct toerekenbare rente als onderdeel van de kosten, vanaf het moment dat de grond een bouwbestemming heeft en met actieve ontwikkeling is begonnen.

b) Vastgoedontwikkeling

De categorie vastgoedontwikkeling omvat aangekochte projecten voor herontwikkeling en grondposities in ontwikkeling, deze worden opgenomen tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde. De Groep activeert direct toerekenbare rente en andere gemaakte kosten als onderdeel van de kostprijs. Activering van rentekosten begint bij aanvang van een project, wordt opgeschort gedurende de periode dat de actieve ontwikkeling wordt onderbroken en stopt bij voltooiing of verkoop van het project.

Indien overdracht van het economisch eigendom van (een deel van de) vastgoedontwikkeling aan derden heeft plaatsgevonden worden de geactiveerde kosten betrekking hebbende op het (deel)project verwerkt in de winst-en-verliesrekening en vindt de daaraan gerelateerde opbrengstverantwoording plaats. De zeggenschap over en wezenlijke risico's en voordelen van vastgoedontwikkeling in eigendom worden overgedragen op het moment van juridische levering van de grond en eventuele opstallen. Vastgoedontwikkeling wordt verantwoord conform projecten in opdracht van derden (zie Toelichting 3.10) nadat de grond aan de koper is geleverd en middels natrekking sprake is van continue overdracht van wezenlijke risico's en voordelen naar mate de bouw vordert.

Vastgoedontwikkeling met betrekking tot woningen wordt verantwoord conform projecten in opdracht van derden, indien sprake is van overdracht van (een deel van de) vastgoedontwikkeling bij aanvang van het project.

Vastgoedontwikkeling inzake commercieel vastgoed wordt alleen verantwoord conform projecten in opdracht van derden als bij verkoop sprake is van juridische levering van de grond en opstallen.

c) Grondstoffen en verbruiksgoederen

Vorraden grondstoffen en verbruiksgoederen worden opgenomen tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde. De kostprijs wordt gewaardeerd onder toepassing van de first-in, first-out (FIFO) methode en bestaat uit de verkrijgingsprijs en kosten gemaakt om de voorraden naar de huidige locatie over te brengen en in de huidige conditie te brengen.

De opbrengstwaarde van de voorraden is de geschatte verkoopprijs bij normale bedrijfsvoering, verminderd met de geraamde kosten van voltooiing en verkoop. Activa worden aangemerkt als voorraad als deze in de normale bedrijfsvoering worden verbruikt.

3.10 Projecten in opdracht van derden

Projecten in opdracht van derden worden gewaardeerd tegen kostprijs plus toegerekende winst naar rato van de voortgang van het project, onder aftrek van voorzienbare verliezen en gefactureerde termijnen. De kostprijs omvat alle kosten die rechtstreeks verband houden met de projecten en de direct toerekenbare indirecte kosten op basis van de normale productiecapaciteit.

Indien de resultaten van een project betrouwbaar kunnen worden geschat, worden projectopbrengsten en -kosten verantwoord naar rato van de verrichte prestaties. Indien de resultaten van een project niet betrouwbaar kunnen worden geschat, worden opbrengsten slechts verantwoord tot het bedrag van de gemaakte projectkosten, voor zover deze met voldoende zekerheid worden gedekt uit de opbrengsten van het project. Als het waarschijnlijk is dat de totale projectkosten hoger uitvallen dan de totale projectopbrengsten, wordt het volledige verwachte verlies opgenomen als last.

De Groep gebruikt de 'percentage of completion-methode' voor het meten van de verrichte prestaties bij de uitvoering van de projecten. Onder deze methode worden de gemaakte projectkosten vergeleken met en uitgedrukt in een percentage van de totale verwachte projectkosten. Opbrengsten en kosten worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening op basis van deze voortgang.

Projecten worden in de balans gepresenteerd als vordering op dan wel schuld aan de opdrachtgever uit hoofde van het contract. Er is sprake van een vordering indien het bedrag van de gemaakte kosten (inclusief het verantwoorde resultaat) hoger is dan het bedrag van de gefactureerde termijnen. Indien het bedrag van de gemaakte kosten (inclusief het verantwoorde resultaat) lager is dan de gefactureerde termijnen, is sprake van een verplichting.

Overeenkomsten waarin zowel de vervaardiging als het mogelijk meerjarig onderhoud van het actief afzonderlijk van elkaar zijn opgenomen of afzonderlijk van elkaar in de markt zouden kunnen worden overeengekomen, worden behandeld als twee afzonderlijke overeenkomsten. Opbrengsten en resultaten worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening overeenkomstig projecten in opdracht van derden respectievelijk verlening van diensten.

3.11 Handels- en overige vorderingen

Handels- en overige vorderingen worden bij de eerste verwerking in de jaarrekening opgenomen tegen reële waarde en daarna tegen de geamortiseerde kostprijs onder aftrek van cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Bijzondere waardeverminderingen worden verantwoord als er objectief bewijs is dat de Groep het te vorderen bedrag niet kan innen. Faillissementsdreiging, financiële reorganisaties of uitblijvende betalingen worden beoordeeld als een indicatie voor een mogelijke bijzondere waardevermindering. Bijzondere waardeverminderingen zijn gelijk aan het verschil tussen de verwachte lagere opbrengstwaarde en de boekwaarde.

Het verschil wordt in de winst-en-verliesrekening verwerkt en in een afzonderlijke voorziening voor oninbaarheid op de handels- en overige vorderingen in mindering gebracht. Op het moment dat het te vorderen bedrag daadwerkelijk oninbaar is, worden de vordering en de voorziening afgeboekt en het eventuele verschil in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Handels- en overige vorderingen worden verondersteld in de normale bedrijfsvoering te worden voldaan, gewoonlijk binnen twaalf maanden. De reële waarde van de vorderingen en de naar verwachting na meer dan twaalf maanden af te wikkelen bedragen worden vermeld in de Toelichting op de jaarrekening.

3.12 Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit banktegoeden, kassaldi en bankdeposito's voorzover deze direct opvraagbaar zijn en integraal deel uitmaken van het liquiditeitsmanagement van de Groep. Bankkredieten worden opgenomen onder de kortlopende leningen.

3.13 Vaste activa aangehouden voor verkoop

Vaste activa waarvan de boekwaarde wordt gerealiseerd door verkoop en niet door voortgezet gebruik, worden opgenomen als vaste activa aangehouden voor verkoop. Deze worden opgenomen tegen de boekwaarde of lagere reële waarde onder vermindering van de verkoopkosten. De verplichtingen die samenhangen met de vaste activa aangehouden voor verkoop worden afzonderlijk weergegeven onder de kortlopende verplichtingen. Op vaste activa worden geen afschrijvingen meer verantwoord, zodra classificatie als vaste activa aangehouden voor verkoop heeft plaatsgevonden.

3.14 Bijzondere waardeverminderingen

Op activa met een onbepaalde gebruiksduur wordt niet afgeschreven, maar vindt een jaarlijkse toetsing plaats op bijzondere waardevermindering. Voor activa waarop wel wordt afgeschreven, alsmede voor overige activa, wordt jaarlijks beoordeeld of er aanwijzingen zijn die erop duiden dat de opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde. In dat geval wordt een verlies uit hoofde van een bijzondere waardevermindering verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde van de activa en de lagere realiseerbare waarde. De realiseerbare waarde is de hoogste van de reële waarde (onder vermindering van verkoopkosten) en de bedrijfswaarde. Indien de bedrijfswaarde wordt gebruikt, wordt de bijzondere waardevermindering vastgesteld op het niveau van kasstroomgenererende eenheden.

Activa, anders dan goodwill, die aan een bijzondere waardevermindering onderhevig zijn geweest, worden op balansdatum beoordeeld op een mogelijke terugname van de bijzondere waardevermindering. Teruggenomen wordt maximaal het oorspronkelijke bedrag van de bijzondere waardevermindering, maar nooit meer dan tot de boekwaarde zoals die zou zijn geweest indien de bijzondere waardevermindering niet was verantwoord.

3.15 Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders van de vennootschap

a) *Aandelenkapitaal*

Gewone aandelen zijn onderdeel van het eigen vermogen. Converteerbare en niet-converteerbare financieringspreferente aandelen worden opgenomen als verplichtingen. Het eigenvermogensbestanddeel van de converteerbare financieringspreferente aandelen betreft het verschil tussen de uitgifteprijs en de reële waarde van het vreemdvermogensbestanddeel en wordt als zodanig opgenomen onder het eigen vermogen.

Kosten direct toerekenbaar aan de uitgifte van nieuwe aandelen worden direct in het eigen vermogen in mindering gebracht op de emissieopbrengst, onder verrekening van belastingen.

Indien de Groep of een dochteronderneming aandelen in de vennootschap koopt (ingekochte eigen aandelen), wordt het betaalde bedrag, onder verrekening van direct toerekenbare kosten en belastingen, in mindering gebracht op het eigen vermogen. Indien aandelen verkocht of opnieuw uitgegeven worden, wordt de opbrengst, onder verrekening van direct toerekenbare kosten en belastingen, in het eigen vermogen verwerkt.

b) *Reserves*

De reserves bestaan uit reserves voor kasstroomafdekkingen en translatiereserves voor omrekeningsverschillen.

c) *Ingehouden resultaten*

Dit betreft de cumulatieve resultaten uit voorgaande boekjaren onder vermindering van het betaalbaar gesteld dividend aan houders van gewone aandelen van de vennootschap. Op het moment dat het dividend wordt gedeclareerd, wordt het opgenomen onder de verplichtingen. Dividenden betaalbaar gesteld aan houders van preferente aandelen in de vennootschap worden opgenomen als financieringslast in de winst-en-verliesrekening en als verplichting op de balans.

3.16 Leningen

De achtergestelde lening betreft een lening waarbij de hoofdsom is achtergesteld bij alle andere verplichtingen. De bijbehorende renteverplichtingen zijn niet achtergesteld.

Financieringspreferente aandelen worden opgenomen als verplichtingen onder vermindering van het eigenvermogensbestanddeel dat onder de reserves in het eigen vermogen wordt verantwoord. Dividend op preferente aandelen wordt als financieringslast opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

Non-recourse leningen houden rechtstreeks verband met de bijbehorende activa (pps-concessies, pps-vorderingen en vastgoedontwikkeling).

De overige projectfinancieringen houden eveneens rechtstreeks verband met de bijbehorende activa, maar kennen daarnaast gelimiteerde aanvullende zekerheden.

Het belang van derden aandeelhouders in AM wordt als verplichting geclassificeerd. Het dividend wordt als financieringslast opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

De verplichtingen uit hoofde van financiële-leaseovereenkomsten worden opgenomen onder vermindering van financieringslasten. Het rentedeel van de leaseverplichtingen wordt opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

Bankkredieten hebben een kortlopend karakter en worden opgenomen tegen reële waarde.

Leningen worden bij eerste verwerking in de jaarrekening opgenomen tegen reële waarde (onder aftrek van transactiekosten) en daarna tegen geamortiseerde kostprijs.

Leningen worden verantwoord als kortlopend tenzij de Groep een onvoorwaardelijk recht heeft om afwikkeling van de verplichting uit te stellen tot ten minste twaalf maanden na balansdatum.

3.17 Derivaten

De Groep gebruikt derivaten om zich in te dekken tegen rente- en valutarisico's in het kader van operationele en financie-ringsactiviteiten. Derivaten worden alleen gebruikt als instrument voor kasstroomafdekking van variabele rentes op leningen en op zekere toekomstige kasstromen in vreemde valuta.

Derivaten worden bij eerste verwerking in de jaarrekening opgenomen tegen de reële waarde op de datum waarop het derivatencontract wordt gesloten en vervolgens tegen de reële waarde op elk rapporteringsmoment. De methode voor verantwoording van het resultaat is afhankelijk van de vraag of hedge accounting wordt toegepast en zo ja, of de hedge-relatie effectief is.

Bij het aangaan van een transactie documenteert de Groep de relatie tussen het afdekkingsinstrument en de af te dekken post, evenals de doelstelling van zijn risicobeheer en de strategie voor het uitvoeren van diverse afdekkingstransacties.

De Groep documenteert zijn inschattingen, zowel bij het aangaan van de afdekking als vervolgens periodiek, of de gebruikte derivaten een effectieve compensatie bieden voor mutaties in de kasstromen van afgedekte posities. Indien effectief, dan wordt de mutatie verwerkt in het eigen vermogen en anders in de winst-en-verliesrekening.

De mutatie in het eigen vermogen bestaat uit: (i) toevoegingen uit hoofde van nieuwe afdekkingsinstrumenten, (ii) de waardeontwikkeling van bestaande afdekkingsinstrumenten en (iii) de vrijval ten gunste van het resultaat, op het moment dat de corresponderende transactie in de winst-en-verliesrekening wordt verwerkt.

De Groep past hedge accounting toe op alle valutatermijncontracten en op renteswaps voor kasstromen van projecten die omgerekend een waarde vertegenwoordigen van meer dan € 1 miljoen.

3.18 Personeelsbeloningen

a) Pensioenverplichtingen

De Groep kent zowel toegezegd-pensioen- als toegezegde-bijdrageregelingen. Deze regelingen worden in het algemeen gefinancierd door afdrachten aan bedrijfstakpensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen of ondernemingspensioenfondsen.

Een toegezegd-pensioenregeling is een regeling waarbij aan werknemers een pensioen wordt toegezegd, waarvan de hoogte afhankelijk is van leeftijd, dienstjaren en beloning.

Bij een toegezegde-bijdrageregeling worden vastgestelde premies betaald aan verzekeringsmaatschappijen of pensioenfondsen en heeft de Groep geen juridische of feitelijke verplichting om aanvullende premies te betalen indien de verzekeringsmaatschappij of het pensioenfonds onvoldoende middelen heeft om de huidige of toekomstige pensioenen te betalen. Toegezegd-pensioenregelingen ondergebracht bij bedrijfstakpensioenfondsen worden verwerkt als toegezegde-bijdrageregelingen.

Toegezegd-pensioenregelingen

De in de balans opgenomen vorderingen en verplichtingen voor toegezegd-pensioenregelingen zijn de contante waarde van de verplichtingen uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen op balansdatum, verminderd met de reële waarde van de fondsbeleggingen. De niet-verwerkte actuariële winsten of verliezen en nog niet opgenomen pensioenkosten van verstreken dienstjaren worden hiermee verrekend.

De toegezegd-pensioenaanspraken worden jaarlijks berekend door onafhankelijke actuarissen met gebruik van de 'projected unit credit-methode'. De contante waarde van de toegezegd-pensioenaanspraken wordt bepaald door het contant maken van de geschatte toekomstige uitgaande kasstroom. Hierbij wordt uitgegaan van rentetarieven die gelden voor hoogwaardige bedrijfsobligaties die zijn uitgegeven in dezelfde valuta als waarin de pensioenen betaald zullen worden, en die een looptijd zullen hebben die ongeveer gelijk is aan de looptijd van de gerelateerde pensioenverplichting.

De Groep volgt de 'corridor-methode' voor verantwoording van actuariële winsten en verliezen als gevolg van veranderingen in actuariële veronderstellingen. Actuariële winsten en verliezen groter dan 10 procent van het hoogste van de fondsbeleggingen of pensioenverplichting (maximum corridor), worden ten laste van het resultaat gebracht gedurende de verwachte, gemiddelde toekomstige dienstjaren van de betreffende personeelsleden.

De nog niet verwerkte pensioenkosten van de verstreken dienstdtijd worden direct in de winst-en-verliesrekening verwerkt, tenzij de wijzigingen in de pensioenregeling afhankelijk zijn van het in dienst blijven voor een bepaalde periode (de wachtperiode). In dat geval worden de lasten over verstreken dienstdtijd lineair verwerkt gedurende de wachtperiode.

Toegezegde-bijdrageregelingen

Voor toegezegde-bijdrageregelingen betaalt de Groep op verplichte, contractuele of vrijwillige basis premies aan pensioenfondsen of verzekeringsmaatschappijen. Behalve de betaling van premies heeft de Groep geen verdere verplichtingen. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als actief indien deze tot een terugstorting of tot een vermindering van toekomstige betalingen leiden.

b) Overige langetermijn-personeelsverplichtingen

Deze betreffen voorzieningen voor jubileumuitkeringen, tijdelijk verlof en dergelijke, en hebben een langlopend karakter. Deze voorzieningen zijn gewaardeerd tegen contante waarde.

c) Vertrekregelingen

Dit betreft verplichtingen uit hoofde van het vóór de normale pensioendatum beëindigen van dienstverbanden met werknemers. De Groep verwerkt de ontslagvergoedingen indien aantoonbaar sprake is van een verplichting tot beëindiging van dienstverbanden van medewerkers als onderdeel van een geformaliseerd en onherroepelijk plan. Vergoedingen worden tegen de contante waarde opgenomen. De verplichting wordt als zodanig opgenomen en toegelicht onder lang- en kortlopende voorzieningen.

d) Bonus- en winstdelingsregelingen

De Groep neemt een verplichting op voor bonusregelingen en winstdelingen op basis van de relevante prestatieregelingen. De verplichting wordt als zodanig opgenomen onder de overige schulden.

3.19 Voorzieningen

Voorzieningen worden opgenomen wanneer de Groep een juridische of feitelijke verplichting heeft die voortvloeit uit gebeurtenissen uit het verleden, het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is en het bedrag op betrouwbare wijze kan worden geschat. Voorzieningen voor toekomstige exploitatieverliezen worden niet in aanmerking genomen. Het als voorziening opgevoerde bedrag is gebaseerd op een zo goed mogelijke schatting van de verwachte kosten voor het voldoen aan de verplichting. Indien de tijdswaarde van geld een rol van betekenis speelt, is het bedrag van de voorziening gelijk aan de contante waarde van de uitgaande kasstroom.

a) Garantieverplichtingen

Deze voorziening heeft betrekking op ingeschatte verplichtingen en lopende procedures betreffende geschillen inzake opgeleverde projecten.

b) Reorganisatie

Een voorziening voor reorganisatie wordt opgenomen wanneer de Groep een gedetailleerd en formeel reorganisatieplan heeft goedgekeurd en de reorganisatie is begonnen of algemeen is bekendgemaakt. Voor toekomstige verliezen wordt geen voorziening opgenomen.

c) Huurgaranties

Dit betreft de geschatte verplichtingen uit hoofde van aan derden afgegeven huurgaranties.

d) Overig

Dit betreft overige juridische en constructieve verplichtingen waaronder milieukwesties (bodemverontreiniging) en doorlopende huurverplichtingen.

3.20 Latente belastingen

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden opgenomen voor de verwachte belastingconsequenties van de tijdelijke verschillen tussen de fiscale waarden van activa en verplichtingen en de boekwaarden daarvan in de geconsolideerde jaarrekening. De latentie wordt echter niet verantwoord indien deze is ontstaan uit een eerste verantwoording van een actief of verplichting uit een transactie (anders dan een fusie of overname) die noch de commerciële noch de fiscale winst (verlies) beïnvloedt. Latente belastingen worden berekend op basis van vastgestelde belastingtarieven (en -wetten) die uiterlijk op de balansdatum zijn vastgesteld en naar verwachting van toepassing zullen zijn op het moment dat de gerelateerde latente belastingvorderingen gerealiseerd worden of de latente belastingverplichtingen betaald worden.

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst sprake zal zijn van voldoende belastbare winst om de tijdelijke verschillen en de beschikbare verliezen te benutten.

Latente belastingen worden opgenomen voor tijdelijke verschillen die ontstaan op investeringen in dochterondernemingen en deelnemingen, tenzij de Groep niet in staat is het tijdstip van afloop van het tijdelijke verschil te bepalen en het niet waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst zal aflopen.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd indien de Groep een in rechte afdwingbaar recht heeft om deze te salderen en de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen verband houden met belastingen die door dezelfde belastingautoriteit worden geheven op dezelfde belastingplichtige.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden als zodanig gerubriceerd en op de balans weergegeven als vaste activa en langlopende verplichtingen.

3.21 Handels- en overige schulden

Handels- en overige schulden worden opgenomen tegen kostprijs.

Handels- en overige schulden worden verondersteld in de normale bedrijfsvoering te worden voldaan, gewoonlijk binnen twaalf maanden. De reële waarde van de schulden en de naar verwachting na meer dan twaalf maanden te betalen bedragen, worden vermeld in de Toelichting op de jaarrekening.

3.22 Opbrengsten

a) Onderhanden projecten in opdracht van derden

De Groep verantwoordt opbrengsten in verband met onderhanden projecten in opdracht van derden. De opbrengsten bestaan uit de oorspronkelijk overeengekomen aanneemsom, meer- en minderwerk als gevolg van wijzigingen in de overeenkomst, claims en prestatievergoedingen.

De projectopbrengsten en -kosten worden naar rato van de voortgang van de werkzaamheden opgenomen in de winst- en verliesrekening, indien de resultaten van een project op betrouwbare wijze kunnen worden geschat. Dit is van toepassing indien: (i) de totale opbrengsten van het project op betrouwbare wijze kunnen worden vastgesteld; (ii) het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen aan de Groep toekomen; (iii) de nog benodigde kosten voor afronding van het project en de fase van afronding betrouwbaar kunnen worden gemeten en (iv) de kosten duidelijk kunnen worden onderscheiden en gemeten, zodat de werkelijke kosten kunnen worden vergeleken met eerdere inschattingen. Opbrengsten en kosten worden opgenomen naar rato van de op balansdatum verrichte prestaties bij de uitvoering van het project.

Indien de resultaten van een project niet betrouwbaar kunnen worden geschat, worden opbrengsten slechts opgenomen tot het bedrag van de gemaakte projectkosten, voor zover deze met voldoende zekerheid worden gedekt uit de opbrengsten van het project.

b) Vastgoedontwikkeling

De Groep verantwoordt opbrengsten uit hoofde van vastgoedontwikkeling. Deze opbrengsten bestaan uit de overeengekomen bedragen van de transacties. Er worden geen opbrengsten genomen zolang de risico's en voordelen verbonden aan het (economisch) eigendom van een actief niet zijn overgedragen aan derden. Indien en voor zover overdracht van economisch eigendom van een actief aan derden heeft plaatsgevonden, worden opbrengsten verantwoord. Dit is van toepassing indien ten minste: (i) de opbrengsten op betrouwbare wijze kunnen worden vastgesteld; (ii) het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen aan de Groep toekomen en (iii) de gemaakte en nog te maken kosten betrouwbaar zijn vast te stellen. Opbrengsten en kosten worden opgenomen naar rato van de op balansdatum verrichte prestaties bij de uitvoering van het project en indien en voor zover het economisch eigendom is overgedragen.

De overdracht van het economisch eigendom wordt geacht plaats te vinden als en voor zover aan het eigendom verbonden risico's en voordelen worden overgedragen aan de klant. Dit kan zowel het gehele project betreffen als significante onderdelen daarvan, wanneer daarmee ook de daaraan gerelateerde risico's en voordelen zijn overgedragen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de overdracht van grondposities.

c) Pps-concessies

De Groep verantwoordt opbrengsten uit hoofde van concessiemanagement. Deze opbrengsten zijn afhankelijk van de beschikbaarheid van de voorziening of van het daadwerkelijke gebruik van de voorziening.

Indien de vergoeding afhankelijk is van de beschikbaarheid van de voorziening, bestaan opbrengsten uit: (i) de reële waarde van de levering van contractueel overeengekomen diensten en (ii) de rentebaten gerelateerd aan de investering in het project. Indien de vergoeding afhankelijk is van het daadwerkelijke gebruik van de voorziening, bestaan opbrengsten uit de werkelijk ontvangen vergoeding voor het gebruik van de voorziening.

In beide gevallen worden opbrengsten verantwoord op het moment dat de hieraan gerelateerde diensten worden geleverd. Vooruitontvangen bedragen voor de verlening van deze diensten worden opgenomen als verplichting en als opbrengsten verantwoord op het moment van verlening van de betreffende diensten. Rente wordt verantwoord als opbrengsten in de periode waarop deze betrekking heeft.

d) Verlening diensten en verkoop van goederen

Opbrengsten uit hoofde van dienstverlening worden verantwoord als het resultaat van de transactie betrouwbaar kan worden vastgesteld. De opbrengsten worden opgenomen naar rato van geleverde prestaties. Als het resultaat van een transactie niet betrouwbaar kan worden geschat dan worden opbrengsten verantwoord voor zover het waarschijnlijk is dat de gemaakte kosten kunnen worden terugverdiend.

Opbrengsten van verkopen van goederen worden verantwoord wanneer deze aan de klant zijn geleverd, de klant ze heeft geaccepteerd en de inbaarheid van de gerelateerde vordering redelijkerwijs zeker is. De opbrengsten bestaan uit het overeengekomen bedrag van de betreffende transactie.

e) Overige

Overige opbrengsten bestaan uit opbrengsten ontvangen uit hoofde van operationele-leaseovereenkomsten of (onder-) verhuur van bedrijfsgebouwen, materieel of installaties. Ontvangen opbrengsten (onder aftrek van prestatievergoedingen voor de lessee) worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

3.23 Kosten

a) Verwervingskosten

Kosten inzake het verwerven van projecten worden initieel verantwoord in de winst-en-verliesrekening. Als voldoende zekerheid bestaat dat een project wordt gegund aan de Groep, worden deze kosten vanaf dat moment geactiveerd. Indien verwervingskosten als last worden verantwoord in de periode waarin ze zijn ontstaan, dan worden deze kosten niet alsnog geactiveerd als het project in de daaropvolgende periode wordt verworven.

b) Operationele-leasebetalingen

Te betalen bedragen uit hoofde van operationele-leaseovereenkomsten worden (onder verrekening van prestatievergoedingen) lineair over de leaseperiode opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

c) *Financiële-leasebetalingen*

Betalingen uit hoofde van financiële-leaseovereenkomsten worden deels verantwoord als een verplichting en deels als financieringslasten. De financieringslasten worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening gedurende de periode van de lease, zodat er over het resterende deel van de verplichting een constante periodieke rentevoet ontstaat.

d) *Overheidssubsidies*

Overheidssubsidies worden opgenomen tegen reële waarde indien er met een redelijke mate van zekerheid kan worden gesteld dat de subsidie zal worden ontvangen en dat aan de aan de subsidie gekoppelde voorwaarden zal worden voldaan. Overheidssubsidies met betrekking tot kosten worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening in de periode waarin de betreffende kosten worden verantwoord.

e) *Onderzoek en ontwikkeling*

Kosten inzake onderzoek en ontwikkeling, direct verband houdend met projecten, worden opgenomen in de kostprijs van deze projecten. Kosten van overig onderzoek en ontwikkeling komen niet in aanmerking voor activering en worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening in de periode waarin de betreffende kosten worden gemaakt.

f) *Financieringsbaten en -lasten*

Financieringsbaten bestaan uit renteopbrengsten en resultaat uit deelnemingen. Financiële lasten betreffen rentelasten van leningen en van financiële-leaseovereenkomsten en betaald preferent dividend, verminderd met geactiveerde rente op pps-projecten in de constructiefase en op vastgoedontwikkeling.

Indien de variabele rente van leningen door middel van een renteswap is gefixeerd, wordt naast deze variabele rente tevens het gerealiseerde deel van de waardemutatie van de renteswap in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Hierdoor is sprake van een gefixeerde (financierings)last.

4. Financieel risicobeheer

De Groep onderkent financiële risicofactoren ten aanzien van valuta, rente, prijs, krediet en liquiditeit. Deze financiële risico's zijn niet bijzonder van aard of afwijkend van wat er in de branche gebruikelijk kan worden geacht. De Groep kent een strikt beleid, dat erop is gericht deze risico's zoveel mogelijk te beperken en te beheersen. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van algemene beheersmaatregelen, zoals interne procedures en instructies, specifieke maatregelen en financiële instrumenten. Deze maatregelen gaan gepaard met adequate rapportagesystemen en korte communicatielijnen. De financiële risicofactoren van de Groep, de beheersmaatregelen en het resterende risico worden hieronder nader toegelicht.

4.1 Financiële risicofactoren

a) Marktrisico's

Valutarisico's

De Groep kent omvangrijke activiteiten in het Verenigd Koninkrijk en in beperkte mate in andere landen die geen deel uitmaken van de eurozone. Resultaat en eigen vermogen van de Groep staan derhalve onder invloed van schommelingen in valutakoersen. In het algemeen is de Groep in genoemde markten actief via lokale dochterondernemingen. Hierdoor is het valutarisico beperkt, aangezien transacties voor het grootste deel in gelijke munteenheid luiden. Het gerelateerde translatierisico wordt niet afgedekt.

Een beperkt aantal dochterondernemingen opereert in markten waarin contracten luiden in een andere dan hun functionele valuta. Volgens het beleid van de Groep luiden kosten en opbrengsten van deze projecten voornamelijk in gelijke munteenheden, waardoor het valutarisico beperkt is. Het resterende valutarisico wordt door de Groep op projectbasis afgedekt door middel van valutatermijntransacties. Hierbij worden onvoorwaardelijke, aan projecten gerelateerde valutarisico's groter dan € 1 miljoen afgedekt op het moment waarop deze zich voordoen. Bijkomende valutarisico's tijdens de aanbesteding en ingeval van contractuele wijzigingen worden per geval beoordeeld.

Er zijn procedures vastgesteld ten behoeve van een adequate vastlegging van de afdekkingstransacties. Er zijn systemen ingericht om afdekkingseffectiviteitsmetingen regelmatig uit te voeren en te analyseren.

Nadat kosten en opbrengsten in gelijklopende valuta op projectniveau op elkaar zijn afgestemd en het eventueel resterende valutarisico is afgedekt met behulp van valutatermijntransacties, ondervindt het resultaat en het vermogen van de Groep een beperkte invloed van valutakoerswijzigingen.

Met betrekking tot financiële instrumenten loopt de Groep voornamelijk valutarisico over rekeningcourantverhoudingen in pond sterling. Dit risico is afgedekt door middel van termijncontracten. Het resterende effect op het resultaat en het eigen vermogen van de Groep als gevolg van het valutarisico op financiële instrumenten in pond sterling en andere valuta is beperkt.

Renterisico's

Het renterisico van de Groep hangt samen met rentedragende vorderingen en liquide middelen enerzijds en rentedragende leningen anderzijds. In geval van variabele rente betekent dit voor de Groep een kasstroom-renterisico. Bij een vaste rente is sprake van een reëlewaarde-renterisico.

De Groep beperkt het kasstroom-renterisico zoveel mogelijk door gebruik te maken van renteswaps, waarbij renteverplichtingen op basis van een variabele rente worden omgezet in vaste rentes. De Groep maakt geen gebruik van renteswaps waarbij renteverplichtingen op basis van een vaste rente wordt omgezet in variabele rente om het reëlewaarde-renterisico af te dekken.

Bij de analyse van het kasstroom-renterisico wordt rekening gehouden met de aanwezige liquide middelen, de schuldpositie en de gebruikelijke fluctuaties in de werkkapitaalbehoefte van de Groep. Diverse alternatieve mogelijkheden worden bestudeerd en afdekkingen overwogen.

Volgens het beleid van de Groep worden kasstroom-renterisico's uit hoofde van langlopende leningen (hoofdzakelijk achtergestelde lening, pps-leningen en de bankfinanciering) grotendeels afgedekt door renteswaps. De Groep is hierdoor echter niet volledig ongevoelig voor rentebewegingen. Ultimo 2009 was 62 procent (2008: 48 procent) van de rente over de schuldpositie van de Groep gefixeerd. Het niet-afgedekte deel betreft vrijwel geheel projectfinancieringen.

Wanneer gedurende 2009 de rente (EURIBOR en LIBOR) gemiddeld 100 basispunten hoger respectievelijk lager was geweest, dan was het resultaat na belastingen (verondersteld dat alle andere variabelen constant blijven) circa € 2 miljoen lager respectievelijk hoger geweest (2008: € 2 miljoen lager).

Wanneer gedurende 2009 de rente (EURIBOR en LIBOR) gemiddeld 100 basispunten hoger respectievelijk lager was geweest, dan was de reserve reële waarde kasstroomafdekkingen in het eigen vermogen van de Groep (verondersteld dat alle andere variabelen constant blijven) respectievelijk circa € 138 miljoen hoger danwel circa € 106 miljoen lager geweest (2008: € 70 miljoen hoger).

Prijrisico's

De prijsrisico's van de Groep hangen samen met de inkoop van grond- en hulpstoffen en het uitbesteden van werken en bestaat uit het verschil tussen de marktprijs ten tijde van de aanbesteding of het offren van een project en ten tijde van de feitelijke uitvoering ervan.

Het beleid van de Groep is erop gericht om bij de aanbesteding of het offren van grote projecten met de opdrachtgever de mogelijkheid tot indexatie overeen te komen. Daarnaast streeft de Groep ernaar om het prijsrisico te beheersen door gebruik te maken van raamcontracten, offertes van leveranciers en hoogwaardige informatiebronnen.

Wanneer een project aan de Groep wordt gegund en er geen mogelijkheid tot indexatie met de opdrachtgever is overeengekomen, worden de kosten van grond- en hulpstoffen evenals de kosten van onderaannemers in een vroeg stadium gefixeerd, door prijzen en voorwaarden met de belangrijkste leveranciers en onderaannemers vroegtijdig vast te leggen. Hoewel de invloed van prijsfluctuaties nooit volledig uitgesloten kan worden, is de Groep van mening dat deze wijze van bedrijfsvoering de meest economische afweging is tussen slagvaardigheid en voorspelbaarheid. De Groep maakt derhalve geen gebruik van financiële instrumenten om de (resterende) prijsrisico's af te dekken.

b) Kredietrisico's

De Groep kent kredietrisico's uit hoofde van financiële bezittingen waaronder pps-vorderingen, derivaten, handelsvorderingen, liquide middelen en deposito's bij banken.

Pps-vorderingen en een aanmerkelijk deel van de handelsvorderingen ontstaan uit contracten met overheden of overheidsorganisaties, waardoor het kredietrisico van deze contracten beperkt is.

Voorts is een aanzienlijk deel van de handelsvorderingen gebaseerd op contracten waarbij sprake is van vooruitbetalingen respectievelijk betalingen naar rato van voortgang van werkzaamheden, hetgeen de kredietrisico's in beginsel beperkt tot de uitstaande posities.

Het kredietrisico van pps-vorderingen en handelsvorderingen wordt bewaakt door de betrokken dochterondernemingen. De kredietwaardigheid van opdrachtgevers wordt vooraf geanalyseerd en vervolgens gevolgd voor de duur van het project. Hierbij wordt rekening gehouden met de financiële positie van de klant, eerdere samenwerkingsverbanden en andere factoren.

Het beleid van de Groep is erop gericht om deze kredietrisico's te beperken door toepassing van diverse instrumenten, zoals uitstel van de eigendomsoverdracht tot de ontvangst van betaling, vooruitbetalingen en het gebruik van bankgaranties.

De liquide middelen en deposito's van de Groep worden ondergebracht bij diverse banken. De Groep beperkt het kredietrisico van liquide middelen en deposito's aangehouden bij deze banken, door de keuze van de Groep met respectabele banken zaken te doen. Hierbij worden liquide middelen en deposito's, voor zover deze € 10 miljoen overschrijden, aangehouden bij banken met ten minste een 'A-rating'. Het beleid van de Groep is erop gericht om een concentratie van kredietrisico's van liquide middelen en deposito's waar mogelijk te beperken.

De boekwaarde van de financiële bezittingen waarover kredietrisico wordt gelopen is als volgt:

		2009	2008
	Vaste activa		
10	Pps-vorderingen	498.293	421.348
12	Langlopende vorderingen	61.100	55.413
20	Derivaten	2.108	3.717
	Vlottende activa		
14	Netto-handelsvorderingen	1.082.928	1.223.243
14	Retenties	127.100	101.241
14	Pps-vorderingen	8.332	7.682
12	Overige financiële activa	5.415	6.264
15	Liquide middelen	718.700	651.018
		2.503.976	2.469.926

In de langlopende vorderingen en de netto-handelsvorderingen zijn bijzondere waardeverminderingen begrepen. Zie Toelichting 12 en 14. Van de overige financiële bezittingen, zoals opgenomen in dit overzicht, is ultimo 2009 niets verval-
len en zijn geen bijzondere waardeverminderingen opgenomen.

c) *Liquiditeitsrisico's*

Liquiditeitsrisico's kunnen zich voordoen indien de verwerving en uitvoering van nieuwe projecten stagneert en minder (vooruit)betalingen worden ontvangen of wanneer investeringen in grondposities of vastgoedontwikkeling een te groot beslag zouden leggen op de beschikbare financieringsmiddelen en/of de operationele cashflow. Door de omvang van individuele transacties kunnen op korte termijn relatief grote schommelingen in de liquiditeitspositie ontstaan. De Groep beschikt over voldoende krediet- en rekeningcourantfaciliteiten om deze schommelingen te kunnen opvangen.

Mede om het liquiditeitsrisico te beheersen stellen dochterondernemingen maandelijks een liquiditeitsprognose op voor de eerstvolgende twaalf maanden. Bij de analyse van het liquiditeitsrisico wordt rekening gehouden met de aanwezige liquide middelen, de kredietfaciliteiten en de gebruikelijke fluctuaties in de werkkapitaalbehoefte. Dit geeft de Groep voldoende mogelijkheden om de vrij beschikbare liquiditeiten en kredietfaciliteiten zo flexibel mogelijk aan te wenden of eventuele tekorten tijdig te signaleren.

De eerstmogelijke verwachte uitgaande kasstromen van financiële verplichtingen en derivaten, naar de stand ultimo boekjaar, die op nettobasis worden afgewikkeld, bestaan uit (contractuele) aflossingen en (een schatting van) rente-
betalingen.

De samenstelling van de verwachte netto-uitstroom is als volgt:

	Boek- waarde	Contractuele kasstromen	Korter dan 1 jaar	1-5 jaar	Langer dan 5 jaar
2009					
Achtergestelde lening	200.000	230.880	7.720	223.160	-
Preferente aandelen	1.721	2.098	442	1.656	-
Non-recourse pps-leningen	670.406	844.507	51.461	234.240	558.806
Non-recourse projectfinancieringen	503.416	532.370	277.585	217.020	37.765
Overige projectfinancieringen	302.439	306.868	62.909	216.964	26.995
Bankfinanciering	360.000	388.224	8.064	380.160	-
Financiële-leaseovereenkomsten	47.581	56.190	22.168	23.714	10.308
Derivaten (valutatermijncontracten)	(2.108)	(181.613)	(180.606)	(1.007)	-
Derivaten (valutatermijncontracten)	1.884	182.024	180.813	1.211	-
Derivaten (renteswaps)	95.162	144.841	26.251	78.500	40.090
Overige leningen	17.714	18.740	6.892	11.824	24
Bankkredieten	3.548	3.690	3.690	-	-
Overige kortlopende schulden	3.361.352	3.361.353	3.344.757	16.596	-
	5.563.115	5.890.172	3.812.146	1.404.038	673.988
2008					
Achtergestelde lening	200.000	252.000	13.000	239.000	-
Preferente aandelen	1.773	2.147	479	1.667	-
Derden aandeelhouders AM	49.000	50.308	50.308	-	-
Non-recourse pps-leningen	558.121	878.434	37.572	233.282	607.580
Non-recourse projectfinancieringen	489.522	561.353	111.259	449.328	766
Overige projectfinancieringen	267.783	308.220	38.985	251.902	17.333
Lening Terra Amstel	137.500	150.870	32.700	118.170	-
Lening AM	220.000	240.944	7.480	233.464	-
Financiële-leaseovereenkomsten	50.784	59.993	20.983	25.615	13.395
Derivaten (valutatermijncontracten) ¹	1.497	1.497	1.497	-	-
Overige leningen	14.184	16.252	1.834	14.310	108
Bankkredieten	141.283	145.521	145.521	-	-
Overige kortlopende schulden	3.217.569	3.217.569	3.187.284	30.285	-
	5.349.015	5.885.108	3.648.903	1.597.024	639.182

¹ Ultimo 2008 bedragen de eerstmogelijke verwachte uitgaande kasstromen van derivaten, welke op brutobasis worden afgewikkeld € 155 miljoen en € 156 miljoen. Deze derivaten betreffen voornamelijk valutatermijncontracten met een looptijd korter dan een jaar. Deze kasstromen zijn direct gerelateerd aan de kasstromen uit operationele activiteiten van de Groep.

Tegenover de verwachte uitgaande kasstromen staan de inkomende kasstromen uit hoofde van operationele activiteiten en (her)financieringen. Daarnaast heeft de Groep gesyndiceerde en bilaterale kredietfaciliteiten beschikbaar van respectievelijk € 550 miljoen en € 170 miljoen.

4.2 Financieringsrisico's

De Groep streeft naar een financieringsstructuur waarbij de continuïteit van de activiteiten wordt gewaarborgd en vermogenskosten worden geminimaliseerd. Flexibiliteit en toegang tot vermogensmarkten zijn hierbij belangrijke randvoorwaarden.

Zoals gebruikelijk binnen de branche bewaakt de Groep de financieringsstructuur onder andere op basis van een solvabiliteitsratio. De solvabiliteit wordt berekend als het garantievermogen gedeeld door het totaal van de activa. Het garantievermogen van de Groep bestaat uit het eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders van de vennootschap, de achtergestelde lening en de preferente aandelen (2008: inclusief derden aandeelhouders AM). Zie Toelichting 19.

Ultimo 2009 bedroeg de solvabiliteitsratio 15,8 procent (2008: 16,3 procent).

4.3 Financiële instrumenten per categorie

De Groep kent drie categorieën financiële instrumenten. Een overwegend deel hiervan is inherent aan de normale bedrijfsvoering en is opgenomen onder de categorie leningen en vorderingen/verplichtingen. Daarnaast zijn in mindere mate, financiële instrumenten opgenomen in enkele andere balansposten. Navolgend overzicht geeft per relevante balanspost aan voor welke waarden financiële instrumenten zijn verantwoord.

		Financiële instrumenten			Geen financiële instrumenten	Totaal
		Leningen en vorderingen/ verplichtingen	Reële waarde via winst-en- verliesrekening	Derivaten gebruikt voor afdekkingen		
2009						
10	Pps-vorderingen	498.293	-	-	-	640.508
12	Overige financiële vaste activa	61.100	3.782	-	1.278	66.160
20	Derivaten	-	-	2.108	-	2.108
14	Handels- en overige vorderingen	1.218.360	-	-	891.989	2.110.349
15	Liquide middelen	718.700	-	-	-	718.700
19	Leningen	2.103.277	-	-	3.548	2.106.825
20	Derivaten	-	-	97.046	-	97.046
24	Handels- en overige schulden	1.098.818	-	-	2.262.534	3.361.352
		5.698.548	145.997	99.154	3.159.349	9.103.048
	2008	421.348	-	-	-	421.348
10	Pps-vorderingen	55.413	3.886	-	1.278	60.577
12	Overige financiële vaste activa	-	-	3.717	-	3.717
20	Derivaten	1.332.166	-	-	926.711	2.258.877
14	Handels- en overige vorderingen	651.018	-	-	-	651.018
15	Liquide middelen	1.988.667	-	-	141.283	2.129.950
19	Leningen	-	-	138.498	-	138.498
20	Derivaten	1.130.073	-	-	2.087.496	3.217.569
24	Handels- en overige schulden	5.578.685	3.886	142.215	3.156.768	8.881.554

Van de totale positie ultimo 2009 van € 9,1 miljard (2008: € 8,9 miljard) kwalificeert 35 procent (2008: 36 procent) niet als financieel instrument. Van de 65 procent (2008: 64 procent) die als financieel instrument in aanmerking genomen worden, betreft het grootste deel balansposities die inherent zijn aan de normale bedrijfsuitvoering.

4.4 Schatting van reële waarden

De reële waarde van niet op een actieve markt verhandelde financiële instrumenten wordt bepaald met behulp van waarderingmethoden. De Groep gebruikt verschillende methoden en maakt aannames die gebaseerd zijn op de marktomstandigheden per balansdatum.

Een van de methoden is de berekening op basis van de contante waarde van de verwachte kasstroom (DCF-methode). De reële waarde van renteswaps wordt berekend als de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen. De reële waarde van valutatermijncontracten wordt vastgesteld op basis van de 'forward' valutakoersen per balansdatum. Aanvullend worden voor renteswaps waarderingen van bankiers opgevraagd.

De tegen reële waarde gewaardeerde financiële instrumenten bestaan geheel uit renteswaps en valutatermijncontracten. Onder de geldende verslaggevingsregels worden deze derivaten geclassificeerd als 'level 2'.

Verondersteld wordt dat de nominale waarde (verminderd met de geschatte aanpassingen) van leningen, handelsvorderingen en handelsschulden de reële waarde benadert.

5. Belangrijkste schattingen en beoordelingen in de jaarrekening

Schattingen en beoordelingen worden voortdurend geëvalueerd en zijn gebaseerd op in het verleden opgedane ervaring en andere factoren, waaronder verwachtingen ten aanzien van toekomstige gebeurtenissen die zich geleidelijk op de omstandigheden redelijkerwijs kunnen voordoen.

5.1 Belangrijke schattingen en aannames in de jaarrekening

De Groep maakt schattingen en doet veronderstellingen ten aanzien van de toekomst. Schattingen in de verantwoording zijn per definitie vrijwel nooit gelijk aan het werkelijke resultaat. Schattingen en veronderstellingen zijn gebaseerd op in het verleden opgedane ervaringen en andere factoren, waaronder ook verwachtingen over toekomstige gebeurtenissen zoals deze zich, naar de huidige stand van zaken, redelijkerwijs kunnen voordoen. Schattingen en beoordelingen worden continu geëvalueerd.

Schattingen en veronderstellingen die in het komende boekjaar kunnen leiden tot materiële aanpassing van de boekwaarde van activa en verplichtingen, worden vermeld in de Toelichting op de jaarrekening.

a) *Projectresultaten*

Indien de resultaten op een project betrouwbaar kunnen worden geschat, worden opbrengsten en kosten verantwoord over de periode van het contract, naar rato van de voortgang van de verrichte prestaties. De verrichte prestaties worden gemeten via de 'percentage of completion-methode'. Als het waarschijnlijk is dat de totale projectkosten hoger uitvallen dan de totale projectopbrengsten, wordt het volledige verwachte verlies opgenomen als last.

De basis hiervoor zijn de periodieke projectbeoordelingen door de projectteams, op grond van projectadministraties, projectdossiers en deskundigheid van de betrokkenen. Inherent aan dit proces zijn schattingen, die mogelijk later afwijken van de werkelijkheid. Dit geldt met name voor langjarige projecten. Overigens blijkt uit ervaringen in het verleden dat de schattingen over het algemeen voldoende betrouwbaar zijn.

b) *Grond en bouwrechten*

De Groep toetst de waardering van de grondposities en bouwrechten aan de hand van op marktinformatie gebaseerde veronderstellingen en uitgangspunten. Voor woningen is in het bijzonder de ontwikkeling van de vrij-op-naamprijs, het niveau van de bouwkosten en het aantal wooneenheden per project van belang. Daarnaast wordt bij commercieel vastgoed een inschatting gemaakt van het verwachte markrendement per object en de ingeschatte huurvrije periodes. In sommige gevallen wordt gebruik gemaakt van externe taxaties.

Als gevolg van de ingrijpende veranderingen in de marktomstandigheden voor vastgoed kunnen veronderstellingen en gehanteerde uitgangspunten sterk wijzigen, mede door de relatief lange looptijd waarin projecten worden gerealiseerd. Voornoemde kan leiden tot bijzondere waardeverminderingen van de posities tot lagere marktwaarde.

c) *Vastgoedontwikkeling*

De waardering van vastgoedposities wordt getoetst aan de hand van beschikbare marktinformatie. Op basis van deze marktinformatie worden de veronderstellingen en uitgangspunten per project getoetst. Voor woningen is in het bijzonder de ontwikkeling van de vrij-op-naamprijs, het niveau van de bouwkosten en het aantal wooneenheden van belang. Bij commercieel vastgoed worden tevens inschattingen gemaakt van het verwachte markrendement per object en van de ingeschatte huurvrije periodes. In sommige gevallen wordt gebruik gemaakt van externe taxaties. Als gevolg van de ingrijpende veranderingen in de marktomstandigheden voor vastgoed kunnen veronderstellingen en ingenomen uitgangspunten sterk wijzigen. Dit kan leiden tot bijzondere waardeverminderingen van de posities tot lagere marktwaarde.

d) *Goodwill*

De Groep verricht jaarlijks een test voor bijzondere waardeverminderingen op de goodwill. Hierbij worden de verwachte kasstromen op basis van het businessplan van het bedrijfsonderdeel voor de komende vijf jaar bepaald. Voor elk bedrijfsonderdeel wordt een 'weighted average cost of capital' (WACC) vastgesteld op basis van een representatieve 'peer group'. Daarnaast wordt een inschatting gemaakt van de verwachte inflatie en groeipercentage. De geïdentificeerde kasstromen, inflatie, groeipercentage en de WACC vormen de basis voor de 'discounted cashflow-methode' om de goodwill te testen.

e) *Winstbelastingen*

De Groep maakt een inschatting van de belastingpositie van alle fiscale entiteiten. Hierbij worden schattingen gemaakt met betrekking tot het tot waardering brengen van fiscaal compensabele verliezen. De Groep waardeert uitgestelde belastingvorderingen alleen voor zover het waarschijnlijk is dat deze worden gerealiseerd.

5.2 Kritische uitgangspunten bij het toepassen van de waarderingsgrondslagen

Toegezegde pensioenrechten vormen een kostenpost in het kader van de normale bedrijfsuitoefening, maar betreffen verplichtingen die pas ver in de toekomst moeten worden nagekomen. Pensioenlasten worden bepaald aan de hand van actuariële grondslagen. Daaraan ligt een aantal veronderstellingen ten grondslag, zoals personeelsverloop, discontingsvoet, sterftcijfers, pensioengerechtigde leeftijd, verwacht rendement van fondsbeleggingen, toekomstige salarisstijgingen en de gerelateerde indexatie van de uitkeringen.

Doorgaans worden deze aannames aan het begin van elk boekjaar opnieuw beoordeeld. Daadwerkelijke omstandigheden kunnen afwijken van deze veronderstellingen, waardoor een andere pensioenverplichting ontstaat die vervolgens zou kunnen leiden tot een extra bate of last in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening. Wijzigingen in de desbetreffende pensioenlasten kunnen zich in de toekomst voordoen als gevolg van bijgestelde veronderstellingen.

Behoudens het voorgaande en de elementen vermeld in de Toelichting op de jaarrekening, zijn er geen belangrijke schattingen of aannames bij de toepassing van de waarderingsgrondslagen van de Groep die nadere vermelding vergen.

6. Gesegmenteerde informatie

Sectorrapportage

Opbrengsten en resultaten

	Bouw	Vastgoed	Infra	Pps	Installatie- techniek	Consultancy en engineering	Overige inclusief eliminaties	Totaal
2009								
Projecten in opdracht van derden	3.108.345	-	3.894.863	-	226.186	-	4.320	7.233.714
Vastgoedontwikkeling	-	823.914	-	-	-	-	-	823.914
Concessies	2.914	-	-	66.127	-	-	-	69.041
Diensten en overige	12.816	-	11.413	-	-	201.250	944	226.423
Opbrengsten derden	3.124.075	823.914	3.906.276	66.127	226.186	201.250	5.264	8.353.092
Sectoropbrengsten	404.065	-	38.105	-	33.682	5.430	(481.282)	-
Opbrengsten	3.528.140	823.914	3.944.381	66.127	259.868	206.680	(476.018)	8.353.092
Bedrijfsresultaat	68.395	(271.029)	111.526	31.947	8.684	11.742	(809)	(39.544)
Netto-financieringslasten	9.553	4.340	1.810	(21.434)	325	(120)	(36.489)	(42.015)
Resultaat uit deelnemingen	(253)	101	850	711	-	-	27.323	28.732
Resultaat vóór belastingen	77.695	(266.588)	114.186	11.224	9.009	11.622	(9.975)	(52.827)
Belastingen								89.058
Nettoresultaat voor het jaar								36.231

2008

Projecten in opdracht van derden	3.324.453	-	3.749.237	-	215.408	-	18.068	7.307.166
Vastgoedontwikkeling	-	1.205.126	-	-	-	-	-	1.205.126
Concessies	2.564	-	-	66.711	-	-	-	69.275
Diensten en overige	12.715	-	8.212	-	-	231.754	518	253.199
Opbrengsten derden	3.339.732	1.205.126	3.757.449	66.711	215.408	231.754	18.586	8.834.766
Sectoropbrengsten	485.796	-	37.329	-	28.065	-	(551.190)	-
Opbrengsten	3.825.528	1.205.126	3.794.778	66.711	243.473	231.754	(532.604)	8.834.766
Bedrijfsresultaat	110.060	(59.750)	124.362	37.188	10.989	27.174	(16.615)	233.408
Netto-financieringslasten	34.647	(26.277)	14.514	(18.882)	1.178	928	(37.027)	(30.919)
Resultaat uit deelnemingen	-	6.272	321	1.115	-	-	42.307	50.015
Resultaat vóór belastingen	144.707	(79.755)	139.197	19.421	12.167	28.102	(11.335)	252.504
Belastingen								(86.686)
Nettoresultaat voor het jaar								165.818

Balansgegevens

	Bouw	Vastgoed	Infra	Pps	Installatie- techniek	Consultancy en engineering	Overige inclusief eliminaties ¹	Totaal
2009								
Activa	1.560.440	2.073.765	2.427.167	868.398	130.886	85.550	(533.427)	6.612.779
Deelnemingen	759	14.660	11.752	2.451	-	-	166.440	196.062
Totaal activa	1.561.199	2.088.425	2.438.919	870.849	130.886	85.550	(366.987)	6.808.841
Verplichtingen	1.251.930	1.898.280	1.869.478	812.146	112.067	68.028	(84.302)	5.927.627
Groepsvermogen	-	-	-	-	-	-	881.214	881.214
Groepsvermogen en verplichtingen	1.251.930	1.898.280	1.869.478	812.146	112.067	68.028	796.912	6.808.841
2008								
Activa	1.649.468	2.337.699	2.235.302	739.090	113.661	107.927	(625.206)	6.557.941
Deelnemingen	456	11.506	11.853	2.899	-	-	157.278	183.992
Totaal activa	1.649.924	2.349.205	2.247.155	741.989	113.661	107.927	(467.928)	6.741.933
Verplichtingen	1.339.869	2.174.478	1.697.278	736.355	92.387	79.893	(231.458)	5.888.802
Groepsvermogen	-	-	-	-	-	-	853.131	853.131
Groepsvermogen en verplichtingen¹	1.339.869	2.174.478	1.697.278	736.355	92.387	79.893	621.673	6.741.933

¹ Inclusief niet-operationele activa en verplichtingen.

Overige informatie

	Bouw	Vastgoed	Infra	Pps	Installatie- techniek	Consultancy en engineering	Overige inclusief eliminaties ¹	Totaal
2009								
Investerings ²	20.923	3.011	70.691	52.545	4.513	3.557	1.669	156.909
Afschrijvingen	20.181	5.924	66.628	1.484	2.246	2.956	3.095	102.514
Bijzondere waardeverminderingen	-	134.198	49	-	-	-	84	134.331
Gemiddeld aantal fte ³	7.822	502	15.645	80	1.427	2.818	170	28.464
Aantal fte ultimo jaar	7.577	411	14.836	84	1.421	2.701	182	27.212
2008								
Investerings ²	40.346	9.508	86.487	62.858	3.747	4.154	2.510	209.610
Afschrijvingen	20.594	6.206	59.136	1.866	1.587	2.884	3.187	95.460
Bijzondere waardeverminderingen	-	100.000	-	-	-	-	-	100.000
Gemiddeld aantal fte ³	8.098	595	15.434	76	1.307	2.858	176	28.544
Aantal fte ultimo jaar	8.067	607	15.864	77	1.347	2.902	186	29.050

Geografische rapportage

Opbrengsten ⁴

	Bouw	Vastgoed	Infra	Pps	Installatie- techniek	Consultancy en engineering	Overige inclusief eliminaties ¹	Totaal
2009								
Nederland	1.577.966	725.706	1.464.065	3.200	259.424	96.373	(322.906)	3.803.828
Verenigd Koninkrijk	1.244.597	43.203	703.591	52.112	-	-	(52.727)	1.990.776
België	170.412	53.282	600.216	-	35	2.108	(33.287)	792.766
Duitsland	535.165	-	318.115	1.878	372	18.950	(52.402)	822.078
Ierland	-	1.723	369.169	8.937	-	-	(805)	379.024
Overige (wereldwijd)	-	-	489.225	-	37	89.249	(13.891)	564.620
	<u>3.528.140</u>	<u>823.914</u>	<u>3.944.381</u>	<u>66.127</u>	<u>259.868</u>	<u>206.680</u>	<u>(476.018)</u>	<u>8.353.092</u>
2008								
Nederland	1.643.092	1.013.964	1.337.427	3.220	242.702	104.016	(369.349)	3.975.072
Verenigd Koninkrijk	1.359.309	34.630	801.209	53.786	-	-	(97.232)	2.151.702
België	222.298	84.982	533.760	-	65	2.802	(54.289)	789.618
Duitsland	575.971	63.412	301.123	2.651	494	22.442	(2.973)	963.120
Ierland	-	8.138	461.110	7.054	-	-	(8.761)	467.541
Overige (wereldwijd)	<u>24.858</u>	<u>-</u>	<u>360.149</u>	<u>-</u>	<u>212</u>	<u>102.494</u>	<u>-</u>	<u>487.713</u>
	<u>3.825.528</u>	<u>1.205.126</u>	<u>3.794.778</u>	<u>66.711</u>	<u>243.473</u>	<u>231.754</u>	<u>(532.604)</u>	<u>8.834.766</u>

¹ Inclusief niet-operationele activa en verplichtingen.

² Bruto-investeringen in materiële en immateriële vaste activa.

³ Fulltime-equivalent.

⁴ Geografische segmentatie op basis van locatie van de projecten.

Activa ¹	2009	2008
Nederland	3.668.765	3.738.567
Verenigd Koninkrijk	1.458.377	1.385.265
België	599.879	512.699
Duitsland	634.347	646.149
Ierland	541.164	482.540
Overige (wereldwijd)	259.917	281.203
Eliminaties, deelnemingen en niet-toegewezen activa	(353.608)	(304.490)
	<u>6.808.841</u>	<u>6.741.933</u>

Investerings ²	2009	2008
Nederland	46.120	64.593
Verenigd Koninkrijk	10.098	19.626
België	20.034	21.052
Duitsland	40.278	28.767
Ierland	24.474	50.777
Overige (wereldwijd)	15.905	24.795
	<u>156.909</u>	<u>209.610</u>

¹ Geografische segmentatie op basis van locatie van de activa.

² Bruto-investeringen in materiële en immateriële vaste activa op basis van geografische locatie van de activa.

7. Overzicht projecten

Projecten in opdracht van derden en voor eigen rekening

Deze projecten vormen een belangrijk deel van de activiteiten van de Groep en worden in de balans gepresenteerd onder diverse posten. Als aanvulling op de reguliere toelichtingen en om inzicht te verschaffen in de totale positie betreffende deze activiteiten van de Groep, zijn in het navolgende overzicht de relevante balansposten weergegeven.

	Vastgoed- ontwikkeling	Projecten in opdracht van derden	Totaal
2009			
Grond en bouwrechten, vastgoedontwikkeling	1.714.334	-	1.714.334
Van opdrachtgevers te vorderen bedragen	63.221	394.474	457.695
Totale activa	1.777.555	394.474	2.172.029
Non-recourse projectfinancieringen	(503.416)	-	(503.416)
Overige projectfinancieringen	(302.439)	-	(302.439)
Aan opdrachtgevers verschuldigde bedragen	(127.990)	(946.473)	(1.074.463)
Totale verplichtingen	(933.845)	(946.473)	(1.880.318)
Per 31 december	843.710	(551.999)	291.711
2008			
Grond en bouwrechten, vastgoedontwikkeling	1.785.388	-	1.785.388
Van opdrachtgevers te vorderen bedragen	118.274	371.708	489.982
Totale activa	1.903.662	371.708	2.275.370
Non-recourse projectfinancieringen	(489.522)	-	(489.522)
Overige projectfinancieringen	(267.783)	-	(267.783)
Aan opdrachtgevers verschuldigde bedragen	(109.184)	(831.951)	(941.135)
Totale verplichtingen	(866.489)	(831.951)	(1.698.440)
Per 31 december	1.037.173	(460.243)	576.930

De projecten in opdracht van derden staan ultimo 2009 in de balans voor een waarde van € 552 miljoen credit (2008: € 461 miljoen). Deze positie is het saldo van cumulatieve kosten (inclusief resultaat) € 13.622 miljoen (2008: € 11.045 miljoen) en cumulatieve gefactureerde termijnen € 14.174 miljoen (2008: € 11.506 miljoen).

Pps-projecten

De totale positie van de pps-projecten waarbij de Groep is betrokken, is als volgt:

	Langlopend	Kortlopend	Totaal
2009			
Immateriële vaste activa (pps-concessies)	221.385	-	221.385
Pps-vorderingen	498.293	8.332	506.625
Non-recourse pps-leningen	(634.767)	(35.639)	(670.406)
	84.911	(27.307)	57.604
Saldo overige activa en verplichtingen	(12.509)	1.095	(11.414)
Pps-projecten (dochterondernemingen)	72.402	(26.212)	46.190
Pps-projecten (deelnemingen en langlopende vorderingen)	15.078	-	15.078
Netto-investering per 31 december	87.480	(26.212)	61.268
2008			
Immateriële vaste activa (pps-concessies)	170.482	-	170.482
Pps-vorderingen	421.348	7.682	429.030
Non-recourse pps-leningen	(547.339)	(10.782)	(558.121)
	44.491	(3.100)	41.391
Saldo overige activa en verplichtingen	(12.847)	24.977	12.130
Pps-projecten (dochterondernemingen)	31.644	21.877	53.521
Pps-projecten (deelnemingen en langlopende vorderingen)	15.526	-	15.526
Netto-investering per 31 december	47.170	21.877	69.047

8. Materiële vaste activa

	Bedrijfs- gebouwen en -terreinen	Materieel, machines en installaties	Materiële vaste activa in bestelling/ aanbouw	Overige materiële vaste activa	Totaal
Per 1 januari 2008					
Kostprijs	229.076	504.474	20.715	158.288	912.553
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(76.564)	(291.583)	-	(109.714)	(477.861)
Boekwaarde	152.512	212.891	20.715	48.574	434.692
2008					
Boekwaarde 1 januari	152.512	212.891	20.715	48.574	434.692
Investerings	9.376	85.337	7.346	30.827	132.886
Verwerving van dochterondernemingen	1.128	35	-	1.519	2.682
Desinvesteringen	(13.079)	(25.608)	-	(4.481)	(43.168)
Herrubriceringen tussen categorieën	4.534	9.586	(16.044)	1.924	-
Afschrijvingen	(8.548)	(55.628)	-	(21.776)	(85.952)
Valutakoersverschillen	(2.041)	(6.104)	-	(2.806)	(10.951)
Boekwaarde 31 december	143.882	220.509	12.017	53.781	430.189
Per 31 december 2008					
Kostprijs	218.455	488.199	12.017	154.361	873.032
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(74.573)	(267.690)	-	(100.580)	(442.843)
Boekwaarde	143.882	220.509	12.017	53.781	430.189
2009					
Boekwaarde 1 januari	143.882	220.509	12.017	53.781	430.189
Investerings	6.954	55.816	14.305	22.059	99.134
Verwerving van dochterondernemingen	12	476	-	1.604	2.092
Desinvesteringen	(6.652)	(6.390)	(17)	(2.776)	(15.835)
Herrubriceringen tussen categorieën	737	13.205	(10.318)	(3.624)	-
Afschrijvingen	(8.527)	(62.175)	(353)	(21.948)	(93.003)
Valutakoersverschillen	544	1.892	-	711	3.147
Boekwaarde 31 december	136.950	223.333	15.634	49.807	425.724
Per 31 december 2009					
Kostprijs	215.341	531.179	15.987	164.755	927.262
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(78.391)	(307.846)	(353)	(114.948)	(501.538)
Boekwaarde	136.950	223.333	15.634	49.807	425.724

Materiële vaste activa in bestelling en in aanbouw hebben voornamelijk betrekking op materieel, machines en installaties. Voor contractuele verplichtingen ten aanzien van materiële vaste activa wordt verwezen naar Toelichting 33.

De reële waarde van de materiële vaste activa bedraagt ultimo 2009 € 530 miljoen (2008: € 528 miljoen).

De materiële vaste activa, voor zover geen activa uit hoofde van financiële-leaseovereenkomsten, zijn niet als zekerheid gesteld voor leningen.

Materiële vaste activa, gefinancierd door middel van financiële-leaseovereenkomsten, hebben onderstaande boekwaarden:

	2009	2008
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	22.846	23.712
Materieel, machines en installaties	19.582	23.447
Overige materiële vaste activa	353	27
	<u>42.781</u>	<u>47.186</u>

De met leaseovereenkomsten samenhangende betalingsverplichtingen zijn opgenomen onder de kort- en langlopende leningen. Zie Toelichting 19.

Financieringslasten en afschrijvingen met betrekking tot deze activa zijn opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

9. Immateriële vaste activa

	Goodwill	Pps- concessies	Niet-ge- integreerde software	Overige	Totaal
Per 1 januari 2008					
Kostprijs	752.071	135.922	17.561	28.108	933.662
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(5.408)	(3.539)	(14.768)	(4.589)	(28.304)
Boekwaarde	746.663	132.383	2.793	23.519	905.358
2008					
Boekwaarde 1 januari	746.663	132.383	2.793	23.519	905.358
Investerings	-	62.845	1.780	560	65.185
Verwerving van dochterondernemingen	11.236	-	-	304	11.540
Desinvesteringen	-	-	(70)	-	(70)
Afschrijvingen	-	(1.775)	(1.129)	(6.604)	(9.508)
Herrubricering inclusief wijzigingen in consolidatiekring	-	(22.971)	-	-	(22.971)
Bijzondere waardeverminderingen	(100.000)	-	-	-	(100.000)
Valutakoersverschillen	(47.186)	-	(38)	-	(47.224)
Boekwaarde 31 december	610.713	170.482	3.336	17.779	802.310
Per 31 december 2008					
Kostprijs	716.121	173.824	11.607	28.988	930.540
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(105.408)	(3.342)	(8.271)	(11.209)	(128.230)
Boekwaarde	610.713	170.482	3.336	17.779	802.310
2009					
Boekwaarde 1 januari	610.713	170.482	3.336	17.779	802.310
Investerings	-	52.291	2.175	2.421	56.887
Verwerving van dochterondernemingen	888	-	-	-	888
Desinvesteringen	-	-	(372)	(98)	(470)
Afschrijvingen	-	(1.388)	(1.766)	(6.574)	(9.728)
Bijzondere waardeverminderingen	(40.000)	-	-	(1.584)	(41.584)
Valutakoersverschillen	10.036	-	13	-	10.049
Boekwaarde 31 december	581.637	221.385	3.386	11.944	818.352
Per 31 december 2009					
Kostprijs	727.045	226.115	13.138	31.311	997.609
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(145.408)	(4.730)	(9.749)	(19.367)	(179.254)
Boekwaarde	581.637	221.385	3.389	11.944	818.355

9.1 Goodwill

De goodwill heeft voornamelijk betrekking op de overnames van HBG in 2002 en AM in 2006. Ultimo 2009 bedraagt de boekwaarde van de goodwill van HBG € 394 miljoen (2008: € 383 miljoen) en van AM en haar dochtervennootschappen € 111 miljoen (2008: € 151 miljoen). Daarnaast is onder meer sprake van goodwill inzake Betonac € 17 miljoen (2008: € 17 miljoen), Kairos € 16 miljoen (2008: € 16 miljoen) en de (oud-)NBM Bedrijven € 18 miljoen (2008: € 18 miljoen).

In 2009 is de goodwill toegenomen door de verwerving van het resterende derdenbelang in Tebodin EC, Hungary van KON-IN. De toename van de goodwill in 2008 had betrekking op de verwerving van de dochterondernemingen City Projects, FED Holding en Tebodin Asia Pacific. Zie Toelichting 34.

De bijzondere waardevermindering in 2009 heeft betrekking op de dochteronderneming AM in de sector Vastgoed. In 2008 was sprake van een bijzondere waardevermindering bij AM en enkele van haar dochterondernemingen. Beide afwaarderingen zijn het gevolg van een verslechtering van de marktomstandigheden en verwachtingen voor vastgoed.

De goodwill is als volgt toegerekend aan de sectoren van de Groep:

	2009	2008
Bouw	122.252	119.504
Vastgoed	190.035	228.236
Infra	219.348	213.875
Installatietechniek	1.857	1.857
Consultancy en engineering	48.145	47.241
	<u>581.637</u>	<u>610.713</u>

Bijzondere waardeverminderingen

De goodwill is getoetst voor bijzondere waardeverminderingen door de huidige boekwaarden van de activa, inclusief toegerekende goodwill, van de kasstroomgenererende eenheden te vergelijken met de bedrijfswaarden ervan. De bedrijfswaarden zijn berekend op basis van de geprognosticeerde kasstromen, uitgaande van de prognoses van de opbrengsten en de winstpercentages (vóór belasting), voor een periode van vijf jaar en zoals goedgekeurd door het management. De prognoses zijn gebaseerd op verwachtingen over de markt en ontwikkelingen in de verschillende sectoren en op in het verleden gerealiseerde resultaten. Voor de periode na vijf jaar na heden wordt de geprognosticeerde kasstroom bepaald door extrapolatie, waarbij groeipercentages worden gehanteerd die passend worden geacht bij de langetermijnverwachtingen van de Groep inzake de sectoren en markten.

De geschatte kasstromen zijn contant gemaakt tegen een disconteringsvoet (vóór belasting) die de huidige markt-situatie, de tijdswaarde van geld en de aan het activum gerelateerde risico's reflecteert.

De in 2009 gehanteerde disconteringsvoeten (vóór belasting) variëren tussen 10,1 procent en 12,7 procent (2008: tussen 10,0 procent en 12,4 procent). De gehanteerde groeipercentages (inclusief inflatie) voor de geprognosticeerde kasstromen na de periode van vijf jaar variëren tussen 2,0 procent en 2,5 procent (2008: tussen 2,0 procent en 3,0 procent).

Op grond van de ultimo 2008 uitgevoerde berekening heeft de Groep een bijzondere waardevermindering verantwoord van in totaal € 100 miljoen inzake AM en haar dochtermaatschappijen. Als gevolg van de sterke afname van de vooruit-zichten op de vastgoedmarkt voor de komende jaren, was de bedrijfswaarde gezakt onder het niveau van de boekwaarde inclusief goodwill.

In 2009 is duidelijk geworden dat het herstel van de vastgoedmarkt meer tijd zal vergen dan aanvankelijk werd gedacht. De geschatte toekomstige kasstromen zijn hierop aangepast. Dit heeft geresulteerd in een additionele afwaardering van € 40 miljoen op de goodwill van AM per 30 september 2009. Indien bij deze test de gehanteerde disconteringsvoet 1 procent hoger respectievelijk lager zou zijn geweest, zou deze bijzondere afwaardering circa € 15 miljoen hoger respectievelijk lager zijn geweest in 2009. Voor de overige kasstroomgenererende eenheden zou een verhoging van de gebruikte disconteringsvoet met gemiddeld 1 procent geen bijzondere waardevermindering tot gevolg hebben gehad.

Hoewel de ontwikkeling van de vastgoedmarkt nog steeds wordt gekenmerkt door een grote mate van onzekerheid, is de Groep ervan overtuigd dat de eigen vastgoedbedrijven op termijn opnieuw aan de winst zullen bijdragen. Daarbij geldt voor de Nederlandse vastgoedbedrijven dat het structurele tekort aan woningen als bepalend wordt beschouwd voor (het toekomstige) herstel.

Ultimo 2009 is de goodwill opnieuw getoetst voor bijzondere waardeverminderingen. Deze toets heeft niet geresulteerd in bijzondere waardeverminderingen. Indien de bij deze toets gehanteerde disconteringsvoet 1 procent hoger respectievelijk lager zou zijn geweest, zou dit geen bijzondere waardevermindering tot gevolg hebben gehad.

Voor de overige kasstroomgenererende eenheden van de Groep heeft de toets ultimo 2009 niet geresulteerd in bijzondere waardeverminderingen. Indien de gehanteerde disconteringsvoet 1 procent hoger respectievelijk lager zou zijn geweest, zou dit geen bijzondere waardevermindering tot gevolg hebben gehad.

Valutakoersverschillen

De valutakoersverschillen betreffen met name de goodwill van HBG en hangen samen met de koerswijzigingen van het pond sterling. In 2009 was sprake van een koersstijging en in 2008 van een koersdaling.

9.2 Pps-concessies

Pps-concessies betreffen pps-projecten (tolwegen) in Ierland en Duitsland. De looptijd van deze concessieovereenkomsten ligt tussen 15 en 30 jaar.

De investeringen in 2009 betreffen de pps-projecten Waterford en Portlaoise in Ierland en de A8 in Duitsland.

De herrubriceringen in 2008 betreffen reclassificaties van ontvangen overheidssubsidies op twee Ierse pps-projecten. In relatie hiermee is sprake van een vergelijkbaar effect op de bijbehorende pps-leningen. Zie Toelichting 19.

De pps-concessies zijn als zekerheid gesteld ten behoeve van bijbehorende non-recourse pps-leningen, welke zijn opgenomen onder de langlopende en kortlopende verplichtingen. Zie Toelichting 19.

Voor nadere informatie met betrekking tot concessies wordt verwezen naar Toelichting 38.

9.3 Overige

De overige immateriële vaste activa betreffen overwegend de waardering van marktposities, inclusief (merk)namen en management, van de overgenomen bedrijven. Zie Toelichting 34.

10. Pps-vorderingen

	2009	2008
Per 1 januari	429.030	469.179
Desinvesteringen	(103.802)	(48.057)
Verstrekte vorderingen	158.839	142.053
Aflossingen vorderingen	(8.840)	(8.323)
Valutakoersverschillen	31.398	(125.822)
Per 31 december	506.625	429.030

De pps-vorderingen zijn als volgt opgenomen in de balans:

	2009	2008
Langlopend	498.293	421.348
Kortlopend	8.332	7.682
	506.625	429.030

De pps-vorderingen betreffen nog te ontvangen vergoedingen uit hoofde van concessieovereenkomsten in Nederland, België, Duitsland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk. Het kortlopend deel van de pps-vorderingen wordt verantwoord onder de handels- en overige vorderingen.

De gemiddelde looptijd van de pps-vorderingen is 25 jaar (2008: 22 jaar). Van het langlopend deel heeft circa € 434 miljoen een looptijd van langer dan vijf jaar (2008: € 382 miljoen).

De rentepercentages op pps-vorderingen zijn vrijwel gelijk aan de rentepercentages (na afdekking) van de bijbehorende non-recourse pps-leningen. De rentepercentages zijn vast gedurende de looptijd. Het gemiddelde rentepercentage op pps-vorderingen bedraagt 6,7 procent (2008: 6,7 procent).

Zowel in 2007 als in 2008 heeft de Groep 25 procent van zijn aandelen in de joint venture met het Dutch Infrastructure Fund (DIF) verkocht aan DIF. In 2009 heeft de Groep zijn resterende belang van 50 procent verkocht aan DIF. In verband met deze transactie is sprake van een desinvestering in 2009 van € 104 miljoen (2008: € 48 miljoen).

De in 2009 verstrekte vorderingen betreft met name de voortgang van de in aanbouw zijnde pps-projecten West Dunbartonshire, Solihull en Liefkenshoektunnel.

De pps-vorderingen zijn als zekerheid gesteld ten behoeve van bijbehorende non-recourse pps-leningen, welke zijn opgenomen onder de langlopende en kortlopende verplichtingen.

Voor nadere informatie met betrekking tot concessieovereenkomsten wordt verwezen naar Toelichting 38.

11. Deelnemingen

	2009	2008
Per 1 januari	183.992	154.642
Investerings	6.124	4.343
Desinvesteringen	(684)	(151)
Aandeel in resultaat	28.732	50.015
Winstuitkeringen en ontvangen dividend	(21.396)	(22.940)
Valutakoersverschillen	885	(1.851)
Bijzondere waardeverminderingen	(1.849)	-
Overige mutaties	258	(66)
Per 31 december	196.062	183.992

In onderstaand overzicht wordt een specificatie gegeven van de door de Groep gehouden belangen in (niet-beursgenoteerde) deelnemingen. De vermelde bedragen betreffen het belang van de Groep in de balans van de betreffende deelnemingen ultimo boekjaar en het aandeel in de opbrengsten en het resultaat over het betreffende boekjaar.

	Land van vestiging	Belang in %	Activa	Verplichtingen	Saldo	Opbrengsten	Resultaat
2009							
Van Oord nv	Nederland	21,49	455.221	283.187	172.034	305.940	27.323
Infraspeed (Holdings) bv	Nederland	10,54	116.331	113.891	2.440	12.791	711
Railpro bv	Nederland	10,00	5.182	2.318	2.864	9.262	481
			576.734	399.396	177.338	327.993	28.515
Overige					18.724		217
Per 31 december					196.062		28.732
2008							
Van Oord nv	Nederland	21,49	393.262	230.360	162.902	407.405	42.307
Infraspeed (Holdings) bv	Nederland	10,54	117.999	115.100	2.899	12.046	1.115
Railpro bv	Nederland	10,00	5.696	2.984	2.712	9.940	(29)
			516.957	348.444	168.513	429.391	43.393
Overige					15.479		6.622
Per 31 december					183.992		50.015

Inbegrepen zijn deelnemingen waarin de Groep minder dan twintig procent van het (potentiële) aantal stemgerechtigde aandelen houdt, maar waarin de Groep door lidmaatschappen van directies en/of raden van commissarissen invloed van betekenis uitoefent.

Bij enkele deelnemingen zijn aanzienlijke beperkingen gesteld aan de overdracht van gelden. Dit betreft vooral bepalingen op grond waarvan aflossing van externe schulden voorrang heeft boven dividenduitkeringen.

De overige deelnemingen betreffen de belangen van de Groep in diverse projectgerelateerde entiteiten.

Het in deelnemingen geïnvesteerde bedrag is inclusief € 32 miljoen (2008: € 32 miljoen) aan goodwill. Op deze goodwill is geen bijzondere waardevermindering toegepast.

De bijzondere waardevermindering in 2009 betreft een financieel belang van de Groep (via dochteronderneming AM) in een entiteit actief in de vastgoedmarkt.

12. Overige financiële vaste activa

	Langlopende vorderingen	Overige	Totaal
Per 1 januari 2008	114.851	4.909	119.760
Investeringsen	-	8	8
Consolidaties en deconsolidaties	258	-	258
Verstrekte leningen	14.161	-	14.161
Aflossingen leningen	(62.029)	-	(62.029)
Valutakoersverschillen	5	1	6
Overige mutaties	(5.569)	246	(5.323)
	61.677	5.164	66.841
Waarvan kortlopend:	(6.264)	-	(6.264)
Per 31 december 2008	55.413	5.164	60.577
Investeringsen	-	701	701
Verstrekte leningen	34.529	-	34.529
Aflossingen leningen	(13.816)	-	(13.816)
Valutakoersverschillen	(1)	-	(1)
Resultaat boekjaar	-	-	-
Bijzondere waardeverminderingen	(15.874)	-	(15.874)
Overige mutaties	-	(805)	(805)
	66.515	5.060	71.575
Waarvan kortlopend:	(5.415)	-	(5.415)
Per 31 december 2009	61.100	5.060	66.160

De reële waarde van de langlopende vorderingen bedraagt eind 2009 € 83 miljoen (2008: € 80 miljoen). Het effectieve rentepercentage is 4,4 procent (2008: 6,7 procent).

De kolom Overig betreft voornamelijk belangen in (niet-beursgenoteerde) deelnemingen waarover de Groep geen invloed van betekenis uitoefent.

De bijzondere waardeverminderingen in 2009 hebben betrekking op leningen (€ 37,8 miljoen) verstrekt door de Groep (via dochteronderneming AM) aan entiteiten actief in de vastgoedmarkt.

In 2008 is in de aflossingen leningen een bedrag begrepen, tegen boekwaarde, van € 35 miljoen inzake de inkoop van de resterende financieringspreferente aandelen door Van Oord.

13. Voorraden

	2009	2008
Grond en bouwrechten	813.834	872.432
Vastgoedontwikkeling	900.500	912.956
Grond- en hulpstoffen	18.980	18.702
Gereed product	4.131	4.530
	<u>1.737.445</u>	<u>1.808.620</u>

Inherent aan de normale bedrijfsvoering hebben grond en bouwrechten een overwegend langlopend karakter (langer dan een jaar). Een belangrijk deel van de onder vastgoedontwikkeling gerapporteerde investeringen heeft een vlottend karakter (korter dan een jaar).

In het licht van de slechte marktomstandigheden en -verwachtingen en het uitblijven van structureel herstel op korte termijn, heeft de Groep in 2009 analyses van vastgoedposities in Nederland uitgevoerd. Deze analyses hebben zich gericht op de meest risicovolle posities, overwegend in gronden, grondexploitaties en commercieel vastgoed. Op grond van deze analyses heeft de Groep geconcludeerd dat de verwachte (toekomstige) opbrengstwaarden van een aantal posities structureel neerwaarts bijgesteld dienen te worden. Deze bijzondere waardeverminderingen in 2009 bedragen € 70 miljoen.

In 2009 is € 51 miljoen (2008: € 53 miljoen) aan overige voorraden in de winst-en-verliesrekening opgenomen. Afwaarderingen op overige voorraden hebben niet plaatsgevonden. De overige voorraden hebben een overwegend kortlopend karakter.

14. Handels- en overige vorderingen

	2009	2008
Handelsvorderingen	1.145.260	1.294.575
Af: bijzondere waardevermindering van vorderingen	<u>(62.332)</u>	<u>(71.332)</u>
Netto-handelsvorderingen	1.082.928	1.223.243
Van opdrachtgevers te vorderen bedragen	457.695	489.982
Te vorderen van deelnemingen	36.030	29.686
Retenties	127.100	101.241
Vooruitbetaalde kosten en nog te factureren bedragen	69.212	58.824
Pps-vorderingen	8.332	7.682
Overige vorderingen	<u>329.052</u>	<u>348.219</u>
	<u>2.110.349</u>	<u>2.258.877</u>

De reële waarde van de handels- en overige vorderingen benadert de nominale waarde vanwege het kortetermijnkarakter van deze vorderingen. Gewoonlijk worden deze vorderingen binnen de normale bedrijfsvoering (korter dan een jaar) voldaan, met uitzondering van circa € 9 miljoen (2008: € 24 miljoen). De reële waarde van dit langlopende deel bedraagt circa € 8 miljoen (2008: € 23 miljoen) en is berekend met een rentepercentage van 2,6 procent (2008: 3,1 procent).

Bij de handelsvorderingen is geen sprake van een significante concentratie van het kredietrisico, omdat de Groep een groot aantal opdrachtgevers in binnen- en buitenland heeft. Tevens is voor een deel van de vorderingen sprake van zekerheden op basis van het retentierecht met betrekking tot de betreffende projecten.

De samenstelling van de handelsvorderingen en bijzondere waardeverminderingen is als volgt:

	2009		2008	
	Handels- vorderingen	Bijzondere waardever- minderingen	Handels- vorderingen	Bijzondere waardever- minderingen
Niet vervallen	618.737	(2.079)	677.297	(7.193)
Vervaldatum verstreken < 3 maanden	325.193	(324)	391.891	(4.040)
Vervaldatum verstreken 3 - 6 maanden	31.836	(1.737)	100.965	(474)
Vervaldatum verstreken 6 - 12 maanden	59.772	(7.576)	52.185	(6.747)
Vervaldatum verstreken 1 - 2 jaar	50.489	(13.574)	30.612	(15.901)
Vervaldatum verstreken > 2 jaar	59.233	(37.042)	41.625	(36.977)
	<u>1.145.260</u>	<u>(62.332)</u>	<u>1.294.575</u>	<u>(71.332)</u>
Af: bijzondere waardeverminderingen	(62.332)		(71.332)	
Netto-handelsvorderingen	<u>1.082.928</u>		<u>1.223.243</u>	

Het verloop van de bijzondere waardeverminderingen is als volgt:

	2009	2008
Per 1 januari	71.332	106.777
Opgenomen in de winst-en-verliesrekening:		
- Nieuwe voorzieningen	31.271	28.758
- Vrijval van niet-gebruikte voorzieningen	(20.477)	(16.754)
Besteed gedurende het jaar	(19.935)	(47.884)
Verwerving van dochteronderneming	131	478
Valutakoersverschillen	10	(43)
Per 31 december	<u>62.332</u>	<u>71.332</u>

Van opdrachtgevers te vorderen bedragen betreffen projecten in opdracht van derden en verkochte vastgoedontwikkeling en bestaan uit het positieve saldo van gemaakte kosten (inclusief verantwoord resultaat) en gefactureerde termijnen. Zie Toelichting 3.9 en 7.

De retenties betreffen door opdrachtgevers op gefactureerde termijnen ingehouden bedragen. Met name in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland is het gebruikelijk om een vooraf overeengekomen percentage in te houden tot het moment van oplevering van het project.

Vooruitbetaalde kosten en nog te factureren bedragen bestaan uit projectgerelateerde vooruitbetaalde kosten en nog te factureren bedragen op opgeleverde projecten.

De pps-vorderingen betreffen het kortlopend deel van de vorderingen. Zie Toelichting 10.

De overige vorderingen betreffen onder meer vooruitbetaalde niet-projectgerelateerde kosten in het kader van de reguliere bedrijfsuitoefening.

In 2009 is op de overige vorderingen een bijzondere waardevermindering van € 5,0 miljoen toegepast inzake een vordering van de Groep (via dochteronderneming AM) op een entiteit, actief in de vastgoedmarkt.

15. Liquide middelen

	2009	2008
Banktegoeden en kassen	614.861	448.371
Kortetermijn-deposito's	103.839	202.647
Liquide middelen	<u>718.700</u>	<u>651.018</u>

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de Groep. De deposito's hebben een looptijd tot uiterlijk 31 januari 2010. In het saldo liquide middelen is € 190 miljoen (2008: € 226 miljoen) begrepen, zijnde het aandeel van de Groep in de liquide middelen van de joint ventures van de Groep.

De liquide middelen zijn niet verrekend met de opgenomen bankkredieten op korte termijn, gelet op de geografische locatie hiervan per balansdatum. Gedurende het jaar vindt zoveel mogelijk verrekening plaats op basis van een actief Groepsbeleid.

De samenstelling van de netto-liquiditeiten is als volgt:

	2009	2008
Liquide middelen	718.700	651.018
Af: bankkredieten	<u>(3.548)</u>	<u>(141.283)</u>
Netto-liquiditeiten	<u>715.152</u>	<u>509.735</u>

De effectieve rente op kortlopende bankdeposito's is gemiddeld 0,3 procent (2008: 3,7 procent).

De deposito's hebben een gemiddelde looptijd van circa één week (2008: circa twee weken).

16. Aandelenkapitaal

	Uitstaand aantal aandelen	Gewone aandelen	Converteerbare preferente aandelen	Agio- reserve	Totaal
Per 1 januari 2008	136.016.084	12.991	19	434.879	447.889
Conversie van preferente aandelen	-	528	(18)	20.963	21.473
Betaald dividend	146	-	-	-	-
Per 31 december 2008	<u>136.016.230</u>	<u>13.519</u>	<u>1</u>	<u>455.842</u>	<u>469.362</u>
Conversie van preferente aandelen	-	-	-	17	17
Per 31 december 2009 ¹	<u>136.016.230</u>	<u>13.519</u>	<u>1</u>	<u>455.859</u>	<u>469.379</u>

¹ Uitstaand aantal aandelen per 31 december 2009, inclusief ter beurse genoteerde ingekochte 398.517 niet-converteerbare financieringspreferente aandelen.

Voor een nadere specificatie van de uitstaande aandelen wordt verwezen naar Toelichting 8 van de enkelvoudige jaarrekening.

16.1 Algemeen

Ultimo 2009 bedroeg het maatschappelijk kapitaal van de Groep tweehonderd miljoen gewone aandelen (2008: tweehonderd miljoen) en driehonderd miljoen preferente aandelen (2008: driehonderd miljoen), alle met een nominale waarde van € 0,10 per aandeel (2008: € 0,10 per aandeel). Alle geplaatste aandelen zijn volgestort.

Aan de Stichting Aandelenbeheer BAM Groep werd in 1993 een calloptie verstrekt tot het nemen van preferente aandelen B. Voor nadere gegevens wordt verwezen naar de Overige gegevens van de enkelvoudige jaarrekening.

16.2 Gewone aandelen

In 2009 is het aantal geplaatste gewone aandelen met 3.846 (2008: 5.286.558) toegenomen tot 135.196.679 (2008: 135.192.833). De toename betreft de conversie van 3.846 (2008: 5.286.412) converteerbare financieringspreferente aandelen in gewone aandelen. Daarnaast is in 2008 het aantal gewone aandelen met 146 toegenomen als gevolg van een beperkt preferent dividend dat in de vorm van gewone aandelen is uitgekeerd.

16.3 Financieringspreferente aandelen

Door conversie in gewone aandelen daalde het aantal converteerbare financieringspreferente aandelen in 2009 met 3.846 stuks tot 346.276. In 2008 werden 5.286.412 converteerbare financieringspreferente aandelen in gewone aandelen geconverteerd.

Het aantal niet-converteerbare financieringspreferente aandelen bleef in 2009 gelijk met 473.275. Het aantal via de beurs ingekochte niet-converteerbare financieringspreferente aandelen is in 2009 gestegen met 8.562 stuks naar 398.517 stuks (2008: 389.955 stuks). De Groep beoogt de resterende aandelen via de beurs in te kopen.

Financieringspreferente aandelen worden als verplichtingen geclassificeerd. Zie Toelichting 19. Dividend op preferente aandelen wordt als financieringslast opgenomen in de winst-en-verliesrekening. Zie Toelichting 28.

17. Reserves

	Translatie- reserve	Afdeckings- reserve	Totaal
Per 1 januari 2008	(29.592)	(5.471)	(35.063)
Effectieve kasstroomafdekkingen:			
- Reële-waardemutatie	-	(127.177)	(127.177)
- Belasting op reële-waardemutatie	-	34.214	34.214
Valutakoersverschillen:			
- Dochterondernemingen	(115.471)	-	(115.471)
- Deelnemingen	(1.851)	-	(1.851)
	<u>(117.322)</u>	<u>(92.963)</u>	<u>(210.285)</u>
Per 31 december 2008	<u>(146.914)</u>	<u>(98.434)</u>	<u>(245.348)</u>
Effectieve kasstroomafdekkingen:			
- Reële-waardemutatie	-	37.977	37.977
- Belasting op reële-waardemutatie	-	(11.157)	(11.157)
Ineffectieve kasstroomafdekkingen:			-
- Reële-waardemutatie	-	1.905	1.905
- Belasting op reële-waardemutatie	-	(486)	(486)
Valutakoersverschillen:			
- Dochterondernemingen	34.828	-	34.828
- Deelnemingen	885	-	885
	<u>35.713</u>	<u>28.239</u>	<u>63.952</u>
Per 31 december 2009	<u>(111.201)</u>	<u>(70.195)</u>	<u>(181.396)</u>

De negatieve mutatie in de translatiereserve in 2008 wordt vrijwel geheel veroorzaakt door de daling van het pond sterling. De positieve mutatie in deze reserve in 2009 betreft vrijwel geheel de koersstijging van het pond sterling in 2009.

De netto-reëlewaardemutatie in de afdeckingsreserve in 2008 betreft overwegend de rentederivaten, in het bijzonder met betrekking tot de pps-projectleningen. In verband met het (zeer) langlopende karakter van deze derivaten en de sterke rentedaling ultimo 2008 is de omvang van de mutatie aanzienlijk. Van de positieve mutatie in deze reserve in 2009 betreft € 20,3 miljoen de waardeinstijging van de derivaten als gevolg van de stijging van de marktrente in 2009, € 11,4 miljoen de verkoop van een renteswap in 2009 en negatief € 3,5 miljoen voor nieuw afgesloten derivaten.

De beperking in uitkeerbaarheid van reserves wordt bepaald door wettelijke en statutaire reserves als onderdeel van de enkelvoudige jaarrekening.

18. Garantievermogen

	2009	2008
Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders van de vennootschap	875.042	847.401
Achtergestelde lening	200.000	200.000
Preferente aandelen	1.721	1.773
Derden aandeelhouders AM	-	49.000
	<u>1.076.763</u>	<u>1.098.174</u>

19. Leningen

2009	Langlopend	Kortlopend	Totaal
Achtergestelde lening	200.000	-	200.000
Preferente aandelen	1.407	314	1.721
Non-recourse pps-leningen	634.767	35.639	670.406
Non-recourse projectfinancieringen	237.712	265.704	503.416
Overige projectfinancieringen	246.668	55.771	302.439
Bankfinanciering	360.000	-	360.000
Financiële-leaseovereenkomsten	27.982	19.599	47.581
Overige leningen	6.192	11.522	17.714
Bankkredieten	-	3.548	3.548
	1.714.728	392.097	2.106.825
Korter dan 1 jaar			392.097
Langer dan 1 jaar en korter dan of gelijk aan 5 jaar			1.177.291
Langer dan 5 jaar			537.437
			2.106.825

2008	Langlopend	Kortlopend	Totaal
Achtergestelde lening	200.000	-	200.000
Preferente aandelen	1.423	350	1.773
Derden aandeelhouders AM	-	49.000	49.000
Non-recourse pps-leningen	547.339	10.782	558.121
Non-recourse projectfinancieringen	401.760	87.762	489.522
Overige projectfinancieringen	240.313	27.470	267.783
Lening Terra Amstel	112.500	25.000	137.500
Lening AM	220.000	-	220.000
Financiële-leaseovereenkomsten	32.549	18.235	50.784
Overige leningen	12.956	1.228	14.184
Bankkredieten	-	141.283	141.283
	1.768.840	361.110	2.129.950
Korter dan 1 jaar			361.110
langer dan 1 jaar en korter dan of gelijk aan 5 jaar			1.308.980
Langer dan 5 jaar			459.860
			2.129.950

19.1 Achtergestelde lening

De achtergestelde lening van € 200 miljoen is in 2007, in het kader van een brede herfinanciering van de Groep, afgesloten met een consortium van banken. Van de hoofdsom van de achtergestelde lening dient € 100 miljoen te worden afgelost in juli 2012 en het restant in juli 2013.

De rente op de achtergestelde lening is gebaseerd op de recourse leverage ratio van de Groep en bedraagt EURIBOR plus een opslag, die kan variëren van minimaal 230 tot maximaal 320 basispunten. Op 31 december 2009 bedraagt de opslag 250 basispunten (2008: 250 basispunten).

Ter afdekking van het renterisico is op de gehele lening een renteswap afgesloten. Met ingang van februari 2008 fixeert de renteswap EURIBOR op 3,99 procent. Inclusief de opslag ultimo 2009 bedraagt de rente voor de achtergestelde lening daarmee 6,49 procent (2008: 6,49 procent).

Met betrekking tot deze financiering is de Groep gehouden aan voorwaarden, welke nader worden omschreven onder de Overige informatie van deze toelichting.

19.2 Preferente aandelen

In december 2002 zijn 39.285.715 converteerbare financieringspreferente aandelen en 8.333.335 niet-converteerbare financieringspreferente aandelen uitgegeven. Gedurende een eerste periode van acht jaar (tot en met 2010) is het dividend op de financieringspreferente aandelen vast, te weten 8,83 procent voor de converteerbare en 9,13 procent voor de niet-converteerbare preferente aandelen, beide te betalen over de uitgiftekoers van € 4,20 per aandeel.

Converteerbare financieringspreferente aandelen

Op verzoek van de houder kunnen converteerbare financieringspreferente aandelen direct worden geconverteerd in gewone aandelen tegen een koers gelijk aan de uitgiftekoers (€ 4,20). In 2009 zijn 3.846 aandelen geconverteerd (2008: 5.286.412 aandelen). Ultimo 2009 stonden nog 346.276 converteerbare financieringspreferente aandelen uit (2008: 350.122).

De reële waarde van de schuldcomponent, die onder langlopende schulden is opgenomen, is berekend op basis van een marktrente gelijk aan het dividendpercentage op de niet-converteerbare financieringspreferente aandelen. Deze berekeningswijze levert een reële waarde op van € 4,062 per converteerbaar financieringspreferent aandeel.

Het verschil van € 0,138 per aandeel tussen de uitgiftekoers van € 4,20 per aandeel en de reële waarde van de schuldcomponent, zijnde de waarde van de eigenvermogenscomponent, is onder de reserves toegerekend aan het eigen vermogen.

De balanswaardering van de converteerbare financieringspreferente aandelen is als volgt:

	2009	2008
Nominale waarde per 1 januari	1.471	23.674
Eigenvermogensbestanddeel per 1 januari	(48)	(778)
Vreemdvermogensbestanddeel per 1 januari	1.423	22.896
Conversie van aandelen	(16)	(21.473)
Vreemdvermogensbestanddeel per 31 december	1.407	1.423
Eigenvermogensbestanddeel per 31 december	47	48
Nominale waarde per 31 december	1.454	1.471

De financieringslasten van de converteerbare financieringspreferente aandelen worden bepaald met de effectieverentemethode, waarbij de effectieve rente van 8,83 procent wordt toegepast op de schuldcomponent.

Niet-converteerbare financieringspreferente aandelen

In 2009 zijn 8.562 niet-converteerbare financieringspreferente aandelen ingekocht (2008: geen). Ultimo 2009 stonden nog 74.758 niet-converteerbare financieringspreferente aandelen uit (2008: 83.320). De Groep beoogt deze resterende aandelen via de beurs in te kopen.

De meerderheid van de niet-converteerbare financieringspreferente aandelen is in 2005 ingekocht.

De niet-converteerbare financieringspreferente aandelen worden in de balans opgenomen als financiële verplichting.

Het verloop van deze post is als volgt:

	2009	2008
Verplichting per 1 januari	350	350
Inkoop niet-converteerbare aandelen	(36)	-
Verplichting per 31 december	314	350

De financieringslasten van de niet-converteerbare financieringspreferente aandelen worden bepaald door middel van de effectieve-rentemethode, waarbij het effectieve-rentepercentage van 9,13 procent wordt gehanteerd.

19.3 Non-recourse pps-leningen

Deze hebben betrekking op pps-projecten in het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Nederland, België en Duitsland. Van het langlopend deel heeft circa € 465 miljoen een looptijd van langer dan vijf jaar (2008: circa € 430 miljoen). De gemiddelde looptijd van de pps-leningen is 25 jaar (2008: 22 jaar).

De rentepercentages op pps-leningen zijn variabel, maar door middel van renteswaps gefixeerd op gelijkwaardige percentages als de bijbehorende pps-concessies en pps-vorderingen. Het gemiddelde rentepercentage op pps-leningen bedraagt 4,8 procent (2008: 4,8 procent). Gedurende de looptijd van de lening is de opslag op de lening niet afhankelijk van marktontwikkelingen.

De bijbehorende immateriële vaste activa (pps-concessies) en financiële vaste activa (pps-vorderingen) bedragen in totaal € 728 miljoen (2008: € 600 miljoen) en gelden als zekerheid voor de financiers. Wanneer niet aan de overeengekomen kwalitatieve en kwantitatieve voorwaarden op gebied van onder meer interestdekking en solvabiliteit wordt voldaan, zijn deze leningen opeisbaar. Voor nadere informatie met betrekking tot de normering en realisatie van deze voorwaarden wordt verwezen naar de Overige informatie van deze toelichting.

In 2008 heeft een herrubricering plaatsgevonden van ontvangen overheidssubsidies op twee Ierse pps-projecten. In relatie hiermee is sprake van een vergelijkbaar neerwaarts effect op de bijbehorende pps-concessies. Zie Toelichting 9.

19.4 Non-recourse projectfinancieringen

Deze leningen zijn aangegaan ter financiering van gronden ten behoeve van vastgoedontwikkeling en van vastgoedontwikkelingsprojecten in uitvoering. De gemiddelde looptijd van de non-recourse projectfinancieringen is circa 2,5 jaar.

De rente op de non-recourse projectfinancieringen is overwegend variabel en gebaseerd op EURIBOR/LIBOR plus een opslag. Gedurende de looptijd van de lening is deze opslag niet afhankelijk van marktontwikkelingen.

De boekwaarde van de betreffende activa bedraagt ultimo 2009 circa € 665 miljoen (2008: circa € 700 miljoen); deze activa gelden als zekerheid voor de financiers. Wanneer niet aan de overeengekomen kwalitatieve en kwantitatieve voorwaarden op gebied van onder meer interest- en aflossingsverplichtingen wordt voldaan, zijn deze leningen opeisbaar. Voor nadere informatie met betrekking tot de normering en realisatie van deze voorwaarden wordt verwezen naar de Overige informatie van deze toelichting.

19.5 Overige projectfinancieringen

Deze leningen zijn eveneens aangegaan ter financiering van gronden ten behoeve van vastgoedontwikkeling en van vastgoedontwikkelingsprojecten in uitvoering. De gemiddelde looptijd van de overige projectfinancieringen is circa 2,5 jaar.

De rente op de overige projectfinancieringen is overwegend variabel en gebaseerd op EURIBOR/LIBOR plus een opslag. Gedurende de looptijd van de lening is deze opslag niet afhankelijk van marktontwikkelingen.

Niet alleen gelden de betreffende activa als zekerheid voor de financiers, ook is sprake van (gelimiteerde) aanvullende zekerheden. De boekwaarde van de betreffende activa bedraagt ultimo 2009 circa € 390 miljoen (2008: circa € 315 miljoen). Wanneer niet aan de overeengekomen kwalitatieve en kwantitatieve voorwaarden op gebied van onder meer interest- en aflossingsverplichtingen wordt voldaan zijn deze leningen opeisbaar. Voor nadere informatie met betrekking tot de normering en realisatie van deze voorwaarden wordt verwezen naar de Overige informatie van deze toelichting.

19.6 Bankfinanciering

In juni 2009 is met een consortium van banken een lening ter waarde van € 360 miljoen afgesloten. Met de opbrengst van de lening zijn de oude, in het kader van de overname van AM afgesloten leningen Terra Amstel en AM, vervroegd afgelost. De hoofdsom van deze lening dient te worden afgelost in april 2012.

De rente op de nieuwe lening is gebaseerd op de recourse leverage ratio van de Groep en bedraagt EURIBOR plus een opslag, die kan variëren van minimaal 205 tot maximaal 280 basispunten. Op 31 december 2009 bedraagt de opslag 230 basispunten.

Met ingang van juni 2009 is ter afdekking van het renterisico een renteswap afgesloten. De renteswap fixeert EURIBOR op 2,24 procent. Inclusief de opslag ultimo 2009 bedraagt de rente voor deze lening daarmee 4,54 procent.

Voor de bankfinanciering gelden dezelfde ratio's als voor de achtergestelde lening van € 200 miljoen. Voor de lening zijn door de Groep zekerheden gesteld middels garantstellingen door de belangrijkste dochtermaatschappijen. Voor nadere informatie met betrekking tot de normering en realisatie van de ratio's wordt verwezen naar de Overige informatie van deze toelichting

19.7 Lening Terra Amstel

De lening Terra Amstel, in 2006 afgesloten in verband met de overname van AM, is in juni 2009 afgelost uit de opbrengst van de nieuwe bankfinanciering. Ultimo 2008 bedroeg de boekwaarde van de lening € 137,5 miljoen en het rentetarief zesmaands EURIBOR plus 95 basispunten. Over het oorspronkelijke bedrag van € 175 miljoen fixeerde een renteswap EURIBOR op 4,5 procent. In juni 2009 is de renteswap verkocht met een negatief resultaat van € 3,4 miljoen. Zie Toelichting 20 en 28.

19.8 Lening AM

De lening AM, in 2006 afgesloten in verband met de overname van AM, is in juni 2009 afgelost uit de opbrengst van de nieuwe bankfinanciering. Ultimo 2008 was € 220 miljoen van deze kredietfaciliteit opgenomen tegen een rentetarief van EURIBOR plus 75 basispunten. Over een bedrag van € 50 miljoen fixeerde een renteswap EURIBOR op 3,6 procent. De renteswap is afgelopen op de aflossingsdatum.

19.9 Derden aandeelhouders AM

Ten behoeve van de overname van AM in 2006 heeft een consortium van investeerders onder leiding van ING Corporate Investments Participaties bv, via de Houdstermaatschappij Terra Amstel Holding bv (HTAH), een aandelenbelang genomen ter waarde van € 49 miljoen (49 procent) in Terra Amstel Holding bv. Omdat HTAH recht heeft op een vaste dividendvergoeding van jaarlijks 8,9 procent, hebben deze aandelen het karakter van vreemd vermogen.

In maart 2009 heeft de Groep gebruik gemaakt van het met HTAH overeengekomen kooprecht ter verwerving van het resterende 49 procent-belang in Terra Amstel Holding bv. De boekwaarde van het belang bedroeg € 49 miljoen.

19.10 Financiële-leaseovereenkomsten

Dit betreft overwegend financieringen van bedrijfsgebouwen en materieel. De looptijden van de financiële leaseverplichtingen zijn als volgt:

	2009	2008
Looptijd korter dan 1 jaar	22.586	20.983
Looptijd langer dan 1 jaar en korter dan of gelijk aan 5 jaar	22.490	25.615
Looptijd langer dan 5 jaar	10.804	13.395
	<u>55.880</u>	<u>59.993</u>
Toekomstige financieringslasten op financiële lease	(8.299)	(9.209)
De contante waarde van de financiële-leaseverplichting	<u>47.581</u>	<u>50.784</u>

De contante waarde van de financiële-leaseverplichtingen is als volgt:

	2009	2008
Looptijd langer dan 1 jaar en korter dan of gelijk aan 5 jaar	18.679	21.008
Looptijd langer dan 5 jaar	9.303	11.541
	<u>27.982</u>	<u>32.549</u>
Looptijd korter dan 1 jaar	19.599	18.235
	<u>47.581</u>	<u>50.784</u>

19.11 Overige leningen

De overige leningen hebben betrekking op de financiering van bedrijfsgebouwen en materieel. Deze activa zijn niet als zekerheid gesteld voor financiers.

19.12 Bankkredieten

In 2007 heeft de Groep haar financieringsstructuur versterkt door een nieuwe gecommiteerde financieringsfaciliteit ter hoogte van € 550 miljoen. De faciliteit is destijds gedeeltelijk gebruikt om bestaande ongecommiteerde bilaterale kredietlijnen af te lossen. Ultimo 2009 maakt de Groep geen gebruik van de faciliteit (2008: € 50 miljoen).

De faciliteit kan worden gebruikt voor zowel de gebruikelijke werkkapitaalfinanciering als alle andere voorkomende activiteiten. De looptijd van de faciliteit is vijf jaar. Voor de opgenomen delen van de faciliteit gelden variabele rentetarieven met een opslag variërend tussen de 30 tot 85 basispunten.

Op 31 december 2009 bedraagt de opslag 50 basispunten (2008: 50 basispunten).

Voor de gecommiteerde financieringsfaciliteit gelden dezelfde ratio's als voor de achtergestelde lening van € 200 miljoen en de bankfinanciering van € 360 miljoen. Voor de faciliteit zijn door de Groep zekerheden gesteld middels garantstellingen door de belangrijkste dochtermaatschappijen. Voor nadere informatie met betrekking tot de normering en realisatie van deze voorwaarden wordt verwezen naar de Overige informatie van deze toelichting.

Naast de gecommiteerde langetermijnfaciliteit behoudt de Groep € 175 miljoen aan bilaterale kredietfaciliteiten (2008: € 190 miljoen) waarvan ultimo 2009 niets is opgenomen (2008: € 91 miljoen).

19.13 Overige informatie

Met betrekking tot diverse financieringen is de Groep gehouden aan kwalitatieve en kwantitatieve voorwaarden, waaronder financiële ratio's, die in lijn zijn met wat gebruikelijk is in de branche.

Voor de projectgerelateerde financieringen (non-recourse pps-leningen, non-recourse en overige projectfinancieringen) zijn de voorwaarden specifiek verbonden met de betreffende projecten. De belangrijkste ratio in de projectfinancieringen vastgoed betreft de loan to value, die de verhouding uitdrukt tussen de financiering en de waarde van het project. De Groep heeft gedurende 2009 voldaan aan alle ratio's.

Voor de balansfinancieringen van de Groep (de achtergestelde lening, de bankfinanciering en de gecommiteerde financieringsfaciliteit) zijn de voorwaarden gebaseerd op de Groep als geheel, exclusief non-recourse elementen. De belangrijkste ratio's voor deze financieringen zijn (alle recourse): leverage ratio, interest coverage, solvabiliteit en guarantor covers. De Groep heeft gedurende 2009 voldaan aan alle ratio's.

De normering en realisatie van voornoemde recourse ratio's zijn als volgt toe te lichten:

	Norm	2009	2008
Nettoschuld/EBITDA	≤ 2,50	0,75	1,08
EBITDA/Betaalde rente	≥ 4,00	6,24	10,55
Garantievermogen/balanstotaal	≥ 15%	20,4%	19,8%
Ebitda-aandeel garantors	≥ 60%	71%	76%
Activa-aandeel garantors	≥ 50%	86%	62%

Een deel van de leningen van de Groep draagt het karakter van 'eigen vermogen' (de achtergestelde leningen, de preferente aandelen). Het daarop vereiste rendement is niet gerelateerd aan de opslagen op de vreemdvermogensmarkt. De non-recourse pps-leningen zijn direct gerelateerd aan de bijbehorende vorderingen op overheden, waardoor het rentepercentage in beperkte mate beïnvloed wordt door marktaanpassingen die gelden voor ondernemingen. Voorts kennen de projectfinancieringen relatief korte looptijden waardoor opslagen marktconform zijn. Derhalve wijkt de boekwaarde van de leningen niet significant af van de reële waarde.

De overige leningen kennen een variabele rentevergoeding. Hierdoor wijkt de boekwaarde niet significant af van de reële waarde.

De effectieve rentepercentages zijn als volgt:

	2009		2008	
	Euro	Pond sterling	Euro	Pond sterling
Achtergestelde lening	6,5%	-	6,5%	-
Preferente aandelen	9,1%	-	9,1%	-
Derden aandeelhouders AM	8,9%	-	8,9%	-
Non-recourse pps-leningen	4,6%	5,0%	4,1%	5,2%
Non-recourse projectfinancieringen	3,1%	2,2%	4,3%	5,3%
Overige projectfinancieringen	3,1%	-	4,3%	-
Bankfinanciering	4,5%	-	-	-
Lening Terra Amstel	-	-	5,6%	-
Lening AM	-	-	3,4%	-
Financiële-leaseovereenkomsten	5,5%	5,0%	5,4%	5,4%
Overige leningen	4,3%	-	4,1%	-

De Groep heeft renteswaps afgesloten ter beperking van de mogelijke gevolgen van renteschommelingen en contractuele renteherzieningen van zijn financiële verplichtingen.

Per 31 december 2009 is de positie van de Groep als volgt:

	Korter dan 1 jaar	1-5 jaar	Langer dan 5 jaar	Totaal
Totaal leningen	392.097	1.157.765	556.963	2.106.825
Afgedekt met renteswaps	(52.642)	(734.053)	(469.220)	(1.255.915)
Per 31 december 2009	339.455	423.712	87.743	850.910
Totaal leningen	361.110	1.308.980	459.860	2.129.950
Afgedekt met renteswaps	(59.140)	(487.577)	(431.520)	(978.237)
Per 31 december 2008	301.970	821.403	28.340	1.151.713

In 2008 is voor een pps-project een renteswap afgesloten door de concessiegever ter afdekking van de bijbehorende pps-lening ter hoogte van circa € 29 miljoen (2008: circa € 31 miljoen).

Het totaalbedrag van leningen van de Groep betreft de volgende oorspronkelijke valuta:

	2009	2008
Euro	1.681.860	1.678.670
Pond sterling	424.965	451.280
	2.106.825	2.129.950

20. Derivaten

	2009			2008		
	Activa	Verplichtingen	Nettopositie	Activa	Verplichtingen	Nettopositie
Renteswaps	-	95.162	(95.162)	-	136.278	(136.278)
Valutatermijn- contracten	2.108	1.884	224	3.717	2.220	1.497
	2.108	97.046	(94.938)	3.717	138.498	(134.781)
Waarvan kortlopend:	2.107	2.609	(502)	3.047	2.179	868

20.1 Renteswaps

Per 31 december 2009 staan renteswaps uit ter afdekking van de renterisico's op de achtergestelde lening, de non-recourse pps-leningen en enkele projectfinancieringen met een variabele rente. Het totaalbedrag van de leningen bedraagt € 1.256 miljoen (€ 2008: 978 miljoen). De reële waarde van de uitstaande renteswaps bedraagt per saldo € 95,2 miljoen negatief (2008: € 136,3 miljoen negatief). Alle renteswaps hebben een looptijd langer dan 1 jaar.

Ultimo 2009 ligt de vaste rente van deze swaps tussen 3,9 procent en 6,5 procent (2008: tussen 3,6 procent en 6,3 procent). De variabele rente van de corresponderende leningen is gebaseerd op EURIBOR of LIBOR met een opslag.

Vrijwel alle verantwoorde derivaten bieden ultimo 2009 een effectieve compensatie voor mutaties in de kasstromen van de afgedekte posities, op grond waarvan de waardemutaties in 2009 in het eigen vermogen zijn verwerkt. De reële waarde van de uitstaande derivaten die geen effectieve compensatie bieden zijn in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

In 2009 zijn de lening Terra Amstel en de lening AM vervroegd afgelost, waardoor de betreffende hedgerelatie is verbroken en de waarde van de renteswap in de winst-en-verliesrekening is verantwoord. Zie Toelichting 28.

20.2 Valutatermijncontracten

Per 31 december 2009 bedraagt het totaal aan valutatermijncontracten € 182 miljoen (2008: € 154,9 miljoen) met een reële waarde van per saldo € 0,2 miljoen positief (2008: € 1,5 miljoen positief). Deze contracten hebben een looptijd tot maximaal 1 jaar (€ 181 miljoen) respectievelijk tussen 1 en 2 jaar (€ 1 miljoen). Ultimo 2008 bedroegen deze respectievelijk € 146,5 miljoen en € 8,4 miljoen.

21. Personeelsgerelateerde vorderingen en voorzieningen

	2009	2008
Balansvordering voor pensioenrechten	<u>76.669</u>	<u>61.295</u>
Balansverplichting voor pensioenrechten	106.650	113.615
Overige personeelsvoorzieningen	<u>26.812</u>	<u>20.382</u>
	<u>133.462</u>	<u>133.997</u>

De Groep draagt bij aan een aantal toegezegd-pensioenregelingen in binnen- en buitenland, die voorzien in pensioenuitkeringen aan medewerkers vanaf hun pensioengerechtigde leeftijd.

Door toepassing van de 'corridor-methode' ontstaan bij enkele regelingen langetermijn-pensioenvorderingen. Bij geen van deze regelingen is de reële waarde van de fondsbeleggingen hoger dan de pensioenverplichtingen. De bepalingen schrijven echter voor dat dergelijke pensioenvorderingen afzonderlijk in de balans gepresenteerd dienen te worden.

De actuariële uitgangspunten en bedragen zoals opgenomen in de balans en winst-en-verliesrekening, zijn als volgt:

2009	Nederland	Verenigd Koninkrijk	België	Duitsland	Ierland	Totaal
Netto-balansverplichting						
Pensioenvoorziening	(48.847)	(15.234)	(1.183)	(41.386)		(106.650)
Pensioenvorderingen	42.476	28.165			6.028	76.669
Per 31 december 2009	(6.371)	12.931	(1.183)	(41.386)	6.028	(29.981)
Ten laste van de winst-en-verliesrekening	(12.665)	(14.955)	(118)	(2.618)	(4.428)	(34.784)
Mutatie in pensioenverplichtingen						
Per 1 januari 2009	(844.598)	(410.245)	(2.128)	(57.618)	(68.726)	(1.383.315)
Valutakoersverschillen	-	(33.743)	-	-	-	(33.743)
Servicekosten	(5.087)	(9.947)	(111)	(515)	(2.104)	(17.764)
Rentekosten	(46.781)	(27.207)	(119)	(3.174)	(3.731)	(81.012)
Werknemersbijdrage	(828)	(5.679)	(45)	-	(906)	(7.458)
Wijzigingen en planaanpassingen	854	-	-	-	-	854
Uitbetaalde pensioenen	34.332	14.326	306	3.848	6.559	59.371
Actuariel resultaat	(4.296)	(77.208)	134	(2.428)	(927)	(84.725)
Per 31 december 2009	(866.404)	(549.703)	(1.963)	(59.887)	(69.835)	(1.547.792)
Mutatie in fondsbeleggingen						
Per 1 januari 2009	739.353	374.579	1.567	21.100	47.925	1.184.524
Valutakoersverschillen	-	30.766	-	-	-	30.766
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	42.555	22.834	75	991	2.928	69.383
Werkgeversbijdrage	18.555	31.288	145	1.293	6.136	57.417
Werknemersbijdrage	828	5.679	45	-	906	7.458
Uitbetaalde pensioenen	(34.332)	(14.326)	(306)	(3.848)	(6.559)	(59.371)
Actuariel resultaat	77.989	34.841	(18)	(946)	6.484	118.350
Per 31 december 2009	844.948	485.661	1.508	18.590	57.820	1.408.527
Netto-balansverplichting						
Saldo tussen verplichtingen en beleggingen	(21.456)	(64.042)	(455)	(41.297)	(12.015)	(139.265)
Niet-opgenomen netto actuariel resultaat	27.629	76.973	(728)	(89)	18.043	121.828
Niet verantwoord vermogen	(12.544)	-	-	-	-	(12.544)
Per 31 december 2009	(6.371)	12.931	(1.183)	(41.386)	6.028	(29.981)
Componenten van verantwoorde pensioenlast						
Servicekosten	(5.087)	(9.947)	(111)	(515)	(2.104)	(17.764)
Rentekosten	(46.781)	(27.207)	(119)	(3.174)	(3.731)	(81.012)
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	42.555	22.834	75	991	2.928	69.383
Afschrijving van actuariel resultaat	(4.090)	(635)	37	80	(1.521)	(6.129)
Wijzigingen en planaanpassingen	791	-	-	-	-	791
Niet verantwoord vermogen	(11.075)	-	-	-	-	(11.075)
Directe verantwoording van actuariel resultaat	11.022	-	-	-	-	11.022
Netto verantwoorde pensioenlast	(12.665)	(14.955)	(118)	(2.618)	(4.428)	(34.784)
Uitgangspunten en veronderstellingen						
Disconteringsvoet per 1 januari 2009	5,7%	6,1%	5,7%	5,7%	5,7%	
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	4,9% - 5,9%	4,0% - 6,3%	4,6%	5,0%	6,2%	
Gemiddelde loontrend	2% - 2,5%	3,3%-4,6%	2,0%	2,0%	2,5%	
Indexatie	0% - 2%	3,3%	2,0%	2,0%	1,5%	
Disconteringsvoet per 31 december 2009	5,1%	5,7%	5,1%	5,1%	5,5%	

2008	Nederland	Verenigd Koninkrijk	België	Duitsland	Ierland	Totaal
Netto-balansverplichting						
Pensioenvoorziening	(49.920)	(22.424)	(1.210)	(40.061)		(113.615)
Pensioenvorderingen	37.659	19.316			4.320	61.295
Per 31 december 2008	(12.261)	(3.108)	(1.210)	(40.061)	4.320	(52.320)
Ten laste van de winst-en-verliesrekening	(9.808)	(14.234)	(117)	(2.573)	(3.752)	(30.484)
Mutatie in pensioenverplichtingen						
Per 1 januari 2008	(826.892)	(581.865)	(2.648)	(58.939)	(81.140)	(1.551.484)
Valutakoersverschillen	-	148.829	-	-	-	148.829
Servicekosten	(8.631)	(15.330)	(112)	(514)	(3.593)	(28.180)
Rentekosten	(44.420)	(15.367)	(124)	(3.132)	(4.373)	(67.416)
Werknemersbijdrage	(1.006)	(6.356)	(72)	-	(1.048)	(8.482)
Wijzigingen en planaanpassingen	2.347	(3.113)	9	-	-	(757)
Uitbetaalde pensioenen	32.639	11.125	768	3.938	3.279	51.749
Actuarieel resultaat	(1.263)	66.755	51	1.029	18.149	84.721
Servicekosten over verstreken dienstjaren	-	(14.923)	-	-	-	(14.923)
Verrekeningen	2.628	-	-	-	-	2.628
Per 31 december 2008	(844.598)	(410.245)	(2.128)	(57.618)	(68.726)	(1.383.315)
Mutatie in fondsbeleggingen						
Per 1 januari 2008	787.715	511.752	1.995	18.567	67.891	1.387.920
Valutakoersverschillen	-	(135.821)	-	-	-	(135.821)
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	42.469	31.386	79	993	4.820	79.747
Werkgeversbijdrage	18.489	36.768	284	6.488	5.932	67.961
Werknemersbijdrage	1.006	6.356	72	-	1.048	8.482
Wijzigingen en planaanpassingen	(2.430)	3.113	-	-	-	683
Uitbetaalde pensioenen	(32.639)	(11.125)	(777)	(3.938)	(3.279)	(51.758)
Actuarieel resultaat	(75.257)	(67.849)	(86)	(1.010)	(28.487)	(172.689)
Per 31 december 2008	739.353	374.580	1.567	21.100	47.925	1.184.525
Netto-balansverplichting						
Saldo tussen verplichtingen en beleggingen	(105.245)	(35.665)	(561)	(36.518)	(20.801)	(198.790)
Niet-opgenomen netto actuarieel resultaat	94.453	32.557	(649)	(3.543)	25.121	147.939
Niet verantwoord vermogen	(1.469)	-	-	-	-	(1.469)
Per 31 december 2008	(12.261)	(3.108)	(1.210)	(40.061)	4.320	(52.320)
Componenten van verantwoorde pensioenlast						
Servicekosten	(8.631)	(15.330)	(112)	(514)	(3.593)	(28.180)
Rentekosten	(44.420)	(15.367)	(124)	(3.132)	(4.373)	(67.416)
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	42.469	31.386	79	993	4.820	79.747
Servicekosten over verstreken dienstjaren	-	(14.923)	-	-	-	(14.923)
Afschrijving van actuarieel resultaat	(302)	-	40	80	(606)	(788)
Wijzigingen en planaanpassingen	2.545	-	-	-	-	2.545
Niet verantwoord vermogen	(1.469)	-	-	-	-	(1.469)
Netto verantwoorde pensioenlast	(9.808)	(14.234)	(117)	(2.573)	(3.752)	(30.484)
Uitgangspunten en veronderstellingen						
Disconteringsvoet per 1 januari 2008	5,5%	5,6%	5,5%	5,5%	5,5%	
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	4,9% - 5,9%	5,4% - 6,85%	4,6%	5,0%	6,1%	
Gemiddelde loontrend	2% - 2,5%	4,2% - 4,3%	2,0%	2,0%	3,0%	
Indexatie	0% - 2%	2,8%	2,0%	2,0%	1,5%	
Disconteringsvoet per 31 december 2008	5,7%	6,1%	5,7%	5,7%	5,7%	

De totale werkgeversbijdrage zal in 2010 naar verwachting niet bijzonder afwijken ten opzichte van 2009.

De diverse fondsen beleggen in aandelen, geïndexeerde en vastrentende waarden. Het risicoprofiel van de verschillende portefeuilles is in overeenstemming met de bepalingen zoals opgenomen in de betreffende pensioenreglementen en kan gekwalificeerd worden als gemiddeld tot laag. Onder de fondsbeleggingen zijn geen aandelen van de Groep opgenomen.

Het verwachte rendement op de fondsbeleggingen is bepaald, rekening houdend met de verwachte rendementen op de activa die ten grondslag liggen aan het huidige investeringsbeleid. Verwachte opbrengsten uit vastrentende investeringen zijn gebaseerd op brutorendement per balansdatum. Verwachte rendementen op investeringen in eigenvermogensinstrumenten en onroerend goed geven de werkelijke langetermijnrendementspercentages van de respectieve markten weer.

De opbouw van de fondsbeleggingen is als volgt:

	Nederland	Verenigd Koninkrijk	België	Duitsland	Ierland	Totaal
Liquiditeiten en overige Geïndexeerde obligaties en beleggingen	41.672	91.792	1.508	3.160	10.582	148.714
Vastrentende obligaties	-	15.090	-	10.725	-	25.815
Aandelen	522.203	112.189	-	-	8.945	643.337
Per 31 december 2009	281.073	266.590	-	4.705	38.293	590.661
Per 31 december 2009	844.948	485.661	1.508	18.590	57.820	1.408.527
Liquiditeiten en overige Geïndexeerde obligaties en beleggingen	36.226	20.085	1.567	5.762	10.552	74.192
Vastrentende obligaties	36.133	108.765	-	11.584	-	156.482
Aandelen	508.179	26.299	-	-	9.868	544.346
Per 31 december 2008	158.815	219.431	-	3.754	27.505	409.505
Per 31 december 2008	739.353	374.580	1.567	21.100	47.925	1.184.525

Als gevolg van de negatieve ontwikkelingen op de financiële markten is de reële waarde van de fondsbeleggingen in 2008 aanzienlijk gedaald. In 2009 is sprake van een sterk herstel; het gemiddelde rendement kwam uit op ruim 15 procent (2008: negatief 7 procent).

Het herstel in 2009 voor het Verenigd Koninkrijk is daarnaast positief beïnvloed door het translatieresultaat als gevolg van de koersstijging van het pond sterling. Hier staat echter een evenredige stijging van de pensioenverplichting tegenover.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de opbouw van de netto-balansverplichting ultimo het boekjaar uit hoofde van toegezegd-pensioenrechten over de afgelopen jaren.

	2009	2008	2007	2006	2005
Saldo tussen verplichtingen en beleggingen					
Pensioenverplichtingen	(1.547.792)	(1.383.315)	(1.551.484)	(1.605.244)	(1.477.184)
Reële waarde fondsbeleggingen	1.408.527	1.184.525	1.387.920	1.357.260	1.161.737
	(139.265)	(198.790)	(163.564)	(247.984)	(315.447)
Niet-opgenomen actuairaal resultaat en vermogen					
Niet-opgenomen actuairaal resultaat en vermogen voorgaand jaar	146.470	70.826	113.465	153.462	106.379
Niet-opgenomen actuairaal resultaat pensioenverplichting	84.725	(84.721)	(62.164)	4.884	177.379
Niet-opgenomen actuairaal resultaat fondsbeleggingen	(118.350)	172.689	28.061	(25.712)	(95.881)
Afschrijving van netto actuairaal resultaat	(6.129)	788	(2.887)	(2.727)	(338)
Niet verantwoord vermogen	(11.075)	(1.469)	-	-	-
Directe verantwoording van actuairaal resultaat	11.022	-	-	-	-
Valutakoersverschillen	2.621	(11.643)	(5.649)	(16.442)	(34.077)
	109.284	146.470	70.826	113.465	153.462
Netto-balansverplichting	(29.981)	(52.320)	(92.738)	(134.519)	(161.985)

Nederland

De historische pensioenaanspraken tot 2006 zijn ten dele opgebouwd in ondernemingspensioenfondsen van voormalige juridische entiteiten. Deze regelingen zijn inmiddels gesloten voor nieuwe toetreders. In 2009 is verder vorm gegeven aan het overdragen en afbouwen van deze ondernemingspensioenfondsen. Het bedrijfspensioenfonds HBG is in 2009 geliquideerd. De liquidatie van het bedrijfspensioenfonds Wilma zal naar verwachting in 2010 worden afgerond.

In het kader van de verantwoording over het gevoerde en nog uit te voeren pensioenbeleid van de Groep, inzake onder andere toeslagen en beleggingsresultaten, is vanuit de Groep een verantwoordingsoverleg ingevoerd met vertegenwoordiging vanuit de Centrale Ondernemingsraad (COR) en de Sociaal Economische Commissie van de Vereniging BAM-gepensioneerden (SEC). In dit verantwoordingsoverleg is besloten om per 1 januari 2010 opgebouwde pensioenaanspraken beperkt te indexeren, voor zover reglementair geen onvoorwaardelijke toezeggingen zijn gedaan.

Voor opbouw van toekomstige pensioenaanspraken is het basispensioen voor iedere werknemer ondergebracht bij bedrijfstakpensioenfondsen. Dit betreffen met name het pensioenfonds voor de Bouwnijverheid en het pensioenfonds Metaal en Techniek. Beide fondsen voeren een geïndexeerde middelloonregeling uit. Deze toegezegd-pensioenregelingen zijn verwerkt als toegezegde-bijdrageregeling, omdat de administraties van deze fondsen niet zijn ingericht om het deel van de pensioenverplichtingen en fondsbeleggingen dat aan de Groep toebehoort inzichtelijk te maken. Voor deze regelingen is de Groep gehouden de vooraf bepaalde premie af te dragen. De Groep kan geen aanspraak maken op een eventueel overschot en niet worden verplicht tot aanzuivering van een eventueel tekort, anders dan door toekomstige premieaanpassingen.

Ultimo 2008 lagen de dekkingsgraden van deze fondsen onder het in Nederland voorgeschreven wettelijke minimum van 105 procent. Beide fondsen zijn in 2009 met de deelnemersraden en de externe toezichthouder een herstelplan overeengekomen. Een terughoudend indexatiebeleid in combinatie met toekomstige rendementen uit de beleggingsportefeuille moet ervoor zorgen dat de dekkingsgraden binnen een periode van vijf jaar tot boven het wettelijke minimum zijn hersteld. Door het sterke herstel van de financiële markten lag de dekkingsgraad ultimo 2009 voor beide fondsen al boven 100 procent.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk heeft de Groep toegezegd-pensioenregelingen en toegezegde-bijdrageregelingen die zijn ondergebracht bij bedrijfstakpensioenfondsen, ondernemingspensioenfondsen en externe verzekeraars. Twee van de toegezegd-pensioenregelingen, ondergebracht bij ondernemingspensioenfondsen, zijn gesloten voor nieuwe toetreders en vervangen door een toegezegde-bijdrageregeling ondergebracht bij een externe verzekeraar. Een aantal toegezegd-pensioenregelingen is verwerkt als toegezegde-bijdrageregeling omdat de externe partijen waar deze regelingen zijn ondergebracht niet in staat zijn de vereiste informatie beschikbaar te stellen. Het aantal deelnemers in deze regelingen is echter beperkt. Voor deze regelingen is de Groep gehouden de vooraf bepaalde premie af te dragen. De Groep kan geen aanspraak maken op een eventueel overschot en niet worden verplicht tot aanzuivering van een eventueel tekort, anders dan door toekomstige premieaanpassingen.

Wegens historische financieringstekorten bij de ondernemingspensioenfondsen worden jaarlijks aanvullende stortingen gedaan. De omvang van de aanvullende stortingen is in 2006 in overleg met de deelnemersraden vastgesteld. Voor 2009 bedraagt deze aanvullende storting circa € 12 miljoen (2008: € 15 miljoen).

In 2009 zijn nieuwe driejaarlijkse integrale waarderungen van deze ondernemingspensioenfondsen uitgevoerd. Door de negatieve ontwikkelingen op de financiële markten in 2008 is opnieuw sprake van een onderdekking. De Groep is thans met de deelnemersraden en de externe toezichthouder in overleg over een nieuw herstelplan. Naar verwachting zullen in de komende jaren opnieuw aanvullende stortingen plaatsvinden.

België

In België draagt de Groep bij aan een relatief kleine toegezegd-pensioenregeling die is ondergebracht bij een externe verzekeraar. Verder heeft de Groep regelingen getroffen voor haar medewerkers om te kunnen participeren in een toegezegde-bijdrageregeling.

Duitsland

In Duitsland heeft de Groep diverse toegezegd-pensioenregelingen. Deze worden gefinancierd door de werkgever en zijn gedeeltelijk ondergebracht bij een ondernemingspensioenfonds. Enkele van deze regelingen zijn al gesloten voor nieuwe toetreders en de Groep streeft ernaar de overige regelingen eveneens te sluiten. Sinds 2006 worden toekomstige pensioenaanspraken opgebouwd in een toegezegde-bijdrageregeling waarin medewerkers de mogelijkheid hebben op individuele basis bij te dragen.

Ierland

In Ierland heeft de Groep een toegezegd-pensioenregeling die is ondergebracht in een ondernemingspensioenfonds. De bedrijfstakpensioenregeling is per 1 januari 2006 in zijn geheel omgezet van een toegezegd-pensioenregeling naar een toegezegde-bijdrageregeling.

22. Voorzieningen

	Garantie- verplichtingen	Reorganisatie- kosten	Huur- garanties	Overige voorzieningen	Totaal
Per 1 januari 2009	71.346	15.061	38.590	33.106	158.103
Opgenomen in de winst-en- verliesrekening:					
- Nieuwe voorzieningen	35.226	22.804	-	2.697	60.727
- Vrijval van niet-gebruikte voorzieningen	(10.642)	(440)	(290)	(4.816)	(16.188)
Besteed gedurende het jaar	(17.965)	(13.516)	(11.011)	(8.480)	(50.972)
Valutakoersverschillen	41	-	-	54	95
Per 31 december 2009	78.006	23.909	27.289	22.561	151.765

De voorzieningen zijn als volgt opgenomen in de balans:

	2009	2008
Langlopend	94.107	79.774
Kortlopend	57.658	78.329
	151.765	158.103

De voorziening voor garantieverplichtingen heeft betrekking op ingeschatte verplichtingen en lopende procedures betreffende geschillen inzake opgeleverde projecten. De uit hoofde van garantieverplichtingen gemaakte kosten worden ten laste van deze voorziening gebracht. De omvang van de voorziening wordt periodiek getoetst op basis van een inschatting van de risico's. Circa één derde van de voorzieningen heeft een kortlopend karakter (2008: circa de helft).

De voorziening voor reorganisatiekosten betreft de kosten samenhangend met in gang gezette reorganisaties. De vorming van de reorganisatievoorziening vindt plaats op het moment waarop tot aanpassing van de organisatie is besloten en dit kenbaar is gemaakt aan de betrokkenen. De voorzieningen hebben betrekking op reorganisaties in Nederland en in beperkte mate op reorganisaties buiten Nederland. Deze voorzieningen hebben een overwegend kortlopend karakter.

De voorziening voor huurgaranties betreft verplichtingen in verband met aan derden afgegeven huurgaranties (met name in Duitsland). In de voorziening is rekening gehouden met de verwachte opbrengsten uit onderverhuur. De huurgaranties in Duitsland betreffen meerdere objecten en hebben een overwegend langlopend karakter. Voor twee objecten heeft de afgegeven huurgarantie een lange resterende looptijd, tot respectievelijk 2014 en 2017.

De overige voorzieningen betreffen overwegend risico's inzake de afhandeling van oude projectontwikkelingsactiviteiten, claims en juridische verplichtingen in Duitsland, milieuvorzieningen (hoofdzakelijk bodemverontreiniging) en doorlopende huurverplichtingen ten aanzien van (tijdelijk) ongebruikte panden. Circa de helft van de voorzieningen heeft een kortlopend karakter.

Het langlopende deel van de voorzieningen is contant gemaakt tegen een rentevoet van circa 3 procent (2008: 4 procent).

23. Latente belastingen

	2009	2008
Latente belastingvorderingen:		
- Looptijd langer dan 1 jaar	75.356	50.711
- Looptijd korter dan 1 jaar	32.649	3.039
	<u>108.005</u>	<u>53.750</u>
Latente belastingverplichtingen:		
- Looptijd langer dan 1 jaar	48.441	74.561
- Looptijd korter dan 1 jaar	9.441	4.492
	<u>57.882</u>	<u>79.053</u>
Saldo verplichtingen en vorderingen	<u>(50.123)</u>	<u>25.303</u>

Het brutoverloop in het saldo belastingvorderingen en -verplichtingen is als volgt:

	2009	2008
Per 1 januari	25.303	51.316
Verantwoord in winst-en-verliesrekening	(88.242)	6.079
Verantwoord in eigen vermogen	11.725	(34.392)
Verwerving van dochterondernemingen	(123)	(348)
Tariefswijziging winstbelasting	-	798
Herrubricering inclusief wijzigingen in consolidatiekring	436	622
Valutakoersverschillen	778	1.228
Per 31 december	<u>(50.123)</u>	<u>25.303</u>

Het verloop van de latente belastingen, zonder saldering van latente belastingvorderingen en -verplichtingen binnen hetzelfde belastinggebied, is als volgt:

Latente belastingvorderingen	Voor- zieningen	Compensatie	Reële waarde resultaten	Overige	Totaal
Per 1 januari 2008	18.769	1.962	4.216	7.012	31.959
Verantwoord in winst-en-verliesrekening	(4.711)	2.700	-	4.149	2.138
Verantwoord in eigen vermogen	-	-	32.824	-	32.824
Verwerving van dochterondernemingen	-	779	-	-	779
Tariefswijziging winstbelasting	(798)	-	-	-	(798)
Herrubricering inclusief wijzigingen in consolidatiekring	-	-	-	(623)	(623)
Valutakoersverschillen	(2.384)	-	-	(627)	(3.011)
Per 31 december 2008	<u>10.876</u>	<u>5.441</u>	<u>37.040</u>	<u>9.911</u>	<u>63.268</u>
Verantwoord in winst-en-verliesrekening	(3.149)	79.347	447	7.337	83.982
Verantwoord in het eigen vermogen	-	-	(12.490)	-	(12.490)
Verwerving van dochterondernemingen	-	-	-	24	24
Herrubricering inclusief wijzigingen in consolidatiekring	2.270	76	-	(241)	2.105
Valutakoersverschillen	523	-	-	195	718
Per 31 december 2009	<u>10.520</u>	<u>84.864</u>	<u>24.997</u>	<u>17.226</u>	<u>137.607</u>

Latente belastingverplichtingen	Onder- handen projecten	Afschrij- vingen	Reële waarde resultaten	Overige	Totaal
Per 1 januari 2008	53.989	4.059	2.399	22.828	83.275
Verantwoord in winst-en-verliesrekening	491	(234)	-	7.960	8.217
Verantwoord in het eigen vermogen	-	-	(1.568)	-	(1.568)
Verwerving van dochterondernemingen	119	-	-	312	431
Herrubricering inclusief wijzigingen in consolidatiekring	-	-	-	(1)	(1)
Valutakoersverschillen	(35)	(256)	-	(1.492)	(1.783)
Per 31 december 2008	<u>54.564</u>	<u>3.569</u>	<u>831</u>	<u>29.607</u>	<u>88.571</u>
Verantwoord in winst-en-verliesrekening	(5.313)	(472)	460	1.065	(4.260)
Verantwoord in het eigen vermogen	-	-	(765)	-	(765)
Verwerving van dochterondernemingen	-	-	-	(99)	(99)
Herrubricering inclusief wijzigingen in consolidatiekring	-	147	-	2.394	2.541
Valutakoersverschillen	997	58	-	441	1.496
Per 31 december 2009	<u>50.248</u>	<u>3.302</u>	<u>526</u>	<u>33.408</u>	<u>87.484</u>

Latente belastingvorderingen worden verantwoord voor zover het waarschijnlijk is dat de Groep in de toekomst zal kunnen beschikken over voldoende belastbare winst om de tijdelijke verschillen en beschikbare compensabele verliezen te benutten.

Latente belastingen voor tijdelijke verschillen die ontstaan op investeringen in dochterondernemingen en deelnemingen worden opgenomen, tenzij de Groep niet in staat is het tijdstip en de waarschijnlijkheid van de afloop van het tijdelijke verschil te bepalen.

Naar verwachting zal in 2010 de liquidatie van de oude vastgoedontwikkelingsactiviteiten in Duitsland worden voltooid. Het fiscale verlies dat met deze liquidatie wordt gerealiseerd, kan worden verrekend met overige belastbare winst van de fiscale eenheid Koninklijke BAM Groep in Nederland. Deze verrekening zal grotendeels plaatsvinden met resultaten van andere jaren. Uitgaande van liquidatie in 2010 kan de Groep, op grond van de huidige verliesverrekeningstermijnen, het liquidatieverlies verrekenen met belastbare winst in de periode 2010 tot en met 2019.

Met de liquidatie van de oude vastgoedontwikkelingsactiviteiten in Duitsland vervalt een deel van de in Duitsland beschikbare fiscaal compensabele verliezen (ultimo 2008: € 1,1 miljard). Voor de twee operationele werkmaatschappijen in Duitsland (BAM Deutschland en Wayss & Freytag Ingenieurbau) blijft naar verwachting tenminste € 400 miljoen aan compensabele verliezen beschikbaar, welke zijn te verrekenen met toekomstige winsten in Duitsland.

24. Handels- en overige schulden

	2009	2008
Handelsschulden	1.098.818	1.130.073
Aan opdrachtgevers verschuldigde bedragen	1.074.463	941.135
Aan deelnemingen verschuldigde bedragen	44.233	37.551
Premies sociale verzekeringen en overige belastingen	158.481	90.191
Pensioenpremies	12.606	12.857
Kosten afgesloten projecten	115.664	109.041
Overige kortlopende schulden	857.087	896.721
	<u>3.361.352</u>	<u>3.217.569</u>

De reële waarde van de handels- en overige schulden benadert de nominale waarde vanwege het kortetermijnkarakter van deze verplichtingen. Gewoonlijk worden deze schulden binnen de normale bedrijfsvoering (korter dan een jaar) voldaan, met uitzondering van circa € 17 miljoen (2008: € 30 miljoen). De reële waarde van dit langlopende deel bedraagt € 16 miljoen (2008: € 29 miljoen) en is berekend met een rentepercentage van circa 2 procent (2008: 3 procent).

Aan opdrachtgevers verschuldigde bedragen betreffen projecten in opdracht van derden en verkochte vastgoedontwikkeling en bestaan uit het negatieve saldo van gemaakte kosten (inclusief verantwoord resultaat) en gefactureerde termijnen. Zie Toelichting 3.9 en 7.

De overige kortlopende schulden betreffen onder meer nog te betalen kosten in het kader van de reguliere bedrijfsuitvoering.

25. Personeelskosten

	2009	2008
Lonen en salarissen	1.305.363	1.311.727
Sociale lasten	181.334	180.732
Pensioenkosten (toegezegde-bijdrageregeling)	80.614	67.619
Pensioenkosten (toegezegd-pensioenregeling)	34.784	30.484
	<u>1.602.095</u>	<u>1.590.562</u>

Ultimo 2009 telde de Groep 27.212 medewerkers uitgedrukt in fte (2008: 29.050). Het gemiddelde aantal medewerkers bedroeg 28.464 fte (2008: 28.544 fte).

Voor nadere informatie met betrekking tot de pensioenkosten wordt verwezen naar Toelichting 21.

26. Bijzondere waardeverminderingen

	2009	2008
9 Overige immateriële vaste activa	1.584	-
11 Deelnemingen	1.849	-
12 Langlopende vorderingen	15.874	-
13 Voorraden	70.000	-
14 Overige vorderingen	5.024	-
	<u>94.331</u>	-
9 Goodwill	40.000	100.000
	<u>134.331</u>	<u>100.000</u>

In 2009 zijn bijzondere waardeverminderingen toegepast in de sector vastgoed. Deze bijzondere waardeverminderingen betreffen vastgoedposities van AM met een overwegend langlopend karakter. De waardeverminderingen zijn het gevolg van gewijzigde verwachtingen ten aanzien van de toekomstige opbrengsten uit deze posities, in verband met het uitblijven van marktherstel op korte termijn. Van de waardeverminderingen betreft € 70 miljoen eigen posities en hangt € 24,3 miljoen samen met immateriële vaste activa, deelnemingen en vorderingen.

Het voornoemde uitblijven van marktherstel op kortetermijn is tevens een element geweest in de bijzondere waardevermindering in 2009 van de goodwill van AM van € 40 miljoen (2008: € 100 miljoen).

27. Kosten van de accountant

De totale accountantskosten inzake de controle van de jaarrekening 2009 bedragen € 4,6 miljoen (2008: € 4,2 miljoen). Hiervan betreft € 3,3 miljoen (2008: € 3,0 miljoen) PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., belast met de controle van de jaarrekening van de Groep. Aan deze is voorts een bedrag betaald van € 74.000,- (2008: € 103.000,-) voor overige controlediensten, € 176.000,- (2008: € 130.000,-) voor fiscale advisering en € 311.000,- (2008: € 168.000,-) voor andere niet-controlediensten.

28. Financieringsbaten en -lasten

	2009	2008
Financieringsbaten:		
- Renteopbrengsten	13.327	26.795
- Dividendopbrengsten	-	367
	<u>13.327</u>	<u>27.162</u>
Financieringslasten:		
- Achtergestelde lening	9.629	15.044
- Kosten achtergestelde lening	130	130
- Preferente aandelen	158	660
- Derden aandeelhouders AM	1.021	4.361
- Non-recourse pps-leningen	17.888	30.317
- Overige non-recourse leningen	15.000	22.287
- Bankfinanciering	7.253	-
- Kosten bankfinanciering	2.700	-
- Kredietinstellingen	3.180	8.073
- Financiële-leaseovereenkomsten	2.612	2.260
- Overige leningen	21.151	37.790
- Geactiveerde rente op eigen projecten	(41.962)	(51.836)
- Geactiveerde rente op pps-projecten	(9.104)	(4.966)
- Resultaat kasstroomafdekkingen	<u>25.686</u>	<u>(6.039)</u>
	<u>55.342</u>	<u>58.081</u>
Netto-financieringslasten	<u>(42.015)</u>	<u>(30.919)</u>

In 2009 zijn in het kader van een brede herfinanciering, de lening AM (€ 220 miljoen) en de lening Terra Amstel (€ 138 miljoen) afgelost. Als gevolg van de aflossing van de lening Terra Amstel is de relatie met de bijbehorende renteswap verbroken, die daardoor ineffectief is geworden. Op grond hiervan is de waardevermindering van de renteswap ten laste van de winst-en-verliesrekening verantwoord.

In 2008 was sprake van een positief resultaat met betrekking tot het verkopen van de ineffectieve renteswap van de oude achtergestelde lening. Zie Toelichting 19.

Zie Toelichting 19 voor nadere informatie met betrekking tot de aflossingen alsmede voor een overzicht van de gewogen gemiddelde rentepercentages voor activering van rente.

29. Belastingen over het resultaat

	2009	2008
Acute belastingen	(816)	80.607
Latente belastingen	(88.242)	6.079
	<u>(89.058)</u>	<u>86.686</u>

De verantwoorde vennootschapsbelasting wijkt af van het bedrag dat in theorie verschuldigd zou zijn bij hantering van het gewogen gemiddelde belastingtarief dat van toepassing is op de resultaten van de geconsolideerde vennootschappen.

De afwijking is als volgt toe te lichten:

	2009	2008
Resultaat vóór belastingen	(52.827)	252.504
Belasting berekend tegen Nederlands tarief	(13.472)	64.390
Belastingeffecten van:		
- Belastingtarieven in andere landen	(12)	(6.016)
- Onbelaste resultaten en fiscaal niet-verrekende verliezen	3.819	10.981
- Tariefsveranderingen op latente belastingen	-	798
- Definitieve aanslagen en niet eerder erkende tijdelijke verschillen	1.383	6.641
- Niet eerder opgenomen compensabele verliezen	(1.338)	(659)
- Waardering liquidatieverliezen Duitsland	(80.000)	-
- Vrijstelling van resultaat uit deelnemingen	(12.590)	(13.283)
- Te betalen/ontvangen preferent dividend	299	1.304
- Overige inclusief niet-aftrekbare kosten	2.419	(2.970)
Bijzondere waardeverminderingen van goodwill	10.434	25.500
Effectieve belastinglast	<u>(89.058)</u>	<u>86.686</u>

Effectieve belastingdruk	168,6%	34,3%
--------------------------	--------	-------

Het gewogen gemiddelde tarief voor de vennootschapsbelasting was 25,5 procent (2008: 23,1 procent). De verandering is toe te schrijven aan een andere spreiding van de resultaten over de landen.

Het belastingeffect van de liquidatie van de oude vastgoedontwikkelingsactiviteiten in Duitsland, in combinatie met een negatief resultaat voor belastingen, resulteert in een afwijkende effectievebelastingdruk. Zonder voornoemd effect van de liquidatie bedraagt de effectieve belastingdruk in 2009 17,1 procent.

30. Winst per aandeel

	2009	2008
Gewogen gemiddeld uitstaand aantal gewone aandelen (<i>x 1.000</i>)	135.195	133.834
Nettoresultaat toerekenbaar aan aandeelhouders	31.268	161.873
Gewone winst per aandeel (€)	0,23	1,21
Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten toerekenbaar aan aandeelhouders	31.268	161.873
Gewone winst per aandeel uit voortgezette activiteiten (€)	0,23	1,21

De aandelen die op grond van conversie zijn uitgegeven, tellen tijdsgewogen mee in de bepaling van het gewogen gemiddeld uitstaand aantal gewone aandelen.

Rekening houdend met verwatering is de winst per aandeel als volgt:

	2009	2008
Gewogen gemiddeld uitstaand aantal gewone aandelen (x 1.000)	135.195	133.834
Gevolg van conversie van converteerbare cumulatief financieringspreferente aandelen	348	1.709
Gewogen gemiddeld uitstaand aantal gewone aandelen (diluted) (x 1.000)	<u>135.543</u>	<u>135.543</u>
Nettoresultaat toerekenbaar aan aandeelhouders	31.268	161.873
Dividend op converteerbare cumulatief financieringspreferente aandelen (na belasting)	129	636
Nettoresultaat toerekenbaar aan aandeelhouders (diluted)	<u>31.397</u>	<u>162.509</u>
Fully diluted winst per aandeel (€)	0,23	1,20
Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten toerekenbaar aan aandeelhouders (diluted)	31.397	162.509
Fully diluted winst uit voortgezette activiteiten per aandeel (€)	0,23	1,20

Na balansdatum zijn geen converteerbare financieringspreferente aandelen geconverteerd in gewone aandelen.

31. Dividend

In 2009 en 2008 is aan de houders van gewone aandelen contant dividend uitgekeerd ter waarde van € 67,6 miljoen (€ 0,50 per aandeel) respectievelijk € 121,7 miljoen (€ 0,90 per aandeel).

Aan houders van converteerbare financieringspreferente aandelen is in 2009 en 2008 contant dividend uitgekeerd ter waarde van respectievelijk € 0,13 miljoen (€ 0,37086 per aandeel) en € 0,13 miljoen (€ 0,37086 per aandeel).

Aan houders van niet-converteerbare financieringspreferente aandelen is in 2009 en 2008 contant dividend uitgekeerd ter waarde van respectievelijk € 0,03 miljoen (€ 0,38346 per aandeel) en € 0,03 miljoen (€ 0,38346 per aandeel).

Voorgesteld wordt om over het boekjaar 2009 op gewone aandelen een contant dividend uit te keren van € 0,10 per aandeel. Hiermee is een bedrag van ongeveer € 13,5 miljoen gemoeid. Het dividendvoorstel is nog niet in mindering gebracht op de ingehouden winsten in het eigen vermogen.

Voorgesteld wordt aan de houders van converteerbare financieringspreferente aandelen in 2010 (over het boekjaar 2009) een dividend van € 0,13 miljoen (€ 0,37086 per aandeel) te betalen. Voorgesteld wordt aan de houders van niet-converteerbare financieringspreferente aandelen in 2010 (over het boekjaar 2009) een dividend te betalen van € 0,03 miljoen (€ 0,38346 per aandeel). Het totale dividend te betalen aan de houders van financieringspreferente aandelen bedraagt € 0,16 miljoen en is als kortlopende verplichting opgenomen in de balans ultimo 2009.

Conversie van converteerbare financieringspreferente aandelen in 2010 voor de 'ex-dividend' datum geeft de nieuwe houders van gewone aandelen recht op gewoon dividend over 2009. Het cumulatief preferente dividend komt voor deze aandeelhouders te vervallen. Hierdoor kunnen verschillen ontstaan in de voorgestelde dividenduitkeringen en de uiteindelijke dividendbetalingen.

32. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

De Groep kent uit hoofde van lopende procedures en geschillen met opdrachtgevers aanzienlijke rechten. Het is niet mogelijk met voldoende zekerheid de omvang en het tijdstip van instroom van mogelijke economische voordelen vast te stellen. In verband hiermee zijn deze rechten niet gewaardeerd.

In het kader van de reguliere bedrijfsvoering worden garanties afgegeven aan (potentiële) opdrachtgevers. Deze verplichtingen zijn niet in de balans opgenomen. De Groep verwacht niet dat hieruit risico's van materieel belang zullen voortvloeien.

De afgegeven garanties zijn door de Groep zelf (concerngaranties) of door derden (banken, borgmaatschappijen) gesteld. De door derden gestelde garanties kunnen opvraagbaar zijn met of zonder tussenkomst van een onafhankelijke derde.

Door de Groep zijn aan opdrachtgevers concerngaranties afgegeven tot een bedrag van € 676 miljoen (2008: € 702 miljoen). De door derden ten behoeve van de Groep gestelde garanties bedragen € 1.420 miljoen (2008: € 1.423 miljoen). Daarnaast is in totaal voor € 204 miljoen aan surety bonds uitgegeven (2008: € 205 miljoen).

De totale verplichtingen jegens derden van vennootschappen waarvoor de Groep hoofdelijk aansprakelijk is (zoals vennootschappen onder firma) bedragen ultimo 2009 € 3.831 miljoen (2008: € 3.137 miljoen). Hiervan is het aandeel van de Groep ter grootte van € 1.945 miljoen (2008: € 1.690 miljoen) in de geconsolideerde balans opgenomen.

Naar aanleiding van de transactie met Van Oord Groep nv in december 2003 inzake de verkoop van de baggeractiviteiten zijn voor bepaalde balansposities van BHD garanties afgegeven.

De vennootschap zal zijn gehouden de door de Groep gehouden gewone aandelen in Van Oord aan te bieden aan de andere aandeelhouders in Van Oord, indien ten aanzien van de vennootschap sprake is van een overgang van zeggenschap als bedoeld in artikel 1 lid 1 sub d. van het SER-besluit Fusiegedragsregels aan een derde, waarbij deze derde direct of indirect de meerderheid van de zeggenschap heeft in een onderneming die wordt beschouwd als een belangrijke concurrent van Van Oord. De vennootschap zal in dat geval voorts niet langer zeggenschapsrechten in Van Oord kunnen uitoefenen en zal geen recht op dividend hebben ter zake van de gewone aandelen in Van Oord.

Eenzelfde regeling is van toepassing zodra blijkt dat een derde, niet zijnde een institutionele belegger, direct of indirect houder is van meer dan 15 procent van (certificaten van) de gewone aandelen in het kapitaal van de vennootschap en tegelijkertijd direct of indirect houder is en/of anderszins in economisch belang en/of zeggenschap heeft van meer dan 15 procent van de uitstaande (certificaten van) aandelen in het kapitaal van een vennootschap met een onderneming die wordt beschouwd als een belangrijke concurrent van Van Oord.

Voor nadere gegevens wordt verwezen naar Besluit artikel 10 overnamerichtlijnen zoals opgenomen in het verslag van de raad van bestuur.

33. Contractuele verbintenissen

De Groep heeft ultimo 2009 verplichtingen uit hoofde van investeringen in materiële vaste activa ter grootte van € 4 miljoen (2008: € 8 miljoen). Deze verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op materieel, machines en installaties.

De Groep kent voorwaardelijke contractuele verplichtingen om gronden te verwerven ten behoeve van projectontwikkelingsactiviteiten ter hoogte van € 343 miljoen (2008: € 359 miljoen). Het voorwaardelijke karakter van deze verplichtingen hangt onder meer samen met het aanpassen van bestemmingsplannen, het verkrijgen van bouwvergunningen en de feitelijke realisatie van projecten.

Uit hoofde van niet-opzegbare operationele-leaseovereenkomsten least de Groep van derden bedrijfsauto's, bedrijfsgebouwen en materieel. Deze overeenkomsten kennen verschillende looptijden, doorberekeningsclausules en verlengingsbepalingen. De lease-uitgaven, inclusief ontvangen leasebonussen, worden gedurende de looptijd van de lease lineair ten laste van het resultaat gebracht. In het boekjaar 2009 bedragen de kosten van operationele-leaseovereenkomsten € 102 miljoen (2008: € 76 miljoen).

De totale minimale leasebetalingen zijn als volgt:

	2009	2008
Korter dan 1 jaar	91.621	81.946
Langer dan 1 jaar en korter dan of gelijk aan 5 jaar	193.419	162.454
Langer dan 5 jaar	40.880	27.283
	<u>325.920</u>	<u>271.683</u>

Uit hoofde van niet-opzegbare operationele-leaseovereenkomsten verhuurt de Groep materieel en bedrijfsgebouwen aan derden. Deze overeenkomsten kennen verschillende looptijden, doorberekeningsclausules en verlengingsbepalingen. De boekwaarde van de betreffende activa bedraagt € 15 miljoen (2008: € 17 miljoen). De leaseopbrengsten, inclusief verstrekte leasebonussen, zijn als opbrengsten in de winst-en-verliesrekening verwerkt. In het boekjaar 2009 bedragen de opbrengsten van operationele-leaseovereenkomsten € 5 miljoen (2008: € 6 miljoen).

	2009	2008
Korter dan 1 jaar	3.748	4.649
Langer dan 1 jaar en korter dan of gelijk aan 5 jaar	15.548	19.726
Langer dan 5 jaar	6.488	14.961
	<u>25.784</u>	<u>39.336</u>

34. Bedrijfsfusies en overnames

In 2009 bedraagt de reële waarde van de uit acquisities verkregen netto-activa en verplichtingen € 5,1 miljoen, tegen een boekwaarde van € 2,6 miljoen. De aanpassing van boekwaarde naar reële waarde betreft overwegend de waardering van immateriële vaste activa. In de boekwaarde zijn begrepen bankschulden ter hoogte van € 7,4 miljoen.

De totale netto uitstroom van liquide middelen in 2009 in verband met de overnames bedraagt € 12,6 miljoen (betaalde kostprijs € 5,2 miljoen en aflossing van overgenomen schulden € 7,4 miljoen).

In 2008 bedraagt de reële waarde van de uit acquisities verkregen netto-activa en verplichtingen € 8,7 miljoen, tegen een boekwaarde van € 7,1 miljoen. De aanpassing van boekwaarde naar reële waarde betreft de waardering van lopende projecten. In de boekwaarde zijn begrepen € 5,5 miljoen liquide middelen.

De totale netto-uitstroom van liquide middelen in 2008 bedraagt € 14,5 miljoen (na aftrek van de in de overname begrepen liquide middelen).

De uit hoofde van acquisities verkregen netto-activa, verplichtingen en goodwill zijn als volgt:

	2009	2008
Betaalde kostprijs	5.179	19.228
Directe kosten met betrekking tot de acquisities	-	704
Voorwaardelijke nabetalingsverplichtingen	784	-
Reële waarde van verkregen netto-activa en verplichtingen	(5.075)	(8.697)
Goodwill	888	11.235

De activa en verplichtingen uit hoofde van de acquisities zijn op overnamedatum als volgt:

	2009			2008		
	Boek- waarde	Reële- waarde- correctie	Reële waarde	Boek- waarde	Reële- waarde- correctie	Reële waarde
Materiële vaste activa	2.094	-	2.094	2.282	400	2.682
Immateriële vaste activa	-	2.327	2.327	34	270	304
Financiële vaste activa	-	-	-	834	(576)	258
Latente belastingvorderingen	24	-	24	1	779	780
Voorraden	1.565	-	1.565	32.077	48	32.125
Handels- en overige vorderingen	15.061	160	15.221	11.430	1.250	12.680
Liquide middelen	(7.419)	-	(7.419)	5.443	31	5.474
Leningen	(2)	-	(2)	(24.823)	-	(24.823)
Latente belastingverplichtingen	98	-	98	(1.716)	(431)	(2.147)
Handels- en overige schulden	(8.833)	-	(8.833)	(18.447)	(189)	(18.636)
Verkregen netto-activa en verplichtingen	2.588	2.487	5.075	7.115	1.582	8.697
Goodwill als gevolg van verwerving van dochterondernemingen			888			11.235
Tegenprestatie voldaan in liquiditeiten			5.179			19.228
Directe kosten met betrekking tot de acquisities			-			704
Liquide middelen verkregen in dochterondernemingen			7.419			(5.474)
Uitstroom liquide middelen als gevolg van overname			12.598			14.458

De acquisities in 2009 hebben geen materiële invloed op de omzet en het resultaat van de Groep.

2009

Vastgoed

Op 20 maart 2009 heeft de Groep gebruikgemaakt van het met HTAH overeengekomen kooprecht ter verwerving van het resterende 49-procentbelang in Terra Amstel Holding bv. De in 2006 met een consortium van investeerders overeengekomen koopprijs bedraagt € 49 miljoen, exclusief het over de periode van 1 februari 2008 tot overnamedatum verschuldigde dividend. Omdat deze aandelen zijn verantwoord als vreemd vermogen is de betaling verantwoord als aflossing van dit vreemd vermogen. Terra Amstel Holding bv wordt vanaf 2006 volledig geconsolideerd, waardoor de voornoemde overdracht van deze aandelen voor de Groep geen verdere gevolgen heeft.

Infra

Op 8 april 2009 heeft de Groep via haar dochteronderneming BAM Infratechniek bv alle aandelen verworven van de Ravesteyn-bedrijven te Lopik. Ravesteyn is in 1977 opgericht voor het lassen van koperkabels en het aanleggen en onderhouden van telefoonaansluitingen voor het toenmalige PTT Telecom. Sindsdien heeft Ravesteyn de dienstverlening uitgebreid met werkzaamheden op het gebied van glasvezeltechniek en coaxkabels, inclusief weg- en waterkruisingen. Ravesteyn realiseert een omzet van ongeveer € 40 miljoen met een goed resultaat. De onderneming heeft circa 180 medewerkers in dienst.

De overnamesom inclusief directe kosten bedraagt € 3,2 miljoen. Bij de overname is geen goodwill geïdentificeerd.

Installatietechniek

Op 30 januari 2009 heeft de Groep via haar dochteronderneming BAM Techniek bv alle aandelen verworven van de ICT-specialist Digacom bv te Nieuw-Vennep. Met circa 25 medewerkers realiseert Digacom een jaaromzet van circa € 6 miljoen.

De overnamesom inclusief directe kosten bedraagt € 1,2 miljoen. Daarnaast is sprake van een voorwaardelijke nabetaling afhankelijk van de toekomstige bedrijfsresultaten van de verworven activiteiten. Bij de overname is geen goodwill geïdentificeerd.

Consultancy en engineering

Op 4 februari 2009 heeft de Groep via haar dochteronderneming Tebodin bv het resterende eenderde belang verworven in Tebodin EC, Hungary van KON-IN. Hiermee heeft Tebodin het volledige eigendom van de Tebodin-onderneming in Hongarije. De onderneming heeft circa 60 medewerkers, verspreid over de kantoren in Boedapest en Szeged.

De overnamesom inclusief directe kosten bedraagt € 0,9 miljoen. Ten tijde van de overname is € 0,1 miljoen aan goodwill geïdentificeerd. Zie Toelichting 9.

2008

Bouw

Op 1 december 2008 heeft de Groep via haar dochteronderneming BAM Utiliteitsbouw bv alle aandelen verworven van Triplan raadgevend ingenieurs bv te Hilversum. Triplan heeft een jaaromzet van circa € 2 miljoen en telt circa 20 medewerkers.

Bij de overname is geen goodwill geïdentificeerd.

Vastgoed

Op 30 januari 2008 heeft de Groep via haar dochteronderneming AM de Belgische vastgoedonderneming City Projects nv in Brussel overgenomen, ontwikkelaar van hoogwaardige woningprojecten, soms gecombineerd met commercieel vastgoed, in onder meer Brussel en Gent.

De overnamesom inclusief directe kosten bedraagt € 5 miljoen. Daarnaast is sprake van een voorwaardelijke nabetaling afhankelijk van de toekomstige bedrijfsresultaten van de verworven activiteiten. Ten tijde van de overname is € 5,7 miljoen aan goodwill geïdentificeerd, waarvoor ultimo 2008 een bijzondere waardevermindering is opgenomen. Zie Toelichting 9. De overname heeft geen materiële invloed op de omzet en het operationele resultaat van de Groep gehad.

Infra

Op 7 oktober 2008 heeft de Groep de aandelen verworven van de Belgische elektrotechnische onderneming FED Holding sa te Saint-Nicolas. De onderneming is actief in de omgeving van Brussel en Charleroi en ontplooit activiteiten op het gebied van elektrotechniek, installatietechnische services en alarminstallaties. Met circa 220 medewerkers heeft de onderneming in 2008 circa € 35 miljoen omzet gerealiseerd.

De overnamesom inclusief directe kosten bedraagt circa € 14 miljoen. Bij de overname is € 5 miljoen aan goodwill geïdentificeerd, welke verband houdt met de verbeterde marktaanwezigheid en met synergievoordelen die naar verwachting zullen worden gerealiseerd. De overname heeft geen materiële invloed op de omzet en het resultaat van de Groep gehad.

Consultancy en engineering

Op 19 november 2008 heeft de Groep via dochteronderneming Tebodin bv het resterende 50-procentbelang verworven in Tebodin Asia Pacific van joint-venturepartner Century Three. Hiermee heeft Tebodin het volledige eigendom van de Tebodin-onderneming in Shanghai China. De onderneming behaalt met circa 100 medewerkers een omzet van circa € 4 miljoen.

Bij de overname is circa € 0,5 miljoen aan goodwill geïdentificeerd.

35. Vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde activiteiten

De ultimo 2009 en 2008 voor verkoop aangehouden vaste activa hebben betrekking op BAM International in de sector Infra.

In 2008 heeft de Groep de activiteiten van Fort Unitbouw bv in Raamsdonkveer en de Betonfabriek te Weert verkocht. Deze transacties hebben geen materiële invloed op de omzet en het resultaat van de Groep en worden daarom niet afzonderlijk als beëindigde activiteiten gepresenteerd in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2008.

De gesprekken tussen de Groep en de mede-aandeelhouders in baggeronderneming Van Oord over de verkoop van het 21,5-procentbelang in Van Oord zijn opgeschort. De ontwikkelingen op de financiële markten hebben een succesvolle afronding in 2009 onmogelijk gemaakt. De Groep handhaaft het voornemen om het minderheidsbelang in Van Oord te verkopen en verwacht de gesprekken met mede-aandeelhouders in 2010 te hervatten.

36. Transacties met verbonden partijen

De Groep onderscheidt de navolgende verbonden partijen: joint ventures, deelnemingen, de raad van bestuur en de raad van commissarissen en bij de pensioenregelingen betrokken derden.

Joint ventures en deelnemingen

Een belangrijk deel van de activiteiten van de Groep wordt uitgevoerd in joint ventures. Belangrijke transacties in dit kader zijn het inbrengen van grondposities en/of de financiering ervan alsmede het uitvoeren van projecten in opdracht van derden. Voor een nader overzicht van het aandeel van de Groep in de bedrijfsopbrengsten en de balansen van de joint ventures wordt verwezen naar Toelichting 37.

De Groep verrichtte transacties met deelnemingen uit hoofde van verkoop van goederen en diensten voor € 33,8 miljoen (2008: € 29,9 miljoen) en inkoop van goederen en diensten voor € 18,7 miljoen (2008: € 23,3 miljoen).

Ultimo 2009 bedragen de openstaande vorderingen en verplichtingen als gevolg van transacties met deelnemingen per saldo een verplichting van € 1,8 miljoen (2008: € 3,1 miljoen). De Groep verantwoordt geen leningen aan deelnemingen (2008: nihil).

Raad van bestuur

De volgende salarissen, bonussen en pensioenpremies zijn ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening:

	2009				2008			
	Bruto-salaris	Bonus	Pensioen-lasten	Totaal	Bruto-salaris	Bonus	Pensioen-lasten	Totaal
J.A.P. van Oosten	610	-	140	750	587	238	105	930
N.J. de Vries	535	107	92	734	514	208	93	815
P. B. Brooks ¹	195	39	48	282	499	202	125	826
J. Ruis	460	92	81	633	444	180	81	705
R.P. van Wingerden ²	420	84	31	535	235	95	28	358
M.J. Rogers ³	252	50	48	350	-	-	-	-
				3.284				3.634

¹ Brutosalaris 2009 op basis van £ 175.000,-, pensioenpremie op basis van toelage op salaris; teruggetreden met ingang van 21 april 2009; brutosalaris 2008 op basis van £ 400.000,-, pensioenpremie op basis van toelage salaris.

² Met ingang van 7 mei 2008.

³ Bruto-jaarsalaris 2009 op basis van £ 325.000,-.

De pensioenlasten betreffen de in de winst-en-verliesrekening verantwoorde bruto pensioenlasten. Deze zijn bepaald op basis van de daadwerkelijke individuele pensioentoezeggingen. Rente en beleggingsresultaten uit depots worden niet op individuele basis toegerekend. Enkele onderdelen van de pensioentoezeggingen zijn voorwaardelijk en komen alleen tot uitkering indien het dienstverband tot de pensioengerechtigde leeftijd wordt voortgezet.

Bij het vaststellen van de variabele beloningen 2009 is voor de gehele raad van bestuur geen variabele beloning toegekend voor het behalen van de financiële doelstellingen (maximale variabele beloning 40 procent). De individuele niet-financiële doelstellingen (maximale variabele beloning 20 procent) voor de leden van de raad van bestuur hadden – afgestemd op hun portefeuille – dit jaar betrekking op het ontwikkelen van de strategie 2010-2012, het adequaat reageren op de crisis, het verbeteren van de resultaten en het afwikkelen van oude posities in Duitsland, het beheersen van kapitaalbeslag en risico's in vastgoed. Gezien de ontwikkelingen in vastgoed is aan de portefeuillehouder vastgoed geen variabele beloning voor de niet-financiële doelstellingen toegekend. Aan de overige leden is voor de niet-financiële doelstellingen een variabele beloning van 20 procent toegekend. Over het boekjaar 2008 zijn de variabele beloningen vastgesteld op 40,5 procent van het vaste inkomen.

Raad van commissarissen

De beloning van de leden van de raad van commissarissen bedraagt € 0,270 miljoen (2008: € 0,280 miljoen) en is ten laste van het resultaat gebracht.

	2009	2008
W.K. Wiechers, voorzitter	55	55
A. Baar, vice voorzitter	50	50
R.J.N. Abrahamsen	45	45
J.A. Dekker	45	45
H. van Rompuy ¹	-	40
H. Scheffers ²	30	-
W. van Vonno	45	45
	<u>270</u>	<u>280</u>

¹ Teruggetreden per 30 december 2008.

² Met ingang van 21 april 2009.

Aan de leden van de raad van bestuur en de raad van commissarissen zijn geen optierechten op aandelen toegekend.

De leden van de raad van bestuur en de raad van commissarissen houden geen aandelen in de vennootschap.

Aan genoemde functionarissen zijn geen leningen of voorschotten verstrekt.

Overige verbonden partijen

De Groep heeft geen materiële transacties verricht met overige verbonden partijen.

37. Joint ventures

Een belangrijk deel van de activiteiten van de Groep wordt uitgevoerd in joint ventures. Dit geldt voor alle activiteiten en voor alle landen waar de Groep actief is. Het aantal joint ventures waarin de Groep participeert bedraagt ongeveer 770 (2008: 750). Deze samenwerkingsverbanden blijven bestaan tot de oplevering van het project en zijn daarmee eindig; de looptijd van veel joint ventures is in de praktijk beperkt tot een periode van circa een à vier jaar. Geen van de belangen in joint ventures wordt beoordeeld als van materieel belang in de zin van het in de Toelichting op de jaarrekening gestelde vereiste.

Het groepsaandeel in de opbrengsten van deze joint ventures bedraagt in 2009 circa € 1,1 miljard (2008: circa € 1,1 miljard), ofwel ongeveer 13 procent van de opbrengsten van de Groep (2008: 13 procent).

In 2009 wijkt het aandeel in het nettoresultaat gerealiseerd in joint ventures niet wezenlijk af van het nettoresultaat van de gehele Groep. In 2008 was het aandeel van joint ventures in het nettoresultaat van de Groep bovengemiddeld.

Het aandeel van de Groep in de balansen van joint ventures is als volgt:

(€ x miljoen)

	2009	2008
Activa		
- Vaste activa	430	378
- Vlottende activa	<u>1.569</u>	<u>1.401</u>
	1.999	1.779
Verplichtingen		
- Langlopende verplichtingen	819	746
- Kortlopende verplichtingen	<u>1.125</u>	<u>944</u>
	1.944	1.690
Eigen vermogen	<u>55</u>	<u>89</u>

De Groep kent geen voorwaardelijke verplichtingen en investeringsverplichtingen uit hoofde van joint ventures.

38. Dienstverlening uit hoofde van concessies

De Groep is actief op het gebied van dienstverlening uit hoofde van concessies. Deze activiteiten vinden veelal plaats in afzonderlijke juridische entiteiten, al dan niet met derden. Indien de Groep (gezamenlijk) beslissende zeggenschap kan uitoefenen, wordt de entiteit (proportioneel) geconsolideerd. Daar waar de Groep geen beslissende zeggenschap, maar invloed van betekenis heeft, wordt de entiteit verantwoord als een deelneming.

De Groep is betrokken bij de volgende pps-contracten:

	Belang (in %)	Type	Land	Operatio- neel	Ingangs- datum	Concessie- periode (in jaren)
<i>Accommodaties:</i>						
East Ayrshire Hospital	100	Gezondheidszorg	VK	Ja	2000	25
Wharfedale Hospital	75	Gezondheidszorg	VK	Ja	2004	30
Derby Police	100	Justitie	VK	Ja	2000	30
Cheshire Police	100	Justitie	VK	Ja	2003	30
Peacehaven Schools	100	Onderwijs	VK	Ja	2001	25
Bromsgrove Schools	100	Onderwijs	VK	Ja	2008	30
Solihull Schools	100	Onderwijs	VK	Nee	2010	25
West Dunbartonshire Schools	100	Onderwijs	VK	Nee	2010	30
Universiteit Gent	100	Onderwijs	België	Nee	2011	33
Gerechtsgebouw Gent	25	Justitie	België	Ja	2006	27
Gerechtsgebouw Antwerpen	33,3	Justitie	België	Ja	2005	27
Potsdam	100	Overig	Duitsland	Nee	2012	30
Stadion Dresden	100	Overig	Duitsland	Nee	2009	30
Arena Ludwigsburg	99	Overig	Duitsland	Nee	2010	20
Sonderschule Frechen	100	Onderwijs	Duitsland	Ja	2005	25
Alfons-Kern-Schule, Pforzheim	100	Onderwijs	Duitsland	Nee	2010	30
JVA München	100	Justitie	Duitsland	Nee	2009	20
Burgdorf Prison	100	Justitie	Zwitserland	Nee	2012	25
<i>Infrastructuur:</i>						
Dundalk By-pass	33,3	Wegen	Ierland	Ja	2005	28
Waterford By-pass	33	Wegen	Ierland	Ja	2009	30
Portlaoise	33	Wegen	Ierland	Nee	2010	30
A59	70	Wegen	Nederland	Ja	2005	15
N31	33,3	Wegen	Nederland	Ja	2007	15
Infraspeed HSL	10,5	Spoorwegen	Nederland	Ja	2006	25
A8	25	Wegen	Duitsland	Nee	2010	30
Liefkenshoektunnel	50	Spoorwegen	België	Nee	2013	38
Broadland Environmental Services	90	Overig	VK	Ja	1999	20

Over 2009 is met de operationele concessies een omzet gerealiseerd van € 66,1 miljoen (2008: € 66,7 miljoen) met een resultaat vóór belastingen van € 11,2 miljoen (2008: € 19,4 miljoen). Zie Toelichting 6.

De totale netto-investering van de Groep ultimo 2009 in pps-projecten bedraagt € 61 miljoen (ultimo 2008: € 69 miljoen). Zie Toelichting 7.

Daarnaast heeft de Groep nog circa € 128 miljoen verplichtingen in het kader van nog te storten eigen vermogen in pps-projecten (2008: € 110 miljoen).

De nog te realiseren omzet uit bouwactiviteiten voor pps-projecten in de realisatiefase betreft circa € 520 miljoen (2008: € 560 miljoen).

De operationele concessies zijn als volgt nader toe te lichten.

Accommodaties

Deze concessies betreffen scholen, politiebureaus, ziekenhuizen, sportcomplexen, een penitentiaire inrichting en een laboratoriumgebouw. De concessievergoedingen zijn volledig afhankelijk van de beschikbaarheid van de accommodatie. Het daadwerkelijke gebruik van de accommodatie heeft geen invloed op de vergoedingen. In de concessies is (soms) begrepen het verzorgen van ondersteunende diensten ten behoeve van de accommodatie, zoals onderhoud en facility management. Opbrengsten en resultaten worden verantwoord op basis van de (vaste) ontvangen vergoedingen van de overheid. Voor zover de vergoeding betrekking heeft op het verrichten van (ondersteunende) diensten vindt verantwoording plaats naar rato van de levering van deze diensten.

Gedurende de concessieperioden blijft de vergoeding gebaseerd op de beschikbaarheid en de ondersteunende diensten. Het merendeel van de concessieovereenkomsten bevat indexatiebepalingen. Met betrekking tot (onderdelen van) de diensten vindt periodiek, over het algemeen vijfjaarlijks, marktvergelijking plaats. Op grond hiervan kan het betreffende deel van de vergoeding worden bijgesteld. De volatiliteit van de totale opbrengsten en resultaten is echter beperkt.

In 2007 heeft de Groep vier operationele pps-contracten ondergebracht in een joint venture met Dutch Infrastructure Fund (DIF). Destijds bedroeg het aandeel van de Groep in de joint venture 75 procent en het aandeel van DIF 25 procent. In 2008 heeft de Groep een tweede tranche van 25 procent van de aandelen verkocht aan DIF en in 2009 de resterende 50 procent. Derhalve bezit de Groep ultimo 2009 geen belang meer in deze joint venture.

Infrastructuur

Deze concessies betreffen autowegen in Ierland, Nederland en Duitsland, een spoortunnelproject in België, een spoorlijn in Nederland en Ierland en een kustbeschermingsproject in het Verenigd Koninkrijk.

In Nederland, België en het Verenigd Koninkrijk zijn de concessievergoedingen gebaseerd op de beschikbaarheid van de betreffende infrastructuur. De beschikbaarheid wordt getoetst op basis van contractueel vastgestelde normen. Deze normen betreffen onder meer de intensiteit van het gebruik, tijdelijke afsluitingen en onderhoud. Indien de beschikbaarheid afwijkt van de daaraan gestelde normen kan sprake zijn van (tijdelijke) bijstelling van de concessievergoeding. Opbrengsten en resultaten worden verantwoord op basis van de ontvangen vergoedingen van de overheid. De volatiliteit van opbrengsten en resultaten is beperkt.

In Ierland en Duitsland zijn de concessievergoedingen direct gerelateerd aan het volume van het wegverkeer (tolheffing). De opbrengsten en resultaten van deze entiteit zijn daarmee afhankelijk van het wegverkeer, waardoor deze in beginsel in enige mate volatiel zijn.

39. Overheidssubsidies

In het boekjaar is circa € 10 miljoen (2008: circa € 16 miljoen) subsidie ontvangen. De subsidies hebben hoofdzakelijk betrekking op pps-concessies, opleiding, onderzoek en ontwikkeling en lonen. De ontvangen subsidies zijn verrekend met de waardering van de betreffende pps-concessies respectievelijk de gemaakte kosten.

40. Onderzoek en ontwikkeling

Kosten inzake onderzoek en ontwikkeling houden overwegend direct verband met projecten en zijn derhalve opgenomen in de kostprijs van deze projecten. Overige kosten van onderzoek en ontwikkeling zijn direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen, ter hoogte van circa € 1 miljoen (2008: circa € 1 miljoen).

41. Gebeurtenissen na balansdatum

De Groep is voornemens om haar vermogenspositie te versterken met een bedrag van circa € 250 miljoen door haar bestaande aandeelhouders gewone aandelen aan te bieden middels een emissie van verhandelbare rechten. Na een succesvolle claimemissie zal de pro forma solvabiliteit per 31 december 2009 met bijna 3 procent toenemen tot circa 20 procent. ING en Rabo Securities hebben zich, onder marktconforme voorwaarden, bereid verklaard de opbrengst van de claimemissie te garanderen. De Groep streeft ernaar, na goedkeuring van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 21 april 2010, de voorgenomen claimemissie medio 2010 afgerond te hebben.

Om haar financiële flexibiliteit te vergroten is de Groep in gesprek met haar bankensyndicaat om een aantal voorwaarden van reeds bestaande gecommitteerde bankfaciliteiten aan te passen en met een jaar te verlengen tot 2013/2014. ING, Rabobank en RBS hebben zich reeds gecommitteerd aan de aanpassing van deze voorwaarden. De onderneming verwacht op korte termijn tot overeenstemming te komen met haar volledige bankengroep.

Enkelvoudige balans per 31 december

(vóór winstbestemming x € 1.000)

	2009	2008
2 Materiële vaste activa	23.160	24.122
3 Immateriële vaste activa	455.114	445.092
4 Financiële vaste activa	2.016.244	1.720.718
5 Latente belastingvorderingen	66.366	-
Vaste activa	2.560.884	2.189.932
6 Vorderingen	27.312	30.621
7 Liquide middelen	84.321	5
Vlottende activa	111.633	30.626
Totaal activa	2.672.517	2.220.558
Geplaatst en opgevraagd kapitaal	13.520	13.520
Agioreserve	455.812	455.795
Statutaire reserve	47	47
Koersverschillen-/afdekkingsreserve	(181.396)	(245.348)
Andere wettelijke reserves	76.061	67.772
Overige reserves	479.730	393.742
Nettoresultaat voor het jaar	31.268	161.873
8 Eigen vermogen	875.042	847.401
Personeelsgerelateerde voorzieningen	8.249	8.001
9 Voorzieningen	8.249	8.001
Leningen	561.407	201.423
10 Langlopende verplichtingen	561.407	201.423
Leningen	30.460	91.455
Overige kortlopende verplichtingen	1.197.359	1.072.278
11 Kortlopende verplichtingen	1.227.819	1.163.733
Totaal passiva	2.672.517	2.220.558

Enkelvoudige winst-en-verliesrekening

(x € 1.000)

	2009	2008
Resultaat van deelnemingen na belasting	(38.855)	160.735
Overige baten en lasten na belasting	70.123	1.138
Nettoresultaat voor het jaar	31.268	161.873

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

1. Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

1.1 Algemeen

De enkelvoudige jaarrekening van Koninklijke BAM Groep nv is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening en opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9, boek 2 Burgerlijk Wetboek. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de door artikel 2:362 lid 8 Burgerlijk Wetboek geboden mogelijkheid om in de enkelvoudige jaarrekening de grondslagen van waardering en resultaatbepaling toe te passen die in de geconsolideerde jaarrekening worden gehanteerd. Ten aanzien van de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening van Koninklijke BAM Groep nv is gebruik gemaakt van de vrijstelling ingevolge artikel 402 Boek 2 BW.

Indien geen nadere grondslagen zijn vermeld, wordt verwezen naar de vermelde grondslagen in de geconsolideerde jaarrekening van Koninklijke BAM Groep nv. Voor een juiste interpretatie van de enkelvoudige jaarrekening van Koninklijke BAM Groep nv dient de geconsolideerde jaarrekening van Koninklijke BAM Groep nv te worden geraadpleegd.

Koninklijke BAM Groep nv heeft zijn geconsolideerde jaarrekening opgesteld in overeenstemming met International Financial Reporting Standards (IFRS), zoals aanvaard door de Europese Unie.

1.2 Financiële vaste activa

Deelnemingen in dochterondernemingen

Deelnemingen in dochterondernemingen zijn alle entiteiten waarin Koninklijke BAM Groep nv beslissende zeggenschap kan uitoefenen over het financiële en operationele beleid. Dochterondernemingen worden gewaardeerd op de netto-vermogenswaarde. De netto-vermogenswaarde wordt bepaald door de activa, voorzieningen en verplichtingen te waarderen en het resultaat te berekenen volgens de grondslagen die worden gehanteerd in de geconsolideerde jaarrekening.

Andere deelnemingen met invloed van betekenis

Andere deelnemingen zijn alle entiteiten waarover Koninklijke BAM Groep nv invloed van betekenis, maar geen beslissende zeggenschap kan uitoefenen. Dit gaat in het algemeen gepaard met het bezit van meer dan een vijfde van de stemgerechtigde aandelen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die per balansdatum kunnen worden uitgeoefend.

Investerings in deelnemingen worden bij eerste verwerking in de jaarrekening opgenomen tegen kostprijs en daarna verantwoord volgens de equitymethode. De waardering van deelnemingen is inclusief de bij verwerving vastgestelde goodwill onder vermindering van eventuele cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Koninklijke BAM Groep nv verantwoordt haar deel van de mutaties in reserves en de toerekenbare resultaten van de deelneming in de boekwaarde van de deelneming. Het aandeel in het resultaat van de deelneming dat aan Koninklijke BAM Groep nv wordt toegerekend, wordt verwerkt in de winst-en-verliesrekening. Het aandeel van de mutaties in de reserves van een deelneming die na overnamedatum aan de Groep toerekenbaar zijn, wordt opgenomen in de reserves van Koninklijke BAM Groep nv. Koninklijke BAM Groep nv neemt verliezen hoger dan het bedrag van de boekwaarde van de deelneming (inclusief overige niet door zekerheden gedekte vorderingen) slechts op, indien daartoe een verplichting bestaat.

Deelnemingen worden verantwoord vanaf de datum waarop Koninklijke BAM Groep nv invloed van betekenis verkrijgt, tot het moment waarop de invloed ophoudt te bestaan.

Deelnemingen; verwerking van verliezen

Indien het aandeel van verliezen toerekenbaar aan Koninklijke BAM Groep nv de boekwaarde van de deelneming (inclusief separaat gepresenteerde goodwill en overige niet door zekerheden gedekte vorderingen) overschrijdt, worden de verdere verliezen niet meer verwerkt, tenzij door Koninklijke BAM Groep nv zekerheden zijn gesteld ten behoeve van de deelneming dan wel verplichtingen zijn aangegaan of betalingen namens de deelneming zijn verricht. In dat geval zal de overschrijding worden voorzien.

1.3 Eigen vermogen

Statutaire reserves

Ingevolge de statuten is Koninklijke BAM Groep nv verplicht een statutaire reserve aan te houden voor de uitstaande converteerbare financieringspreferente aandelen. Als gevolg van de toegepaste grondslagen uit de geconsolideerde jaarrekening om de converteerbare financieringspreferente aandelen, met uitzondering van de hierin besloten optiewaarde, te presenteren als verplichting wordt de statutaire reserve slechts gevormd voor het aandeel dat is opgenomen onder het eigen vermogen.

Andere wettelijke reserves

Deze post betreft de aangehouden reserves voor reële-waardeveranderingen van uitgestelde resultaten uit hoofde van kasstroomafdekkingen en wettelijke reserve deelnemingen. Er kunnen geen uitkeringen worden gedaan ten laste van deze reserves.

2. Materiële vaste activa

	Bedrijfs- gebouwen en -terreinen	Overige materiële vaste activa	Totaal
Per 1 januari 2008			
Kostprijs	30.461	4.057	34.518
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(6.228)	(1.758)	(7.986)
Boekwaarde	24.233	2.299	26.532
Mutaties in de boekwaarde			
Investeringsen	-	2.502	2.502
Desinvesteringsen	(2.401)	-	(2.401)
Afschrijvingen	(1.119)	(1.392)	(2.511)
Saldo mutaties	(3.520)	1.110	(2.410)
Per 31 december 2008			
Kostprijs	27.426	6.022	33.448
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(6.713)	(2.613)	(9.326)
Boekwaarde	20.713	3.409	24.122
Mutaties in de boekwaarde			
Investeringsen	-	1.612	1.612
Desinvesteringsen	-	(46)	(46)
Afschrijvingen	(1.119)	(1.409)	(2.528)
Saldo mutaties	(1.119)	157	(962)
Per 31 december 2009			
Kostprijs	27.426	8.327	35.753
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(7.832)	(4.761)	(12.593)
Boekwaarde	19.594	3.566	23.160

3. Immateriële activa

	Goodwill	Niet-geïntegreerde software	Totaal
Per 1 januari 2008			
Kostprijs	496.956	7.732	504.688
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(5.300)	(7.732)	(13.032)
Boekwaarde	491.656	-	491.656
Mutaties in boekwaarde			
Valutakoersverschillen	(46.564)	-	(46.564)
Saldo mutaties	(46.564)	-	(46.564)
Per 31 december 2008			
Kostprijs	450.392	-	450.392
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(5.300)	-	(5.300)
Boekwaarde	445.092	-	445.092
Mutaties in boekwaarde			
Valutakoersverschillen	10.022	-	10.022
Saldo mutaties	10.022	-	10.022
Per 31 december 2009			
Kostprijs	460.414	-	460.414
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	(5.300)	-	(5.300)
Boekwaarde	455.114	-	455.114

Bovenstaande goodwill houdt verband met direct verkregen dochterondernemingen en deelnemingen. Voor de jaarlijkse toetsing op bijzondere waardevermindering wordt deze goodwill toegewezen aan de relevante kasstroomgenererende entiteiten.

4. Financiële vaste activa

	Aandelen in dochter- onder- nemingen	Vorderingen op dochter- onder- nemingen	Overige deel- nemingen	Overige leningen en vorderingen	Totaal
Per 1 januari 2008	1.149.331	515.267	138.559	88	1.803.245
Nettoresultaat voor het jaar	118.428	-	42.307	-	160.735
Ontvangen dividenden	(235.859)	-	(16.183)	-	(252.042)
Aanpassingen in groepsstructuur	(4.858)	-	(33)	-	(4.891)
Verstreckte leningen/aflossingen	-	172.519	-	(4)	172.515
Valutakoersverschillen	(69.442)	-	(1.694)	-	(71.136)
Mutatie afdekkingsreserve	(87.708)	-	-	-	(87.708)
Per 31 december 2008	869.892	687.786	162.956	84	1.720.718
Nettoresultaat voor het jaar	(66.178)	-	27.323	-	(38.855)
Ontvangen dividenden	(216.527)	-	(19.034)	-	(235.561)
Aanpassingen in groepsstructuur	(3.169)	-	-	-	(3.169)
Investerings in dochterondernemingen	54.842	-	-	-	54.842
Kapitaalstortingen	7.127	-	-	-	7.127
Verstreckte leningen/aflossingen	-	452.218	-	(84)	452.134
Valutakoersverschillen	24.986	-	843	-	25.829
Mutatie afdekkingsreserve	33.179	-	-	-	33.179
Per 31 december 2009	704.152	1.140.004	172.088	-	2.016.244

De toename van de langlopende vorderingen op dochterondernemingen is met name het gevolg van de herfinanciering van de leningen van Terra Amstel en AM. Zie Toelichting 19 van de geconsolideerde jaarrekening.

Voor de vorderingen per balansdatum worden geen voorzieningen noodzakelijk geacht. Voor een overzicht van de belangrijkste dochterondernemingen en deelnemingen wordt verwezen naar de Overige gegevens.

5. Latente belastingvorderingen

	2009	2008
Latente belastingvorderingen	66.366	-
	66.366	-

Naast de latente belastingvordering als gevolg van de liquidatie van de oude vastgoedontwikkelingsactiviteiten in Duitsland (€ 80 miljoen) zijn latente belastingverplichtingen hier inbegrepen. Zie Toelichting 23 van de geconsolideerde jaarrekening.

6. Vorderingen

	2009	2008
Vorderingen op dochterondernemingen	12.347	22.246
Vorderingen op deelnemingen	121	30
Belastingen en sociale lasten	6.566	-
Overige vorderingen en overlopende activa	8.278	8.345
	27.312	30.621

De looptijd van de vorderingen is korter dan een jaar.

7. Liquide middelen

	2009	2008
Banktegoeden	<u>84.321</u>	<u>5</u>
	84.321	5

De liquide middelen staan geheel ter vrije beschikking.

8. Eigen vermogen

Ultimo 2009 bedroeg het maatschappelijk kapitaal van Koninklijke BAM Groep nv tweehonderd miljoen gewone aandelen (2008: tweehonderd miljoen) en driehonderd miljoen preferente aandelen (2008: driehonderd miljoen), alle met een nominale waarde van € 0,10 per aandeel (2008: € 0,10 per aandeel). Alle geplaatste aandelen zijn volgestort.

Ultimo 2009 bedroeg het geplaatste en gestorte aantal aandelen 136.016.230 (2008: 136.016.230), verdeeld in 135.196.679 (2008: 135.192.833) gewone aandelen, 346.276 (2008: 350.122) converteerbare financieringspreferente aandelen en 473.275 (2008: 473.275) niet-converteerbare financieringspreferente aandelen, alle met een nominale waarde van € 0,10 per aandeel.

Het verloop van het aantal uitstaande geplaatste en gestorte aandelen is als volgt:

	Gewone aandelen	Converteer- bare preferente aandelen	Niet-conver- teerbare preferente aandelen	Totaal
Per 1 januari 2008	129.906.275	5.636.534	473.275	136.016.084
Conversie preferente aandelen	5.286.412	(5.286.412)	-	-
Betaald dividend	146	-	-	146
Per 31 december 2008	<u>135.192.833</u>	<u>350.122</u>	<u>473.275</u>	<u>136.016.230</u>
Conversie preferente aandelen	3.846	(3.846)	-	-
Per 31 december 2009	<u>135.196.679</u>	<u>346.276</u>	<u>473.275</u>	<u>136.016.230</u>

In 2009 is het aantal geplaatste gewone aandelen met 3.846 (2008: 5.286.558) toegenomen tot 135.196.679 (2008: 135.192.883). De toename betreft mede de conversie van 3.846 (2008: 5.286.412) converteerbare financieringspreferente aandelen in gewone aandelen. Daarnaast is in 2008 het aantal gewone aandelen met 146 toegenomen als gevolg van een beperkt preferent dividend dat in de vorm van gewone aandelen is uitgekeerd.

Het mutatieoverzicht van het eigen vermogen is als volgt:

	Geplaatst en opgevraagd kapitaal	Agio- reserve	Statutaire reserve	Koers- verschillen-/ afdekkings- reserve	Andere wettelijke reserves	Overige reserves	Netto- resultaat voor het jaar	Totaal
Per 1 januari 2008	13.010	434.121	758	(35.063)	41.649	190.051	349.023	993.549
Nettoresultaat voor het jaar	-	-	-	-	-	-	161.873	161.873
Verdeling winst voorgaand boekjaar	-	-	-	-	-	349.023	(349.023)	-
Conversie van preferente aandelen	510	21.674	(711)	-	-	2.457	-	23.930
Betaald dividend	-	-	-	-	-	(121.666)	-	(121.666)
Mutatie reële waarde kasstroom- afdekkingen	-	-	-	(92.963)	-	-	-	(92.963)
Valutakoersverschillen	-	-	-	(117.322)	-	-	-	(117.322)
Overige mutaties	-	-	-	-	26.123	(26.123)	-	-
Per 31 december 2008	13.520	455.795	47	(245.348)	67.772	393.742	161.873	847.401
Nettoresultaat voor het jaar	-	-	-	-	-	-	31.268	31.268
Verdeling winst voorgaand boekjaar	-	-	-	-	-	161.873	(161.873)	-
Conversie van preferente aandelen	-	17	-	-	-	2	-	19
Betaald dividend	-	-	-	-	-	(67.598)	-	(67.598)
Mutatie reële waarde kasstroom- afdekkingen	-	-	-	28.239	-	-	-	28.239
Valutakoersverschillen	-	-	-	35.713	-	-	-	35.713
Overige mutaties	-	-	-	-	8.289	(8.289)	-	-
Per 31 december 2009	13.520	455.812	47	(181.396)	76.061	479.730	31.268	875.042

De koersverschillenreserve bedraagt € 111,2 miljoen negatief (2008: € 146,9 miljoen negatief) en de reserve voor reële-waardeveranderingen van kasstroomafdekkingen bedraagt € 70,2 miljoen negatief (2008: € 98,4 miljoen negatief).

De beperking in uitkeerbaarheid van de reserves bedraagt € 76,1 miljoen (2008: € 67,8 miljoen).

De overige reserves zijn, als gevolg van de negatieve koersverschillenreserve, beperkt in uitkeerbaarheid ter hoogte van € 181,4 miljoen (2008: € 245,3 miljoen).

De vennootschap is voornemens over het boekjaar 2009 op gewone aandelen een dividend in contanten te betalen van € 0,10 per aandeel. Hiermee is een bedrag van circa € 13,5 miljoen gemoeid. Het dividendvoorstel is niet verwerkt in de jaarrekening.

Conversie van converteerbare financieringspreferente aandelen in 2010 voor de ex-dividend-datum geeft de nieuwe houders van gewone aandelen recht op gewoon dividend over 2009. Het cumulatief preferente dividend komt voor deze aandeelhouders dan te vervallen. Hierdoor kunnen verschillen ontstaan in de voorgestelde dividenduitkeringen en de uiteindelijke dividendbetalingen.

Resultaatbestemming

In 2009 en 2008 is aan de houders van gewone aandelen contant dividend uitgekeerd ter waarde van € 67,6 miljoen (€ 0,50 per aandeel) respectievelijk € 121,7 miljoen (€ 0,90 per aandeel).

Aan houders van converteerbare financieringspreferente aandelen is in 2009 en 2008 contant dividend uitgekeerd ter waarde van respectievelijk € 0,13 miljoen (€ 0,37086 per aandeel) en € 0,13 miljoen (€ 0,37086 per aandeel). Naast contant dividend is in 2008 aan houders van converteerbare financieringspreferente aandelen een beperkt deel van het dividend uitgekeerd in gewone aandelen. Het aantal gewone aandelen is daardoor in 2008 met 146 stuks toegenomen.

Aan houders van niet-converteerbare financieringspreferente aandelen is in 2009 en 2008 contant dividend uitgekeerd ter waarde van respectievelijk € 0,03 miljoen (€ 0,38346 per aandeel) en € 0,03 miljoen (€ 0,38346 per aandeel).

9. Voorzieningen

	2009	2008
Personeelsgerelateerde voorziening	8.249	8.001
	<u>8.249</u>	<u>8.001</u>

10. Langlopende verplichtingen

	2009	2008
Achtergestelde leningen	200.000	200.000
Preferente aandelen	1.407	1.423
Bankfinanciering	360.000	-
	<u>561.407</u>	<u>201.423</u>

De uitbreiding van de langlopende verplichtingen betreft de herfinanciering van Terra Amstel en AM.

Voor een toelichting op de langlopende leningen wordt verwezen naar Toelichting 19 van de geconsolideerde jaarrekening.

11. Kortlopende verplichtingen

	2009	2008
Bankkredieten	19.872	80.669
Preferente aandelen	314	350
Financiële-leaseovereenkomsten	10.274	10.436
Schulden aan groepsmaatschappijen	1.161.751	1.023.374
Belastingen en sociale lasten	648	15.652
Overige verplichtingen	34.960	33.252
	<u>1.227.819</u>	<u>1.163.733</u>

12. Werknemers

Gedurende het jaar 2009 waren bij de vennootschap gemiddeld 191 (2008: 176) werknemers in dienst.

13. Bestuurders en commissarissen

Voor een overzicht van de bezoldiging van bestuurders en commissarissen wordt verwezen naar Toelichting 36 van de geconsolideerde jaarrekening.

14. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Aansprakelijkheidsstelling

De vennootschap heeft zich hoofdelijk aansprakelijk gesteld voor de uit rechtshandelingen voortvloeiende schulden van in Nederland gevestigde dochterondernemingen op grond van bepalingen in artikel 2:403 Burgerlijk Wetboek.

Door de vennootschap zijn concerngaranties verstrekt, in hoofdzaak aan opdrachtgevers van projecten, in plaats van bankgaranties. Ultimo 2009 betreft dit een bedrag van € 389 miljoen (ultimo 2008: € 373 miljoen).

De vennootschap is de moedermaatschappij van de Nederlandse fiscale eenheden voor de vennootschapsbelasting en omzetbelasting en is hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschulden van deze fiscale eenheden.

Bunnik, 3 maart 2010

Raad van commissarissen:

W.K. Wiechers
A. Baar
R.J.N. Abrahamsen
J.A. Dekker
H. Scheffers
W. van Vonno

Raad van bestuur:

J.A.P. van Oosten
N.J. de Vries
M.J. Rogers
J. Ruis
R.P. van Wingerden

Overige gegevens

Voorstel tot bestemming van de winst over 2009

Het nettoresultaat over 2009 ad € 31,3 miljoen is verwerkt in het eigen vermogen.

De raad van bestuur heeft, conform de statutaire regeling omtrent de bestemming van de winst, besloten aan de houders van financieringspreferente aandelen een dividend over het boekjaar toe te kennen op basis van een rendement van 8,83 procent per jaar voor de converteerbare preferente financieringsaandelen en 9,13 procent per jaar voor de niet-converteerbare preferente financieringsaandelen. Dit komt neer op € 0,37086 per converteerbaar preferent financieringsaandeel en € 0,38346 per niet-converteerbaar preferent financieringsaandeel. In totaal is hiermee een bedrag van circa € 0,16 miljoen gemoeid.

De vennootschap is voornemens over 2009 per gewoon aandelen een dividend in contanten te betalen, groot € 0,10 per aandeel. Dit komt overeen met een bedrag van circa € 13,5 miljoen.

Statutaire regeling omtrent bestemming van de winst

(Samenvatting van artikel 32 van de statuten)

Uit de winst die in enig boekjaar is behaald, wordt allereerst, zo mogelijk, op de cumulatief preferente aandelen B uitgekeerd het hierna te noemen percentage van het verplicht op die aandelen, per de aanvang van het boekjaar waarover de uitkering geschiedt, gestorte bedrag. Het hiervoor bedoelde percentage is gelijk aan het gemiddelde van de EURIBOR-percentages voor kasgeldleningen met een looptijd van twaalf maanden – gewogen naar het aantal dagen waarvoor deze percentages golden – gedurende het boekjaar waarover de uitkering geschiedt, verhoogd met 1 procent. Onder EURIBOR wordt verstaan de door de Europese Centrale Bank vastgestelde en gepubliceerde Euro Interbank Offered Rate.

Vervolgens wordt, zo mogelijk, op elk financieringspreferent aandeel van een bepaalde (sub)serie, met inachtneming van het hierna in dit lid bepaalde, een dividend uitgekeerd gelijk aan een percentage berekend over het nominale bedrag van het desbetreffende financieringspreferente aandeel aan het begin van het desbetreffende boekjaar, vermeerderd met het bedrag aan agio dat werd gestort op het financieringspreferente aandeel dat van de desbetreffende (sub)serie werd uitgegeven bij de eerste uitgifte van financieringspreferente aandelen van de desbetreffende (sub)serie, vermindert met hetgeen voorafgaand aan het desbetreffende boekjaar ten laste van de reserve die als agio is gevormd bij de uitgifte van financieringspreferente aandelen van de desbetreffende (sub)serie op elk desbetreffend financieringspreferent aandeel is betaald.

Indien en voor zover gedurende de loop van het boekjaar op de desbetreffende financieringspreferente aandelen een uitkering is geschied ten laste van de reserve die als agio is gevormd bij de uitgifte van financieringspreferente aandelen van de desbetreffende (sub)serie, dan wel een gedeeltelijke terugbetaling op zodanige aandelen is geschied, wordt het bedrag van de uitkering naar tijdsgelang verminderd in de verhouding van het bedrag van de uitkering ten laste van de agioreserve en/of van de terugbetaling ten opzichte van het in de vorige zin bedoelde bedrag. De berekening van het percentage van het dividend voor de financieringspreferente aandelen van een bepaalde serie geschiedt voor elk van de hierna te noemen series financieringspreferente aandelen op de wijze als vermeld achter de desbetreffende serie:

Serie FP1 tot en met serie FP4:

Het percentage van het dividend wordt berekend door het rekenkundig gemiddelde te nemen van het effectieve rendement op de staatsleningen ten laste van de Staat der Nederlanden in euro met een (resterende) looptijd die zo nauw mogelijk aansluit bij de looptijd van de desbetreffende serie zoals gepubliceerd in de Officiële Prijscourant, verhoogd met twee procentpunt.

Serie FP5 tot en met serie FP8:

Het percentage van het dividend is gelijk aan het gemiddelde van de EURIBOR-percentages voor kasgeldleningen met een looptijd van twaalf maanden – gewogen naar het aantal dagen waarvoor deze percentages golden – gedurende het boekjaar waarover de uitkering geschiedt, verhoogd met twee procentpunt.

Deze hiervoor omschreven percentages kunnen eventueel worden verhoogd of verlaagd met een opslag respectievelijk een afslag ter grootte van maximaal driehonderd basispunten.

De raad van commissarissen bepaalt op voorstel van de directie welk gedeelte van de na toepassing van het bepaalde in de vorige leden resterende winst wordt gereserveerd. Het gedeelte van de winst dat resteert na toepassing van het bepaalde in de vorige leden, staat ter beschikking van de algemene vergadering van aandeelhouders, met dien verstande dat op de preferente aandelen geen verdere dividenduitkering zal geschieden.

Beschermingsmaatregelen

De vennootschap kent de navolgende maatregelen ter bescherming van de vennootschap tegen ongewenste ontwikkelingen die de zelfstandigheid, continuïteit en/of identiteit van de Groep zouden kunnen aantasten.

Ingevolge een besluit van de algemene vergadering van aandeelhouders gehouden op 12 juni 1972 is in de statuten van de vennootschap de mogelijkheid opgenomen tot het uitgeven van preferente aandelen. In samenhang hiermede is in 1978 opgericht Stichting Aandelenbeheer BAM Groep, hierna 'de Stichting'.

De Stichting heeft ten doel het behartigen van de belangen van de vennootschap en van de ondernemingen die door de vennootschappen in stand worden gehouden en wel op zodanige wijze dat de belangen van de vennootschap en van die ondernemingen en van alle daarbij betrokkenen zo goed mogelijk worden gewaarborgd en dat invloeden, welke de zelfstandigheid en/of continuïteit en/of identiteit van de vennootschap en die ondernemingen in strijd met die belangen zouden kunnen aantasten, naar maximaal vermogen worden geweerd.

De Stichting tracht haar doel te bereiken onder meer door het verwerven, al dan niet door uitoefening van de hiervoor vermelde optie, en het houden van cumulatief preferente aandelen B in het kapitaal van de vennootschap, door het uitoefenen van de aan die aandelen verbonden rechten en/of door het gebruik maken van het aan haar verleende recht van enquête.

Zoals tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders gehouden op 4 juni 1992 werd aangekondigd en tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders gehouden op 8 juni 1993 aan de orde is geweest, heeft de vennootschap op 17 mei 1993 aan de Stichting een optie tot verkrijging van cumulatief preferente aandelen B in het kapitaal van de vennootschap verleend. Deze optie is verleend tot een zodanig bedrag als de Stichting zal verlangen, met dien verstande dat dit ten hoogste zal kunnen zijn een zodanig nominaal bedrag dat daardoor het totaal nominale bedrag van niet bij de vennootschap geplaatste cumulatief preferente aandelen B maximaal gelijk is aan negenenennegentig negen/tiende procent (99,9%) van het nominale bedrag van het op moment van de uitoefening van het hiervoor bedoelde recht niet bij de vennootschap in de vorm van andere aandelen dan cumulatief preferente aandelen B geplaatste aandelenkapitaal. Omtrent de uitoefening van dit recht tot het nemen van cumulatief preferente aandelen B beslist uitsluitend het bestuur van de Stichting.

Op 6 oktober 2008 heeft de vennootschap aan de Stichting het recht verleend om in gevolge artikel 2:346 sub c BW een verzoekschrift in te dienen als bedoeld in artikel 2:345 BW (recht van enquête).

Het bestuur van de Stichting bestaat uit drie leden, te weten één bestuurder A en twee bestuurders B. De bestuurder A wordt, onder goedkeuring van de raad van commissarissen, benoemd door de raad van bestuur van de vennootschap. De bestuurder A mag geen lid van de raad van bestuur of commissaris zijn van de vennootschap of van een dochtermaatschappij daarvan.

De bestuurders B worden benoemd door het bestuur van de Stichting zelf, onder goedkeuring van de raad van bestuur, voor het verlenen waarvan de raad van bestuur op haar beurt goedkeuring behoeft van de raad van commissarissen van de vennootschap. Een bestuurder B mag geen met de vennootschap verbonden persoon zijn als bedoeld in de inmiddels vervallen, bijlage X bij het Algemeen Reglement Euronext Amsterdam Stockmarket, Rulebook II.

De huidige bestuurssamenstelling is:

J. Kleiterp, voorzitter	(A)
R. de Jong	(B)
R. Pieterse	(B)

De voorzitter van het bestuur ontvangt van de Stichting een jaarlijks honorarium van € 6.000,--.

De overige leden van het bestuur ontvangen van de Stichting elk een jaarlijks honorarium van € 5.000,--.

De personalia van de bestuursleden zijn:

Drs. J. Kleiterp (1933), voorzitter

Sinds 2004 lid en sinds 2005 voorzitter van het bestuur van de Stichting. Nederlandse nationaliteit. Voormalig voorzitter directie MeesPierson.

R. de Jong RA (1948)

Sinds 2009 lid van het bestuur van de Stichting. Nederlandse nationaliteit. Lid raad van bestuur Essent als chief financial officer. De heer De Jong is voorts lid raad van commissarissen en voorzitter auditcommissie KEMA, lid raad van commissarissen en lid auditcommissie APX-Endex (Amsterdam Power Exchange-European Energy Derivates Exchange), voorzitter raad van commissarissen EAH Holding (Thialf ijsstadion) en lid raad van commissarissen en lid auditcommissie Enxsis Holding.

R. Pieterse (1942)

Sinds 2009 lid van het bestuur van de Stichting. Nederlandse nationaliteit. Voormalig voorzitter raad van bestuur Wolters Kluwer. De heer Pieterse is voorzitter raad van commissarissen Koninklijke GroSch en non-executive director SABMiller, voorzitter raad van commissarissen en lid auditcommissie Mercurius Groep Wormerveer, lid raad van commissarissen en voorzitter auditcommissie CSM, voorzitter Vereniging Effecten Uitgevende Ondernemingen (VEUO) en bestuurslid EuropeanIssuers (EI), voorzitter bestuur Stichting Bescherming TNT, voorzitter bestuur Stichting Preferente Aandelen USG People en lid bestuur Stichting Administratiekantoor Preferente Aandelen Océ. In 2003 was de heer Pieterse lid van de commissie die de eerste Nederlandse governancecode opstelde.

Er zijn thans geen cumulatief preferente aandelen B geplaatst.

De raad van commissarissen en de raad van bestuur behouden zich het recht voor om in het belang van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming tot andere maatregelen dan de uitgifte van preferente aandelen B te besluiten ter bescherming van de vennootschap tegen invloeden die door de raad van commissarissen en de raad van bestuur, na afweging van de belangen van de vennootschap en van alle bij de Groep betrokkenen, kunnen worden gekwalificeerd als schadelijk voor de zelfstandigheid, continuïteit en/of identiteit van de Groep.

Accountantsverklaring

Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Koninklijke BAM Groep nv

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag op pagina 96 tot en met 178 opgenomen jaarrekening 2009 van Koninklijke BAM Groep nv te Bunnik gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde balans per 31 december 2009, de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerde overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerde mutatieoverzicht eigen vermogen en het geconsolideerde kasstroomoverzicht voor het jaar eindigend op 31 december 2009 en de toelichting, bestaande uit een overzicht van de belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen. De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit de enkelvoudige balans per 31 december 2009, de enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2009 met de toelichting.

Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur

De raad van bestuur van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele

oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de raad van bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel betreffende de geconsolideerde jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Koninklijke BAM Groep nv per 31 december 2009 en van het resultaat en de kasstromen over 2009 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW.

Oordeel betreffende de enkelvoudige jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Koninklijke BAM Groep nv per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amsterdam, 3 maart 2010

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Mr. drs. J. van Hees RA

Overzicht belangrijkste dochterondernemingen en deelnemingen

Bouw	%
• BAM Utiliteitsbouw bv*, Bunnik	100
• BAM Woningbouw bv*, Bunnik	100
• Heilijgers bv*, Amersfoort	100
• Bouwbedrijf H. Pennings en Zn. bv*, Rosmalen	100
• BAM Materieel bv*, Lelystad	100
• Interbuild nv, Wilrijk-Antwerpen (België)	100
• BAM Construct UK Ltd, Hemel Hempstead (Verenigd Koninkrijk)	100
• BAM Deutschland AG, Stuttgart (Duitsland)	90
Vastgoed	
• AM bv*, Nieuwegein	100
• IPMMC Vastgoed bv*, Utrecht	100
• Kairos nv, Wilrijk-Antwerpen (België)	100
Infra	
• BAM Civiel bv*, Gouda	100
• BAM Infratechniek bv*, Culemborg	100
• BAM Rail bv*, Breda	100
• BAM Wegen bv*, Utrecht	100
• BAM Infraconsult bv*, Gouda	100
• BAM International bv*, Gouda	100
• Betonac nv, Sint-Truiden (België)	100
• CEI-De Meyer nv, Brussel (België)	100
• BAM Wallonie sa, Luik (België)	100
• BAM Nuttall Ltd, Camberley, Surrey (Verenigd Koninkrijk)	100
• BAM Contractors Ltd, Kill, Kildare (Ierland)	100
• Wayss & Freytag Ingenieurbau AG, Frankfurt am Main (Duitsland)	100
Publiekprivate samenwerking	
• BAM PPP bv, Bunnik	100
Installatietechniek	
• BAM Techniek bv*, Bunnik	100
Consultancy en engineering	
• Tebodin bv*, Den Haag	100
Deelnemingen	
• Van Oord nv, Rotterdam	21,5
• Infrasppeed (Holdings) bv, Haarlem	10,5
• Wâldwei.com bv, Leeuwarden	33,3
• Railpro bv, Hilversum	10
• Celtic Roads Group (Dundalk) Ltd, Dublin (Ierland)	33,3
• Celtic Roads Group (Waterford) Ltd, Dublin (Ierland)	33,3
• Celtic Roads Group (Portlaoise) Ltd, Dublin (Ierland)	33,3

Een lijst van deelnemingen als bedoeld in artikel 379 en 414 van boek 2 Burgerlijk Wetboek is gedeponeerd bij het handelsregister te Utrecht.

* Koninklijke BAM Groep nv heeft ten behoeve van deze dochterondernemingen een 403-verklaring gedeponeerd.

Functionarissen Koninklijke BAM Groep nv

(per 3 maart 2010)

Koninklijke BAM Groep nv

Bunnik	ir. J.A.P. van Oosten, voorzitter ir. N.J. de Vries, vice-voorzitter M.J. Rogers, FCI0B, FICE J. Ruis, CFO ir. R.P. van Wingerden MBA
	drs. T.P.L.M. van Beek, human resources en corporate social responsibility mr. H. Bree, vastgoedinvesteringen mr. P.F. Jaeger, juridische zaken en secretaris van de vennootschap A.J. Kroezen RA, financiën prof.ir. G.J. Maas, strategie

Bouw

Nederland

BAM Utiliteitsbouw, Bunnik	H.W.J. Bol J.J. Kempkens ir. B.J. Wierenga
BAM Woningbouw, Bunnik	ir. P.M.L. Born MBA ir. M.J.S. Broos ir. J.G. Nelis
Heilijgers, Amersfoort Bouwbedrijf H. Pennings en Zn., Rosmalen	H.J.A. Oskamp F.J.H.M. van Vuuren J.L.M. Graafmans

België

Interbuild, Wilrijk-Antwerpen	ir. W. Tahon
-------------------------------	--------------

Verenigd Koninkrijk

BAM Construct UK, Londen	R.A. Gregory, MCI0B * R. Bailey, MSc, MCI0B J.R. Burke, FRICS G. Cash, BA, RIBA **
--------------------------	---

Duitsland

BAM Deutschland, Stuttgart	Dipl.-Ing. A. Naujoks Dipl.-Ing. S. Currle Dr.-Ing. A. Häberle Dipl.-Kfm. M. Hager Dr.-Ing. M. Koch
----------------------------	---

Vastgoed

Nederland

AM, Nieuwegein	drs. R. Vollebregt ir. A. Bolks ir. P. Esveld G. Loorbach H. de Pater MBA MMO
IPMMC Vastgoed, Utrecht	M. Verwoert drs. F.P. Trip ing. L.J. Regterschot

België

Kaïros, Wilrijk-Antwerpen	F. De Poorter
---------------------------	---------------

Infra

Nederland

BAM Civiel, Gouda	ir. P.G.F. Staps ir. W.R. Remmelts ir. H.M.E. te Duits drs. M. de Rooij RC H.G. Kuipers ir. S.H. van Royen ing. J.F.M. Prins W. Konings ir. J.P.G. Ramler
BAM Infratechniek, Culemborg	
BAM Rail, Breda	
BAM Wegen, Utrecht	

België

Betonac, Sint-Truiden	ir. M. Peeters ir. L. Luyten ir. G. Loix ir. M. Peeters P. Depreter ir. G. Loix ir. Ph. Goblet ir. V. Pissart S. Rizzo
CEI-De Meyer, Brussel	
BAM Wallonie, Chaudfontaine	

Verenigd Koninkrijk

BAM Nuttall, Camberley	M.J. Rogers, FCI0B, FICE * D.K. Belsham, BSc (Eng), CEng, FICE S.C. Fox, BSc (Hons), CEng, MICE ** R. Treadgold, FIHT, FICE G. Renshaw, BA, ACMA ***
---------------------------	--

Ierland

BAM Contractors, Kill	T.M. Cullinane, BE, CEng.fiei B.G. Murphy, BE, CEng.fiei L.F. Harmon, BE, CEng.miei
--------------------------	---

Duitsland

Wayss & Freytag Ingenieurbau, Frankfurt am Main	Dipl.-Ing. S. Currle Dr.-Ing. M. Blaschko
---	--

Wereldwijd

BAM International, Gouda	G.K. Mazloumian, BSc (Hons), CEng, MICE M.R. Bellamy, MSc
--------------------------	--

Publiekprivate samenwerking (Pps)

BAM PPP, Bunnik, Glasgow	R. Fielder H. Duncan K. Meade
--------------------------	-------------------------------------

Installatietechniek

Nederland

BAM Techniek, Bunnik	J.F.M. Al J.A. Hazeleger R.A.C. van Zijl
----------------------	--

Consultancy en engineering

Wereldwijd

Tebodin Consultants & Engineers, Den Haag	P.L.C.A. Koolen RA ir. P. Bilek ir. A.M. van der Velden
--	---

* Tot 1 april 2010.

** Directievoorzitter per 1 april 2010.

*** Per 1 april 2010.

Tien jaar kerngegevens

(in € miljoen, tenzij anders vermeld)

	2009 IFRS	2008 IFRS	2007 IFRS	2006 IFRS	2005 IFRS
Opbrengsten	8.353	8.835	8.954	8.646	7.425
Bedrijfsresultaat exclusief boetes	(39,5)	233,4	340,7	262,6	235,3
Bedrijfsresultaat	(39,5)	233,4	340,7	255,2	235,3
Resultaat vóór belastingen	(52,8)	252,5	428,1	228,4	229,9
Nettoresultaat toerekenbaar aan aandeelhouders	31,3	161,9	349,0	137,0	153,3
Nettoresultaat toerekenbaar aan houders gewone aandelen	31,3	161,9	349,0	137,0	153,3
Opbrengsten uit voortgezette activiteiten	8.353	8.835	8.539	8.150	7.425
Bedrijfsresultaat uit voortgezette activiteiten	(39,5)	233,4	327,2	237,2	235,3
Resultaat uit voortgezette activiteiten vóór belastingen	(52,8)	252,5	341,8	209,8	229,9
Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten toerekenbaar aan aandeelhouders	31,3	161,9	268,3	124,8	153,3
Gewone winst per gewoon aandeel (in € 1)	0,23	1,21	2,80	1,11	1,46
Fully diluted winst per gewoon aandeel (in € 1)	0,23	1,20	2,60	1,04	1,28
Dividend per gewoon aandeel (in € 1) ³	0,10	0,50	0,90	0,45	0,40
Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders	875,0	847,4	993,5	692,6	581,7
Achtergestelde leningen ⁴	200,0	200,0	200,0	150,0	155,1
Preferente aandelen	1,7	1,8	23,3	48,2	53,6
Derden aandeelhouders AM	-	49,0	49,0	49,0	-
Converteerbare achtergestelde obligatielening ⁴	-	-	-	-	-
Garantievermogen	1.076,8	1.098,2	1.265,8	939,8	790,4
Netto-investeringen in materiële vaste activa	83,3	89,7	131,7	119,2	101,0
Afschrijving/waardevermindering:					
- Materiële vaste activa	93,0	86,0	93,6	96,5	97,6
- Immateriële vaste activa	51,3	109,5	7,7	3,4	8,0
- Overige bijzondere waardeverminderingen	92,7	-	-	-	1,0
Cashflow vóór dividend	268,3	357,3	450,3	230,9	259,9
Totaal bijzondere waardeverminderingen	134,3	100,0	(1,0)	1,0	16,0
Orderportefeuille ⁵	11.200	13.100	13.800	13.100	10.400
Gemiddeld aantal fte	28.464	28.544	28.007	28.330	26.914
Aantal fte ultimo jaar	27.212	29.050	27.578	30.338	27.190
Resultaat vóór belastingen, bijzondere waardeverminderingen en boetes in % opbrengsten ⁶	1,0	4,0	4,8	2,7	3,3
Resultaat vóór belastingen, bijzondere waardeverminderingen goodwill in % opbrengsten ⁶	(0,2)	4,0	4,8	2,6	3,1
Resultaat uit voortgezette activiteiten vóór belastingen en bijzondere waardeverminderingen goodwill in % opbrengsten ⁶	(0,2)	4,0	4,0	2,6	3,1
Nettoresultaat in % opbrengsten	0,4	1,8	3,9	1,6	2,1
Nettoresultaat in % gemiddeld eigen vermogen	3,6	17,6	41,4	21,5	37,8
Solvabiliteit:					
- Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders in % activa	12,9	12,6	14,2	10,7	11,7
- Garantievermogen in % activa	15,8	16,3	18,1	14,5	15,9
Current ratio	1,21	1,28	1,28	1,16	1,09

¹ Met ingang van 2003 wordt rente geactiveerd op vastgoedontwikkeling; de cijfers van voorgaande boekjaren zijn niet aangepast.

² In 1999 en voorgaande jaren vond de resultaatneming op werken plaats op basis van de completed contract-methode.

³ Dividend 2009 betreft voorstel.

2004	2003 ¹	2002	2001	2000	
IFRS	NL GAAP	NL GAAP	NL GAAP	NL GAAP	
7.493	7.770	3.579	2.916	1.510	Opbrengsten
232,7	172,6	75,7	60,3	39,4	Bedrijfsresultaat exclusief boetes
192,7	145,2	75,7	60,3	39,4	Bedrijfsresultaat
172,3	112,6	70,2	60,6	39,5	Resultaat vóór belastingen
106,4	56,0	46,7	39,4	29,1	Nettoresultaat toerekenbaar aan aandeelhouders
91,1	38,2	45,9	39,4	29,1	Nettoresultaat toerekenbaar aan houders gewone aandelen
7.493	7.770	3.579	2.916	1.510	Opbrengsten uit voortgezette activiteiten
192,7	145,2	75,7	60,3	39,4	Bedrijfsresultaat uit voortgezette activiteiten
172,3	112,6	70,2	60,6	39,5	Resultaat uit voortgezette activiteiten vóór belastingen
106,4	56,0	46,7	39,4	29,1	Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten toerekenbaar aan aandeelhouders
1,06	0,52	0,87	0,78	0,58	Gewone winst per gewoon aandeel (in € 1)
0,87	0,45	0,74	0,66	0,50	Fully diluted winst per gewoon aandeel (in € 1)
0,31	0,31	0,31	0,31	0,23	Dividend per gewoon aandeel (in € 1) ³
435,1	441,1	404,1	131,2	100,8	Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders
121,3	125,9	30,5	34,0	34,0	Achtergestelde leningen ⁴
-	-	-	-	-	Preferente aandelen
-	-	-	-	-	Derden aandeelhouders AM
-	17,4	33,2	38,5	38,6	Converteerbare achtergestelde obligatielening ⁴
556,4	584,4	467,8	203,7	173,4	Garantievermogen
92,9	86,0	54,3	21,2	17,8	Netto-investeringen in materiële vaste activa
92,5	134,1	43,5	33,6	19,7	Afschrijving/waardevermindering:
2,7	35,4	8,7	4,6	3,4	- Materiële vaste activa
-	-	-	-	-	- Immateriële vaste activa
-	-	-	-	-	- Overige bijzondere waardeverminderingen
201,6	225,4	98,8	77,7	52,3	Cashflow vóór dividend
4,0	2,9	-	-	-	Totaal bijzondere waardeverminderingen
8.900	9.100	10.200	4.543	3.587	Orderportefeuille ⁵
26.801	29.551	14.972	12.744	7.546	Gemiddeld aantal fte
26.651	26.837	30.588	13.248	12.824	Aantal fte ultimo jaar
2,9	2,3	2,2	2,2	2,8	Resultaat vóór belastingen, bijzondere waardeverminderingen en boetes in % opbrengsten ⁶
2,3	1,9	2,2	2,2	2,8	Resultaat vóór belastingen, bijzondere waardeverminderingen goodwill in % opbrengsten ⁶
2,3	1,9	2,2	2,2	2,8	Resultaat uit voortgezette activiteiten vóór belastingen en bijzondere waardeverminderingen goodwill in % opbrengsten ⁶
1,4	0,7	1,3	1,4	1,9	Nettoresultaat in % opbrengsten
28,2	13,2	29,2	34,0	34,2	Nettoresultaat in % gemiddeld eigen vermogen
9,2	14,1	10,5	14,6	12,2	Solvabiliteit:
11,7	18,7	12,1	22,6	21,0	- Eigen vermogen toerekenbaar aan aandeelhouders in % activa
					- Garantievermogen in % activa
0,99	0,92	0,77	1,15	1,11	Current ratio

⁴ Achtergestelde leningen inclusief het kortlopend deel.

⁵ De orderportefeuille bevat zowel getekende contracten als mondelinge contracten.

⁶ Inclusief goodwillafschrijving in de jaren 1999 tot en met 2003.

Financiële agenda

21 april 2010	Algemene vergadering van aandeelhouders
23 april 2010	Notering ex-dividend
27 april 2010	Recorddatum dividendrechten
29 april 2010	Betaalbaarstelling dividend
20 mei 2010	Publicatie resultaten eerste kwartaal
26 augustus 2010	Publicatie halfjaarcijfers
18 november 2010	Publicatie resultaten derde kwartaal
3 maart 2011	Publicatie jaarcijfers 2010
20 april 2011	Algemene vergadering van aandeelhouders
19 mei 2011	Publicatie resultaten eerste kwartaal
25 augustus 2011	Publicatie halfjaarcijfers
17 november 2011	Publicatie resultaten derde kwartaal

De algemene vergadering van aandeelhouders vindt plaats op woensdag 21 april 2010 om 15.00 uur in de Koepelzaal van het Renaissance Amsterdam Hotel, Kattengat 1, 1012 SZ Amsterdam.

Colofon

Vormgeving:

Boulogne Jonkers, Zoetermeer

Druk:

RotoSmeets Grafiservices, Utrecht

Illustraties:

Rob Acket, Guido Adolfs, Gerard van Beek Fotografie, De Beeldredactie, Ton Borsboom, Michael Boulogne, Dries van den Brande, Christian Bruch, Richard Bryant, S. Calatrava/Photo-Daylight, Choppershoot, Imre Csany, J.L. Deru/Photo-Daylight, Rob Dukker, Getty Images, Michael Goedehardt, Hans van Heusden, Paul Highnam, Joop van Houdt Luchtfotografie, Henk de Jong Luchtfotografie, Gavin F. Kelly, Marcel van Kerckhoven, Raf Ketelslagers, Lex Klimbie, Peter Kulka Architectuur, Remco Lemstra, Lourdas Photography, Ian McMahon, Andy Mason Photography, Rikkert Nijssen, Ben van Oeteren, Peter van Oosterhof, Trevor Palin, Lisette van de Pavoordt, Sara M. Peeters, Procomm, Jane van Raaphorst, Sjaak Ramakers, Sijbrand Reijm, Rhema Communications, Arthur Riet Fotografie, Petra van Schaik, Skypictures, Graeme Terry, Rik van den Wildenberg, Arjan Zijlstra.

Dit jaarverslag is gedrukt op Revive 50:50 / 9Lives van BührmannUbbens, Zutphen.
Dit FSC-gecertificeerde papier bestaat voor 55 procent uit gerecyclede vezels.

Koninklijke BAM Groep nv
Runnenburg 9
3981 AZ Bunnik
Postbus 20
3980 CA Bunnik

Telefoon (030) 659 89 88
info@bam.nl
www.bam.nl

Statutair gevestigd te Bunnik
Handelsregister Utrecht 30058019

This annual report is also available in the English language.
Should different interpretations arise, the Dutch version prevails.